

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
Journal of MCU Peace Studies

JMPS

ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน 2562 Vol. 7 No. 3 May - June 2019

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2562)

Vol. 7 No. 3 (May - June 2019)

P-ISSN : 2287-0962

E-ISSN : 2539-6765

• วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม, ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published twice a year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May - June, 4th issue July - August, 5th issue September - October, 6th issue November - December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● เจ้าของ

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<http://www.journal-peace.mcu.ac.th>

● ที่ปรึกษา

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● บรรณาธิการบริหาร

พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● Owner

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya, 13170,
Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528,
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<http://www.journal-peace.mcu.ac.th>

● Advisors

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School
The Secretary-General of King Prajadhipok's
Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● Executive Editor

Phramaha Duangden Thitañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● กองบรรณาธิการ

Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami

University of Oxford, UK

Prof. Dr. Le Mahn That

Vietnam Buddhist University, Vietnam

Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee

Dongguk University, Korea

Dr. Rabindra Panth

Nalanda Deemed University, India

H.E. Janos Jelen

Dharma Gate Buddhist College, Hungary

ศ.ดร. จ्ञานงค์ อติวัฒนสิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร. ปราโมทย์ ยอดแก้ว

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร. รัตน์ ปัญญาภา

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร. ไกรฤกษ์ ศิลาคม

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

ผศ.ดร. เตโชพล เหมนาลัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผศ.ดร. ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร. ถวิลวดี บุรีกุล

สถาบันพระปกเกล้า

ดร. พูนสุข มาศรีงสรค์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร. หิมาพรณ รักแตงาม

มหาวิทยาลัยมหิดล

● Editorial Board

Ven. Prof. Dr. Khammai Dhammasami

University of Oxford, UK

Prof. Dr. Le Mahn That

Vietnam Buddhist University, Vietnam

Ven. Prof. Dr. Jinwol Lee

Dongguk University, Korea

Dr. Rabindra Panth,

Nalanda Deemed University, India

H.E. Janos Jelen

Dharma Gate Buddhist College, Hungary

Prof.Dr. Chamnong Adivadhanasit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof.Dr. Pramote Yotkaew

Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr. Rattana Panyapa

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Krairoek Silakom

Udon Thani Rajabhat University

Asst.Prof.Dr. Dechopol Hemnalai

Thammasat University

Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman

Suan Dusit University

Asst.Prof.Dr. Khantong Wattanapradith

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Thawilwadee Bureekul

King Prajadhipok's Institute

Dr. Poonsuk Masrungson

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr. Himapan Ruktaengam

Mahidol University

• ฝ่ายประสานงานและจัดการ (Coordination and Management)

พระมหาดนัย อุปวฑฒโน : Phramaha Danai Upawattano

พระมหาพลกฤษณ์ จิตเมธี : Phramaha Polkrish Thitamedhi

• ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

คชาภรณ์ คำสอนทา : Kachaporn Kumsonta

• ออกแบบปก (Cover Designed)

จุฬารัตน์ วิชานาติ : Jularatana Vichanati

• จัดรูปเล่ม (Content Designed)

บุศกรณ์ สรรพกิจจานนท์ : Bussakorn Subpakijjanone

• กำหนดออกเผยแพร่

- ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม
- ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม
- ฉบับเพิ่มเติม (supplemental issues) เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความตามนโยบายของมหาวิทยาลัยในโอกาสเฉลิมฉลองวิสาขบูชา ประจำปี

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้องปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มวารสารโดยจะเผยแพร่รูปเล่มฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

กบรณการ

วารสารสันตศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2562) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนางานอย่าง ต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธ ศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การ พัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันตศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อ ถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือ หน่วยงาน มีทั้งบทความทางวิชาการที่เป็นภาคภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ซึ่งกองบรรณาธิการได้รับเกียรติ จากผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการจำนวนมากได้ร่วมส่งบทความทางวิชาการ เพื่อเข้าร่วมตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่ใน วารสาร กองบรรณาธิการวารสารสันตศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชา การตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ได้ส่งบทความวิชาการเข้าร่วมตีพิมพ์ เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง ในการเผยแพร่องค์ความรู้ สู่การพัฒนาชีวิตและสังคมร่วมกัน

วารสารสันตศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2562) ได้รับการ ประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) และได้รับการจัดเข้าใน กลุ่มวารสารกลุ่มที่ 1 : วารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพของ TCI (จนถึง 31 ธันวาคม 2562) และอยู่ ในฐานข้อมูล TCI และจะถูกคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล ASEAN Citation Index (ACI) ต่อไป และ วารสารได้ผ่านการประเมินการตรวจรูปแบบตามเงื่อนไขของ TCI (1-28 กุมภาพันธ์ 2560) เพื่อให้คุณภาพ ของบทความเป็นไปเงื่อนไข และกตีกาสากลต่อไป ทั้งนี้ตั้งแต่ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 2562 วารสารจะยกเลิกการ เผยแพร่ในลักษณะรูปเล่มเอกสาร โดยจะเน้นการเผยแพร่ในระบบออนไลน์ สามารถดาวน์โหลดบทความ ฉบับเต็มได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (พฤษภาคม - มิถุนายน 2562) ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ กองบรรณาธิการขอแนะนำตัวอย่างบทความในฉบับนี้ที่ น่า สนใจ เช่น

ข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยทอรวมสู่สัมฤทธิผล: กรณี ศึกษามหาวิทยาลัยนครพนม โดย อุทัยวรรณ สุภิมานิล, จิตติ กิตติเลิศไพศาล, ชชาติชัย อุดมกิจมงคล และ ปณิธิ การสมดี บทความนี้มุ่งนำเสนอให้รู้แนวทางของมหาวิทยาลัยนครพนมว่ามีพัฒนาการด้าน อาคารสถานที่ เทคโนโลยี บุคลากร หลักสูตร และงบประมาณที่เพิ่มขึ้นก่อนทอรวม มีความต้องการการ

พัฒนาและยังมีความขัดแย้งในการบริหารภายในสูง มีปัจจัยการสื่อสารภายในมีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยสูงสุด (0.84) เป็นต้น และข้อเสนอเชิงนโยบายสู่การพัฒนา คือ ทำให้มหาวิทยาลัยเป็นเสมือนครอบครัว สรรหาผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีธรรมาภิบาล และ มีการบริหารแนวใหม่ และใช้ทรัพยากรอย่างรู้ค่า ใช้วัฒนธรรมองค์กรเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยสู่สัมฤทธิ์ผล

ดุซงญอ: ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและการรับรู้ถึงประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอย โดย บรรพต ดันธีรวงศ์ บทความนี้มุ่งนำเสนอให้รู้ เหตุการณ์ดุซงญอ เกิดเมื่อเดือนเมษายน 2491 ช่วงวันที่เกิดมีหลายความเห็น จำนวนผู้เสียชีวิตไม่ชัดเจนแน่นอน แต่เสียชีวิตทั้งฝ่ายชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ตำรวจ ชาวบ้านดุซงญอปัจจุบันมีความรู้สึกเหมือนมีบาดแผลทางใจ จากการที่บรรพบุรุษของตนไม่ได้ก่อการกบฏ แต่จำเป็นต้องรวมตัวกัน ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อป้องกันตนเอง ปัจจุบันมีความกังวลว่าการกล่าวถึงเหตุการณ์ อาจนำไปสู่การเชื่อมโยงและผลิตซ้ำความรุนแรง แนวทางการเยียวยาการบาดแผลทางใจ ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันว่า รัฐควรมองด้วยใจเป็นกลาง แสวงหาวิธีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์นี้ร่วมกัน อนุสาวรีย์ลูกปืนควรใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งบทเรียน ส่วนกระบวนการเยียวยาด้านสาธารณสุขและด้านการศาสนาพบว่า เป็นกระบวนการใช้การพูดคุยในพื้นที่ปลอดภัย มีการแลกเปลี่ยน ความรู้สึก เชื่อมโยงผสมผสานกับหลักศาสนาที่ตนเองเชื่อถือศรัทธา จนเกิดความเห็นอกเห็นใจ ให้อภัย และทางออกที่ยอมรับกันได้

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบ: กรณีศึกษาศาลแรงงานภาค โดย มากุล ศขชา และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส บทความนี้มุ่งนำเสนอให้รู้ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้พิพากษาสมทบ ศาลแรงงานภาค 2 นำเสนอกระบวนการการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ ควรเน้นการพัฒนาสติเป็นฐานไปสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยคู่ความ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมและลดภาวะอารมณ์ 2) การวิเคราะห์และค้นหาสาเหตุข้อพิพาท 3) การจัดการปัญหาความขัดแย้ง 4) หาทางออกหรือข้อตกลงร่วมกันในการแก้ปัญหาและขจัดอุปสรรค เพื่อส่งผลให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลแรงงานภาค 2 ประสบความสำเร็จ คู่ความมีสัมพันธที่ดีต่อกันตลอดไป

วิกฤตสื่อในสังคมไทย: การศึกษาและการพัฒนารูปแบบการรายงานข่าวสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี โดย ศรีลัดดา อุทัยรัตน์, พระราชปริยัติกวี และ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์ บทความนี้มุ่งนำเสนอให้รู้เกี่ยวกับการรายงานข่าวสันติภาพเกิดขึ้นจากการคำนึงถึงประโยชน์ของสังคม ไม่ปรารถนาให้เกิดหรือสนับสนุนการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง สอดคล้องกับหลักพุทธสันติวิธี ต้องนำหลักธรรมคือกาลามสูตรและอริยสัจ 4 มาเป็นกฎแฉ่งแห่งความสำเร็จในกระบวนการทำงาน ประกอบกับหลักพรหมวิหาร 4 ปธาน 4 และอคติ 4 เท่ากับให้การศึกษาทางปัญญาและพัฒนาทั้งตัวผู้ส่งสารและผู้รับสาร และเป็นเครื่องมือที่ทำให้วิกฤตสื่อผ่านพ้นไปได้ด้วยปัญญาคือการให้ความรู้และข้อเท็จจริงแก่สังคม ดังเช่นการรายงานข่าวหมูป่าอคาเดมิติดถ้ำ หลักการ วิธีการ และกระบวนการที่สำคัญ คือ WP-3F with M คือการมีสติ เป็นฐานนำเสนอข้อเท็จจริงทันเหตุการณ์ และก่อให้เกิดศรัทธา (Faith) ในตัวสื่อ จะนำสังคมให้เกิดปัญญา (Wisdom) ด้วยคุณลักษณะ MIM ของนักข่าวยุคหลอมรวมสื่อ คือ Mindset, Inner Peace และ Multi-Skill

โปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวะนา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธของประชาชนตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดย *พระทองเจริญ อุปสนโต, อุปลวรรณ ภาวากันท์ และ โกนิฐ์ ศรีทอง* บทความนี้มุ่งนำเสนอให้รู้การสร้างโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวะนา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี คือ 1) ด้านโปรแกรมควรมีการเพิ่มเนื้อหาให้เข้าใจได้ง่าย 2) ด้านบุคลากรควรมีวิทยากรผู้ช่วย 3) ด้านคำสอน ของภาวะนา 4 ควรมีการปฏิบัติตามให้ครบ 4) ด้านสื่ออุปกรณ์ควรมีภาพ สุภาพที่เข้าใจง่าย 5) ควรมีการบรรยายจากสิ่งใกล้ตัว 6) ด้านระยะเวลา ควรเพิ่มจำนวนครั้ง

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกลเกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ โดย *ฉัทพล ชินกุลกิจนิวัฒน์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, บรรพต ตันธริวงศ์ และ ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์* บทความนี้มุ่งนำเสนอให้รู้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกลเกลี่ยสำนักงานศาลยุติธรรม ประกอบด้วย การเป็นผู้มีอุดมการณ์ช่วยเหลือให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน เป็นผู้ฟังอย่างมีความเป็นกลาง มีความยุติธรรม เป็นผู้มีความรู้ทักษะการพูดและทักษะการฟัง เข้าใจเทคนิคการสื่อสาร เป็นผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ ในด้านการควบคุมอารมณ์ รู้ตนเอง รู้สังคม มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า มีศิลปะในการพูด ใฝ่ศึกษาพัฒนาตนเอง จดจำแม่นยำ ทำความเห็นถูกต้อง อธิบายชัดเจน ในสถานการณ์ ประสานสัมพันธ์สามัคคี คุณลักษณะเหล่านี้เป็นแนวคิดที่เกื้อหนุนกัน และ ด้านกายภาพเป็นผู้มีสติเป็นเครื่องกำกับตน ทางพฤติกรรมเป็นผู้ดำรงตนอยู่ในศีลธรรม ทางจิตใจเป็นผู้มีเมตตากรุณาปราศจากอคติ ทางปัญญาเป็นผู้รู้ผู้รู้ชอบซึ่งเชื่อมกับสังคมให้เกิดความสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุในเขตระเบียบงเศรษฐกิจภาคตะวันออกตามหลักพุทธธรรม โดย *แววดาว พิมพ์พันธ์ดี, วสุธร ตันวัฒนกุล, กุหลาบ รัตนสังธรรม และ พัทธนา ใจดี* บทความนี้มุ่งนำเสนอให้รู้ แนวทางการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องควรนำแนวทางที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุ โดยเน้นให้เกิดการจัดการอารมณ์และเห็นคุณค่าตนเอง ความสามารถทางสังคม ความมั่นคงในการปฏิบัติทางจิตวิญญาณ การจัดการปัญหาชีวิตเชิงบวก การรับรู้ความสามารถและจุดมุ่งหมายในชีวิต และการดูแลสุขภาพกาย ซึ่งจะสามารถลดปัญหาภาวะพึ่งพา การเจ็บป่วย และค่าใช้จ่าย อันเป็นประโยชน์กับสังคมและประเทศชาติต่อไป

ปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธที่มีอิทธิพลต่อสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ โดย *พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ* บทความนี้มุ่งนำเสนอให้รู้ว่าคุณลักษณะที่มีเพศ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพอิสระ จังหวัดที่อาศัย การบริจาทนการศึกษาธรรมะ การสวดมนต์ และการดำรงชีวิตโดยตามหลักอิทธิบาท 4 และพรหมวิหาร 4 แตกต่างมีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธในการวิจัยนี้ คือ อิทธิบาทธรรม 4 ได้แก่ และพรหมวิหารธรรม 4 เป็นตัวแปรที่สามารถพยากรณ์สุขภาวะทางจิต

ของผู้สูงอายุได้ 75% การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ การเข้าร่วมกิจกรรมสังคม และการปฏิบัติตามหลักคำสอนศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับส่งเสริมการเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะจิตที่ดี

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมา และกองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระมหาดวงเด่น รุติญาโณ, ดร.
บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

บทบรรณาธิการ v

บทความวิจัย : Research Articles

Key Performance Indicators Related To Peace Building Process of
Organizations and World Peace Makers 593-608

Poonsuk Masrungson, Banpot Thontiravong and Khantong Wattanapradith

Communication Factors in Holistic Humanized Nursing Care:
Evidenced from Integrative Review 609-627

*Jantima Kheokao, Tassanee Krirkgulthorn, Samuel Umereweneza and Sansanee
Seetangkham*

ข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล:
กรณีศึกษามหาวิทยาลัยนครพนม: The Proposed Policy Administrative
Development Scheme of Amalgamation towards Achieved University:
A case Study of Nakhon Phanom University 628-643

*อุทัยวรรณ สุภิมานิล, จิตติ กิตติเลิศไพศาล, ชชาติชัย อุดมกิจมงคล และ ปณิธี การสมดี:
Uthaiwan Sukimanil, Jitti Kittilerdpisane, Chardchai Udomkijmongkal and
Panitee Karnsomdee*

ดุซงญอ: ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและการรับรู้ถึงประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอย:
Du Song Yor: Histological Conflict and Contested History 644-655

บรรพต ดันธีรวงศ์: Banpot Thontiravong

ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย: ศึกษากรณีพนักงานมหาวิทยาลัย (งบรายได้) สังกัดสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง: Organizational Alienation of the University Staffs: A Case Study of the Staffs (Hired from University's Income) Working at Ramkhamhaeng University's Regional Campuses	656-682
--	---------

ลธิทิพันธ์ พุทธหุน, พรนัชชา พุทธหุน และ จักรภพ สรมณี:

Sittipan Buddhahun, Pornnatcha Buddhahun and Jakkrapob Sornmanee

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ: The Qualifications of the Desirable Mediator in the Integrated Buddhist Perspective	683-697
---	---------

ณัทพล ชินกุลกิจนิวัฒน์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, บรรพต ตันธีรวงศ์ และ ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์:

*Nuttapon Chinkulkitniwat, Phramaha Hansa Dhammahāso, Banpot Tonteerawong
and Supanat Permpoonvivat*

โปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลัก ภาวนา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธของประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี: A Program of Conscious Mind Development and Participative Behavior in Garbage Management with 4 Bhavana Principles Through Buddhist Ecology of People in Khlonghok Subdistrict, Khlongluang District, Pathumthani Province	698-709
---	---------

พระทองเจริญ อุปสนโต, อุบลวรรณ ภาวกานันท์ และโกนิษฐ์ ศรีทอง:

Phra Thongjaroen Upasanto, Ubonwanna Phawakanun and Konit Srithong

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบ: กรณีศึกษา ศาลแรงงานภาค 2 : A Conciliation Process by Buddhist Peace Means of Associate Judges: A Case Study Labour Court Region 2	710-722
---	---------

มากุล คชชา และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส:

Markool Kotcha and Phramaha Hansa Dhammahāso

วิกฤตสื่อในสังคมไทย: การศึกษาและการพัฒนารูปแบบการรายงานข่าวสันติภาพโดย พุทธสันติวิธี: Media Crisis in Thai Society: A Study and Development of Peace Journalism Model by Buddhist Peaceful Means	723-736
--	---------

ศรีลัดดา อุทยารัตน์, พระราชปริยัติกวี และ ขันทอง วัฒนประดิษฐ์:

Sriladda Uthayaratana, Phra Rajapariyatkavī and Khantong Wattanapradith

การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุในเขตระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ตามหลักพุทธธรรม: The Empowering Resilience among the Elderly in Eastern Economic Corridor according to Buddhist Principles	737-752
---	---------

แววดาว พิมพ์พันธุ์ดี, วสุธร ต้นวัฒนกุล, กุหลาบ รัตนสังธรรม และพัชณา ใจดี:

Waeodao Phimphandee, Vasuton Tanvatanakul, Koolarb Rudtanasudjatam
and Patchana Jaidee

ปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธที่มีอิทธิพลต่อสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ: The Buddhist Selective Factors Influencing toward the Elderly's Psychological Well-Being	753-765
---	---------

พระมหาเพื่อน กิตติโสภโณ: Phramaha Phuen Kittisobhano

การจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจริตในพระพุทธศาสนา: Management of Human Behavior according to Carita in Buddhism	766-778
--	---------

ชำนาญ วงศ์มีเดือน, วิญ รักษ์ตย์, ธวัช หอมทวนลม และ พระเมธาวิญยรส:

Chamnan Wongrusmeeduan, Suvin Ruksat, Thawat Hormtuanlorn
and Phramedhavinaiyaros

องค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา: The Components of Administration Good Governance of Nakhonratchasima Municipality	779-793
---	---------

พระทักษกร แก้วสง่าธนภัท, วิภาวี พิจิตบันดาลและจุมพล หนิมพานิช:

Thaksakon Kaeosangathanaphat, VipaveePijitbundarn and JumponNimpanich

การจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4: A Learning Management of Sufficiency Based on Buddhist Psychology for the Fourth Grade Upper Secondary Students	794-807
--	---------

พระมหานันทวิทย์ อธิภทฺโท: Phramaha Nuntawit Dhirabhaddo

รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขต พื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง: Drug Abuse Behavior Prevention Model of Secondary Students School in Mekong River Basin	808-822
---	---------

บุรฉัตร จันทร์แดง, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และ สัณญา เคนาภูมิ:

Burachat Jandaen, Saowaluk Kosolkittiamporn and Sanya Kenaphoom

- บุพปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่กับองค์กรของช่างเทคนิคและวิศวกรในอุตสาหกรรม
พลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อม: กรณีศึกษา โรงงานอุตสาหกรรมพลาสติกใน
จังหวัดปทุมธานี: Antecedent that Affecting the Organizational Retention
of Technical and Engineer in Small and Medium Plastic Industry:
A Case Study of Plastic Industrial in Pathum Thani Provice 823-837

กฤษฎ์ เต็มทิพย์ทวีกุล และ กฤษดา เขียววัฒนสุข:

Krit Thermtiptaveekul and Krisada Chienwattanasook

- ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา
อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก: An Analytical Study of Buddha's Dhamma
for Self-Reliance of Organic Groups, Baan Phan Sao, Bangrakam Distric,
Phitsanulok Province 838-853

วิรัชพัชร บางปลากด: *Wiralpatchara Bangplakod*

- กระบวนการทางปัญญาเชิงพุทธศาสนากับการรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์ไทย:
Buddhism Intuitive Thinking and Media Literacy of
Thai Monks and Novices 854-871

อลิชา ตรีโรจนานนท์, พระวิสิทธิ์ จิตวิสิทฺโธ, พระครูพิพิธสุตาทร, และ พูนชัย ปันธิยะ:

*Alich Treerotchananon, PhraWisit Thitavisiddho, Phrakru Piphitsutatorn
and Poonchai Pantiya*

- การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ปึงกรวิทยาพัฒน์ (วัดประดู่)
ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม: Parental Involvement In Educational
Management: Case Study Of Dipangkornwittayapat School 872-887

กนกพรรณ ทองคำ, ศิริรัตน์ ชุณหคล้าย และ วฤชพร ณัฐรุจิโรจน์:

Canokpan Thongcome, Sirirat Choonhaklai and Waruesporn Natrujirote

- การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับดีมากกรณีศึกษา จังหวัดนครปฐม:
The Management of Village Funds at Very Good Level: A Case Study
in Nakhon Pathom Province 888-898

สุวลังก์ วงศ์สุรวัฒน์, ศิริรัตน์ ชุณหคล้าย และ วฤชพร ณัฐรุจิโรจน์:

Suwalang Wongsurawat, Sirirat Choonhaklai and Waruesporn Natrujirote

Key Performance Indicators Related To Peace Building Process of Organizations and World Peace Makers*

^{1*}Poonsuk Masrungson, ¹Banpot Thontiravong
and ²Khantong Wattanapradith

^{1*,1,2}Peace Studies, Graduate School,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

^{1*}Corresponding Author. Email: poonsuk.mas@mcu.ac.th

Abstract

This research aimed to 1) study the process of peace building of peace organizations, 2) study the process of peace building of world peace makers, and 3) analyze key performance indicators related to peace building process of organizations and world peace. Its population and sample are 5 world peace makers, 4 world peace organizations and 25 key informants from an in-depth interview.

From the research it is found the knowledge of key performance indicators related to peace building process of organizations and world peace makers in 3 main issues: 1) peace building process of organizations, 2) peace building process of world peace makers, 3) an approach to key performance indicators related to peace building process of organizations and world peace makers; and lastly, it is concluded as key performance indicators related to peace building process in 4 issues: (1) Being self-careful with 2 indicators, (2) Getting rid of conflict or the happened violence with 3 indicators, (3) Developing peace for prosperity with 4 indicators, and (4) Preserving peace for sustainability with 5 indicators. Summing up, the result of the key performance indicators related to peace building process from this study and qualitative research could well explain the connection and concordance in the peace building process of organizations and world peace makers.

Keywords: Key Performance Indicators, Peace Building Process, Organizations and World Peace Makers

Introduction

The essential factors that cause peace to arise on earth are not only depended on the works of international organizations as their peace operation in the past was not successful every time; some cases that were operated with forces for peace in some countries having political conflicts also failed while the conflict resolution in some countries could be successful by the leaders or peace fighters in their own countries, who could inspire and make confidence in social standing in choosing peaceful means to solve conflicts that helped decrease violence not to be spread by killing among one another. Those leaders' performances in fighting with government power, imperial regime and autocracy got Nobel Peace Prizes as the world peace makers, such as Mahatma Gandhi, Nelson Mandela, Martin Luther King Junior, Mother Teresa, Dalai Lama the 14th, etc., who inspire fighting for rights, equality and justice in democracy ruling by peaceful means and non-violence including yielding population social welfare, economics and politics.

The most important thing in the process of peace building of the world peace organizations and peace makers being considered the success as the set objective is necessary to have key performance indicators showing concrete component leading to the efficient model of activities which are able to develop, support, heal, coordinate, mediate, compromise and create relationship for building peace in dimensions of persons, communities and organizations in the society for reality. Hence, it causes this Sub-project 2 research: Key Performance Indicators Related to Peace Building Process of Organizations and World Peace Makers for the benefits of bringing it to apply for the real implementation in each level of the society.

Research Objectives

1. To study the process of peace building of peace organizations.
2. To study the process of peace building of world peace makers.
3. To analyze key performance indicators related to peace building process of organizations and world peace makers.

Research Methodology

It is of qualitative field research with population and key informants from the major multi-religions: Catholic, Christian, Islam, Hindu and Buddhism in sector organizations of every sector involving peace in the society and countries, i.e. academicians, educators, rulers, participants in the process of justice, religionists, social developers, environmental developers and keepers, public health therapists and peace practitioners, etc. totaling 25 people. Exceeding studied information is of the outstanding 5 world peace makers' i.e. 1) Mahatma Gandhi, 2) Martin Luther King Junior, 3) Nelson Mandela; 3 of these were in line of non-violence peace makers and politicians, 4) Mother Teresa, the social welfare peacemaker with pure love, and 5) Dalai Lama the 14th, the peace maker from the inner peace to the outer peace; plus, the study of principles, visions, goals, operational tools from distinguished organizations; for instance, 1) the United Nations, 2) the United Nations Development Program (UNDP), 3) the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) and 4) The World Fellowship of Buddhists; the research process in each step is as following:

1) Studies from books, text books, Buddhist scripture, related document and researches to systematize the knowledge and bringing study result related to the principle of peace building in multi-religions from Sub-project Research 1 to create research tools.

2) An in-depth interview 25 interviewees in the mentioned multi-religions comprising of persons in the main multi-religions; i.e. Catholic: 1, Christian: 3, Islam: 5, Hindu: 1, Sikhism: 1, Buddhism: 13 and Religion for Peace (not specific in any religion): 1.

3) A Focus Group comprising of ones who have experiences in performing duties and missions inside and outside courts of justice process, in public-health sector of justice process, 1 person each, totaling 4 persons.

4) An analysis the received information from the 3rd step which is the check-up facts combining as the new knowledge to be brought to develop peace building process which is proper to the social context of sustainably living together in the diversity of multi-cultures.

Research Result

1) Peace Building Process of Peace Organizations

The research result found 2 presented aspects: peace building process or means, and the required result or success by having viewpoints from peace organizations chosen to study related to principles, process and success or final destination in peace building, as the followings:

1. The United Nations (UN): An international organization with 193 country members, the duty of facilitating legal and international coordination; its head quarter is in New York, U.S.A.; **Principles:** Mediating disputes, withholding threats and violation or invasion towards peace; **Process:** Using peaceful means, forcing to settle danger, promoting cooperation; and **Success:** Preserving international relations.

2. The United Nations Development Program (UNDP): A multi-associated organization for assisting developments; the head quarter is in New York, U.S.A. with 170 country members; **Principles:** Extending aid in education to developing countries; **Process:** Creating wisdom in agriculture, industry, education and environment; and **Success:** Developing countries as developed ones.

3. The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO): The United Nations specialized agency, the head quarter is in Paris, France with 195 country members; **Principle:** Peace must be based on humanity's cooperation on wisdom and awareness; **Process:** Promoting international cooperation in education, science and culture; and **Success:** The world society, respect in justice, law, rights and freedom that humans should have without prejudice related to race, gender, language or religion.

4. The World Fellowship of Buddhists: The spreading of Buddhism organization with 189 associated centers in 50 countries in every region worldwide; **Principle:** Promoting unity and fraternity of Buddhists, cooperation with the same-aim organizations (peaceful society); **Process:** Spreading teachings, Dhamma principles, activities promote society, education, culture and humanity; and **Success:** Buddhists' fraternity, peace in levels of personal and society.

The research result found that even each organization has some differences of objectives and target groups, it is still in the same frame of making world peace; the aim is therefore to emphasize peace in significant dimension of country level while the religious world organization emphasizes personal level and then spread to the society by having religious teachings as the essence. The interesting matter is that the peace building of each organization emphasizes developing people and country for progress except only the United Nations instead emphasizing being neutral among countries including watching and taking care of situation worldwide by not letting violence occur; moreover, it is also the intervening organization in case of considering that conflict the danger to humanity while other peace organizations aim to emphasize developing both physical aspects of, i.e. society, economics, environment, and mental aspect of building conscious mind to have responsibilities that humans should have. Exceedingly, it is also found the matter to be learned and understood: the concept or basic principle related to peace building, with the essences of 1. Challenging in measurement: to measure conflict is easier than peace building as the peace building is a complex process, 2. Expectation: sometimes peace building does not work but many times the international community may expect the objective which is hard to attain, 3. Changing: when there are many ones living together in dynamic enforcing, any issue interest can be changed at all times, 4. Un-attachment: there must be effort to understand about peace building in the whole process instead of only cherish the main in-trend means to build any new innovation, 5. Having space: there must be creation of condition in making mutual space for working together, 6. Analysis Principle: there must be an analysis of balancing conflict management and 7. Principle of Time: must understand that peace building is creativity of potential in working process to respond the work both instantly and in the long term.

The research result concluded 2 interesting observable aspects of peace building process or peace building means and the required outcome or success: (1) Building peace with the process of withholding conflict and violence causes for the world stability and security: It is the withholding violence at the end causes as seen from the 5 pillars of the United Nations (UN) in building peace, i.e. 1. Stability and Security, 2. Political Process, 3. Human Rights, 4. Economics Dimension, and 5. Various Bases of Services; this results UN to choose the means of using force to

suppress and get rid of international violent problems, intervene in politics; but using this means may lessen UN trust in the neutral status of mediation leading to the tendency of adjusting world peace building by emphasizing international cooperation and exchanging the learning way to withhold disputes by peaceful means; (2) Building peace with the process of preventing the causes that will lead to conflict: International conflicts have got hidden issue about the gain in natural resources which are limited, yet still abundant in developing countries leading to chances of more powerful countries to get in for seeking benefits that bring to conflicts related to land controvert and advantage; hence, many peace organizations emphasize working in term of preventing developing countries not to be under the powerful ones, i.e. UNDP who emphasizes peace building in wisdom aspect; (3) Building peace with a process of developing spirit of peace: Each organization has different views and emphasis according to organizational context; in essence, the development of people on peace; UNESCO emphasizes respecting justice, law, rights and freedom humans should have without prejudice towards races, genders, languages or religions while the World Fellowship of Buddhists emphasizes people holding precepts and bringing Buddhadhamma to practice for living a happy life in social surroundings including preserving environment and using sufficient resource; and (4) Building peace with a process of developing cooperative network for sustainable peace: Every organization involving peace work starts to aware that world peace is not only anyone's duty of any side but must arise from cooperation; therefore, working in peace aspect of each peace organization turns to pay attention on the process of making network and cooperation, the essential factor that the world peace can be sustainably successful. Most peace organizations will emphasize creating cooperation among international organizations, countries and regions but for the World Fellowship of Buddhists, it implements on creating cooperation through religious activities as the cultivation of the basic merit relation bridge prior to bring to wider cooperation. It can be said the first base that must be made stable is to build inner peace in personal level that yields open-wide heart to accept others, respect and sympathize others which is the important foundation of humans; then it can surely cause to widely spread outer peace into the organizational level; it is like "Collected drops of water can make an ocean."

The result from the study of conceptual means to work of peace organizations found that the members of peace organizations are the heart of driving peace to work successfully, and the principle that organizational members and the organization itself must be parallel in not bringing religious beliefs or principles to differentiate the work, or in another implication, organizations and members should have conformed determination as of multi-religions, i.e. 1. Organization members must comprise of mindful-peace from meditating to develop the mind, holding precepts, the normality of being sublime humans to bring to not using body power to exploit, harm, killing others, not stealing, not having sexual misconduct, not using false speech to accuse for ruining spirit or creating hatred, having mindfulness, not being slave of various violent emotions. 2. Organizations' members must characterize with love, loving-kindness, being fair towards one another, giving honor and respect to human dignity, equal rights and freedom by being patient and forgiving one another with pure consciousness. 3. Each of multi-religious organizations and members in every level must cooperate in passing on "Breath of Peace" to maintain peace and peaceful happiness in every area, community, region, nation, country and in the same world; efficient tools are for instance, the cooperation to organize the International Symposium on Interfaith Dialogue and Peaceful Coexistence in Multicultural Society, etc.

2) Peace Building Process of World Peace Makers

The result of studying world peace makers, such as Mahatma Gandhi, Nelson Mandela, Martin Luther King Jr., Mother Teresa of Kolkata and Dalai Lama the 14th Tenzin Gyatso, found that these world peace makers' inside stories in building peace in that their thinking principles leading to practices resulting the outcome of key performance index related to success in the process leading to peace in dimensions of both inner peace and outer peace gotten from them who are persons or fighters for human rights in the way of peaceful means which is without violence or the ones who are praised or got Nobel Peace Prizes as ones who impel to have important roles in peace building, promote performance with peaceful means in conflict resolution in these different contexts: 1. Being ones who understand peace building process under the frame of the "Four Noble Truths". (Ariyasacca) (Phra Dhampitaka (P. A. Payutto),

2002); 2. Lessening exploitation with the principle of “Ahimsa”, the operation without violence towards lives in living together peacefully; 3. Having to manage understanding in inter-religions by starting with individuals who must approach the heart of one own selves, having broad mind towards principles of different religions that each emphasizes loving human fellows like loving one own selves and also emphasizes inner peace building with the principle which is like loving peace without violence; 4. Having to get rid of the need to win and the emphasizing others’ penalty by developing for compassion more than developing brain; 5. Having to have 4 types of effort, i.e. carefulness of conflict causes, getting rid of conflicts that may lead to violence, conflict prevention, and preserving and development for sustainable peace (Padhāna) (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2008) by combining with other Buddhaadhamma and teaching principles in multi-religions as mutual “Religious Power” which when brought to mutually integrate will then be an efficient tool to the success of peace building process with the ability of violent-conflict transformation into atmosphere of harmoniousness towards one another in the society, knowing how to share “Breath of Peace” with the motto “From Tolerance and Mindfulness to Sustainable Peace” (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2004); 6. Having 2 objectives: building peace by initially controlling conflicts that may lead to violence with success (Peace Keeping), and then stopping the conflicts that lead to violence (Peace Making). Managing conflicts by peaceful means in view of peace makers does not insure that every case must be successful or every mean can create outer peace into the society; while in some cases peaceful means may not work at all. Peace makers must have way to manage conflicts in two main dimensions: dimension of inner conflicts in individuals, and dimension of outer conflict management in social perspective, respectively; and 7. On peace building process for harmoniousness and unanimity, ones must hold on to the co-work in participation with willingness and approach to social communities and members. Having participation under “peaceful clearness” communication is the essential part of mutual peace building operation. .

3) The Way of Key Performance Index Related to Peace Building Process of Organizations and World Peace Makers:

The result of research found the followings:

(1) Religious Dimension

1. Religious power is an essential factor leading to development of peace building process as every religion is valuable in performing “Tolerance” to “Mindfulness” and to “Peace”.

2. Peace building process must comprise of religious dimension for inducing one another to be free from the conflicts that may lead to violence, bring teachings of religions to help develop peace building.

3. All religions have implication that aims to emphasize followers among humans in living together calmly and peacefully, sustainably, i.e. Buddhism emphasizes living together by mutually analyzing causes of problems which are obstruction of peace building, find the way, means or tool that will assist getting rid of those problems in peaceful way (Ariyasacca); Christian emphasizes loving others as well as loving one-own-self, and has various religious ceremonies promoting peace; Islam emphasizes principles of justice, giving honor and human dignity, aiming to peace; Hindu emphasizes building inner peace with principle of loving peace, not performing violence, principle of Phra Dhammasatra that emphasizes patience, withholding mind, attachment of truth, not getting angry, which are the way to peace; and Sikhism emphasizes stepping into eternity which each of various steps is counted as followers’ steps to inner peace (Phramaha Duangden Thitañān, o, et al, 2016) that could spread to outside in greatly living together with many people without exploiting one another.

(2) Important Principles of World Peace Makers

1. Micro Society: Family institute, the small unit of Macro Society: Mother Teresa of Kolkata, India has been praised as world peace maker in line of social welfare that emphasizes “pure love” that it starts from home but nowadays family problems are from the lack of sharing, lack of happiness in serving one another, not from being poor (Mother Teresa, 2004); the conceptual idea of Mother Teresa is

profound and harmonious as in multi religions because pure love cannot happen if family partners do not firstly try to build self-inner-peace.

2. Macro Society: Institute of Politics and Government: 1) Mahatma Gandhi, the world peace maker in Non-violence way was the one who presented means for peace building in the three main models, i.e. Sattaya, Ahimsa and Satyagraha (Mahatma, 1948) which the evidence was the incident of fighting for the independence of India. 2) Dalai Lama the 14th, Tenzin Gyatso, the world peace maker in the idea of “primary mind of humans is compassion” insisted that humans’ primary minds are tender but violent aggressiveness is from imbalance brain development that led to destruction and crisis. (Dalai Lama the 14th, et al, 2006). The thing that will help humans to turn back having compassion towards one another is promoting every constituent in every level of society to cultivate practicing “Bhavana” (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2008) which can bring peace into individuals and can well spread it outside to the society. 3) Nelson Mandela was patient, devoted his whole life sacrificing himself to in fighting for people in South Africa where equality was needed despite of having been imprisoned for 27 years until. he was free, and was at last elected as the President of South Africa with the state of being an outstanding leader both inner mind and outer. He could lead South Africa to the new era of living together harmoniously of the 2 different skin and language native groups, and could also lead the country into political transformation without confronting violence from political attacks and could have peacefully passed up to the present; in spite of having already passed away, Mandela still has been such inspiration to peace makers worldwide by praising his leadership performance as “Nelson’s Model”. If bringing Buddhist peaceful means to analyze, it will find that his tool to build peace is in accordance with the principle of “Sangahavatthu” (Thai Tipitaka, 21/32/37) which is the important tool that can elevate people’s mind value yielding only mutual peace. 4) Martin Luther King Junior, the fighter for Civil Right who led the movement of fighting for equality of black people in the U.S.A. with the policy and the soft way to resist according to the principle of Gandhi and Mandela’s Ahimsa including speech-making skill in public which is famous. King received Kenedy Noble Peace Prize; his most success was the challenge of legal power of racism in southern region of the U.S.A. The obviously important implication in his fighting is equality and justice of humanity.

(3) Conclusion: Key Performance Indicators (KPI) Related to Peace Building Process

(3.1) KPI in Point 1: Self-awareness is of 2 indicators: 1. Body and speech Awareness: Have morality (Kachaporn, 2016; Meechai, 2016; Pawarut, 2016), patience, tolerance, be neutral, be good religious person, creatively communicate with others in various aspects. (Chalat, 2016); and 2. Thought Awareness: Apply good people's morale to think, feel and try to understand the diversity of people, communities, societies and cultures, pay respect to human dignity and communities, give people chances, have views on social creations and changes (Nantha, 2016; Patteera, 2016; Areena, 2016), and seek for knowledge related to people's cultures in different religions, and build peace in inner-self firstly with Wipassana Samadhi (Suwannee, 2016).

(3.2) KPI in Point 2: The Rid of the Arisen Conflicts or Violence is of 3 Indicators: 1. The Attitude of Peaceful Expression: Be patient, tolerant in differences, try successfully to stop the confronted violence and find the way to control it not to let it widely spreader than before (Patteera, 2016) by using principles of the Eightfold Noble Paths (Chalhong, 2016), Brahmavihāra (Anunt, 2016) to dodge conflicts, sacrifice one's own need or conciliate half way both sides (Pawarut, 2016); 2. Understandably Attitude Adjustment: Accept that having conflicts is humans' normality, study and learn more for being able to mutually step forward peacefully (Chalat, 2016); and 3) Peaceful Communication: Mediate in the case that has not still in the justice process, arrange for public stages, communicating face to face in peace is better than doing with violence to resolve conflicts (Chalat, 2016; Nantha, 2016).

(3.3) KPI in Point 3: Developing peace for thrive is of 4 indicators: 1. The rule of relations: Yield importance to family institution which with relative and communicative system to support one another, trust, have social method of non-violent operations, promote good understanding of organization's personnel with the same objectives (Chokechai, 2016), share with one another, bring the principle of Sangahavatthu to apply to (Kachaporn, 2016; Kongchit, 2016); 2. The rule of equality and paying respect: Be tender in gender difference, know self and others' values, join in solving structural problem that will make society as much impartial as possible,

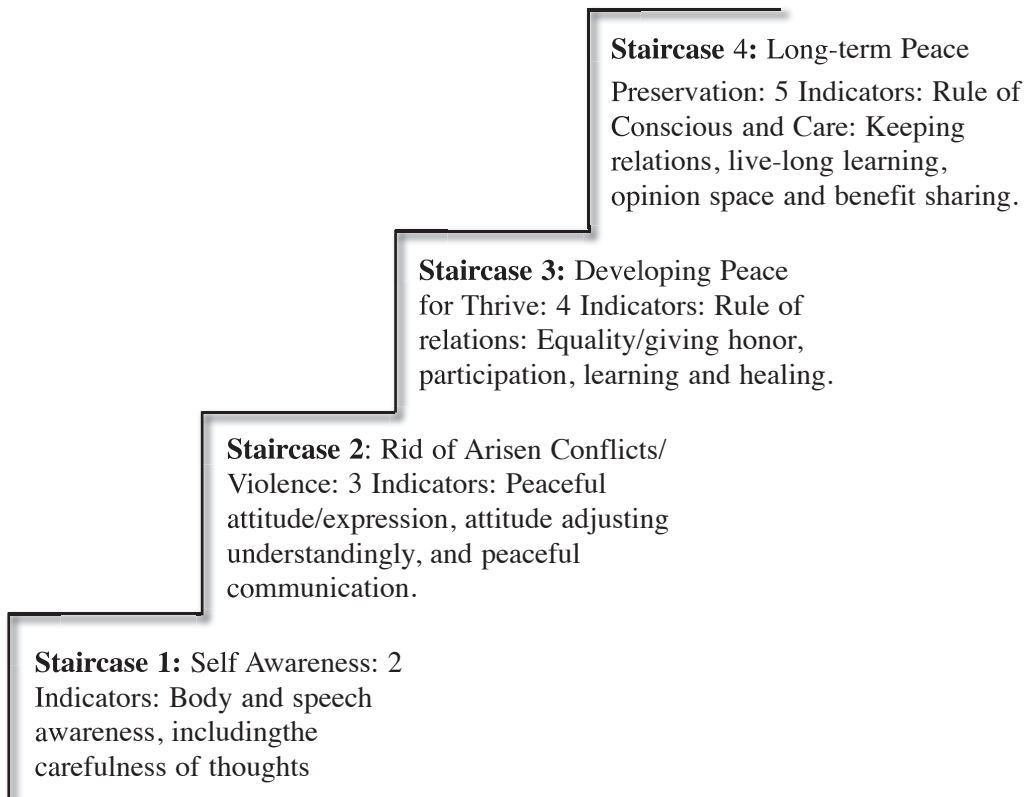
build awareness on the necessity of love and unity, join to build peace in various communities and areas, promote the international equality (Mahatma, 1948) which is the heedfulness in human value in everyone; 3. The rule of participation and learning: Have effort and be patient in solving problems, provide learning to different levels of people, open areas for people to have a dialogue for exchanging opinions-present operational direction to powerful persons, must promote knowledge of peace studies for profound knowledge which can be led to develop one-own-self, organizations and the society (Chalat, 2016; Muhummet, 2016); and 4. The rule of healing: Initiate and search for potentiality of being a part of peace building among ones who have impacts or ones who were in violent incidents (Nantha, 2016).

(3.4) KPI in Point 4: Peace preservation for a long term is of 5 indicators:

1. The Rule of conscious and heedfulness: Cultivate conscious in the next generation people to be aware of loyalty towards institutions of the nation, religions, and the King (Kittipong, 2016), must create mutual awareness in the society to understand Tilakkana of all beings that must certainly change in accordance with times (Patteera, 2016); 2. The rule of nourishing and keeping relations: Being tender and careful, check and watch situations, get into sustainable operational sector (Jariya, 2016), solve the confronted problem first when having violent problem, apply the principle of Sārāṇiyadhamma to reminisce one another (Kachaporn, 2016) and aiding one another with the principle of Gharāvāsa-dhamma (Anunt, 2016); 3. The rule of life-long learning: Have understanding-consider the wider picture of peace, must stop using weapons-having operational means without violence, have worry about mistaken system rather than peace (Suneet, 2016), try to educate people in the importance of having peace by publicizing the good benefit of mutual participation, build the sign of peace (Thongchai, 2016); 4. The rule of space to express opinions: seek for mutual points-reserve different points, mutually consult-exchange opinions (Nantha, 2016); and 5. The rule of sharing benefits with good governance: create-promote well-being and equal rights in accordance with good governance (Suneet, 2016).

Conclusion

The gained knowledge on Key Performance Indicators Related to Peace Building Process from this research can explain the connection and concordance in peace building process of organizations and world peace makers in the main conceptual idea, in which the development of peace work has its origin in the matter of personal peace within according to the United Nations' message, "As war starts in the mind of humans, the cherished peace must also be built in the mind of humans" which is in line of studying each of world peace makers that each of them started to manage the arisen conflicts within the mind prior to resolve conflicts and create sustainable social peace; the process is compared to the "4 Staircases" below.

The Chart showing Key Performance Indicators Related to Peace Building Process in 4 Points (Compared to the Four Staircases)

Suggestions

1. Suggestion for Research

1) Arranging for bringing the Key Performance Indicators Related to Peace Building Process of Organizations and World Peace Makers gained from this research to make progress in developing other research works in order to improve living together peacefully in multi religious, cultural and traditional society.

2) Arranging for studying, doing research in an aspect of innovatively building and keeping peace, sustainably in the digital era.

2. Suggestion for Policy and Implementation

Arranging for inserting the contents from the outcome of this research in educational curriculum in each subject of Peace Studies, Political-science, Social-science, especially in the subject of Multi-cultural Society and Ethics in institutions of university education both governmental and private sectors as the basic of building peaceful society in the world of digital era.

References

- Aksonkaew, N. (2016). Mediator and Consultant. Talingchan Court. Foundation of Education Institute and Conflict Development by Peaceful Means. *Interview*. July, 19.
- Chinsin, K. (2016). Vice President and Committee. Public Relations Association of Thailand and Mental Health Association. *Interview*. August, 18.
- Chouythani, C. (2016). Officer. Benefit Management Operation. National Office of Buddhism. *Interview*. August, 21.
- Dalailama the 14th Cutler, C. H. (2006). *The Art of Happiness*. (5th ed.). Bangkok: Eternal Ink Publishing Co.
- Daulauh, A. (2016). Assistant Researcher. Prince of Songkla University. *Interview*. August, 30.

- Gandhi, M.K. (1948). *Non-Violence in Peace & War. Vol. 1*. Ahmedabad and: Navajivan Publishing House. 61.
- Guru.sanook.com (2013). *Martin Luther King Junior*. November, 26. Searched on September, 18.
- Horsaengchai, S. (2016). QMR (ISO 9001)/Personnel Manager. C.T.A. International Co., Ltd. Visiting Lecturer. Government and Private Universities. *Interview*. August, 1.
- Khamsonta, K. (2016). Expert Lawyer. Office of the Treasure. *Interview*. July, 7.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University (1996). *Tipitaka. Thai Version*. Bangkok: MCU Press.
- Mother Teresa of Kolkata, India (2004). *Mother of the Poor*. Srikiypanich Ltd. Published for Donation. Bangkok: Komolkeemthong Foundation Publishing Co. 11-12.
- Nagurairat, P. (2016). Lecturer and Journal Editor. Institute of Human Rights and Peace Studies. Mahidol University. *Interview*. July, 23.
- Nasir, M. (2016). Facilitator. PC People's College. *Interview*. August, 30.
- Pattarapremcharoen, M. (2016). Consultant and Energy-Environment Engineer. *Interview*. July, 31.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2008). *Dictionary: Dhamma Collection*. (16th ed.). Bangkok: S.R.Printing Mass Production.
- . (2002). *Buddhadhamma (original version)*. (19th ed.). Dhammasapa.
- Phramaha Dhammahāso, H. *The Power of Religions and Human Survival in Multicultural Society*. Retrieved July 9, 2016, from <www.ps.mcu.ac.th>.
- Phramaha Thitañān o et al. (2016). *The Knowledge Integration of Principles and Practicing According to Religious Way for Developing Peace Building Process*. Research Report.
- Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Pongwiwat, J. (2016). Social and Education Worker. *Interview*. July, 7.
- Pradabchananurat, T. (2016). Minister. Thailand Bible Society. *Interview*. October, 6.
- Pratuangrattana, C. (2016). Academic Expert. King Prajadhipok's Institute. *Interview*. July, 10.

- Putthimane, K. (2016). Chief of Staff of the 26th Army District. Thai Military. *Interview*. July, 10.
- Silpee, A. (2016). Associate Judge. Youth & Family Court. *Interview*. July, 21.
- Singh, M. S. (2016). Founder & Chairman. Planet Skool. *Interview*. September, 20.
- Thitipongsirikul, P. (2016). Officer. Benefit Management Operation. National Office of Buddhism. *Interview*. August, 21.
- Wongtani, C. (2016). Lecturer. Institute for Peace Studies. Prince of Songkla University. *Interview*. September, 1.

Communication Factors in Holistic Humanized Nursing Care: Evidenced from Integrative Review*

^{1*}Jantima Kheokao, ¹Tassanee Krirkgulthorn, ²Samuel Umereweneza
and ³Sansanee Seetangkham

^{1*,1,2,3}Boromarajonani College of Nursing Saraburi

^{1*}Corresponding Author. Email: jantima@kheokao.com

Abstract

The aim of this integrative review was to identify the factors which characterized the humanized nursing care in nursing practice, and to propose a holistic humanized care model for nursing education. A primary search evaluating nursing care for the individual, family and community from published research was undertaken on seven databases CINAHL, MEDLINE, EMBASE, British Nursing Index (BNI), Chinese Biomedical Database (CBM), China Medical Academic Conference (CMAC), and China Academic Journal (CAJ). Out of the 1130 references found from the electronic search, reviewing of the titles and abstracts reveal 629 duplicate references, 43 were not journaled papers. Among 458 references, only 25 papers were selected based on the following criteria; original articles; published in English during 2000 to 2018 and fit with the theme of humanized nursing care. The content was analyzed using thematic analysis.

The findings revealed the six noble qualities “love, commitment, empathy and sympathy, compassion, confidence and competence, and confidentiality and privacy” that nurses can use to communicate in their daily nursing practice to provide an effective humanized nursing care to individuals, families, and groups.

*Received January 24, 2019; Revised January 24, 2019; Accepted March 20, 2019

These factors have reciprocal effect upon the perception of patients and nurses which determine the quality of nursing communication and care delivery. Identified variables could be a baseline data to measure service quality and should be incorporated in the nursing curriculum. Consequently, a holistic humanized nursing care model for nursing education was proposed. Further research to test the model and its effects were recommended.

Keywords: Nursing Communication; Humanized Nursing Care; Nursing education; Integrative Review

Introduction

Nursing is one of the helping professions that focuses on serving the needs of human as a biopsychosocial and spiritual being which requires not only a composition of scientific and clinical knowledge but also interpersonal, intellectual and technical abilities and skills (Raya, 2009; Kourkouta & Papathanasiou, 2014; Salazar, 2016). Nursing involves being with people at the most difficult times in the patients' lives, physically or psychologically. The type of care given by the nurses is humanized care which is perceived by both nurses and patients as a kind of unconditional human care from human heart, as Gelinas (2015) pointed out that a culture of caring is a culture of curing. Interpersonal communication skill is a crucial facilitating factor (Raya, 2006) which enables nurses to express their humanized nursing care through courtesy, kindness, and sincerity, with the necessary confidentiality to the patients and their family members (Salazar, 2015; Salazar, 2016).

As an instinctive feeling that all humans possess, humanization is defined as the act or effect of humanizing, which in turn means "making human; granting human traits or conditions to; making benevolent, gentle; showing oneself benevolent, compassionate, and generous; adopting the good as a precept of social relations (Salazar, 2016). The concept of humanized care has become essential not only in nursing practice but also in the teaching-learning process of nursing education (He et al, 2016) for the development of a sustainable society in the 21st century (Intawat, Bundasak & Jangasem, 2017). Understanding insightfully of humanized care, its theory and meaning helps the nursing student to adopt humanistic mind when they become professional nurses (Ferreira, Freitas do Amaral, & Lopes, 2016). The successful outcome of individualized nursing care of each patient is not only based on the physical abilities of nurses, but also on education and experience (Button & Barrington, 2014; Didy & Barrington, 2014). The different dimensions of humanized care were addressed in different situations or circumstances (De Almeida & Chaves, 2013).

The development of evidence-based practice in the integration of humanized nursing care for individual, family, and group is a current major challenge in the

fields of nursing practice and nursing education. It also concerns health institutions because, in spite of efforts to ensure it with the individuals hospitalized, complaints are frequent due to flaws in care, dehumanizing conditions and miscommunication (Norouzinia et al., 2016). Dealing with humanized care and communicate humanized nursing care to patients establish the pertinence of the research study reported in this article, which is aimed at understanding its meanings in the experience of those participating in it, especially seen in light of the ‘humanized’ attribute due to the importance it represents for nursing. Achieving its comprehension, the practice of humanized nursing care will become a reality (Kanerva, Kivinen, & Lammintakanen, 2015).

With the advance of information technology, literatures concerning humanized care were considerably increased and accessible through major databases. However, the factors which characterize the humanized nursing care in nursing practice were not clearly identified, these factors form pleasant messages and expectedly have reciprocal effect upon the perception of patients and nurses which determine the quality of nursing communication and care delivery. Variables identified could be a baseline data to measure service quality and to create a humanized care model for nursing education. Therefore, two main objectives would be addressed in this paper (1) to determine components of humanized communication in holistic nursing care for the individual patient, family, and community participation from the nursing literature, and (2) to propose factors in a theoretical model of holistic humanized nursing care for nursing education.

Review of Related Literature

The concept of humanized nursing care in views of individual-centered, family-centered, community-centered, and communication elements were reviewed as follow.

Individual-Centered Humanized Nursing Care

Every individual patient is unique and has his/personal journey in life to undertake. Individual-centered humanized care acknowledges the individual

differences, perception of illness, attitude and coping. In dealing with any kind of condition especially chronic diseases such as DM, hypertension, cancer, liver cirrhosis, nursing interventions should acknowledge that these are human beings who have unique characteristics (Grobbel & Rowe, 2014). Despite the clinical differences across these chronic conditions, each illness confronts patients and their families with the same spectrum of needs however, research results showing that changes to the organization and delivery of care can improve the quality of care and certain outcomes of chronic disease (Wagner & Groves, 2002). Patient satisfaction regarding humanized nursing care is a significant indicator of the quality of care, and quality of life the patient (Brown, 2013; Bramley & Matiti, 2014; Piva, Quadri, & Destrebecq, 2011; Létourneau, Cara, & Goudreau, 2017).

Family-Centered Humanized Nursing Care

To efficiently practice family-centered humanized nursing care in dealing with chronic or lifestyle diseases requires nurses to shift from a professionally-centered view of health care to a collaborative model that recognizes families as central in a patient's life and their values and priorities as pivotal in the plan of care. Nursing strategies to promote the family's role as a primary caregiver for their patient involve recognizing and accepting diverse styles of a family coping (Lamont, 1997). Family members should be included in planning, implementation, and evaluation of nursing interventions (Chamberlain, 2000). Good communication between families and health care providers is central to quality care, providing valuable insight into medical history and preferences, increasing family involvement, satisfaction, and reducing complaints (Ahmann, 1994; Majerovitz, Mollott & Rudder, 2009).

Community-Centered Humanized Nursing Care

Community participation is a very integral part of high-quality nursing cares particularly those who work in disadvantaged areas. Positive health outcomes can only be achieved by addressing the factors that protect and create health and wellbeing, and many of these are at a community level. Community life, social connections and having a voice in local decisions are all factors that make a vital

contribution to health and wellbeing. They build control and resilience, help buffer against disease and influence health-related behavior and management of long-term conditions (Cohen, 2015). Nursing research emphasized on community-centered nursing care as element to improve the patient outcome (Button & Barrington, 2014; Danny, Pamela, & Callista, 2008). There are entrenched societal factors, such as lack of green space for recreation, poor access to healthy foods, and unsafe neighborhoods that discourage social bonding, take a heavy toll on their patients' health.

Element of humanized care communication

Communication involves the exchange of messages between sender and receiver and the quality of effective communication in interactions between nurses and patients has a major influence on patient outcomes (Majerovitz, Mollott & Rudder, 2009) either in stressful or non-stressful situation (André, Frigstad, Nøst, & Sjøvold, 2015). Communication is a very important element in humanistic nursing care, because once our message reach to the target audience (individual patients, families and groups), effect of the message can be extremely different; positive effect lead to longevity, and good health and the negative effect is poor health and death (Barbara, 2010). What is not clearly known and understood is the element or variable of the messages which are the focus of this study.

Methodology

a. Study identification and selection

An integrative review was conducted, guided by the Cochrane Collaboration methods to assure comprehensive search methods and systematic approaches to the analysis of the review materials. The keywords used to identify the literatures in seven databases; CINAHL, MEDLINE, EMBASE, British Nursing Index (BNI), Chinese Biomedical Database (CBM), China Medical Academic Conference (CMAC) and China Academic Journal (CAJ). To maximize the sensitivity of the search, Boolean operators were used to combine the terms ('humanized' and 'care' and 'health professional'). Both electronic and manual searches were conducted to

identify all published research studies focusing on the humanized care view and practice in the health profession. Search facets and terms used are summarized in Table 1.

Table 1. The facets and search terms used to identify related papers in electronic databases

Facets	Search terms
Caring	Nursing care;
Humanized care	The act of caring with a human heart, taking in consideration the feelings of the patient, family, community.
Health professional	Nurse/s; nursing staff, nursing faculty; health professional, health care personnel; health care provider/s, physician/s; doctor/s; medical professional
Humanized Nursing Care	The act of care provided by a nurse with a human heart, taking in consideration the feelings of the patient, family, community.
7 Noble Qualities	Love, commitment, empathy, sympathy, compassion, confidence, confidentiality

The search started in August 2017 and was completed in January 2018 and was restricted to papers published since 2000 to 2018 focusing on the humanized care view and practice in the health care for individual, family, and community. The search process is summarized in Figure 1

Figure 1. Literature search process and results

b. Data analysis

The data was analyzed using thematic analysis. A qualitative analysis was conducted across the different interventions reported to describe intervention types and contexts, and mechanisms for change. This analysis was conducted in smaller groups in the research team but further enriched through discussion of process and emerging findings among all group members. Results were tabulated and used to generate summary descriptions across key characteristics.

c. Reliability of quality assessment and data extraction

Initial screening was undertaken by one researcher and then checked by another. Disagreements about inclusion were discussed until agreement was reached. Two reviewers verified the extracted data and made corrections as necessary and agreed on the assessed study quality using the Strobe checklist (Vandenbrouckel et al., 2007). All four researchers contributed to the literature synthesis.

Results and Discussion

Thematic analysis of 25 papers of which include 68.0% (17) of qualitative research; 24% (6) of the quantitative research and 8.0% (2) of mixed method researches papers yields fruitful results. Six components of caring messages were identified to form a central component in communication: caring messages in the theoretical model of holistic humanized nursing care for nursing education.

1. Components of communication message in holistic humanized nursing care

Data analysis revealed that concept of communication was the central elements through which caring messages reached the target audience (individual patient, families and other stakeholders). Six noble caring messages were identified which could be further described as follows.

a.Caring for Love

Love is a very important concept in nursing profession. During the times of suffering and sorrow due to illness, loss of a body part or death, the nurse who cares with love plays a vital role in alleviating pain. Love is a universal concept, an emotional state that is typically directed at another person, such as a nurse and the patient. Love, thus, imbues intentional acts of sympathy towards others, to promote well-being. For the nurse, the primary form of love is the capacity to share and understand the sorrow, pain, and joy of others such as patients. Consequently, love begins with knowing, relationships and understanding and it results in the other person's freedom, development and alleviated suffering. Given the preceding reasoning, many researchers have concluded that mankind's most significant necessity is love. Love is connected to other good qualities, such as humility (Didy & Barrington, 2014).

A caring relationship forms the meaningful context of caring and derives its origin from the ethos of love, responsibility, and sacrifice. Love is a strong feeling, and when the two forms of love are combined, one starts leading a life of generosity, which is expressed with joy. Humanized care nurses have always something to offer to their patients. Even when they cannot give medication or any other form of

nursing care, they just give love to their patients, and that is a precious gift they offer to them all the time, especially those patients with terminal diseases (de Almeida & Chaves, 2013).

b. Caring with Commitment

Nurse's commitment to the nursing profession and to the patients is a very important quality need by all people in general, and all humanized care nurses. Commitment is needed every day in performing various nursing cares. Humanized nursing goes along with commitment, which is not just a pledge or a promise; but a "dedication." Nursing care requires the nurses always put the patient first. Commitment implies performing supplementary activities or working overtime without asking compensation, just for the sake of helping the patients and elevating the standards of nursing profession. Commitment means, "awareness of the challenges ahead and working to overcome these for the sake of the patient and the team; accepting that your social life may, at times, be secondary to the needs of your patients; maintaining your health to be the very best role model; exhibiting a willingness to learn from your co-workers, and always striving to provide the best possible guidance and care for your patients" (Lamont, 1997; Todres, Galvin & Holloway, 2009).

c. Caring with Empathy and Sympathy

The simple definition of empathy is: "Feeling with people you serve." To care with compassion mean to treat every patient as if they were part of your own family would very only be the end of your ability to do your job at all. Empathy is characterized by the identification and understanding of the patient. Having empathy is one side of the emotional coin; sympathy is another side of the coin to complement empathy. Sympathy has been defined as an emotional reaction of pity toward the misfortune of another, especially those who are perceived as suffering unfairly. Therefore, sympathy is defined as the act or capacity of entering or sharing the feelings or interests of another person, and it becomes more crucial when it comes from someone who unconditionally and truly cares like do humanized care nurses (Majerovitz, Mollott & Rudder, 2009). Humanized nursing caring is to be able to create an affinity with the patient and share the feelings with the patient (Todres, Galvin, & Holloway, 2009; Calegari, Massarollo, & José dos Santos, 2015).

d. Caring with Compassion

The term compassion means to have sympathetic pity and concern for the sufferings or misfortunes of others. Compassion is like to have pity about someone who is in trouble in life, i.e., someone without clothes or food, or sick but no money to go to the hospital. Then, you feel sad and if you can, you help this person, or ask someone to help (Dietze & Orb, 2000). Caring with compassion means to have pity or sorrow for the patient who is suffering, for the family and groups in pain caused by sickness or death. In nursing practice, caring with compassion is to be aware of that the patient is suffering, and the extent to which the patient is suffering, and move to relieve that suffering (Da Silva, da Silva & Christoffel, 2009; Youngson 2016). Humanized nursing care requires us to enter into these sensitive space with compassion, sensitivity and skill guided by a sound knowledge (Hayter, 2010).

e. Caring with Confidence and Competence

Caring with confidence or competence goes beyond all those noble qualities such as empathy or sympathy, requires people through education, and obtains certifications that they are competent enough to work on human lives. During the time of Florence Nightingale, training was not a requirement to prove that you are a confident or competent nurse. Nowadays, things have drastically changed. Nurses are expected to have more advanced skills in order to provide nursing care with competence and confidence. The longer the nurse works, the more he/she develops enough knowledge and skills which make him/her work with confidence. Knowledge and skills go along to define the level of competence the nurse possesses, while experience increases confidence in providing quality nursing care. Certainly, skill without knowledge is dangerous, so, nurses must do more to become more competent (Youngson, 2016).

f. Caring with Confidentiality and Privacy

All nurses are required to maintain confidentiality and privacy with regards to information about their patients. Privacy and confidentiality are related concepts but not identical. Privacy refers to the right to control access to oneself and includes physical privacy such as ensuring curtains are closed during physical examinations. Confidentiality relates to information only. The legal duty of confidentiality obliges

health care practitioners to protect their patients against inappropriate disclosure of personal health information. The most significant challenge we have is this growing interest in automating healthcare information, and the emergence of the computer-based patient record-keeping have brought the issues of privacy and confidentiality to the fore-front (Didy & Burrington, 2014).

2. A theoretical humanized communication model in holistic nursing care for nursing education.

The thematic analysis of the source articles yields the holistic factors in humanized nursing care theoretical model which could be used for nursing education. Categorizing of concepts of humanistic nursing care in the nursing literature revealed six elements to achieve high-quality nursing care. These included Love, Commitment, Empathy & Sympathy, Compassion, Confidence/Competence, and Confidentiality and Privacy. Caring is the act of providing unconditional total care to a dependent person, and helps this person to become independent as soon as possible. We, nurses, provide full care not only to the individuals but also to the families and other stakeholders. Visual model is detailed in Figure 2 below.

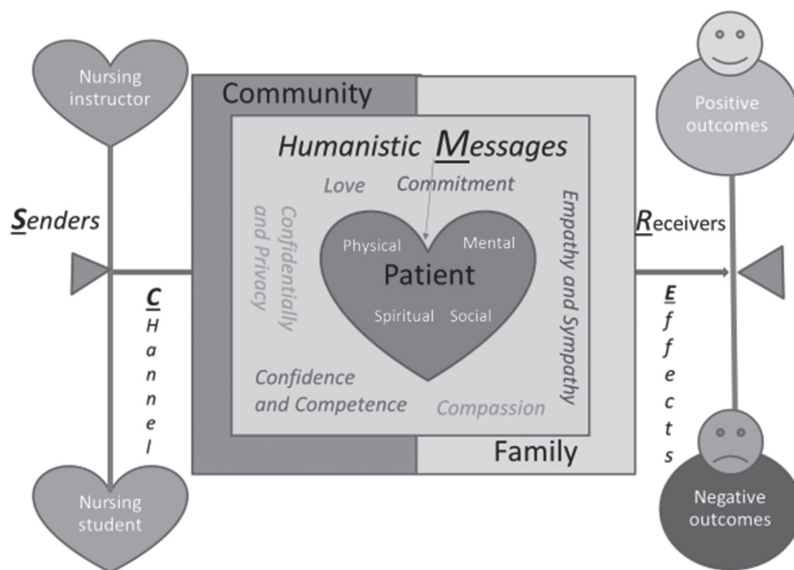

Figure 2. A theoretical model of communication in holistic humanized nursing care for nursing education

With humanized nursing care, we proposed a holistic (total) care to the person on individual basis taking in consideration the 4 dimensions of health: “physical, social, mental, and spiritual” which yield a state of complete well-being not merely the absence of disease or infirmity. Each dimension of health is connected one another. An individual person lives in the family and is connected to each family member therefore what affects one dimension, affects others as well (Barbara, 2010).

The noble qualities of humanized nursing care are reflected in daily practice through verbal and non-verbal communication. Communication failures are associated with grave consequences to the patients and healthcare team including nurses. Nurses need to communicate and express professional concerns and share common “critical language” to alert team members to unsafe situations. Effective communication can bring hope to the patients and build proper professional relationships for the high-quality nursing care (Button & Barrington, 2014; Weller, Boyd & Cumin, 2014).

Implication and Recommendations

The findings revealed that the aforementioned six noble qualities are needed in providing quality nursing care in this digital age period, where strong waves of change have engulfed human undertakings. The socio-economic status push many nurses to move from rural to urban places, from poor to rich countries, and to some extent change nursing profession. However, the concern of humanized care nurses is to provide high-quality nursing care which can be applied on daily basis by nursing students among themselves and in taking care of the patients. Likewise, nurses can integrate them in their daily routines while providing nursing care to patients. These noble humanized care qualities can be integrated in the nursing education curriculum and can be used by nursing instructors and students. Nursing instructors can apply them in teaching nursing students by becoming role models to them and teaching the nursing students to apply them in their nursing care in the clinical area. The understanding of patients’ feelings, without any prejudgment or prejudice, is in the heart of such unconditional love required in health care delivery (Nouri, Ebadi, & Alhani, 2015; Todres, Galvin, & Holloway, 2009).

The holistic humanized care requires nurses, and nursing students exercise empathy through (a) understanding the patient's situation, perspective, and feelings (and their attached meanings); (b) communicating that understanding and check its accuracy; and (c) acting on that understanding with the patient in order to solve his problems or assist him solve his problems by himself (De Almeida & Chaves, 2013; Wang, 2016; Youngson, 2016). Nurses can demonstrate confidentiality through keeping all information committed to them by their patients, family members of the patients, and their respective communities (Todres, Galvin, & Holloway, 2009).

From the above Theoretical Model, Nursing instructors and students collaborate in the process of caring for the patients. Nursing students received adequate skills and knowledge, and positive attitude from the instructors, clinical instructors, physicians, and other members of the health team. From there, all efforts are coordinated to provide holistic nursing care with the total involvement of the patient. The humanized nursing is produced using six noble qualities which then turn the patient condition from uncertain future to a happiness and positive outcome. Even for a dying patient, there is a hope of dying with dignity. This suggests that application of the model could substantially improve physical, social, mental, and spiritual health in any setting, and in any country. With the wave of professional migration to look for better opportunities, holistic humanized care, still opt to give the best nursing care to their patients, as they are dedicated to serving them, no matter what happens (Kret, 2011; Mullan, 2010).

Humanized nursing care had always been an integral part of the nursing profession and is perceived by patients and nurses as a driving dynamic power toward recovery and career progression. Humanized care is not only needed by and their significant others but also by nurses. On one hand, there is a great need for nurses today to be highly trained, well-educated, and critical thinkers with a caring human heart. On the other hand, there is a need for patients, family members, and fellow nurses to learn how to communicate their gratitude for the care they receive, because this becomes another way of caring for nurses (Hung et al. , 2015).

As the population's healthcare needs have changed, the scope of nursing practice needed also change. This has required a change in education and training to

ensure that nurses can perform new and complex roles. One of most significant concerns is the lack of structured continuing professional development for nurses focusing on humanized nursing care. Not only is it difficult for nurses to ensure they are always up to date in their practice, but we also don't have a clear, clinical career path supported by relevant education and development. More structured support regarding study time, funding for continuing education and designated training posts is a key to the development of the nursing profession and proper nurses who have a humanistic mind when they serve. What we need are some career pathways that span both academia and clinical practice for those keen on an academic career, and we believe humanized nursing care is a vital practice we need to maintain this changing world.

Nursing profession has changed from the lowest to a high demanding profession. In health care industries, nurses constitute the largest amount of employees. Nurses play a significant role not only in improving the health of the people they serve, but also by increasing the economic status of respective nations where they serve. Therefore, nursing profession should receive a high appreciation it deserves from around the world. We would like to have nurses who adapt to change but maintain the noble qualities that would enable them to provide holistic care to the patients.

Summary

To conclude this integrative review, the holistic humanized care requires the full participation of patients, their family members and significant others, and the stakeholders in their respective communities. To be able to provide a holistic humanized care in its true sense, the six noble qualities incorporated in the proposed model for nursing education should be considered and integrated in the daily nursing work should be a package of care, in this fast-changing era as good communication between families and care providers is central to quality care.

References

- André, B, Frigstad, S.A., Nost, T.H. & Sjøvold, E. (2015). Exploring nursing staff communication in stressful and non-stressful situations. *Journal of Nursing Management*, 24 (2): E175-E182. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/jonm.12319>.
- Barbara, A. M. (2010). Evaluating a nursing communication skills training course: The relationships between self-rated ability, satisfaction, and actual performance. *Nurse Education in Practice*, 10 (6), 374–378.
- Bramley, L. & Matiti, L. (2014). How does it really feel to be in my shoes? Patients' experiences of compassion within nursing care and their perceptions of developing compassionate nurses. *Journal of Clinical Nursing*, 23 (19-20), 2790–2799.
- Brown, J. (2013). A Review of the evidence on technology-based interventions for the treatment of tobacco dependence in college health. *Worldviews on Evidence-Based Nursing*, 10 (3), 150–162. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/wvn.12000>
- Button, D. & Barrington, A. (2014). E-learning & information communication technology (ICT) in nursing education: A review of the literature. *Nurse Education Today*, 34 (10), 1311–1323.
- Calegari, R., Massarollo, M., & José dos Santos. M. (2015). Humanization of the health care in the perception of nurses and physicians of private hospitals. *Rev Esc Enferm USP*.49 (Esp2), 41-46. DOI: 10.1590/S0080-623420150000800006
- Chamberlain, K. (2000). Methodology and qualitative health research. *Journal of Health Psychology*, 5 (3), 285-296.
- Cohen, L. (2015). Community-centered health homes: The next iteration of quality-based care. Retrieved October 3, 2018 from <https://www.kevinmd.com/blog/2015/03/community-centered-health-homes-the-next-it>.
- Danny, W. G., Pamela, G. J., & Callista, R. (2008). A central unifying focus for the discipline: facilitating humanization meaning choice quality of life and healing in living and dying. *Advanced in Nursing Science*, 31 (1), E28–E40.

- Da Silva, .L.J., da Silva, L.R, & Christoffel, M.M. (2009). Technology and humanization of the Neonatal Intensive Care Unit: reflections in the context of the health-illness process. *Rev. Esc. Enferm. USP*, 43 (3), 678-82. Retrieved from http://www.scielo.br/pdf/reeusp/v43n3/en_a26v43n3.pdf
- De Almeida, D. V., & Chaves, E. C. (2013). Teaching humanization in undergraduate nursing course subjects. *Investigacion & Educacion En Enfermeria*, 31 (1), 44–53. Retrieved October 8, 2018. from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=cc m&AN=107943788&site=ehost-live>
- Dietze, V. E., & Orb, A. (2000). Compassionate care: a moral dimension of nursing. *Nursing Inquirer*, 7(3), 166-174.
- Didy, B. & Barrington, A. (2014). E-learning & information communication technology (ICT) in nursing education: A review of the literature. *Nurse Education Today*, 34 (10), 1311–1323.
- Gelinas, L. (2015). A culture of caring is a culture of curing. *American Nurse Today*, 10 (11), 4–5. Retrieved October 15, 2018 from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=ccm&AN=111319133&site=ehost-live>
- Grobbe, C. C., & Rowe, L. (2014). Exploring pre-nursing students' perceptions of caring and nursing: A phenomenological study. *International Journal for Human Caring*, 18 (1), 8-16.
- Hayter, M. (2010). Editorial: researching sensitive issues. *Journal of Clinical Nursing*, 19, 2079– 2080. Retrieved from <https://doi.epdf/10.1111/j.1365-2702.2009.03018.x>.
- He, J., Hu, D., Liu, Y., Wu, L. & Liu, L. (2016). Study of the effect of humanistic nursing care model wards in Children Caring Ward School on the nurses' caring ability. *Chinese Nursing Research*, 3 (1), 45-47. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.1016/j.cnre.2016.04.001>
- Hung, H. Y., Huang, Y. F., Tsai, J. J., & Chang, Y. J. (2015). Current state of evidence-based practice education for undergraduate nursing students in Taiwan: A questionnaire study. *Nurse Educ Today*, 35 (12), 1262-1267.
- Intawat, J., Bundasak, T., & Jangasem, N. (2017). The humanized care paradigm: The chapter of gilanadhamma camp. *Journal of MCU Peace Studies*, 5 (2), 381-392.

- Kanerva, T., Kivinen, T. & Lammintakanen, J. (2015). Communication elements supporting patient safety in psychiatric inpatient care. *Journal of Psychiatric and Health Nursing*, 22 (5), 298- 305.
- Kourkouta, L. & Papathanasiou, I. V., (2014). Communication in nursing practice. *Mater Sociomed*, 26 (1), 65–67. Doi:10.5455/msm.2014.26.65-67.
- Kret, D. D. (2011). The qualities of a compassionate nurse according to the perceptions of medical-surgical patients. *MEDSURG Nursing*, 20 (1), 29–36. Retrieved June 5, 2018 from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=ccm&AN=104826743&site=ehost-live>
- Lamont, C. (1997). *The philosophy of humanism*. 8th Ed. Amherst. NY: Humanist Press.
- Létourneau, D., Cara, C., & Goudreau, J. (2017). Humanizing nursing care: An analysis of caring theories through the lens of humanism. *International Journal for Human Caring*, 21 (1), 32- 40.
- Majerovitz, S. D., Mollott, R. J., & Rudder, C. (2009). We’re on the same side: Improving communication between nursing home and family. *Health Communication*, 24, 12–20. DOI: 10.1080/10410230802606950
- Mullan, B. A. (2010). Evaluating a nursing communication skills training course: The relationships between self-rated ability, satisfaction, and actual performance. *Nurse Education in Practice*, 10 (6), 374–378.
- Norouzinia, R., Aghabarari, B., Shiri, M., Karimi, M., & Samami, E. (2016). Communication barriers perceived by nurses and patients. *Glob J Health Sci*, 8 (6), 65–74.
- Nouri, M. J., Ebadi, A., & Alhani, F. (2015). Qualitative study of humanization-based nursing education focused on role modeling by instructors. *Nursing and Health Sciences*, 15 (2), 137- 143.
- Piva, D, Quadri, E, & Destrebecq, A. L. (2011). Nurse’s role in the processes of hospital humanization and procedural pain relief in children. *Pediatr Med Chir*. 33 (4), 160-168.

- Pontes Ferreira, J. H., Freitas do Amaral, J. J., & Coelho Oliveira Lopes, M. M. (2016). Nursing team and promotion of humanized care in a neonatal unit. *Revista Da Rede de Enfermagem Do Nordeste*, 17 (6), 741–749. Retrieved from <https://doi.org/10.15253/2175-6783.2016000600003>
- Raya, A. (2006). Nursing of man as a unique person. *Nosileftiki*, 45 (1), 19–24.
- Salazar, B.O.A. (2015). Humanized care: A relationship of familiarity and affectivity. *Invest Educ Enfermo*, 3 (1), 17-27.
- Salazar, B.O. A. (2016). Impersonal care or humanized care: a Decision made by nurses? Hourglass Model. *Investigacion & Educacion En Enfermeria*, 34 (3), 444–455. Retrieved from <https://doi.org/10.17533/udea.iee.v34n3a03>.
- Salazar, B. O. A. (2016). The meaning of humanized nursing care for those participating in it: Importance of efforts of nurses and healthcare institutions. *Investigacion & Educacion En Enfermeria*, 34 (1), 18–28. Retrieved from <https://doi.org/10.17533/udea.iee.v34n1a03>
- Todres, L., Galvin, K. T., & Holloway, I. (2009). The humanization of healthcare: A value framework for qualitative research. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 4, 68-77.
- Vandenbrouckel, J. P., et al. (2007). Strengthening the reporting of observational studies in epidemiology (STROBE): explanation and elaboration. *PLoS Medicine*, 4 (10), 1628.
- Wagner, E. H., & Groves, T. (2002). Care for chronic diseases. *British Medical Journal*, 325 (7370), 913–14.
- Wang, Y. (2016). Discussion on application of humanized nursing care in the respiratory department. *Journal of Nursing*, 5 (4), 35-37.
- Weller, J., Boyd M., & Cumin, D. (2014). Teams, tribes and patient safety: overcoming barriers to effective teamwork in healthcare. *Post Graduate Medical Journal*, 90 (1061), 70-80.
- Youngson, R. (2016). Compassionate care: a moral dimension of nursing. *Nursing Inquirer*, 7 (3), 166-174.

ข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการพัฒนาการบริหาร
มหาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล :
กรณีศึกษามหาวิทยาลัยนครพนม*

The Proposed Policy Administrative Development
Scheme of Amalgamation towards Achieved University:
A case Study of Nakhon Phanom University

^{1*}อุทัยวรรณ สุกิมานิล, ¹จิตติ กิตติเลิศไพศาล,

²ชาติชัย อุดมกิจมงคล และ ³ปณิธี การสมดี

^{1*}Uthaiwan Sukimanil, ¹Jitti Kittilerdpisane,

²Chardchai Udomkijmongkal and ³Panitee Karnsomdee

^{1*,1,2,3}สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

^{1*,1,2,3}Development Administration Branch, Faculty of Management,

Sakon Nakhon Rajabhat University

^{1*}Corresponding Author. Email: uthaiwan2333@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการหลอมรวมมหาวิทยาลัย กรณีศึกษามหาวิทยาลัยนครพนม 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลของมหาวิทยาลัยนครพนมและ 3) สร้างแบบจำลองการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล โดยใช้รูปแบบวิจัยแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างได้จากบุคลากรจำนวน 290 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น 0.99 วิเคราะห์สังเคราะห์สมการโครงสร้างและตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้มีส่วนได้เสียยืนยันแบบจำลองและข้อเสนอเชิงนโยบาย ผลการวิจัยพบว่า

1) มหาวิทยาลัยนครพนมมีพัฒนาการได้แก่ อาคารสถานที่ เทคโนโลยี บุคลากร หลักสูตร และงบประมาณที่เพิ่มขึ้นก่อนหลอมรวม มีความต้องการการพัฒนาและยังมีความขัดแย้งในการบริหารภายในสูง

2) ปัจจัยการสื่อสารภายในมีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยสูงสุด (0.84) หลักธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อการสื่อสารภายใน (0.16) และ (0.60) ตามลำดับ

3) แบบจำลองสู่สัมฤทธิ์ผลพบว่า หลักธรรมาภิบาล ทรัพยากรการบริหาร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมองค์กร (0.42), (0.36) และ (0.17) และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการสื่อสารภายในผ่านทางวัฒนธรรมองค์กรสูงสุด (0.82) การสื่อสารภายใน วัฒนธรรมองค์กร ทรัพยากรการบริหารมีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัย (0.43), (0.17) และ (0.29) โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยพิจารณาค่าสถิติ $\chi^2 = 12.540$, $df = 5$, $\chi^2/df = 2.508$, $P = 0.028$, $TLI = 0.987$, $RMSEA = 0.072$, $SRMR = 0.013$.

ข้อเสนอเชิงนโยบายอันได้แก่ 1) ทำให้มหาวิทยาลัยเป็นเสมือนครอบครัว 2) สรรหาผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีธรรมาภิบาลและ 3) มีการบริหารแนวใหม่และใช้ทรัพยากรอย่างรู้ค่า ใช้วัฒนธรรมองค์กรเปลี่ยนแปลงมหาวิทยาลัยสู่สัมฤทธิ์ผล

คำสำคัญ: ข้อเสนอเชิงนโยบาย; การพัฒนาการบริหาร; มหาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล; มหาวิทยาลัยนครพนม

Abstract

The purposes of this research were 1) study the development of the Amalgamation university: a case study of Nakhon Phanom University, 2) study the factors influencing on Nakhon Phanom University Achievement, and 3) propose a model for management of the newly merged entity. This research used a mixed research methodology. The samples was collected from 290 respondents. The value of reliability on each factor at 0.99. Analysis of structural equation and consistency of the research model, confirmed model and proposed policy recommendations with stakeholders. The results are as follows;

1) Administrative budget for staff, buildings, technology development, and curricula at Nakhon Phanom University has increased after the merging. However, issues of internal conflict still remained and required urgent strategic development plans.

2) The factor, which has highest direct influence on achieved University is the internal communication at (0.84), good governance and organizational culture have a direct influence on internal communication at (0.16) and (0.60) respectively.

3) A proposed model towards successful integrated management system of the university shows that good governance, administrative resources, and transformational leadership have direct influence on organizational culture at (0.42), (0.36), and (0.17), Also, these factors have indirectly influences on internal communication through organization culture at the highest (0.82). Internal communication, organizational culture and administrative resources have direct influence on university achievement at (0.43), (0.17), and (0.29). Research models is consistent with empirical data with statistical values, $\chi^2 = 12.540$, $df = 5$, $\chi^2/df = 2.508$, $P = 0.028$, $CFI = 0.995$, $TLI = 0.987$, $RMSEA = 0.072$, $SRMR = 0.013$.

The proposed policy should consider the followings: 1) the university should be like a family, 2) university executives should have transformational leadership persona and good governance. and 3) new management, and able to use resources with their value concerning. Additionally, the organizational culture should be use towards achieved university.

Keywords: The proposed policy; Administrative development; Amalgamation towards achieved University; Nakhon Phanom University

บทนำ

มหาวิทยาลัยนครพนมเกิดขึ้นโดยมีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยนครพนม บังคับใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2548 เป็นมหาวิทยาลัยหลอมรวมกรณีศึกษาของประเทศไทยจากนโยบายของรัฐบาลในปี พ.ศ.2546-พ.ศ.2547 ให้มีการหลอมรวมสถานศึกษาระดับอาชีวศึกษา อุดมศึกษาในพื้นที่ Phanphruk (2008) กล่าวว่า เป้าหมายการหลอมรวมคือการใช้ทรัพยากรของสถาบันการศึกษาเดิมที่มีอยู่ร่วมกันให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ลงทุนน้อยที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด แต่ในความเป็นจริงมหาวิทยาลัยนครพนมมีปัญหาความขัดแย้งของบุคลากร ขาดนโยบายที่มีความชัดเจนในการดำเนินการ เนื่องจากการหลอมรวมสถาบันการศึกษา มีความหลากหลายในวัฒนธรรมองค์กร การสื่อสารภายในมีปัญหา บุคลากรผู้บริหารขาดความโปร่งใส เกิดความขัดแย้งในตำแหน่งบริหาร คำนึงถึงสิทธิประโยชน์ส่วนตนสูง ระบบบริหารไม่คล่องตัว พยายามใช้ทรัพยากรร่วมกันด้วยข้อจำกัด ไม่ทราบทิศทางการพัฒนามหาวิทยาลัยไปสู่สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยนครพนม แม้ว่าหลอมรวมมาหลายปี (Mahachai, 2016)

การหลอมรวมมหาวิทยาลัยในต่างประเทศเป็นผลสำเร็จเกิดขึ้นมานาน University of Colorado at Denver and Health Sciences Center (2005) ระบุว่า การหลอมรวมมหาวิทยาลัยโคโลราโดที่เมืองเดนเวอร์ กับศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพมาเป็นมหาวิทยาลัยโคโลราโด (University of Colorado : UC) มีสัมฤทธิ์ผล เปิดโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ สร้างงาน มีการแข่งขันการทำงานร่วม ศาสตร์ข้ามศาสตร์ มีการสนับสนุนงบประมาณ สามารถพัฒนาท้องถิ่น เศรษฐกิจ อาจารย์ บุคลากร นักศึกษามีคุณภาพ เป็นมหาวิทยาลัยเน้นการวิจัย สื่อสารทุกฝ่าย ให้ความร่วมมือกับชุมชน บริการวิชาการ มีความเป็นเลิศ การเงินมหาวิทยาลัยดีขึ้น มีคุณค่าต่อสังคม นอกจากนี้พบว่ามีความสำเร็จการหลอมรวมสถานศึกษาระหว่าง The Governors of Dalhousie College and University และ The Technical University of Nova Scotia เป็น Dalhousie University ซึ่งพบว่าปัจจัยสัมฤทธิ์ผลของ Dalhousie University คือ ปัจจัยด้านการพัฒนาทรัพยากรการบริหาร พัฒนาบุคลากร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง งานวิจัยและพัฒนา รับทุนการวิจัยจากท้องถิ่น รับการบริจาคเงินมีการสื่อสารภายในที่ดีของบุคลากร (Dalhousie University, 2016)

กรณีศึกษามหาวิทยาลัยนครพนม เป็นมหาวิทยาลัยหลอมรวมแห่งที่สอง ซึ่งยังไม่เกิดสัมฤทธิ์ผล ได้มีการหลอมรวมสถานศึกษาสองระดับระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา มีวัฒนธรรมองค์กรเดิม ทรัพยากรด้านการบริหารต่างกัน มีข้อจำกัดพื้นที่ตั้งอยู่ห่างกัน (Sapianchai, 2016) ต่อมามีการติดตามนโยบายการหลอมรวมสถาบันการศึกษาเป็นมหาวิทยาลัยนครพนม โดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ Phanphruk (2008) เสนอว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จมหาวิทยาลัยหลอมรวม คือ ศักยภาพผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์ ไม่ยึดระบบราชการ พัฒนามหาวิทยาลัยถูกทาง สภามหาวิทยาลัยมีศักยภาพไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน บุคลากรต้องมีส่วนร่วมคิด กระบวนการตัดสินใจที่ดี มีความพร้อมศักยภาพทางการเงิน สถานที่ตั้ง การติดตามแก้ไขปัญหา

ต่อเนื่อง สร้างวัฒนธรรมองค์กรเน้นคุณภาพ ซึ่งข้อเสนอนี้ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติหรือมีมาตรการไปสู่ความสำเร็จ

จากการทบทวนวรรณกรรมและสัมภาษณ์ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิทางการบริหารสถาบันอุดมศึกษา พบว่าแนวคิดการหลอมรวม(Amalgamation) มาจากความสำเร็จที่พบจากการหลอมรวมสถาบันการศึกษาเป็นมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ มีประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน สังคม พบว่ามีปัจจัยที่นำมหาวิทยาลัยหลอมรวมไปสู่สัมฤทธิ์ผล ได้แก่ ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลขององค์การ (Bass & Avolio, 1994) ผู้บริหารมหาวิทยาลัยพยายามพัฒนาหลักสูตร การบริการวิชาการ นโยบายให้สัญญาความร่วมมือต่างๆ กับสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ แต่ขาดการพัฒนาการสื่อสารภาษาสากลให้กับผู้บริหารแต่ละระดับจึงไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้ การจัดการความขัดแย้งก่อให้เกิดความขัดแย้งใหม่ขึ้น มีการกล่าวหาความอาญา ร้องเรียนองค์กรอิสระให้ตรวจสอบและคตีปกครอง เช่น ทุจริตประพุดติมิชอบ หมิ่นประมาท กระทำการละเมิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีการใช้ทรัพยากรการบริหารที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ออกคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายมีการกลั่นแกล้งกัน (Rojanaritphichet, 2016) ซึ่ง Suwan & Pandee (2007) ให้ข้อคิดเห็นในการหลอมรวมสถานศึกษาว่าควรพัฒนาการหลอมรวมให้เกิดข้อดีมากที่สุดมีข้อเสียน้อยที่สุดในการเปลี่ยนแปลง ปัจจัยที่นำไปสู่สัมฤทธิ์ผลตามความเห็นของนายกสภามหาวิทยาลัยในการบรรยาย เมื่อวันครบรอบการสถาปนามหาวิทยาลัยนครพนม (Thongroach, 2016) แลงว่าจำเป็นต้องรื้อระบบการศึกษาระดับอาชีวศึกษาในมหาวิทยาลัยนครพนมเพื่อการพัฒนาอาชีวศึกษาให้เป็นจุดแข็ง ดังนั้นผู้บริหารทุกระดับควรมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างวัฒนธรรมองค์กร ค่านิยมร่วม พุดคุยสื่อสารกันแบบกัลยาณมิตร ผู้บริหารเข้าพบง่าย บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ใช้ทรัพยากรการบริหารร่วมกัน มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันจึงจะนำมหาวิทยาลัยหลอมรวมไปสู่สัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ (Mahachai, 2016) ผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีระบบมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมหาวิทยาลัยเป็นระบบสู่สังคมภายนอกองค์กร แบบเปิด (open system) มีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน (Kinicki & Kreitner, 2003) ระบบบริหารเป็นระบบโครงสร้างหน้าที่ ตามทฤษฎีระบบ (System Theory) และแนวคิดเชิงระบบของ David Easton (as cited in Robbins, Bergman, Stagg, & Coulter, 2009) ซึ่งสอดคล้องกับกรณีศึกษารูปแบบการบริหารปัจจัยความสำเร็จของมหาวิทยาลัยหลอมรวมในมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ ใช้ทฤษฎีระบบ มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยนำเข้าผู้บริหารมีภาวะผู้นำสูง บุคลากรเข้าใจบริบทพื้นที่ มีความสามารถสรรหางบประมาณทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์เทคโนโลยีทันสมัย ปัจจัยกระบวนการได้แก่ โครงสร้างการบริหาร การบริหารเชิงกลยุทธ์ วัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนร่วมของชุมชน ผลผลิตได้แก่ นักศึกษามีคุณภาพ คุณธรรม (Kanthong, Tuntirojanawong & Vijitwanna, 2016) การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลสู่สัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยหลอมรวมตามกรอบแนวคิดตามทฤษฎีระบบ ปัจจัยนำเข้าคือตัวแปรอิสระได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทรัพยากรการบริหาร หลักธรรมาภิบาล วัฒนธรรมองค์กร ปัจจัยกระบวนการคือตัวแปรแฝง ได้แก่ การสื่อสารภายในองค์กร ปัจจัยผลผลิตคือ ตัวแปรตาม ได้แก่ สัมฤทธิ์ผลของมหาวิทยาลัยหลอมรวม (Bass & Avolio, 1994)

ปัญหาเชิงสถานการณ์ จากการศึกษาสำรวจเกี่ยวกับปัญหามหาวิทยาลัยนครพนม พบปัญหาดังนี้ คณะผู้บริหารแต่ละระดับมีความขัดแย้งในการบริหารมหาวิทยาลัย เป็นข่าวในสื่อต่างๆ นับเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม กล่าวหาว่าทุจริตด้านการเงิน บกพร่องในการบริหารจัดการเรียนการสอนบริหารงานไม่เป็นไปตามระเบียบ ผู้บริหารขาดธรรมาภิบาลและปัญหาการฟ้องคดีทางปกครองและคดีอาญา บ่งชี้ว่ามหาวิทยาลัยหลอมรวมขาดการทำความเข้าใจในเป้าหมายการหลอมรวม มีการเมืองเข้ามาแทรกแซงมีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัย จึงกลายเป็นความขัดแย้งทางการบริหารยากต่อการพัฒนาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล (Mahachai, Sapianchai & Rojanaritphichet, 2016)

สรุปหลักการและเหตุผลนโยบายการหลอมรวมสถานศึกษามีเป้าหมายเพื่อปฏิรูปการอุดมศึกษา สถานศึกษาในพื้นที่ ต้องการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ร่วมกัน สร้างองค์ความรู้พัฒนาพื้นที่พัฒนา มหาวิทยาลัยหลอมรวมเป็นไปอย่างไร ปัจจัยที่นำไปสู่สัมฤทธิ์ผล ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทัศนธรรมาภิบาล ทรัพยากรการบริหาร วัฒนธรรมองค์กร การสื่อสารภายในองค์กร ปัจจัยใดมีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัย คำถามการวิจัยคือแบบจำลองและข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผลควรเป็นอย่างไร ประโยชน์ในทางทฤษฎีสามารถยืนยันความรู้ ทฤษฎีระบบ (System Theory) แนวคิดของ David Easton (as cited in Robbins et al., 2009) ประโยชน์ในด้านการจัดการ ทำให้มีความรู้ในการสังเคราะห์ แบบจำลองแนวทางการพัฒนาการบริหาร มหาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผลใช้ประยุกต์ในการสร้างแบบจำลองที่เหมาะสมกับการหลอมรวมมหาวิทยาลัยอื่นๆ ในบริบทที่แตกต่างให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามข้อเสนอเชิงนโยบาย

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) ศึกษาพัฒนาการหลอมรวมมหาวิทยาลัยกรณีศึกษามหาวิทยาลัยนครพนม
- 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยหลอมรวมกรณีศึกษา
- 3) สร้างแบบจำลองของการพัฒนามหาวิทยาลัยหลอมรวมกรณีศึกษาสู่สัมฤทธิ์ผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยกรณีศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงนโยบายแบบมีส่วนร่วม (Participatory Policy Research) ดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) (Majchrzak, 1984 cited in Sanrattana, 2007) ดังนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ในวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาพัฒนาการการหลอมรวมโดยศึกษาเอกสารงานวิจัยต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศศึกษาสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในฐานะผู้บริหารนายกสภามหาวิทยาลัย หรือกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภา

มหาวิทยาลัย 3 ท่าน เลือกแบบเจาะจง โดยวิธีสัมภาษณ์ถึงโครงสร้าง ที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมผ่านการตรวจสอบความครอบคลุมชัดเจนโดยอาจารย์ที่ปรึกษา 3 ท่าน สัมภาษณ์ในประเด็นปัญหาแนวทางการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล: กรณีศึกษา ได้ข้อมูลพัฒนาการการหลอมรวมมหาวิทยาลัยและตรวจทานกรอบแนวคิดการวิจัยเชิงปริมาณปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลของมหาวิทยาลัยหลอมรวมนำมาวิเคราะห์ความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่วิเคราะห์จากเอกสาร

2. การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ ในระยะที่ 2 เพื่อให้ทราบข้อเสนอเชิงนโยบายโดยศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลของมหาวิทยาลัยหลอมรวมกรณีศึกษา โดยใช้แนวคิดเชิงระบบของ David Easton. (as cited in Robbins et al., 2009)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรเป็นบุคลากรสายสอนจำนวน 523 คนบุคลากรสายสนับสนุนจำนวน 541 คนรวมจำนวน 1,064 คนใช้วิธีคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Krejci & Morgan (as cited in Sincharu, 2010) การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) (Sincharu, 2010) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 285 คน ผู้วิจัยเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 300 คน โดยแบ่งสัดส่วนตามหน่วยงานคณะ/วิทยาลัย สำนักงาน โรงเรียนแบ่งตามสัดส่วนของบุคลากรสายสอนและสายสนับสนุน การได้มาแต่ละหน่วยงานใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย ได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์นำมาวิเคราะห์จำนวน 290 ชุด

เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างจากการวิเคราะห์องค์ประกอบตัวแปรต่างๆ เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ(Rating scale) ทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยจำแนกเป็น 2 วิธีดังนี้ 1) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) พิจารณาโดยผู้เชี่ยวชาญเครื่องมือจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 2) การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วได้ทดลองใช้ (Try out) ในนอกพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน (Burn & Grove, 2001) นำมาหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของคอนบาค กำหนดค่าความเที่ยงที่ยอมรับได้ตั้งแต่ 0.70 ค่าความเชื่อมั่นด้านต่างๆ ดังนี้ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 0.97 หลักธรรมาภิบาลมีค่า 0.97 ทรัพยากรการบริหาร มีค่า 0.95 วัฒนธรรมองค์กร มีค่า 0.95 การสื่อสารภายในองค์กร มีค่า 0.90 สัมฤทธิ์ผลของมหาวิทยาลัย มีค่า 0.97 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.99

3. การวิจัยเชิงคุณภาพในระยะที่ 3 วิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์สังเคราะห์แบบจำลองแนวทางการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยโดยวิเคราะห์ข้อมูลจากวิจัยเชิงปริมาณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ได้แบบจำลองแนวทางการพัฒนาการบริหารไปสู่สัมฤทธิผลมหาวิทยาลัยหลอมรวม มุ่งตรวจสอบยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน วิเคราะห์ทฤษฎีระบบในแบบจำลองที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณความสมเหตุสมผลของขนาดและทิศทางของค่าพารามิเตอร์ (Suksawang, 2014)

เครื่องมือที่ใช้รวบรวมข้อมูล การสร้างและตรวจสอบคุณภาพ สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยพัฒนาจากการแปลผลความสัมพันธ์ของตัวแปรตามแบบจำลองแนวทางการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผลและการศึกษาเอกสาร มีข้อคำถาม 6 ข้อผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านมีความครอบคลุม เหมาะสม ชัดเจน มีประเด็นคำถามตรวจสอบยืนยันความคิดเห็นต่อแบบจำลองและให้ข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการพัฒนาการบริหาร การรวบรวมข้อมูลนี้ผู้วิจัยรวบรวมด้วยตนเอง สัมภาษณ์พร้อมกับการตรวจสอบยืนยัน ผู้วิเคราะห์สังเคราะห์แบบจำลอง เป็นผู้ทรงคุณวุฒิได้จากการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 8 ท่านคัดเลือกผู้บริหารจากมหาวิทยาลัยหลอมรวมมหาวิทยาลัยในกำกับและผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่ เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมของแบบจำลองสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้น แสดงความคิดเห็น ให้ข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการพัฒนา และผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

4 ขั้นตอนดำเนินการวิจัยมีดังนี้ 1) การพัฒนารอบแนวคิดการวิจัย 2) สร้างเครื่องมือวิจัย 3) วิเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของแบบจำลอง 4) ตรวจสอบยืนยันแบบจำลองโดยผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอเชิงนโยบาย 5) อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอเชิงนโยบายแนวทางการพัฒนาการบริหารจากผลการวิจัย

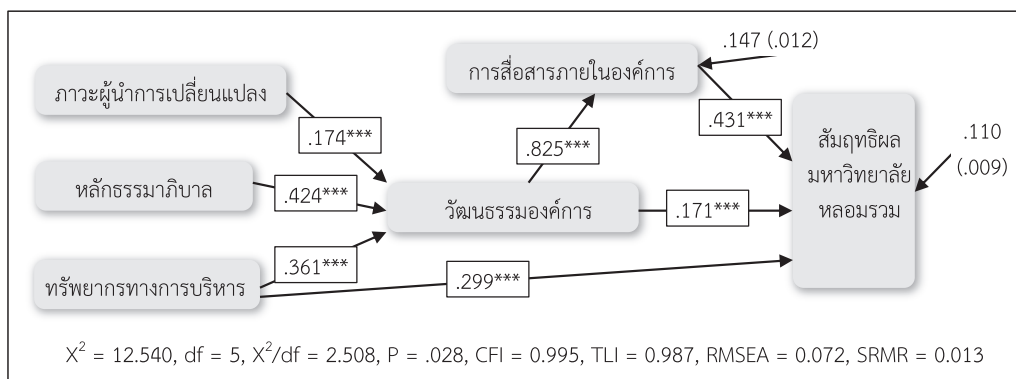
ผลการวิจัย

1) วัตถุประสงค์ที่ 1 พัฒนาการศึกษามหาวิทยาลัยหลอมรวมพบว่า มหาวิทยาลัยนครพนมได้ถูกหลอมรวมตามนโยบาย มีอาคารสิ่งก่อสร้างจำนวนมากขาดการใช้ประโยชน์และบริหารจัดการที่ดี ต้องการให้พัฒนาเศรษฐกิจสังคม ใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Nakhon Phanom University, 2015) มีความขัดแย้งในการสรรหาผู้บริหาร การเรียกร้องในสิทธิต่างๆ การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการทุนการศึกษา วัฒนธรรมองค์กรแตกต่างกัน ผู้บริหารขาดธรรมาภิบาลในการบริหาร มีความขัดแย้งภายในสูงมหาวิทยาลัยมีพัฒนาการได้แก่ อาคารสถานที่ บุคลากร นักศึกษาเพิ่มจำนวนขึ้น เงินงบประมาณปี พ.ศ. 2560 จำนวน 1,080,814,919.76 บาท แบ่งเป็นงบประมาณแผ่นดินจำนวน 839,875,100.00 บาท และงบประมาณรายได้จำนวน 240,939,864.76 บาท (Nakhon Phanom University, 2017) มีงบประมาณสูงมีอาคารเพิ่มจำนวนมาก ไม่สอดคล้องกับนโยบายการหลอมรวมมหาวิทยาลัยที่มีมูลค่าใช้จ่ายเป้าหมายนโยบายมุ่งเน้นหลักธรรมาภิบาลการบริหารจัดการที่ดี ใช้ทรัพยากรร่วมกัน นักศึกษามีแนวโน้มลดลง ยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยนครพนม พ.ศ. 2548

2) วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยหลอมรวมกรณีศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยหลอมรวมสูงสุด คือ การสื่อสารภายในองค์กร (0.84) มีนัยสำคัญ p-value 0.00 หลักธรรมาภิบาล มีอิทธิพลทางตรงต่อการสื่อสารภายในองค์กร (0.16) มีนัยสำคัญ p-value = 0.05 วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อการสื่อสารองค์กร (0.60) มีนัยสำคัญ p-value = 0.00 ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทรัพยากรการบริหารไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการสื่อสาร

ภายในองค์กร ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อการสื่อสารภายในมีเพียง 2 ปัจจัยคือหลักธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมองค์กร การสื่อสารภายในมีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยหลอมรวม แต่ในการทบทวนทฤษฎีและวรรณกรรมปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและทรัพยากรการบริหารมีความสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลขององค์กร สมมุติฐานนี้ไม่นำไปสู่สัมฤทธิ์ผล จึงจำเป็นต้องสังเคราะห์แบบจำลองแนวทางการพัฒนาการบริหารที่นำไปสู่สัมฤทธิ์ผลของมหาวิทยาลัยหลอมรวมโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

3) วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สร้างแบบจำลองของการพัฒนามหาวิทยาลัยหลอมรวมกรณีศึกษาสู่สัมฤทธิ์ผล พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบบจำลองสมการโครงสร้างแนวทางการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล พบว่า ไม่สอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าดัชนี ดังนี้ $X^2 = 92.283$, $df = 4$, $X^2/df = 0.000$, $p = 0.000$, $CFI = 1.000$, $TLI = 1.000$, $RMSEA = 0.000$, $SRMR = 0.000$ เป็นแบบจำลองตั้งต้น พัฒนาโดยการตัดเส้นทางความสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นลบและไม่มีความสำคัญ $p = 0.05$ และเพิ่มเส้นทางความสัมพันธ์ใหม่ที่มีค่าเป็นบวกและมีความสำคัญ p -value = 0.05 ตามที่ดัชนีปรับปรุงบ่งชี้ ผู้วิจัยปรับโมเดล 2 ครั้งจึงได้แบบจำลองการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยพิจารณาค่าสถิติ $X^2 = 12.540$, $df = 5$, $X^2/df = 2.5080$, $p = 0.028$, $CFI = 0.995$, $TLI = 0.987$, $RMSEA = 0.072$, $SRMR = 0.013$ พบว่า หลักธรรมาภิบาล ทรัพยากรการบริหาร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมองค์กร (0.42), (0.36) และ (0.17) มีนัยสำคัญ p -value = 0.00 และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการสื่อสารภายในองค์กร ผ่านทางวัฒนธรรมองค์กรค่าอิทธิพลสูงสุด (0.82) มีนัยสำคัญ p -value = 0.00 ส่วนการสื่อสารภายในองค์กร วัฒนธรรมองค์กร ทรัพยากรทางการบริหาร มีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัย (0.43) (0.17) และ (0.29) มีนัยสำคัญ p -value = 0.00 ตามแบบจำลองวัฒนธรรมองค์กรและการสื่อสารภายในองค์กรเป็นปัจจัยที่มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผลแสดงดังแผนภาพ

แผนภาพ: แสดงผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างการพัฒนา
การบริหารมหาวิทยาลัย หลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 1 พบว่า พัฒนาการมหาวิทยาลัยหลอมรวมกรณีศึกษา มีพัฒนาการในด้านโครงสร้าง สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ อาคารสถานที่ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรด้านการเงินงบประมาณที่ค่อนข้างสูง ยังไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลในวัตถุประสงค์ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยนครพนม อาจเป็นเพราะขาดการบริหารจัดการทรัพยากรการบริหารที่ดี มีอาคารเก่าทรุดโทรม การใช้ทรัพยากรร่วมกันจึงมีข้อจำกัด มีความขัดแย้งในระดับผู้บริหารระดับสูง มีคติความเป็นที่เชิงประจักษ์ว่ามีปัญหาทางกฎหมายเกิดจากความที่ไม่เข้าใจหลักธรรมาภิบาลการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งแตกต่างจากข้อค้นพบของ Yodthong (2019) อธิบายว่าผู้ประกอบการต้องมีความยุติธรรม ไม่เบียดเบียน ปีบคั้น กตขี้ ผู้บริหารต้องตระหนักในหลักนิติธรรมของธรรมาภิบาลย่อมลดปัญหาการฟ้องคดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยหลอมรวมได้แก่ หลักธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมองค์กรที่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารภายใน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ทรัพยากรการบริหารไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการสื่อสารภายในองค์กร แต่การสื่อสารภายในองค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยสูงสุด อาจเป็นเพราะขาดการสื่อสารที่ดีในลักษณะการรับฟังปัญหา ทรัพยากรการบริหารไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการสื่อสารภายในองค์กร แต่มีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผล อาจเป็นเพราะทรัพยากรการบริหารมิได้ถูกนำไปใช้สร้างรายได้หรือนำไปช่วยพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานรากของท้องถิ่น พื้นที่อนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงตอนกลาง ส่วนปัจจัยหลักธรรมาภิบาลและวัฒนธรรมองค์กรพบว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัย ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลนั้นมีหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการประกอบส่วนรวมดังเช่นปัจจัยสัมพันธ์ของธรรมอันเป็นเหตุแห่งการเกิด ซึ่ง Kenaphoom (2017) อธิบายว่าเป็น หลักปฏิจางสมุพบาท (Dependent Origination) ประกอบด้วย 13 ปัจจัยสัมพันธ์ ปัจจัยสัมพันธ์หมายถึง การอธิบายความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันของปัจจัยหลายปัจจัย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลคือปัจจัยสาเหตุย่อมมีความสัมพันธ์จึงมีได้หลายปัจจัยเช่นกัน พบว่า วัฒนธรรมองค์กรและการสื่อสารภายในองค์กรเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัย คล้ายคลึงกับรูปแบบการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยหลอมรวมที่มีสัมฤทธิ์ผลอีกแห่งหนึ่งคือ มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ซึ่งหลอมรวมเช่นกัน (Palasai, 2018) กล่าวว่า ผู้บริหารระดับสูงกลางด้ามีการสื่อสารภายในกับบุคลากร ยอมรับฟังความคิดเห็นให้เกิดการรักสามัคคีแม้ว่าบุคลากรมีลักษณะพหุวัฒนธรรมสามารถหลอมรวมใจร่วมมือในการพัฒนา จึงกำหนดให้มีการสรรหาทีมบริหารจากภายในองค์กร โดยเห็นพ้องต้องกันร้อยละ 100 ของบุคลากร ในการยกชูผู้บริหารภายในที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แสดงให้เห็นว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมองค์กรมิใช่ข้อจำกัดในการพัฒนา มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์สามารถหลอมรวมพหุวัฒนธรรมเสมือนแรงยึดเหนี่ยวภายใน คือ หลอมใจบุคลากรให้มีความรักสามัคคี (Sangmanee, 2018) เล่าถึงประวัติการหลอมรวมมหาวิทยาลัยว่า อธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีวิสัยทัศน์ประสานความร่วมมือหลอมรวมให้น้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ไม่รับผู้บริหารภายนอกเนื่องจากไม่เข้าใจบริบทมหาวิทยาลัย วางแผนการพัฒนามหาวิทยาลัยไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อพื้นที่ชุมชน พัฒนาบุคลากร มีพื้นที่ที่พัฒนาธรรมด้านศาสนา มีความรักความสามัคคี จัดสรรทุนการศึกษาทั้งในและต่างประเทศแลกเปลี่ยนอาจารย์นักศึกษา พัฒนากิจกรรมภาษาสากลแก่บุคลากรทั้งในและต่างประเทศ พัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ทั้งทางด้านศาสนาและประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทุกระดับในพื้นที่แม้อยู่ในเขตประกาศภัยอันตรายร้ายแรงสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Thongmark, Neimterd, Choosuwan & Sittichai, 2018)

ผลจากการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าได้แบบจำลองการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัย หลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล ผลการวิเคราะห์โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยพิจารณาจากค่าสถิติอิทธิพล หลักธรรมาภิบาล ทรัพยากรการบริหาร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมองค์กร และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการสื่อสารภายในองค์กร และพบว่าวัฒนธรรมองค์กร การสื่อสารภายในองค์กร ทรัพยากรการบริหาร มีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยเป็นเพราะวัฒนธรรมองค์กรมีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงไปสู่สัมฤทธิ์ผล

ผลสรุปโดยรวมแล้วพบว่า มหาวิทยาลัยนครพนมเป็นมหาวิทยาลัยที่หลอมรวมสถาบันการศึกษาที่มีวัฒนธรรมองค์กร ทรัพยากรแตกต่างกัน ผู้บริหารระดับสูงฝ่ายนโยบายฝ่ายบริหารมีความขัดแย้งสูง นโยบายการหลอมรวมสถาบันเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาพัฒนาพื้นที่และอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ใช้ทรัพยากรร่วมกัน ลดค่าใช้จ่ายภาครัฐ หลังการหลอมรวมมหาวิทยาลัยมีการใช้งบประมาณที่สูงกว่าก่อนการหลอมรวม ไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์เนื่องจากขาดการทำความเข้าใจเป้าหมายการหลอมรวมร่วมกัน พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลคือการสื่อสารภายในองค์กร แต่พบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและทรัพยากรการบริหารไม่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารภายในจึงปรากฏให้เห็นว่าการบริหารมหาวิทยาลัยนครพนมไม่เกิดสัมฤทธิ์ผล ผู้วิจัยจึงพัฒนาแบบจำลองที่สามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัย หลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล ซึ่งพบว่า วัฒนธรรมองค์กร การสื่อสารภายในองค์กร ทรัพยากรการบริหารมีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยหลอมรวม

องค์ความรู้จากงานวิจัย

จากกรอบแนวคิดการวิจัยที่ใช้ทฤษฎีระบบ (System theory) วัฒนธรรมองค์กรเป็นหนึ่งในปัจจัยนำเข้า (Input) ร่วมกับปัจจัยอื่น ปัจจัยการสื่อสารภายในองค์กรเป็นตัวแปรในกระบวนการ (Process) ไปสู่สัมฤทธิ์ผลซึ่งเป็นผลผลิต (Product) ผลวิจัยพบว่าวัฒนธรรมองค์กรกลายเป็นปัจจัยในกระบวนการ (Process) โดยมีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยหลอมรวมซึ่งเป็นผลผลิต(Product) วัฒนธรรมองค์กรยังมีอิทธิพลทางตรงต่อการสื่อสารภายในองค์กร และการสื่อสารภายในองค์กรที่มีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลของมหาวิทยาลัยหลอมรวม ได้องค์ความรู้ใหม่ว่าวัฒนธรรมองค์กรมีความสำคัญนำไปสู่สัมฤทธิ์ผล

ของมหาวิทยาลัยซึ่งตรงกับ Punthai (2009) พบว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมพนักงาน ผู้นำต้องสร้างการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานในองค์กร ด้วยแนวทางปฏิบัติที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลผ่านองค์ประกอบของวัฒนธรรมองค์กรและใช้การสื่อสารภายในองค์กร ซึ่งเป็นปัจจัยให้นำไปสู่สัมฤทธิ์ผลขององค์กร สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ Nagamatsu (2017) พบว่า วัฒนธรรมองค์กรมีผลต่อประสิทธิภาพขององค์กร คือ ความผูกพันด้านการคงอยู่ขององค์กร ส่วนปัญหาธรรมาภิบาล บรรยากาศที่เคร่งเครียดขัดแย้งไม่ลงรอยอาจเป็นเพราะ ขาดการสื่อสารภายในองค์กรที่ดี ควรให้บุคลากรฝึกหัดบทบาททั้งการเป็นผู้พูดและผู้ฟัง ในการปฏิบัติพันธกิจโดยใช้สุนทรียสนทนา (Dialogue) (ThaiHealth, 2019) ต่างจากวิธีการของ Jansiri (2017) กล่าวว่าผู้บริหารที่มีทักษะการบริหารการเปลี่ยนแปลงและมีความสุขในการทำงาน ควรดำรงการสื่อสารที่ดี จะเห็นได้ว่าการสื่อสารภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริหารจะต้องนำพาบุคลากรที่มีความสุขในการปฏิบัติงานไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขององค์กรเกิดการพัฒนาก้าวหน้าและบรรลุวัตถุประสงค์ Thaneerat (2015) สนับสนุนว่า การจัดการความรู้ในการพัฒนาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ต้องใช้การสื่อสารที่ดีในองค์กร ส่งผลต่อการเข้าถึงความสุขของบุคลากร ความสุขเป็นความอึดอึดใจที่เกิดจากการสร้างความดีทั้งหลายไม่มีความเดือดร้อนเพราะกิเลส ซึ่งการปฏิบัติเพื่อให้ถึงความสุขตามหลักพระพุทธศาสนาจำแนกได้ 3 ระดับ (Phramaha Khomsan Visutthayano, 2019) บุคลากรควรมีสู่ภาวะในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ พบว่า ทรัพยากรการบริหารมีอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมองค์กรและสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัย การใช้ทรัพยากรบริหารอย่างไม่รู้คุณค่าไม่เหมาะสมก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจเกิดความเครียด สะสมความเกลียดชังความแตกแยกมีผลต่อสุขภาวะ กาย จิต อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณ ทรัพยากรการบริหารจึงเป็นปัจจัยหนึ่งของสาเหตุแห่งความขัดแย้งแตกต่างจากงานวิจัยในการเสริมสร้างสุขภาวะชุมชนด้วยอภินิหารปฏิบัติที่มีข้อค้นพบว่าผู้แสวงหาความสุขต้องใช้การสื่อสารภายในองค์กรต่อกันด้วยสติ ตรงกับหลักอภินิหารปฏิบัติในเรื่องชาคริยานุโยค การมีสติอยู่เสมอ ส่งผลต่อสุขภาวะระดับบุคคล ทางกาย จิต สังคม ปัญญา ก่อให้เกิดความเจริญทางวัฒนธรรมคุณภาพชีวิต ความเข้มแข็งระดับชุมชน นำความสุขมาให้ (Anuchaoban, Phrapalad Somchai Payoge, Phramaha Tawee Mahapano & Adivadhanasit, 2019) จึงควรนำหลักการสื่อสารภายในองค์กรต่อกันด้วยสติมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีเพื่อลดความขัดแย้งความเครียดแก่บุคลากรและผู้บริหารควรฝึกการมีสติ ทำให้เกิดสุขภาวะที่ดีมีความเจริญทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชนมหาวิทยาลัยหลอมรวมกรณีศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พัฒนาการมหาวิทยาลัยนครพนม พบว่า หลังการหลอมรวมสถานศึกษา มีการใช้ทรัพยากรทางการบริหารเพิ่มสูงขึ้น มีอาคาร สถานที่ สิ่งก่อสร้างจำนวนมาก ทรัพยากรมนุษย์ยังขาดบริหารจัดการ สร้างรายได้แก่มหาวิทยาลัย มีสินทรัพย์ที่ยังไม่ก่อให้เกิดรายได้ ข้อเสนอเชิงนโยบาย ผู้บริหารควรใช้ทรัพยากรการบริหาร ในการปรับปรุงพัฒนา สร้างนวัตกรรมทางด้านเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่น พัฒนาบุคลากรรองรับพันธกิจอนาคตขององค์กร แสวงหาทรัพยากรการบริหาร พัฒนายุทธศาสตร์ความร่วมมือในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลางภายใต้พหุวัฒนธรรม เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยหลอมรวมในสภาพการณ์จริง ได้แก่ ปัจจัยหลักธรรมาภิบาล วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อการสื่อสารภายในองค์กรและการสื่อสารภายในองค์กร มีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัย ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรการบริหารไม่มีอิทธิพลต่อการสื่อสารภายในองค์กร ข้อเสนอเชิงนโยบาย ควรมีนโยบายใช้หลักการพุทธศาสนาสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดคุณธรรมจริยธรรมรักใคร่สามัคคี นโยบายสุนทรียสนทนาองบุคลากรทุกหน่วยงานในมหาวิทยาลัยเป็นเสมือนครอบครัวเดียวกัน มีค่านิยมร่วมในหลักธรรมาภิบาลที่ถูกต้องผ่านทางการสื่อสารภายในองค์กร เช่น การรับฟังปัญหา การสื่อสารในหลายช่องทาง การเปิดโอกาสให้บุคลากรพบปะกันอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 3 พบว่า แบบจำลองแนวทางการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยหลอมรวมสู่สัมฤทธิ์ผลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ หลักธรรมาภิบาล ทรัพยากรการบริหาร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีอิทธิพลทางตรงต่อวัฒนธรรมองค์กร วัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อการสื่อสารภายในองค์กร และวัฒนธรรมองค์กร การสื่อสารภายในองค์กรมีอิทธิพลทางตรงต่อสัมฤทธิ์ผลมหาวิทยาลัยหลอมรวม ข้อเสนอเชิงนโยบาย ควรเร่งสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่กลมกลืน ใช้ทรัพยากรทางการบริหารอย่างรู้คุณค่า สร้างค่านิยมการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล ปรับปรุงการสื่อสารภายในองค์กรในลักษณะครอบครัว คัดสรรผู้บริหารและสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในทุกระดับให้มีประสบการณ์ทักษะการบริหารแนวใหม่ การเจรจาไกล่เกลี่ย ความรู้ทางกฎหมาย ผู้บริหารทุกระดับเป็นแบบอย่างที่ดีในการแสดงความรักเมตตา กรุณาต่อกัน ในการยกย่องให้เกียรติบุคลากรทั้งต่อหน้าลับหลัง เห็นคุณค่าสนับสนุนบุคลากรแสดงความสามารถ พัฒนาท้องถิ่นและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนกลางนำพามหาวิทยาลัยสู่สัมฤทธิ์ผล

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยหอสมรวม ในมิติการบริหารภาครัฐแนวใหม่ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
2. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรของมหาวิทยาลัยหอสมรวมสู่สัมฤทธิ์ผล
3. ศึกษาว่ามหาวิทยาลัยหอสมรวมมีปัจจัยสัมฤทธิ์ผลอย่างไรสู่การพัฒนาท้องถิ่นและรับใช้สังคม
4. ศึกษารูปแบบแนวทางการปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการความขัดแย้งในการหอสมรวมสถานศึกษาที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม
5. ศึกษาทิศทางการพัฒนาการอุดมศึกษาในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่สอดคล้องกับภาวะการเปลี่ยนแปลงในสังคมพหุวัฒนธรรม

References

- Aunchaoban, W., Phrapalad Somchai Payogo, Phramaha Tawee Mahapanno, & Adivadhanasit, C. (2019). The enhancement of community well-being through Apanṇakapaṭipada. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(1), 57-69.
- Bass, B.M. & Avolio, B. J. (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Burn, N. & Grove, S. K. (2001). *The Practice of nursing research: Conduct, critique & Utilization* (4thed.). Philadelphia: W.B. Saunders.
- Dalhousie University. (2016). *History and Tradition Dalhousie University*. Retrieved December 22, 2016. from <https://www.dal.ca>.
- Griffin, R. W. (2012). Managing and the manager's job. In Ronald, J. E. & Griffin, R.W. (Eds.), *fundamentals of management: core concepts and application*. (7th ed.). Mason: South-Western Cengage Learning.
- Jansiri, N. (2017). Leadership in change management to create innovation in organization. *Walailak Abode of Culture Journal*, 17(1), 80-97.
- Kanthong, S., Tuntirojanawong, S., & Vijitwanna, S. (2016). Development of administration model for higher education institutions founded on the amalgamation of Princess of Naradhiwas University. *Prinecss of Naradhiwas University Journal*, 8 (1), 126-139.

- Kenaphoom, S. (2017). 20 Approaches for writing the academic article. *Humanities & Social Sciences*, 34 (1), 1-31.
- Kinicki, A. & Kreitner, R. (2003). *Organizational behavior: key concepts, skills & best practices*. Boston: McGraw-Hill.
- Mahachai, P. (2016). "Pilot Study of Amalgamation towards Achieved University, Sakhon Nakhon". *Interview*. September, 12.
- Nagamatsu, M. (2017). *Management of organizational culture effecting organizational Effectiveness: The case study of Japanese transnational enterprises of industrial Estate authority in Central Region, Thailand*. Ph. D. Dissertation. Siam University.
- Nakhon Phanom University. (2015). *Annual calendar book for 2015*. Kalasin: Kalasinprinting.
- Nakhon Phanom University. (2017). *Planning of year Nakhon Phanom University*. Institute of Administration Nakhon Phanom University. Kalasin: Kalasinprinting.
- Palasai, C. (2018). "Amalgamation towards Achieved University: Princess of Naradhiwas University. Naradhiwas". *Interview*. December, 3.
- Phanphruk, S. (2008). The Amalgamation of Educational Institutions into Nakhon Phanom University: An Effectiveness Assessment. *Journal of Education*, 31(3), 70-81.
- Phramaha Khomsan Visutthayano. (2019). Method of happiness access in Buddhist principle. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(1), 20-32.
- Punthai, K. (2009). *The influence of leadership behaviors, organizational culture and human Resource development on employee performance in state enterprises*. Ph. D. Dissertation. Faculty of Public Administration. National Institute of Development Administration.
- Robbins, S. P., Bergman, R., Stagg, I., & Coulter, M. (2006). *Organization Behavior* (11rd ed). New Jersey: Pearson Prentice Hall.
- Rojanaritphichet. J. (2016). "Pilot Study of Amalgamation towards Achieved University, Nakhon Phanom". *Interview*. October, 18.
- Sangmanee, R. (2018). "Amalgamation towards Achieved University: Princess of Naradhiwas University. Naradhiwas". *Interview*. December, 3.

- Sanrattena, W. (2007). Participatory policy research: A conceptual framework of research for changing and learning. *Journal of Educational Administration Khon Kaen University*, 3 (2), 26-40.
- Sapianchai, P. (2016). "Pilot Study of Amalgamation towards Achieved University, Nakhon Phanom". *Interview*. September, 24.
- Sincharu, S. (2010). *Research and statistical analysis with SPSS: Covering all versions latest Update (11th ed)*. Bangkok: Business R & D Publication.
- Suwan, M., & Pandee, P. (2007). *Study project to establish the standard criteria of amalgamation*. [n.p.].
- Suksawang, P. (2014). The Basics of Structural Equation Modeling. *Princess of Narathiwat University Journal of Humanities and Social Sciences*, 6(2), 136-145.
- Thai Health. (2019). *Dialogue, the solution for people in society to look at each other*. Retrieved March 10, 2019, from <https://bit.ly/2YBq8F6>.
- Thaneerat, A. (2015). Leadership and learning organization development in educational Institutes. *STOU Education Journal*, 8 (1), 59-71.
- Thongmark, S., Neimterd, W., Choosuwan, R. & Sittichai, R. (2018). Looking backwards and Forwards of educational quality in three southern border provinces of Thailand. *Princess of Narathiwat University Journal of Humanities and Social Sciences*, 5 (Suppl), 186-198.
- University of Colorado at Denver and Health Sciences Center. (2005). *Improved Services and Efficiencies*. Retrieved: September 10, 2016. From: <http://www.ucdenver.edu/>
- Yodthong, A. (2019). A critical analysis of the view that the Buddhist tenfold virtue of the king in good governance. *Journal of MCU Peace Studies*, 7 (1), 1-19.

ดุซงญอ: ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและ การรับรู้ถึงประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอย*

Du Song Yor: Histological Conflict and Contested History

^{1*}บรรพต ดันธีรวงศ์

Banpot Thontiravong

สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Peace Studies Program, Graduate School,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{1*}Corresponding Author. Email: banpot.th@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนาม มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาเหตุการณ์ดุซงญอ ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและการรับรู้ถึงประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอย 2) เพื่อวิเคราะห์การรับรู้ปัญหาความรู้สึกและการบาดแผลทางใจ และ 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการเยียวยาบาดแผลทางใจของชุมชนดุซงญอ และชุมชนตำรวจพื้นที่ โดยรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูล การสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะ และวิธีการทางสังคมมานุษยวิทยาของคนที่ทั้งสองชุมชน จำนวนรวม 39 คน

ผลการวิจัยพบว่า เหตุการณ์ดุซงญอ เกิดเมื่อเดือนเมษายน 2491 ช่วงวันที่เกิดมีหลายความเห็นจำนวนผู้เสียชีวิตไม่ชัดเจนแน่นอน แต่เสียชีวิตทั้งฝ่ายชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ตำรวจ ชาวบ้านดุซงญอปัจจุบันมีความรู้สึกเหมือนมีบาดแผลทางใจ จากการที่บรรพบุรุษของตนไม่ได้ก่อการกบฏ แต่จำเป็นต้องรวมตัวกันลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อป้องกันตนเอง สำหรับตำรวจมองว่าเป็นเหตุการณ์การจลาจลไม่ใช่การกบฏเพราะได้รับคำสั่งให้ไปปราบจลาจล และรู้สึกต่ออนุสาวรีย์ลูกปืนเป็นสัญลักษณ์แห่งการรำลึกถึงตำรวจที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ในอดีต ที่เป็นรูปลูกปืนเพราะเป็นอาวุธที่ใช้ในการทำงานไม่ใช่ปฏิมากรรมแห่งความรุนแรงแต่เป็นความทรงจำและความเชื่อ มีความกังวลว่าการกล่าวถึงเหตุการณ์บ่อนทำลาย อาจนำไปสู่การเชื่อมโยงและ

* Received December 30, 2018; Revised February 10, 2019; Accepted April 29, 2019

ผลิตซ้ำความรุนแรง ปัจจุบันเวลาเจ้าหน้าที่ตำรวจออกปฏิบัติงานในพื้นที่เสี่ยงก็จะกราบไหว้อนุสาวรีย์นี้เป็นที่พึงทางใจ สำหรับแนวทางการเยียวยาการบาดเจ็บทางใจ ทั้งสองฝ่ายมีความเห็นสอดคล้องกันว่า รัฐควรมองด้วยใจเป็นกลาง แสวงหาวิธีการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์นี้ร่วมกัน อนุสาวรีย์ลูกปืนควรใช้เป็นสัญลักษณ์แห่งบทเรียน ส่วนกระบวนการเยียวยาด้านสาธารณสุขและด้านการศาสนาพบว่า เป็นกระบวนการใช้การพูดคุยในพื้นที่ปลอดภัย มีการแลกเปลี่ยนความรู้สึกร่วมกัน เชื่อมโยงผสมผสานกับหลักศาสนาที่ตนเองเชื่อถือศรัทธา จนเกิดความเห็นอกเห็นใจ ให้อภัย และทางออกที่ยอมรับกันได้ ทั้งนี้ทุกฝ่ายจะต้องมีความไว้วางใจเป็นจุดเริ่มต้นก่อน

คำสำคัญ: ดุชนงู; ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอย; บาดแผลทางใจ; การเยียวยา

Abstract

This qualitative field research is of 3 objectives: 1) to study of Du Song Yor, histological conflict and contested history 2) to analyze the perception problems of feeling and Psycho-trauma of Du Song Yor's folks and police communities and 3) to present the process of psycho-trauma healing through public health and religious bridging. By collecting data and analysis from In-Depth Interview, Focus Group Discussion and Socio-Anthropological method of both Du Song Yor's folks and police communities totally 39 key Informants.

It is found that the past Du Song Yor incident happened in April, 1948; but there were many opinions during days of incident, and not clear amount of the dead ones but certainly both Du Song Yor's folks and the police were dead. The Du Song Yor folks feel psycho-trauma that their ancestors did not rebel but necessarily gathered to fight for self-protection. For the police, they perceive that it was only a riot not rebel as they were ordered to suppress the riot and the Ammunition Monument does not reflect psycho-trauma but it was built as an honorable memorial to the passed away police and the design of ammunition as it was the weapon in working. Presently, when the police go out to risk their lives for working, they will pray for blessing of being safe at the monument, hence, it is not a sculpture of violence but the memory and belief of the police, they are worried that too often saying about the incident may linkage to others and produce new violence. For the way to psycho-trauma healing through public health and religious bridging, the two sides should have agreeable opinions that the government should see into it with neutral mind, mutually find the way to create better understanding related to the history, the Ammunition Monument should be used as the emblem of lesson learning. For the public health and religion psycho-trauma healing processes, it is found that it is a mixture processes: which is to be done in the safe space; exchange of information, and feelings, linked and mixed with self-belief and faith in their religion principles until each side shares empathy and forgiveness leading to mutually find acceptable solutions. However, in this bridging processes each side must trust each other as from the beginning.

Keywords: Du Song Yor; Histological Conflict and Contested History; Psycho-trauma; Healing

บทนำ

ดุซงญอ เป็นชื่อหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ตั้งอยู่สุดชายแดนใต้อำเภอจะแนะ จังหวัดนราธิวาสซึ่งมีประชาชนส่วนใหญ่จะเป็นชาวไทยมุสลิมกว่าร้อยละ 80 แต่ความสัมพันธ์ในอดีตกับคนส่วนน้อยซึ่งเป็นคนต่างศาสนาที่อาศัยอยู่บนพื้นที่เดียวกัน กลับเต็มไปด้วยภาพของความรัก ความอบอุ่น ความสมานฉันท์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันเสมอมา ความเจริญของดุซงญอ ในอดีตกาล มีการค้าขายติดต่อกันระหว่างคนไทยพุทธ-มุสลิมและคนไทยเชื้อสายจีนอย่างเป็นปกติสุข แต่กาลเวลาต่อมา เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2491 ได้เกิดเหตุการณ์ครั้งประวัติศาสตร์ ซึ่งถูกเรียกขานกันต่อมาว่า สงครามดุซงญอ หรือ ป้อมแดงดุซงญอ หรือบางคนเรียกถึงขั้นว่าเป็นกบฏดุซงญอ เป็นฝันร้ายของผู้คนจำนวนมาก กระทั่งถูกตอกย้ำด้วยไฟสงคราม ที่กำลังลามเลียอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ยะลา-ปัตตานี-นราธิวาส อยู่ในขณะนั้นเนื่องจากเหตุการณ์ผ่านมากกว่า 70 ปีแล้ว (Nararatanawong, 2009)

ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอยของเหตุการณ์ดุซงญอ เริ่มจากการเรียกขานเหตุการณ์ที่ต่างกันอย่างชัดเจนโดยฝ่ายราชการเรียกเหตุการณ์นี้ว่ากบฏดุซงญอและจลาจลดุซงญอ ขณะที่ไม่มีผู้ใดในฝ่ายนักวิชาการมุสลิมที่เรียกเหตุการณ์นี้ว่ากบฏหรือจลาจล ตรงกันข้ามมีการนำคำภาษามลายู มาใช้เรียกขานเหตุการณ์น้อยอย่างน้อยสองคำคือคำว่า *kebangkitan* หรือการลุกขึ้นสู้ กับคำว่า *perang* ซึ่งแปลว่าสงคราม ประการต่อมาในรายงานของทางราชการ กล่าวว่าเหตุการณ์ดุซงญอเป็นผลของการเตรียมการวางแผนต่อต้านรัฐบาลกรุงเทพฯ ในฝ่ายมลายูมุสลิมกลับเห็นว่า เหตุการณ์นี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน ไม่ใช่ขบวนการที่มีเป้าหมายและการจัดองค์กรทางการเมืองตั้งแต่แรก (Satha-Anand, 2008)

นอกจากนี้ อีกแง่มุมหนึ่งของความเชื่อที่ขัดแย้งกัน คือการเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์ดุซงญอกับอนุสาวรีย์ลูกปิ่น กล่าวคือมีผู้มีส่วนร่วมเหตุการณ์ดุซงญอเล่าความเป็นมาก่อนเกิดเหตุการณ์สรุปได้ว่าเหตุการณ์ดุซงญอเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยมากมาย แต่ที่สำคัญนับเป็นการปะทะกันครั้งใหญ่ที่สุดระหว่างฝ่ายรัฐโดยเฉพาะฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจกับฝ่ายชาวบ้านมลายูมุสลิม และเป็นสัญลักษณ์ของการลุกขึ้นสู้ของผู้คนในปัตตานีต่อรัฐไทยนับแต่นั้นมา (Tapu, 2008) แต่ในมุมมองของรัฐไทยส่วนหนึ่งเหตุการณ์ดุซงญอนี้ถูกจัดจำเป็นอนุสาวรีย์ลูกปิ่นน้อยหนึ่งเป็นสัญลักษณ์การปราบกบฏ (ผู้วิจัย) จึงเกิดคำถามขึ้นว่าเหตุใดจึงเป็นรูปลูกปิ่น ความหมายของอนุสาวรีย์ลูกปิ่นมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ดุซงญอหรือไม่อย่างไรและเหตุใดอนุสาวรีย์กบฏดุซงญอจึงแทบไม่มีใครรู้จัก (Satha-Anand, 2008)

ในความเป็นจริงความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอย (histological conflict and contested history) นั้น ประวัติศาสตร์ที่ขัดกันเป็นเรื่องปกติ การบังคับให้ประวัติศาสตร์ที่รับรู้ต่างกันว่าเหมือนกันเป็นเรื่องไม่ปกติและไม่สมจริง ทำนองเดียวกัน ประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอยเกี่ยวกับอดีตของชาติใดๆ ไม่เพียงแต่จะเป็นข้อเท็จจริงหรือไม่ แต่เป็นเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นแล้วเกิดการตีความอย่างหลากหลายและถูกนำไปเล่าต่อเพื่อประโยชน์ทางการเมือง (Walkowitz & Knauer, 2009) เหตุการณ์ดุซงญอเป็นเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง ที่เข้าข่ายเป็นประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอยที่น่า

ศึกษา เพราะมีมิติความแตกต่างชัดเจนระหว่างผู้เล่าชาวบ้านดุงญอที่เป็นชาวมลายูมุสลิม กับผู้เล่าฝ่ายรัฐไทย ที่ตีความสาเหตุของเรื่องราวที่ต่างกันอย่างน่าสนใจที่จะตั้งคำถามว่า ถ้าเช่นนั้นชาวบ้านดุงญอและเจ้าหน้าที่ตำรวจในปัจจุบัน จะจดจำเหตุการณ์ที่ผ่านมาว่าเจ็ดทศวรรษนี้เช่นไรและยังมีร่องรอยการบาดเจ็บทางใจมาถึงคนรุ่นปัจจุบันหรือไม่อย่างไร

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอยของเหตุการณ์ดุงญอ ในมิติความรู้สึกรักนึกคิดของคนรุ่นปัจจุบันและคนร่วมสมัยในเหตุการณ์ที่ยังมีชีวิตอยู่ของชุมชนดุงญอ และชุมชนหน่วยงานตำรวจในพื้นที่ปัจจุบันว่าเข้าใจและตีความเหตุการณ์ว่าเป็นเช่นไร มีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความรุนแรงอื่นๆที่เกิดขึ้นก่อนและหลังเหตุการณ์หรือไม่อย่างไร และหากมีการบาดเจ็บทางจิตใจเหลืออยู่ กระบวนการเยียวยาบาดเจ็บทางใจควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเหตุการณ์ดุงญอ ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอย
2. เพื่อวิเคราะห์การรับรู้ปัญหาความรู้สึกรักและการบาดเจ็บทางใจของชุมชนชาวบ้านดุงญอ และชุมชนเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการเยียวยาบาดเจ็บทางใจของชุมชนดุงญอ และชุมชนตำรวจพื้นที่

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยในโครงการวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนาม (Qualitative Field Research) โดยคณะวิจัยได้ทำการศึกษาจาก คัมภีร์ คำสอนของศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธ ตำรา หนังสือ บทความวิชาการ เว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ดุงญอ ประวัติศาสตร์ความขัดแย้ง และประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอย กระบวนการเยียวยาบาดเจ็บทางใจ ร่วมกับการลงพื้นที่ชุมชนดุงญอ รวมทั้งลงพื้นที่ชุมชนตำรวจ จังหวัดนราธิวาส โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และการฝังตัวอยู่ในพื้นที่ตำบลดุงญอของผู้ร่วมวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการทางสังคมมานุษยวิทยา (Research methods in Sociology and Anthropology)

ประชากรและกลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) รวม 9 คน

- ก. บุคคลในชุมชนบ้านดุงญอที่อยู่ในเหตุการณ์ และยังมีชีวิต จำนวน 1 คน
- ข. บุคคลในชุมชนบ้านดุงญอที่รับรู้เหตุการณ์ จำนวน 4 คน

ค. เจ้าหน้าที่ตำรวจ หน่วยปฏิบัติการพิเศษ (นปพ.) จังหวัดนราธิวาสที่อยู่ในเหตุการณ์ และยังมีชีวิตจำนวน 1 คน

ง. เจ้าหน้าที่ตำรวจ หน่วยปฏิบัติการพิเศษ (นปพ.) จังหวัดนราธิวาสที่รับรู้เหตุการณ์จำนวน 2 คน

จ. นักวิชาการวิชาชีพการแพทย์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้จำนวน 1 คน

ฉ. นักการเมือง ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้จำนวน 2 คน

ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) รวม 20 คน

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา โต๊ะครู จำนวน 6 คน

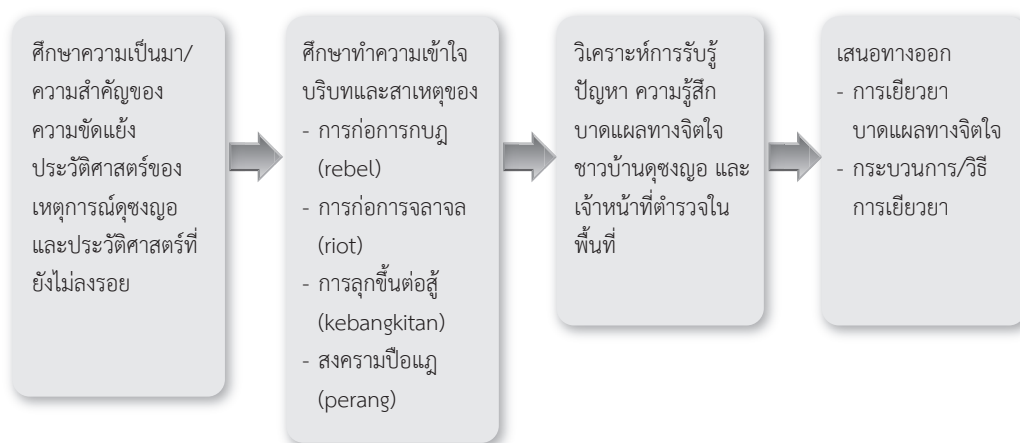
กลุ่มที่ 2 อาสาสมัครสาธารณสุข หมู่ที่ 1 ตำบลดุขงญอ จำนวน 7 คน

กลุ่มที่ 3 กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจ และ อดีตที่เคยรับรู้เหตุการณ์ดุขงญอ และยังคงหรือเคยปฏิบัติงานหน่วยปฏิบัติการพิเศษ (นปพ.) จังหวัดนราธิวาส จำนวน 7 คน

กลุ่มเป้าหมายเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการทางสังคมมานุษยวิทยา จำนวน 10 คน

ได้แก่บุคคลและสมาชิกในครอบครัวที่สนใจรับรู้เหตุการณ์ดุขงญอ ที่อยู่อาศัยในชุมชนตำบลดุขงญอ และ อดีตหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ นปพ. จังหวัดนราธิวาส

กรอบแนวคิดวิจัย

โดยทำการศึกษาความเป็นมา/ความสำคัญ ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งของเหตุการณ์ดุขงญอ และประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอยของเหตุการณ์ดังกล่าว โดยการทบทวนเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเฉพาะและโดยการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสังคมมานุษยวิทยาฝังตัวในพื้นที่ ศึกษาทำความเข้าใจ

บริบทและ สาเหตุของการก่อการกบฏ (rebel) การก่อการจลาจล (riot) การลุกขึ้นต่อสู้ (kebangkitan) และสงครามป้อม (perang) ตามด้วยการวิเคราะห์การรับรู้ปัญหา ความรู้สึกขาดแคลนทางจิตใจชาวบ้านดุซงญอ และเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ เพื่อเสนอทางออกการเยียวยาบาดแผลทางจิตใจ และกระบวนการ/วิธีการเยียวยา

ผลการวิจัย

1. **ผลการวิจัย** พบว่า การรับรู้ เนื้อหาสาเหตุความขัดแย้งของเหตุการณ์ดุซงญอ มีตั้งแต่ความเห็นต่างและความขัดแย้งที่มีลักษณะเป็นประวัติศาสตร์ความขัดแย้งอย่างชัดเจน กล่าวคือ มีความเห็นสาเหตุที่แตกต่างระหว่างกลุ่มชาวบ้านมาเลย์มุสลิมและกลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในเรื่องเป็นการลุกขึ้นมาต่อสู้อุปถัมภ์ตนเอง และเป็นเรื่องของการจลาจล ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีความเห็นคล้ายกันในเรื่องไม่ใช่การก่อการกบฏ ส่วนประเด็นความเห็นสาเหตุของเหตุการณ์ดุซงญอ ระหว่างกลุ่มนักวิชาการมุสลิม นักการเมืองมุสลิมท้องถิ่นและระดับชาติ มีความเห็นขัดแย้งอย่างชัดเจนกับเจ้าหน้าที่รัฐในส่วนกลาง กล่าวคือเจ้าหน้าที่รัฐในส่วนกลาง เห็นว่าเป็นการก่อการกบฏแบ่งแยกดินแดนเพราะจากของรายงานทางราชการที่เชื่อว่าเหตุการณ์ดุซงญอเป็นผลของการเตรียมการวางแผนต่อต้านรัฐบาลกรุงเทพ แต่นักวิชาการฝ่ายมุสลิมกลับเห็นว่าเหตุการณ์นี้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหันไม่ใช่กระบวนการที่มีเป้าหมายและการจัดองค์กรทางการเมืองตั้งแต่แรก (Satha-Anand, 2008) นอกจากนี้มีรายงานว่าชาวบ้านเรียกเหตุการณ์นี้ว่า ป้อมดุซงญอ หรือสงครามดุซงญอนั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากความเข้าใจผิด เป็นความหวาดระแวงฝ่ายบ้านเมืองว่าชาวบ้านกำลังซ่อนสมุญกำลังคนเพื่อต่อสู้อุปถัมภ์รัฐบาลและต้องการแบ่งแยกดินแดน (Salae, 2008) ส่วนนักวิชาการมุสลิม นักการเมืองมุสลิมท้องถิ่นและระดับชาติเห็นว่าประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้นโดยเจ้าหน้าที่รัฐต่างๆที่โหมเงินเข้ามาดขี่คนพื้นที่ ที่มีการทำพิธีอาบน้ำมนต์ก็เพื่อไปต่อสู้อุปถัมภ์ตนเอง แต่อยู่ๆรัฐเข้าไปเกี่ยวเพราะ “หุบเขา” ทำให้กลายเป็นเรื่อง “กบฏ” นอกจากนี้ก็ยังมีข่าวยุติว่าผู้ที่เป็นผู้ที่ทราบความจริงรวมทั้งรัฐบาลเองมองว่าจลาจลที่เกิดขึ้นคราวนั้น ไม่ใช่เป็นการกระทำของผู้ที่เคร่งอยู่ในคำสอนของศาสนาอิสลามแต่เป็นการกระทำของผู้ที่เอาศาสนาขึ้นบังหน้าไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามโดยแท้จริงและกระทำไปเพราะหวังประโยชน์เพื่อตนเองและมีเพียงไม่กี่คน (Nilawatananonda, 1949) สำหรับกลุ่มไทยพุทธและไทยพุทธเชื้อสายจีนที่ตำบลดุซงญอสรุปผลได้ว่า พวกเขารับรู้ว่าเคยมีเหตุการณ์ดุซงญอหรือเหตุการณ์ทุ่งยอ (ไทยพุทธ) เกิดขึ้นแต่ไม่ทราบสาเหตุความเป็นจริง โดยกลุ่มไทยพุทธรู้สึกว่าเขาอยู่เป็นพี่น้องกันมานานแล้ว แต่มีบางคนยุแหย่เพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง สร้างความแตกแยก ส่วนชาวไทยพุทธเชื้อสายจีนคิดว่าตนเองเป็นเพียงผู้มาตั้งหลักแหล่ง ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องอะไรด้วยทำ คนจีนเขาทำมาค้าขาย ไม่ชอบการถูกเรียกค่าคุ้มครองสำหรับช่วงเวลาและจำนวนผู้เสียชีวิตจากเหตุการณ์พบว่า เหตุการณ์ดุซงญอเกิดเมื่อเดือนเมษายน 2491 ช่วงวันที่เกิดมีหลายความเห็น หนึ่งในนั้นคือ 20-21 เมษายน จำนวนผู้เสียชีวิตไม่ชัดเจนแน่นอน แต่เสียชีวิตทั้งสองฝ่ายโดยชาวบ้านเสียชีวิตมากกว่าตำรวจ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนายอับดุลรอซซบาโด นายกองค์การ

บริหารส่วนตำบลดุงขงญอ ที่สำนักงานอบต.ดุงขงญอ เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2560 “จำนวนคนตายในเหตุการณ์ที่ว่าชาวบ้านตาย หลายร้อย คนน่าจะไม่มีจริงเพราะบ้านดุงขงญอเวลานั้นน่าจะมีประชากรไม่ถึง 100 คน ส่วนเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ว่าตาย 300 คนก็น่าจะไม่จริงเช่นกันเพราะไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจมากมายขนาดนั้นในระยเวลานั้น ส่วนตายจริงๆทั้งสองฝ่ายเท่าไรไม่รู้ แต่ตายทั้งสองฝ่ายหลายสิบคน แต่เป็นชาวบ้านมากกว่าตำรวจ”

2. ผลการวิเคราะห์การรับรู้ปัญหา ความรู้สึกและบาดแผลทางใจจากเหตุการณ์ดุงขงญอของชาวบ้านดุงขงญอและชุมชนตำรวจในพื้นที่ พบว่าการรับรู้ปัญหาและความรู้สึกจากเหตุการณ์ดุงขงญอของชาวบ้านดุงขงญอและชุมชนตำรวจในพื้นที่ในปัจจุบัน พบว่าการรับรู้และความรู้สึกของชาวบ้านดุงขงญอทั้งสามกลุ่มมีความแตกต่างกัน กล่าวคือกลุ่มชาวมลายูมุสลิมคิดว่าเป็นฝ่ายถูกกระทำ ไม่ได้รับความยุติธรรมมาเป็นเวลายาวนาน กลุ่มชาวไทยพุทธในพื้นที่คิดว่าเราอยู่เป็นพี่น้องกันมานานแล้วแต่มีบางคนยุแหย่สร้างความแตกแยกเพื่อผลประโยชน์ของตัวเอง ส่วนกลุ่มคนจีนในพื้นที่คิดว่าตนเองเป็นเพียงผู้มาตั้งหลักแหล่งไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องอะไรด้วย เฉพาะกลุ่มชาวมลายูมุสลิมมีความรู้สึกเพิ่มเติม ว่าแม้เหตุการณ์ผ่านไปนานแล้วยังรู้สึกเหมือนหนามทิ่มแทงใจเมื่อบรรพบุรุษของตนถูกกล่าวหาเป็นกบฏสำหรับคนรุ่นปัจจุบันทั้งสามกลุ่มพบว่าไม่ค่อยรู้เรื่องราว เพราะไม่ได้รับการบอกเล่าและไม่ได้สนใจแล้ว สำหรับกลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจมองว่าเป็นเหตุการณ์การจลาจลไม่ใช่การกบฏเพราะได้รับคำสั่งให้ไปปราบจลาจล ไม่อยากให้รื้อฟื้นกล่าวถึงเหตุการณ์ขึ้นมาอีก เพราะจะนำไปสู่การพูดถึงสาเหตุที่อาจจะพลิกมุมใดมุมหนึ่งขึ้นมาได้ตลอดเวลา และอาจนำไปเชื่อมโยงกับการเกิดเหตุการณ์รุนแรงครั้งใหม่ได้ ส่วนอนุสาวรีย์ถูกป็นไม่ได้สะท้อนการบาดเจ็บทางใจ แต่สร้างเป็นที่ระลึกให้เกียรติแก่ตำรวจที่เสียชีวิต ที่เป็นรูปถูกป็นเพราะเป็นอาวุธที่ใช้ในการทำงาน ปัจจุบันเวลาตำรวจออกไปปฏิบัติการเสี่ยงชีวิตในพื้นที่ก็จะขอพรกับอนุสาวรีย์นี้ให้ปลอดภัย จึงไม่ใช่ปฏิมากรรมแห่งความรุนแรง แต่เป็นสัญลักษณ์ความทรงจำและความเชื่อของเจ้าหน้าที่ตำรวจนอกจากนี้เมื่อผู้วิจัยสอบถามความรู้สึกเชิงลึกของคนรุ่นปัจจุบันต่อเหตุการณ์ดุงขงญอ หลายคนตอบเหมือนกันว่า “ไม่อยากพูดถึง ไม่อยากคิดอะไรแล้วไม่มีประโยชน์อะไร” ทั้งๆที่บาดแผลทางใจนั้นยังคงมีอยู่

จะเห็นได้ว่า เหตุการณ์ดุงขงญอที่มีประวัติความเป็นมาที่เจ็ดทศวรรษ มีเรื่องเล่าที่เกิดจากการรับรู้ ความรู้สึก ค่านิยม ความเชื่อที่แตกต่างกัน ทำให้เกิดมุมมองลักษณะและสาเหตุปัญหาที่หลากหลายตามประสบการณ์ของผู้เล่าและผู้รับรู้ เข้าทำนองเป็นประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอยอย่างชัดเจน ส่วนเนื้อหาที่ขัดแย้งกันเป็นเรื่องปกติ เพราะการบังคับให้ประวัติศาสตร์ที่ “รับรู้” ของทุกฝ่ายให้เหมือนกันเป็นเรื่องไม่สมจริง

3. ผลการวิจัย กระบวนการเยียวยาบาดแผลทางใจด้านการสาธารณสุขและศาสนา พบว่าในการเยียวยาการบาดเจ็บทางใจอันเกิดจากประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและการแข่งขันทางประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์ดุงขงญอ เป็นกระบวนการทางศาสนาที่เน้นการสร้างสันติภาพภายใน ซึ่งในทางพุทธศาสนาคือการแสวงหาวิถีการและทางออกแห่งทุกข์ ด้วยหลักอริยสัจจ์ มุ่งเยียวยาความขัดแย้งที่เหตุปัจจัยภายในจิตใจมนุษย์ในขั้นจิตใช้ความเพียรพยายามและปัญญาแก้เหตุปัจจัยภายนอกในขั้นศีล เพื่อลดละมิฉฉาภิญญ

โลก โกรธ หลง ที่มีต่อกัน (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2011) ส่วนทางศาสนาอิสลาม คือ หลักศรัทธา 6 ประการที่ให้ศรัทธาต่ออัลลอฮ์ศรัทธาในพระคัมภีร์อันกรุอาณ ศรัทธาต่อกฎสภาวการณ์และยึดหลักปฏิบัติ 5 ประการตามคำสอนของท่านนบี มุฮัมมัดผู้เป็นศาสนทูตมุ่งให้มุสลิมทุกคนต้องมีความรู้ในข้อปฏิบัติทางศาสนาเป็นอย่างดี มีการรวมกลุ่มอย่างเป็นเอกภาพ กล่าวสรุปคือดำเนินวิถีชีวิตตามแนวทางศรัทธาต่ออัลลอฮ์ตามกฎสภาวการณ์ คือ การเกิดการตายเป็นสิ่งที่อัลลอฮ์ทรงกำหนด ส่วนระหว่างดำเนินชีวิตให้ยึดหลักปฏิบัติ 5 ประการดังกล่าว ส่วนการเยียวยาทางด้านสาธารณสุขนั้นมิใช่การรักษาพยาบาลทางกาย หากแต่เป็นกระบวนการเยียวยาจิตใจ เพราะคนรุ่นปัจจุบันไม่ได้เจ็บป่วยจากเหตุการณ์ หากแต่ความรู้สึกบาดเจ็บทางใจยังคงมีอยู่ กระบวนการเยียวยาจิตใจด้านสาธารณสุขมี 3 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ ขั้นตอนที่แรก กระบวนการเยียวยานี้จะต้องกระทำในพื้นที่ปลอดภัย (safe area) ขั้นตอนที่สอง กระบวนการนี้จะต้องมีการพูดคุยแลกเปลี่ยน ข้อมูล ความรู้ ความรู้สึกต่อกันและกันอย่างอิสระและเสมอภาค ไม่มีฝ่ายใดมีอำนาจเหนือฝ่ายใด (acknowledgement) และขั้นตอนที่สาม ทุกฝ่ายที่อยู่ในกระบวนการนี้ ต้องช่วยกันแสวงหาทางออกร่วมกัน โดยจะต้องผสมผสานกับนำหลักศาสนาที่ตนเองเชื่อศรัทธามาช่วยจนได้ทางออกที่ยอมรับกันได้ (connection) ผลพลอยได้คือทางเยียวยาจิตใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่า กระบวนการเยียวยาจิตใจด้านสาธารณสุขเป็นการสร้างสันติภาพภายนอก ซึ่งทักษะการทำงานด้านการเยียวยาและสร้างสันติภาพ บุคลากรสาธารณสุขน่าจะเป็นกลุ่มคนสำคัญที่เป็นกลไกในการสร้างความสมานฉันท์ในพื้นที่ขัดแย้งรุนแรง ด้วยหลักคิดสาธารณสุขเป็นสะพาน เชื่อมสันติภาพ (Health as a bridge to peace) ที่ใช้ความเชื่อถือไว้วางใจจากประชาชนเป็นแรงขับเคลื่อนด้วยเหตุผลที่ว่าหากบุคลากรสาธารณสุขมีผลการศึกษาสถานการณ์สุขภาพทั่วโลก พบว่าพื้นที่ที่มีความขัดแย้ง ไม่มีสันติภาพ จะมีปัญหาสุขภาพมากขึ้นตามไปด้วย (Jongsuevivatwong, 2015)

องค์ความรู้จากการวิจัย

1. การรับรู้ เนื้อหาสาเหตุความขัดแย้งของเหตุการณ์ดุซงญอ มีตั้งแต่ความเห็นต่างและความขัดแย้งที่มีลักษณะแข่งขันทางประวัติศาสตร์อย่างชัดเจน กล่าวคือ มีความเห็นสาเหตุที่เป็นความเห็นที่แตกต่างระหว่างกลุ่มชาวบ้านมลายูมุสลิมและกลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในเรื่องเป็นการลุกขึ้นมาต่อสู้ปกป้องตนเอง และเป็นเรื่องของการจลาจล ซึ่งทั้งสองกลุ่มมีความเห็นคล้ายกันในเรื่องไม่ใช้การก่อการกบฏ ส่วนประเด็นความเห็นสาเหตุของเหตุการณ์ดุซงญอ ระหว่างกลุ่มนักวิชาการมุสลิม นักการเมืองมุสลิมท้องถิ่นและระดับชาติมีความเห็นขัดแย้งอย่างชัดเจนกับผู้ปกครองรัฐในส่วนกลาง กล่าวคือผู้ปกครองรัฐในส่วนกลางเห็นว่าเป็นการก่อการกบฏแบ่งแยกดินแดน ส่วนนักวิชาการมุสลิม นักการเมืองมุสลิมท้องถิ่นและระดับชาติเห็นว่าการประวัติศาสตร์ที่ถูกสร้างขึ้นโดยเจ้าหน้าที่รัฐต่างๆที่โจรเงินเข้ามากดขี่คนพื้นที่ ที่มีการทำพิธีอาบน้ำมนต์เพื่อไปต่อสู้เพื่อปกป้องตนเอง อย่างไรก็ตามการแข่งขันทางประวัติศาสตร์แม้จะถูกนิยามว่าเป็นการบิดเบือนมรดก

ของชาติและค่านิยมประจำชาติ แต่มีคุณค่าในเรื่องประวัติศาสตร์สาธารณะและการศึกษาจดจำ ในการเรียกร้องให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์คือความเข้าใจด้านสังคมศาสตร์การเมือง เช่นเรื่องศาสนา เผ่าพันธุ์ ความเป็นพลเมือง และประเทศในบริบทโลก อันอาจก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อในปัจจุบันซึ่งจะมีผลต่อทางออกเชิงนโยบาย ทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมการแก้ปัญหาโดยการใช้อำนาจและกำลังบังคับซึ่งถือว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งขั้นต่ำสุดและมักลงเอยด้วยการใช้ความรุนแรง ทำให้ความขัดแย้งขยายตัวมากยิ่งขึ้น (Wankoew, 2004)

2. การเกิดบาดแผลทางใจจากประวัติศาสตร์ ทางทฤษฎีคือผลที่เกิดจากบาดแผลทางอารมณ์และจิตใจที่สะสมตลอดช่วงอายุขัย และจะข้ามรุ่นสู่รุ่นหากเป็นบาดแผลทางใจจากเหตุการณ์ที่รุนแรงในอดีตที่ยากต่อการลืมเลือน แต่ผลกระทบจะสะสมและมองเห็นได้ในทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคลและกลุ่มคนรุ่นต่อมาบาดแผลทางใจสามารถถ่ายทอดข้ามรุ่นได้ถึงแม้คนรุ่นต่อมาไม่ได้รับการบอกเล่าเรื่องราวหรือทราบแต่เพียงภาพกว้างๆ พฤติกรรมการแสดงออกบาดแผลทางใจของคนรุ่นต่อๆ มา คือพร้อมใจกันนิ่งเงียบเหมือนหนึ่งเหตุการณ์บาดเจ็บทางใจไม่เคยเกิดขึ้น (Yellow, 2005)

3. หลักการเยียวยาการบาดเจ็บทางจิตใจไม่ว่าของศาสนาใด กระบวนการวิธีการอาจแตกต่างกันแต่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ สันติสุขของมวลมนุษย์ ดังนั้น ในการศึกษาวิจัย หัวข้อขงขญอ ความขัดแย้งแข่งขันทางประวัติศาสตร์ กระบวนการเยียวยาบาดแผลทางใจของทั้งสองฝ่ายคือ ฝ่ายชาวบ้านขงขญอ ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นมุสลิม และฝ่ายเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ การแสวงหากระบวนการวิธีการเยียวยาในกรณีนี้เป็นสิ่งท้าทาย กระบวนการนี้ชื่อว่า กระบวนการเยียวยาจิตใจด้านสาธารณสุข (Public Health Psycho-trauma Healing) ผสมผสานกับกระบวนการเยียวยาจิตใจด้านศาสนา กระบวนการเยียวยาจิตใจด้านสาธารณสุขนี้มี 3 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ ขั้นตอนแรก กระบวนการเยียวยานี้จะต้องกระทำในพื้นที่ปลอดภัย (safe zone) ขั้นตอนที่สอง กระบวนการนี้จะต้องมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ความรู้สึกต่อกันและกันอย่างอิสระและเสมอภาค ไม่มีฝ่ายใดมีอำนาจเหนือฝ่ายใด (acknowledgement) และขั้นตอนที่สาม ทุกฝ่ายที่อยู่ในกระบวนการนี้ ต้องช่วยกันแสวงหาทางออกร่วมกัน โดยจะต้องผสมผสานกับนำหลักศาสนาที่ตนเองเชื่อศรัทธามาช่วยจนได้ทางออกที่ยอมรับกันได้ (connection) ผลพลอยได้คือทางเยียวยาจิตใจซึ่งกันและกันอีกด้วย กระบวนการเยียวยาการบาดเจ็บทางใจทางศาสนา สำหรับมุสลิมยึดหลักหลักศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และหลักปฏิบัติที่มุสลิมเคร่งครัด ส่วนชาวพุทธใช้หลักอริยสัจจ์ คือ มองให้ออกอะไรคือทุกข์ อะไรคือสาเหตุ และเพียรพยายามแสวงหาทางออกและวิธีการแก้ไข ทั้งนี้ทุกฝ่ายเมื่อเข้ามามีส่วนร่วมจะต้องเริ่มต้นด้วยการไว้วางใจ เชื่อถือต่อกันควบคู่กับการให้อภัย

ข้อเสนอแนะ

1. ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งและความเป็นประวัติศาสตร์ที่ยังไม่ลงรอยของเหตุการณ์ดุขงญอ มีคุณค่าในเรื่องประวัติศาสตร์สาธารณะและการศึกษาจดจำ ในการเรียกร้องให้สร้างความเข้าใจด้านสังคมศาสตร์การเมือง อาจก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนความเชื่อในปัจจุบันซึ่งจะมีผลต่อทางออกเชิงนโยบายทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมแห่งสันติสุข ดังนั้น ภาคการเมือง ภาคความมั่นคง ภาคนักวิชาการ ภาคประชาชนและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ ควรร่วมกันปรับเปลี่ยนความเชื่อใหม่ให้มีผลปรากฏจริง

2. ในพื้นที่ขัดแย้งรุนแรงของจังหวัดชายแดนใต้บุคลากรสาธารณสุขเป็นกลุ่มคนสำคัญที่จะเป็นกลไกในการสร้างสันติภาพตามหลักคิด “สาธารณสุข สะพานเชื่อมสันติภาพ” (Health as a bridge to peace) เนื่องจากความเชื่อถือไว้วางใจ การพัฒนาศักยภาพแก่บุคลากรสาธารณสุขในจังหวัดชายแดนใต้ให้มีบทบาทในการประสานความเข้าใจและสร้างสันติภาพภายนอก และผสมผสานกับการส่งเสริมสนับสนุนการใช้บทบัญญัติศาสนาของผู้นำศาสนาในพื้นที่สร้างสันติภาพภายใน เป็นสิ่งที่ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนใต้ควรให้ความสำคัญในเชิงกำหนดเป็นนโยบาย

References

- Islamjc S. (2017). *Faith and Practice Principles*. Retrieved June 7, 2017, from <http://muslimchiangmai>
- Jongsuevivatwong,V. Hasuwonakit,S. & Boegli,C. (2015). *Healing Thailand Southernmost Fire*, Foundation for Southernmost Healing and Reconciliation, Songkhla.
- Paul J. & Angela J. (2011). *When Blood and Bones Cry Out: Journeys through the Soundscape of Healing and Reconciliation*, Oxford University Press, USA.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tripitaka in Thai Version Program of Edition.version1: 11*, Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press, Bangkok.
- Muhamad Saiyid Romdorvee, Supreme Religious Leader of The Arab Republic. (2007). *Keynote Speech in The Occasion of receiving Philosophy of Liberal Art in Islamic Studies Degree*, Songkhlanakharin University Press, Songkhla.
- Nararatanawong, C. (2009). *A Memory Book of Southern Provinces*, Quality Art Press, Bangkok.

- Nilawatananonda, P. (1949). *A Book of Royal Cremation Devoted to the Pass away Polices in Du Song YorRiot incident*, Aksornprasert Press, Bangkok.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). (2006). *Buddhadharma*. Sahathammik Printing, Bangkok.
- Phramaha Hansa Dhammahāso, (2011). *Buddhist Peaceful Means :Integration of Principle and Instrument for Conflict Management*, 21 Century Publishing, Bangkok.
- Veyaree, D. (2017). *Psycho-trauma Healing by Islamic Principle*, Retrieved June 7, 2017, from <http://www.wamythai.org>.
- Wasi, P. (2004). *“Healing and Back Home, Healing and Life Reconciliation Manual”* Center for Academic Co-operation and Support in Southernmost Conflict and Violence, IQ Media Press, Bangkok.
- Walkowitz, D. & Knauer,M. (2009). *Contested Histories in Public Space : Memory, Race, and Nation*, Duke University Press, UK.
- Satha-Anand C. (2008). *Violence and “Truth” Management, Pattani in Half a Century*, Thammasart University Press,Bngkok.
- United Methodist New Service. (2017). *Contested History*. Retrieved October 28, 2018, from <http://www.spui25.nl/spui25en/events/contested-histories>
- Yellow M. (2005). *“Native Americans Suffer From ‘Historical Trauma’ Researcher Says”*
- Yoder C. (2015). *Truama Healing, When Violence Strikes and Community Security Is Threatened*, Good Books Press, USA.

ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัย:
ศึกษากรณีพนักงานมหาวิทยาลัย (งบรายได้) สังกัดสาขา
วิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*
Organizational Alienation of the University Staffs:
A Case Study of the Staffs (hired from university's
income) Working at Ramkhamhaeng University's
Regional Campuses

¹สิทธิพันธ์ พุทธหุน, ¹พรนัชชา พุทธหุน และ ²จักรภพ สรมณี

^{1*,1,2}Sittipan Buddhahun, Pornnatcha Buddhahun and Jakkrapob Sornmanee

^{1*}Corresponding Author. Email: sittipan@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจเรื่อง ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัย: ศึกษากรณีพนักงานมหาวิทยาลัย (งบรายได้) สังกัดสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การของพนักงานฯ และเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การของพนักงานกับ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประเภทตำแหน่ง และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม

ผลการวิจัยพบว่า พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.73 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ ด้านความรู้สึกว่าตนเองไร้ความหมาย อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.20 รองลงมา คือ ด้านความรู้สึกโดดเดี่ยวถูกทอดทิ้ง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.05

ลำดับที่สาม คือ ด้านความรู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.72 ลำดับที่สี่ คือ ด้านความรู้สึกว่าองค์กร/หัวหน้าไม่มีบรรทัดฐาน อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.55 ลำดับที่ห้า คือ ด้านการมีค่านิยมที่แตกต่างจากคนอื่นๆ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.45 และลำดับที่หก คือ ด้านรู้สึกแยกตนเองออกจากงานที่ทำ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.29 ในขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประเภทตำแหน่ง และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

คำสำคัญ: ความแปลกแยกจากองค์กร; พนักงานมหาวิทยาลัย (งบรายได้); สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Abstract

This survey research aimed to study organizational alienation of the university staffs: a case study of the staffs hired from the University's income, working at Ramkhamhaeng University's regional campuses. It tried to explore the level of organizational alienation of the university the relationship between the level of the organizational alienation of the university staffs and six sociological factors, namely gender, age, marital status, education level, position type and duration of work. Tools used for data collection were questionnaires.

The result showed that the feeling of alienation from the organization of the university staff was at a moderate level with a mean of 2.73. When considered individually, it was found that the feeling of alienation from the organization of the university staffs at the highest mean was the sense of meaninglessness which was at the middle level with the average of 3.20, followed by the feeling of isolation, being abandoned by society In the middle level, with a mean of 3.05 which was at the medium level, with an average of 2.72. The fourth is the feeling that the organization / chiefs had no norm was at a low level, with an average of 2.55. The fifth is the difference in values from others which was at a low level, with an average of 2.45. The sixth is the feeling of separation from the work was at the low level, the average value was 2.29. Moreover, the research found that personal factors, i.e. gender, age, marital status, education level, position type and duration of work had no statistically significant relationship with the alienation of the University staffs.

Keywords: organizational alienation; university staffs (hired from the university income); Ramkhamhaeng University's regional campuses

บทนำ

ความรู้สึกแปลกแยกมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษคำว่า Alienation ซึ่ง Crossman (2018) ได้ให้ความหมายว่า เป็นแนวคิดที่นักสังคมวิทยาใช้เพื่ออธิบายประสบการณ์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่รู้สึกว่าขาดการเชื่อมต่อจากค่านิยม ปทัสถาน แนวปฏิบัติและความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนหรือสังคมของพวกเขาด้วยเหตุผลทางโครงสร้างทางสังคมที่หลากหลาย รวมทั้งด้านเศรษฐกิจ ผู้ที่ประสบกับความแปลกแยกทางสังคมไม่ได้มีส่วนร่วมในค่านิยมที่เป็นกระแสหลักของสังคม ไม่ได้หลอมรวมเข้าเป็นหนึ่งเดียวกับสังคมกลุ่มและสถาบันของตน และแยกตัวออกจากสังคม ส่วน Lichtheim (As in Nadsupa, 2008) ระบุไว้ว่าคำว่า Alienation คือ การเสียสภาพที่ดำรงอยู่ หรือการ “ตก” ลงมาจากสภาพดีเลิศในภาษาไทยมีการแปล Alienation เป็นคำต่างๆ เช่น การลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ ความแปลกแยก ภาวะแปลกแยก ภาวะความห่างเหิน ภาวะความออกห่าง เป็นต้น (Royal Academy, 2006) ได้อธิบาย Alienation ในความหมายกว้างโดยหมายถึง การเปลี่ยนจากการรู้สึกผูกพัน ไปเป็นการรู้สึกไม่เป็นมิตรเป็นปรปักษ์หรือไม่ยินดียินร้ายต่อผู้อื่น ต่อกลุ่ม ต่อสังคม หรือแม้แต่ต่อตนเอง เป็นต้น (Anumarnrajadhon, & Kuldhonbutr, 2000) ให้ทัศนะว่าแนวคิดเรื่องความรู้สึกแปลกแยกถูกนำไปให้ความหมายและนำมาเป็นตัวแบบในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ใน 2 แนว ได้แก่ แนวคิดที่มองว่าความรู้สึกแปลกแยกเป็นภาวะทางสังคม นักวิชาการที่กล่าวถึงการศึกษาความรู้สึกแปลกแยกในแนวนี้นี้ ได้แก่ ซี ไรท์ มิลส์ (C. Wright Mills) ในหนังสือเรื่อง “White Collar” ในปี ค.ศ.1951 และเอริค ฟรอมม์ (Eric Fromm) เรื่อง “The Sane Society” ในปี ค.ศ.1955 ในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการที่เห็นว่า ความรู้สึกแปลกแยกเป็นภาวะทางสังคม ซึ่งมีแนวคิดทางเดียวกับ Marx โดยเห็นว่า ความรู้สึกแปลกแยกเป็นการครอบงำของสภาพสังคมที่มีต่อบุคคล เช่น สภาพความเป็นอยู่และสภาพการทำงานของกรรมกรที่ถูกครอบงำโดยระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมในระบบทุนนิยมทางเศรษฐกิจ ส่วนอีกแนวหนึ่งมองว่า ความรู้สึกแปลกแยกเป็นภาวะทางความรู้สึกหรือเป็นภาวะทางจิตของบุคคล โดยหมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตัวเองต่อค่านิยม ต่อกฎเกณฑ์ทางสังคมและต่อกิจกรรมที่ตัวเองกระทำ ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะแปลกแยกในแนวคิดนี้จึงเป็นผู้ที่มีความรู้สึกว่าตัวเองตกอยู่ภายใต้อำนาจหรืออิทธิพลของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น เช่น รู้สึกว่าชีวิตของตนเองขึ้นอยู่กับโชคชะตาหรือผู้ที่มีอำนาจเหนือตน เป็นคนที่ไม่รู้สึกว่า กฎเกณฑ์ที่สังคมยึดถือปฏิบัติเป็นสิ่งที่ไร้ความหมายสำหรับเขา หรือผู้ที่กล่าวว่างานที่เขาทำนั้นเป็นสิ่งที่ไร้คุณค่า รู้สึกเบื่อหน่ายชีวิตและการทำงาน เป็นต้น นักวิชาการที่ศึกษาความรู้สึกแปลกแยกในแนวนี้นี้ที่ได้รับความนิยมมากกล่าวอ้าง หรือเป็นแบบของการศึกษาส่วนใหญ่ในปัจจุบัน ได้แก่ ลีโอ โซล (Leo Srole) เอริก ฮอฟเฟอร์ (Eric Hoffer) และเมลวิน ซีแมน (Melvin Seeman)

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถอธิบายความแปลกแยกทางสังคมได้ว่า สาเหตุที่บุคคลมีความรู้สึกที่ตนเองไม่เป็นส่วนหนึ่ง หรือไม่มีความผูกพันต่อสังคม ซึ่งอาจรวมไปถึงการนิ่งเฉย ไม่ยินดียินร้าย กระทั่งต่อต้านสังคม เนื่องมาจากการที่บุคคลมีความรู้สึกว่าความเป็นไปในสังคมในรูปแบบหรือกิจกรรมต่างๆ นั้นตนเองไม่มีอำนาจที่จะควบคุมให้เกิดผลตามที่ต้องการได้ ตรงกันข้ามกลับถูกควบคุมในรูปแบบหรือวิธีการ

ต่างๆ ไม่สามารถที่จะทำนายหรือคาดการณ์ได้ว่า รูปแบบความสัมพันธ์ของคนที่ติดต่อสังคมดังกล่าวจะส่งผลในทางดี หรือร้าย หรือตามที่ตนต้องการหรือไม่เพียงใด ไม่สามารถหาบทพิสูจน์หรือกฎเกณฑ์ที่จะเป็นแบบฉบับของรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมได้อย่างถูกต้อง มีความรู้สึกว่าตนเองไม่ต้องการที่จะเข้าไปสู่การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ดังนั้น จึงเกิดความรู้สึกว่าตนเองเป็นสิ่งแปลกปลอม เป็นความแปลกแยกแตกต่างจากสังคม และไม่ยากให้ความสนใจในรูปแบบกิจกรรมความสัมพันธ์ในทางสังคมอีกต่อไป

หากบรรยากาศในการทำงานนั้น ทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกแปลกแยก หรือแตกต่างจากองค์การจากงานและจากเพื่อนร่วมงาน ย่อมส่งผลทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน ยิ่งมีมากเท่าไร ยิ่งส่งผลให้รู้สึกไม่พอใจมากยิ่งขึ้นเท่านั้นจนอาจทำให้ถึงขั้นไม่ยอมทำงานต่อไป สุดท้าย คือ การตัดสินใจลาออก จึงอาจกล่าวได้ว่า ความรู้สึกแปลกแยก เป็นปัจจัยที่สำคัญในเชิงจิตวิทยาที่จะเป็นเครื่องมือให้กับผู้บริหารใช้ในการประเมินประสิทธิภาพ รวมทั้งความคงอยู่ของพนักงานในองค์กรได้เป็นอย่างดี และเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา “ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การ : กรณีศึกษาพนักงานมหาวิทยาลัย (งบรายได้) สังกัดสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง” โดยสาเหตุที่เลือกศึกษาพนักงานมหาวิทยาลัย(งบรายได้) ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นผลมาจากการที่สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ (สกอ.) กระทรวงศึกษาธิการได้เข้ามากำกับควบคุมการเรียนการสอน กำหนดมาตรฐานหลักสูตรที่เคร่งครัด ส่งผลให้มหาวิทยาลัยหลายแห่งรวมทั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงเองได้รับผลกระทบ จำต้องปรับการเรียนการสอนในหลายสาขาวิทยบริการฯ เนื่องจากหลักสูตรต่างๆ จำนวนมากไม่สามารถหาอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและอาจารย์ประจำหลักสูตรที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามเกณฑ์ของ สกอ. ได้จึงต้องปิดการเรียนการสอนลง ดังนั้น สาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามปรัชญาของมหาวิทยาลัยที่ต้องการจะเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับประชาชนทุกถิ่นที่ ย่อมต้องได้รับผลกระทบจากการที่นักศึกษาลดลง พนักงานมหาวิทยาลัยย่อมต้องเสียขวัญและกำลังใจ เกิดความรู้สึกไม่มั่นคงในหน้าที่การงาน ประกอบกับในหลายสาขาวิทยบริการฯ ที่ไม่มีรองอธิการบดีไปดูแลโดยตรง หรือดูแลแต่ไม่ทั่วถึง การแบ่งงานให้พนักงานมหาวิทยาลัยรับผิดชอบ รวมทั้งการประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของหัวหน้าฯ เป็นสำคัญ ถ้าหัวหน้ามีความยุติธรรม ปัญหา ก็จะไม่เกิด แต่ถ้าพนักงานมองว่าหัวหน้าขาดความยุติธรรม เอาแต่พรรคพวกที่ประจบสอพลอ ความรู้สึกแปลกแยกก็จะตามมา ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานฯ ก็จะด้อยลง ซึ่งจะส่งผลในเชิงลบต่อองค์กรโดยรวมได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การของพนักงาน
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับระดับของความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การของพนักงาน

ระเบียบวิธีการวิจัย

วิธีการวิจัย คณะผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยสำรวจ (survey research) โดยจะใช้แบบสอบถามที่เป็นมาตรฐานเดียวกันเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้จะใช้เวลาในการเก็บข้อมูลเพียงครั้งเดียว ณ เวลาหนึ่ง (cross-sectional study) (Babbie, 1998)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย พนักงานมหาวิทยาลัยสายปฏิบัติการ(งบรายได้) สังกัดสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 158 คน (บัญชีรายงานแสดงบุคลากร แยกตามประเภทและสายงาน มหาวิทยาลัยรามคำแหง กองการเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ข้อมูล ณ 18 กันยายน 2561)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามที่เป็นมาตรฐานเดียวกันโดยใช้คำถามแบบปลายปิด

แบบสำรวจรายการ (check list) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) คำถามทุกข้อเป็นคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตามที่ระบุไว้ในสมมุติฐานการวิจัย

การประเมินความแม่นยำด้านเนื้อหา (content validity) ของคำถามในแบบสอบถามที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้นำร่างแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิประกอบด้วยที่ปรึกษาโครงการวิจัย และผู้เชี่ยวชาญซึ่งเป็นอาจารย์ผู้สอนวิชาระเบียบวิธีวิจัยจำนวนรวมทั้งหมด 3 ท่าน เป็นผู้ประเมินโดยการให้คะแนนความสอดคล้องระหว่างคำถามแต่ละข้อของชุดคำถามที่จะใช้วัด “ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร” และเลือกเฉพาะคำถามข้อที่ได้ค่าเฉลี่ยความสอดคล้องเกินกว่า 0.60 ขึ้นไป เพื่อเก็บไว้ใช้งานจริงในแบบสอบถามต่อไป

การประเมินความเชื่อมั่น (reliability) ของแบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้นำร่างแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มผู้ที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้จำนวน 50 คน หลังจากนั้นจึงนำคะแนนคำตอบจากแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนทั้ง 50 ชุด มาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น คือ ค่า Cronbach's alpha โดยใช้โปรแกรมการคำนวณค่าสถิติด้วยคอมพิวเตอร์ พบว่าค่า Cronbach's alpha ที่คำนวณได้เท่ากับ 0.87 แสดงว่าชุดคำถามที่ใช้ในแบบสอบถามนี้มีระดับความเชื่อมั่นสูงเป็นที่ยอมรับได้

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถาม คณะผู้วิจัยได้ติดต่อประสานกับสำนักงานสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 23 แห่งเพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 158 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ในช่วงเวลาระหว่างเดือนตุลาคม – พฤศจิกายน พ.ศ. 2561

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยการนำคำตอบที่ได้รับจากแบบสอบถามแต่ละชุดมาแปลงเป็นตัวเลขในรูปของรหัสข้อมูล ต่อจากนั้นจึงบันทึกรหัสข้อมูลดังกล่าวและประมวลผลค่าสถิติที่ต้องการ โดยใช้โปรแกรมการคำนวณค่าสถิติด้วยคอมพิวเตอร์

สถิติที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ในการอธิบายระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ Chi-square tests ในการทดสอบสมมุติฐาน

ผลการวิจัย

จากการวิจัย “ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย : ศึกษากรณี พนักงาน (จบรายได้) สังกัดสาขาวิทยบริการเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรามคำแหง” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจากประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 150 คน จำแนกตามปัจจัยทางสังคม 6 ด้าน ได้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงค่าความถี่ และร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 150)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	69	46.00
หญิง	81	54.00
2. อายุ		
20 – 30 ปี	8	5.33
31 – 40 ปี	66	44.00
41 – 50 ปี	66	44.00
51 – 60 ปี	10	6.67
3. สถานภาพการสมรส		
โสด	60	40.00
สมรส	83	55.33
หม้าย/หย่า	7	4.67
4. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	23	15.33
ปริญญาตรี	29	19.33
ปริญญาโทหรือสูงกว่า	98	65.33

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
5. ประเภทตำแหน่ง		
นักวิชาการศึกษา	26	17.33
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป	46	30.67
นักวิชาการเงินและบัญชี/พัสดุ	31	20.67
นักวิชาการโสตฯ/บรรณารักษ์	10	6.67
ช่างเทคนิค/อิเล็กทรอนิกส์/คอมพิวเตอร์	37	24.67
6. ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน		
น้อยกว่า 5 ปี	11	7.33
6 – 10 ปี	35	23.33
11 – 15 ปี	61	40.67
16 ปีขึ้นไป	43	28.67

จากตาราง 1 จากการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 150 คน จำแนกตามตัวแปร ได้ดังนี้

เพศ พบว่า พนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากเป็นเพศหญิง มีจำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 54.00 รองลงมา คือ เพศชาย มีจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 46.00 และอายุ พบว่า พนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีอายุ 31 - 40 ปี และอายุ 41 - 50 ปี มีจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 44.00 รองลงมา คือ อายุ 51 - 60 ปี มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67 ลำดับสาม คือ อายุ 20 - 30 ปี มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 5.33

สถานภาพการสมรส พบว่า พนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีสถานภาพสมรส มีจำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 55.33 รองลงมา คือ โสด มีจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 และลำดับสาม คือ หม้าย/หย่า มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 4.67

ระดับการศึกษา พบว่า พนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีระดับการศึกษาปริญญาโทหรือสูงกว่า มีจำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 65.33 รองลงมา มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 19.33 และลำดับสาม คือ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 15.33 ประเภทตำแหน่ง พบว่า พนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากอยู่ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป มีจำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 30.67 รองลงมาอยู่ในตำแหน่งช่างเทคนิค/อิเล็กทรอนิกส์/คอมพิวเตอร์ จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 24.67 ลำดับสาม คือ ตำแหน่งนักวิชาการเงินและบัญชี/พัสดุ จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 20.67

ลำดับสี่ คือ ตำแหน่งนักวิชาการศึกษา จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 17.33 และลำดับห้า คือ ตำแหน่งนักวิชาการโสตฯ/บรรณารักษ์ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 6.67

ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน พบว่า พนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ที่ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 6 – 10 ปี มีจำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 40.67 รองลงมาคือ มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 16 ปีขึ้นไป มีจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 28.67 ลำดับสาม คือ มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน 6 – 10 ปี มีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 23.33 และลำดับสี่ คือ มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานน้อยกว่า 5 ปี มีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 7.33

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

ตาราง 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านความรู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจ (n = 150)

ประเด็นความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร	ลำดับ
1. รู้สึกอยู่กับศักดิ์ของงาน จะทำอะไร ก็ติดขัด รุนแรงไปหมด	2.62	1.10	ปานกลาง	④
2. ไม่ได้คาดหวังอะไรจากการทำงานในองค์กรนี้ต่อไป	2.18	1.02	น้อย	⑤
3. ไม่อาจกำหนดอะไรในสิ่งที่หวังได้เลยไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรืออื่นๆ	3.00	1.15	ปานกลาง	
4. มีแต่หัวหน้าเท่านั้นที่สามารถกำหนดทุกสิ่งทุกอย่างได้	2.83	1.11	ปานกลาง	①
5. ไม่ว่าจะพยายามอย่างหนักขนาดไหน แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้เลย	2.99	1.14	ปานกลาง	③
ภาพรวมความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร ด้านความรู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจ	2.72	0.84	ปานกลาง	②

จากตาราง 2 พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านความรู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจ โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.72 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ ไม่อาจกำหนดอะไรในสิ่งที่หวังได้เลยไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรืออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.00 รองลงมาคือ ไม่ว่าจะพยายามอย่างหนักขนาดไหน แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้เลย อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.99 ลำดับที่สาม คือ มีแต่หัวหน้าเท่านั้นที่สามารถกำหนดทุกสิ่งทุกอย่างได้ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่า

เฉลี่ย 2.83 ลำดับที่สี่ คือ รู้สึกอยู่ในกับดักของงาน จะทำอะไรๆ ก็ติดขัด วุ่นวายไปหมด อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.62 และลำดับที่ห้า คือ ไม่ได้คาดหวังอะไรจากการทำงานในองค์กรนี้ต่อไป อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.18

ตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านความรู้สึกว่าตนเองไร้ความหมาย (n = 150)

ประเด็นความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร	ลำดับ
1. เชื่อว่าวาสนาของคนแตกต่างกันไป	3.47	1.14	มาก	②
2. การตัดสินใจในเรื่องใดๆ ขึ้นอยู่กับหัวหน้า/ผู้บังคับบัญชา	3.37	1.14	ปานกลาง	③
3. พนักงานเหมือนกับข้าราชการที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด	4.02	0.86	มาก	①
4. พนักงานทุกคนต่างมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติการกิจของสาขา	1.87	0.77	น้อย	⑤
5. เป็นผู้น้อยต้องคอยก้มพนมกร	3.25	1.18	ปานกลาง	④
ภาพรวมความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร ด้านความรู้สึกว่าตนเองไร้ความหมาย	3.20	0.64	ปานกลาง	

จากตาราง 3 พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านความรู้สึกว่าตนเองไร้ความหมาย โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ พนักงานเหมือนกับข้าราชการที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.02 รองลงมา คือ เชื่อว่าวาสนาของคนแตกต่างกันไป อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.47 ลำดับที่สาม คือ การตัดสินใจในเรื่องใดๆ ขึ้นอยู่กับหัวหน้า/ผู้บังคับบัญชา อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.37 ลำดับที่สี่ คือ เป็นผู้น้อยต้องคอยก้มพนมกร อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.25 และลำดับที่ห้า คือ พนักงานทุกคนต่างมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติการกิจของสาขา อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.87

ตาราง 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านความรู้สึกว่าองค์กร/หัวหน้าไม่มีบรรทัดฐาน (n = 150)

ประเด็นความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร	ลำดับ
1. เชื่อว่าค่าของคนอยู่ที่ว่าเป็นคนของใคร	3.09	1.17	ปานกลาง	①
2. การประเมินความรู้ ความสามารถ เพื่อเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆ อยู่บนพื้นฐานความถูกต้อง เหมาะสม มีความยุติธรรม และสามารถเชื่อมั่นในเกณฑ์การประเมินได้	2.27	0.86	น้อย	⑤
3. การประเมินประสิทธิภาพ ผลงาน ความสามารถ อยู่บนพื้นฐานความถูกต้อง เหมาะสม มีความยุติธรรม และสามารถเชื่อมั่นในเกณฑ์การประเมินได้	2.30	0.87	น้อย	④
4. เชื่อว่ามหาวิทยาลัยปฏิบัติต่อพนักงานทุกคนบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ	2.42	0.93	น้อย	③
5. สามารถเชื่อในคำพูดของผู้บังคับบัญชาได้ในทุกระดับ	2.69	0.73	ปานกลาง	②
ภาพรวมความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร ด้านความรู้สึกว่าองค์กร/หัวหน้าไม่มีบรรทัดฐาน	2.55	0.63	น้อย	

จากตาราง 4 พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านความรู้สึกว่าองค์กร/หัวหน้าไม่มีบรรทัดฐาน โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.55 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ เชื่อว่าค่าของคนอยู่ที่ว่าเป็นคนของใคร อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.09 รองลงมา คือ สามารถเชื่อในคำพูดของผู้บังคับบัญชาได้ในทุกระดับ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.69 ลำดับที่สาม คือ เชื่อว่ามหาวิทยาลัยปฏิบัติต่อพนักงานทุกคนบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.42 ลำดับที่สี่ คือ การประเมินประสิทธิภาพ ผลงาน ความสามารถ อยู่บนพื้นฐานความถูกต้อง เหมาะสม มีความยุติธรรม และสามารถเชื่อมั่นในเกณฑ์การประเมินได้ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.30 และลำดับที่ห้า คือ การประเมินความรู้ ความสามารถ เพื่อเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆ อยู่บนพื้นฐานความถูกต้อง เหมาะสม มีความยุติธรรม และสามารถเชื่อมั่นในเกณฑ์การประเมินได้ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.27

ตาราง 5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขา วิทยบริการฯ ด้านการมีค่านิยมที่แตกต่างจากคนอื่นๆ (n = 150)

ประเด็นความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร	ลำดับ
1. เชื่อว่ามหาวิทยาลัยจะอยู่ได้ขึ้นอยู่กับทุกคนที่เป็นสมาชิก	1.96	0.82	น้อย	⑤
2. ความอดกลั้นก็คือการยอมจำนนนั่นเอง	3.05	0.98	ปานกลาง	①
3. มีทัศนคติเป็นที่ยอมรับจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี	2.23	0.66	น้อย	④
4. ความสุจริตไม่ช่วยให้เราบรรลุสู่เป้าหมายหลักขององค์กรได้	2.24	1.17	น้อย	③
5. ความไม่ซื่อสัตย์ต่อเวลาและหน้าที่ราชการเป็นเรื่องปกติที่มีให้เห็นโดยทั่วไป	2.79	1.22	ปานกลาง	②
ภาพรวมความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร ด้านการมีค่านิยมที่แตกต่างจากคนอื่นๆ	2.45	0.58	ปานกลาง	

จากตาราง 5 พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขา วิทยบริการฯ ด้านการมีค่านิยมที่แตกต่างจากคนอื่นๆ โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.45 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ ความอดกลั้นก็คือการยอมจำนนนั่นเอง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.05 รองลงมา คือ ความไม่ซื่อสัตย์ต่อเวลาและหน้าที่ราชการเป็นเรื่องปกติที่มีให้เห็นโดยทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.79 ลำดับที่สาม คือ ความสุจริตไม่ช่วยให้เราบรรลุ สู่เป้าหมายหลักขององค์กรได้ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.24 ลำดับที่สี่ คือ มีทัศนคติเป็นที่ยอมรับจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.23 และลำดับที่ห้า คือ เชื่อว่ามหาวิทยาลัยจะอยู่ได้ขึ้นอยู่กับทุกคนที่เป็นสมาชิก อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.96

ตาราง 6 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านความรู้สึกโดดเดี่ยวถูกทอดทิ้ง (n = 150)

ประเด็นความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร	ลำดับ
1. รู้สึกว่ามหาวิทยาลัยลดบทบาทของสาขาฯ ลง	3.37	1.04	ปานกลาง	①
2. ยังมั่นใจในสถานภาพของพนักงานว่าจะมีความมั่นคงไปจนกระทั่งเกษียณอายุ	2.63	0.82	ปานกลาง	⑤
3. รู้สึกว่ามหาวิทยาลัยไม่ดูแลพนักงานสาขาฯ เมื่อเปรียบเทียบกับพนักงานส่วนกลาง	3.21	1.06	ปานกลาง	②
4. ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลจากมหาวิทยาลัยเป็นประจำ	2.91	0.91	ปานกลาง	④
5. คิดว่าปัจจุบันผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับสาขาฯ น้อยมาก	3.13	1.05	ปานกลาง	③
ภาพรวมความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร ด้านความรู้สึกโดดเดี่ยวถูกทอดทิ้ง	3.05	0.66	ปานกลาง	

จากตาราง 6 พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านความรู้สึกโดดเดี่ยวถูกทอดทิ้ง โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ รู้สึกว่ามหาวิทยาลัยลดบทบาทของสาขาฯ ลงอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.37 รองลงมา คือ รู้สึกว่ามหาวิทยาลัยไม่ดูแลพนักงานสังกัดสาขาฯ เมื่อเปรียบเทียบกับพนักงานส่วนกลาง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.21 ลำดับที่สาม คือ คิดว่าปัจจุบันผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับสาขาฯ น้อยมาก อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.13 ลำดับที่สี่ คือ ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลจากมหาวิทยาลัยเป็นประจำ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.91 และลำดับที่ห้า คือ ยังมั่นใจในสถานภาพของพนักงานว่าจะมีความมั่นคงไปจนกระทั่งเกษียณอายุ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.63

ตาราง 7 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านรู้สึกแยกตนเองออกจากงานที่ทำ (n = 150)

ประเด็นความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร	ลำดับ
1. รู้สึกเบื่อหน่ายกับภาระงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน	2.19	0.88	น้อย	④
2. งานที่ทำอยู่ไม่มีความท้าทาย	2.28	0.94	น้อย	②
3. งานที่ได้รับมอบหมายไม่ตรงกับที่เราถนัด	2.24	0.98	น้อย	③
4. ถ้ามีงานอื่นที่ทำแล้วสนุกกว่าก็จะเปลี่ยนงานไปทำที่ใหม่	2.45	1.08	น้อย	①
ภาพรวมความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร ด้านรู้สึกแยกตนเองออกจากงานที่ทำ	2.29	0.75	น้อย	

จากตาราง 7 พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านรู้สึกแยกตนเองออกจากงานที่ทำ โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.29 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ ถ้ามีงานอื่นที่ทำแล้วสนุกกว่าก็จะเปลี่ยนงานไปทำที่ใหม่ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.45 รองลงมา คือ งานที่ทำอยู่ไม่มีความท้าทาย อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.28 ลำดับที่สาม คือ งานที่ได้รับมอบหมายไม่ตรงกับที่เราถนัด อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.24 และลำดับที่สี่ คือ รู้สึกเบื่อหน่ายกับภาระงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน อยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.19

ตาราง 8 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ภาพรวม (n = 150)

ประเด็นความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร	ลำดับ
ด้านความรู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจ	2.72	0.84	ปานกลาง	③
ด้านความรู้สึกว่าตนเองไร้ความหมาย	3.20	0.64	ปานกลาง	①
ด้านความรู้สึกว่าองค์กร/หัวหน้าไม่มีบรรทัดฐาน	2.55	0.63	น้อย	④
ด้านการมีค่านิยมที่แตกต่างจากคนอื่นๆ	2.45	0.58	น้อย	⑤

ตาราง 8 (ต่อ)

ประเด็นความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร	ลำดับ
ด้านความรู้สึกโดดเดี่ยวถูกทอดทิ้ง	3.05	0.65	ปานกลาง	②
ด้านรู้สึกแยกตนเองออกจากงานที่ทำ	2.29	0.75	น้อย	②
ภาพรวมความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ	2.73	0.47	ปานกลาง	

จากตาราง 8 พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.73 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ ด้านความรู้สึกว่าตนเองไร้ความหมาย อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.20 รองลงมา คือ ด้านความรู้สึกโดดเดี่ยวถูกสังคมทอดทิ้ง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.05 ลำดับที่สาม คือ ด้านความรู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.72 ลำดับที่สี่ คือ ด้านความรู้สึกว่าองค์กร/หัวหน้าไม่มีบรรทัดฐาน อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.55 ลำดับที่ห้า คือ ด้านการมีค่านิยมที่แตกต่างจากคนอื่น ๆ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.45 และลำดับที่หก คือ ด้านรู้สึกแยกตนเองออกจากงานที่ทำ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.29

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 เพศมีความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

ตาราง 13 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

เพศ	ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน										รวม		X ² =2.305 Pearson Chi-Square P=0.512
	น้อยที่สุด		น้อย		ปานกลาง		มาก		มากที่สุด				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ชาย	0	0.0	28	18.7	35	23.3	6	4.0	0	0.0	69	46.0	
หญิง	2	1.3	28	18.7	45	30.0	6	4.0	0	0.0	81	54.0	

ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตาราง 13 ผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Chi-Square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.512 ซึ่งมากกว่า ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่า เพศ ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 2 อายุมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

ตาราง 14 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

อายุ (ปี)	ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน										รวม		X ² = 5.271 Pearson Chi-Square P=0.810
	น้อยที่สุด		น้อย		ปานกลาง		มาก		มากที่สุด				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
20-30	0	0	4	2.7	4	2.7	0	0.0	0	0	8	5.3	
31-40	0	0	25	16.7	35	23.3	6	4.0	0	0	66	44.0	
41-50	2	1.3	24	16.0	34	22.7	6	4.0	0	0	66	44.0	
51-60	0	0.0	3	2.0	7	4.7	0	0.0	0	0.0	10	6.7	

ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตาราง 14 ผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Chi-Square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.810 ซึ่งมากกว่า ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานจึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 3 สถานะภาพการสมรสมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

ตาราง 15 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสถานะภาพการสมรสกับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

สถานภาพ การสมรส	ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน										รวม		X ² =4.342 Pearson Chi- Square P=0.630
	น้อยที่สุด		น้อย		ปานกลาง		มาก		มากที่สุด				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
โสด	0	0.0	24	16.0	30	20.0	6	4.0	0	0.0	60	40.0	
สมรส	2	1.3	31	20.7	45	30.0	5	3.3	0	0.0	83	55.3	
หม้าย/หย่า	0	0.0	1	0.7	5	3.3	1	0.7	0	0.0	7	4.7	

ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตาราง 15 ผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Chi-Square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.630 ซึ่งมากกว่า ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่า สถานะภาพการสมรส มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานจึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 4 ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

ตาราง 16 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา กับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

ระดับ การศึกษา	ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน										รวม		X ² = 4.228 Pearson Chi- Square P=0.646
	น้อยที่สุด		น้อย		ปานกลาง		มาก		มากที่สุด				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ต่ำกว่า ปริญญาตรี	0	0.0	8	5.3	15	10.0	0	0.0	0	0.0	23	15.3	
ปริญญาตรี	0	0.0	12	8.0	14	9.3	3	2.0	0	0.0	29	19.3	
ปริญญาโท หรือสูงกว่า	2	1.3	36	24.0	51	34.0	9	6.0	0	0.0	98	65.3	

ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตาราง 16 ผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Chi-Square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.646 ซึ่งมากกว่า ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่า ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 5 ประเภทตำแหน่งมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

ตาราง 17 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทตำแหน่งกับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

ประเภท ตำแหน่ง	ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน										รวม			
	น้อยที่สุด		น้อย		ปานกลาง		มาก		มากที่สุด					
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		
นักวิชาการศึกษา	0	0.0	10	6.7	14	9.3	2	1.3	0	0.0	26	17.3		X ² = 13.434 Pearson Chi- Square P=0.338
เจ้าหน้าที่บริหาร งานทั่วไป	1	0.7	24	16.0	17	11.3	4	2.7	0	0.0	46	30.7		
นักวิชาการเงิน และบัญชี/พัสดุ	1	0.7	7	4.7	21	14.0	2	1.3	0	0.0	31	20.7		
นักวิชาการโสตฯ/ บรรณารักษ์	0	0.0	5	3.3	5	3.3	0	0.0	0	0.0	10	6.7		
ช่างเทคนิค/ อิเล็กทรอนิกส์/ คอมพิวเตอร์	0	0.0	10	6.7	23	15.3	4	2.7	0	0.0	37	24.7		

ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตาราง 17 ผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Chi-Square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.338 ซึ่งมากกว่า ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่า ประเภทตำแหน่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 6 ระยะเวลาในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

ตาราง 18 แสดงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการปฏิบัติงานกับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

ระยะเวลา ในการ ปฏิบัติงาน	ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน										รวม		X ² = 4.228 Pearson Chi- Square P=0.646
	น้อยที่สุด		น้อย		ปานกลาง		มาก		มากที่สุด				
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
ต่ำกว่า 5 ปี	0	0.0	7	4.7	4	2.7	0	0.0	0	0.0	11	7.3	
6-10 ปี	0	0.0	13	8.7	18	12.0	4	2.7	0	0.0	35	23.3	
11-15 ปี	1	0.7	19	12.7	37	24.7	4	2.7	0	0.0	61	40.7	
16 ปีขึ้นไป	1	0.7	17	11.3	21	14.0	4	2.7	0	0.0	43	28.7	

ระดับนัยสำคัญ 0.05

จากตาราง 17 ผลการทดสอบสมมติฐาน ด้วยการวิเคราะห์สถิติสหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Chi-Square) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ค่า Sig. มีค่าเท่ากับ 0.665 ซึ่งมากกว่า ระดับนัยสำคัญ 0.05 แสดงว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

การอภิปรายผล

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน

พบว่าความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.73 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ ด้านความรู้สึกว่าตนเองไร้ความหมาย อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.20 รองลงมา คือ ด้านความรู้สึกโดดเดี่ยวถูกสังคมทอดทิ้ง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.05 ลำดับที่สาม คือ ด้านความรู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.72 ลำดับที่สี่ คือ ด้านความรู้สึกว่าองค์กร/หัวหน้าไม่มีบรรทัดฐาน อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.55 ลำดับที่ห้า คือ ด้านการมีค่านิยมที่แตกต่างจากคนอื่น ๆ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.45 และลำดับที่หก คือ ด้านรู้สึกแยกตนเองออกจากงานที่ทำ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.29

1.1 เหตุผลในรายละเอียด ด้านความรู้สึกว่าตนเองไร้ความหมาย และส่งผลให้ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านนี้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ 3.20 จากการวิเคราะห์ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือข้อที่ว่า “พนักงานเหมือนกับข้าราชการที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด” อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.02 รองลงมาคือข้อที่ว่า “เชื่อว่าวาสนาของคนแตกต่างกันไป” อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.47 ลำดับที่สาม คือข้อที่ว่า “การตัดสินใจในเรื่องใดๆ ขึ้นอยู่กับหัวหน้า/ผู้บังคับบัญชา” อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.37 ลำดับที่สี่คือข้อที่ว่า “เป็นผู้ไม่ค่อยต้องคอยกัมพนมกร” อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.25 และลำดับที่ห้า คือข้อที่ว่า “พนักงานทุกคนต่างมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติภารกิจของสาขา” อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.87 ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกับ(Anumarnrajadhon & Kuldhonbutr, 2000) ให้ทัศนะว่า ความรู้สึกแปลกแยกเป็นภาวะทางความรู้สึกหรือเป็นภาวะทางจิตของบุคคล โดยหมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อตัวเขาเองต่อค่านิยม ต่อกฎเกณฑ์ทางสังคม และต่อกิจกรรมที่ตัวเขากระทำ ผู้ที่ตกอยู่ในภาวะแปลกแยกในแนวคิดนี้จึงเป็นผู้ที่มีความรู้สึกว่าตัวเองตกอยู่ภายใต้อำนาจหรืออิทธิพลของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น เช่น รู้สึกว่าชีวิตของตนเองขึ้นอยู่กับโชคชะตาหรือผู้ที่มิอำนาจเหนือตนและในเชิงนิเสธ แนวคิดเรื่องความแปลกแยกต่อองค์กรนั้นเป็นแนวคิดที่ตรงข้ามกับแนวคิดเรื่องความผูกพันต่อองค์กร กล่าวคือ มองว่าในสถานการณ์ที่เกิดความรู้สึกแปลกแยก สมาชิกขององค์กรนั้นจะเกิดความรู้สึกต่อต้านองค์กร การบังคับบัญชา ไม่สามารถเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ ทำงานแบบไร้เป้าหมาย และมักจะคิดที่จะลาออกจากงานที่ทำ ตรงกับ Royal Academy (2006) ที่ได้ให้นิยามความรู้สึกแปลกแยกว่า เป็นการเปลี่ยนจากความรู้สึกผูกพันไปเป็นความรู้สึกที่ไม่เป็นมิตร เป็นปฏิปักษ์ หรือไม่ยินดียินร้ายต่อผู้อื่น ต่อกลุ่ม ต่อสังคม แม้แต่ต่อตนเอง เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ข้อค้นพบจากการวิจัยนี้ยังสอดคล้องในเชิงนิเสธกับ Buddhahun et al. (2012) ที่ได้ศึกษา ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประเภทตำแหน่ง และระยะเวลาในการปฏิบัติงานกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน และใช้ปัจจัย 10 ด้านในการวิเคราะห์ระดับความผูกพันต่อองค์กร คือ ความมั่นคงในงานที่ปฏิบัติ ลักษณะงาน ความรับผิดชอบในงาน ความสำเร็จในงาน การยอมรับนับถือ ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน การบังคับบัญชา ค่าตอบแทน สภาพการทำงาน และนโยบายและการบริหาร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นข้าราชการกรุงเทพมหานครสามัญ ในสังกัดสำนักงานเขต 50 สำนักงานเขต จำนวน 381 คน ที่พบว่าพนักงานกรุงเทพมหานครมีระดับความผูกพันต่อองค์กรด้านการบังคับบัญชาสูงเป็นลำดับที่ห้า จากการวิเคราะห์พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือความสามารถในการติดต่อประสานงานและความสนิทสนมเป็นกันเองระหว่างผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงาน อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.06$) รองลงมา คือ ผู้บังคับบัญชาสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองกับผู้ใต้บังคับบัญชา และเมื่อประสบปัญหาในการปฏิบัติงานสามารถขอคำปรึกษาได้ อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.02$) ลำดับที่สาม คือ ผู้บังคับบัญชามี

การชี้แจงให้ผู้ปฏิบัติหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าใจนโยบายและแนวทางการปฏิบัติงานต่างๆ อย่างชัดเจน และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับผู้บังคับบัญชา อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.97$) ลำดับที่สี่ คือ ผู้บังคับบัญชาให้คำแนะนำ และสอนงานให้บรรลุเป้าหมายในการทำงาน อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.96$) ลำดับที่ห้า คือ ผู้บังคับบัญชาเป็นแบบอย่างที่ดีในการถ่ายทอด แบ่งปันความรู้อย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.95$) ลำดับที่หก คือ ผู้บังคับบัญชาส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้ใต้บังคับบัญชาวางแผนพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.91$) ลำดับที่เจ็ด คือ ผู้บังคับบัญชาให้ความเสมอภาคต่อผู้ใต้บังคับบัญชาภายในองค์กร ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ใต้บังคับบัญชา อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.88$) ลำดับที่แปด คือ ผู้บังคับบัญชามีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการทำงาน ส่งผลให้การปฏิบัติงานของท่านมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.80$)

นั่นคือ ความรู้สึกแปลกแยกด้านความรู้สึกว่าตนเองไร้ความหมายของพนักงานเกิดขึ้นเมื่อผู้บังคับบัญชาบังคับใช้กฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ขาดความสัมพันธ์อันดีกับพนักงาน ไม่สามารถเป็นที่พึ่งให้กับพนักงาน ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากพนักงาน ประกอบกับความเชื่อที่ปลูกฝังกันมาในสังคมไทยว่า “เป็นผู้น้อยต้องควรก้มพนมกร” ต้องให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ไม่สามารถที่จะแย้งความเห็นของผู้ใหญ่ได้ นั่นเอง แต่อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรด้านความรู้สึกว่าตนเองไร้ความหมายของพนักงานอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.87 คือข้อที่ว่า “พนักงานทุกคนต่างมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการปฏิบัติการกิจของสาขาฯ” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของสาขาวิทยบริการฯแต่ละแห่งส่งเสริมการทำงานเป็นทีม สามารถสร้างความสามัคคีในกลุ่ม พนักงานต่างมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อภารกิจของสาขาฯ ลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 เหตุผลในรายละเอียดด้านความรู้สึกโดดเดี่ยว ถูกทอดทิ้ง อยู่ในระดับปานกลาง มีระดับความความรู้สึกแปลกแยกทางด้านสูงเป็นลำดับที่สอง มีค่าเฉลี่ย 3.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ รู้สึกว่ามหาวิทยาลัยลดบทบาทของสาขาฯ ลง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.37 รองลงมา คือ รู้สึกว่ามหาวิทยาลัยไม่ดูแลพนักงานสังกัดสาขาฯ เมื่อเปรียบเทียบกับพนักงานส่วนกลาง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.21 ลำดับที่สาม คือ คิดว่าปัจจุบันผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับสาขาฯ น้อยมาก อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.13 ลำดับที่สี่ คือ ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลจากมหาวิทยาลัยเป็นประจำ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.91 และลำดับที่ห้า คือ ยังมั่นใจในสถานภาพของพนักงานว่าจะมีความมั่นคงไปจนกระทั่งเกษียณอายุ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.63

สรุปได้จากผลการวิจัยว่า พนักงานมีความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรด้านความรู้สึกโดดเดี่ยว ถูกทอดทิ้งในระดับกลาง จากประการแรกคือ พนักงานมองว่ามหาวิทยาลัยลดบทบาทของสาขาวิทยบริการฯ ลง ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558 และ เรื่อง แนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับ

อุดมศึกษา พ.ศ. 2558 กำหนดจำนวน คุณวุฒิและคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน อาจารย์ประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรในแต่ละระดับ โดยเฉพาะระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ที่เคร่งครัด เช่น กำหนดว่าในการเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรใดๆจะต้องเสนอหลักสูตรผ่านสภามหาวิทยาลัยและส่งให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเพื่อทราบ และกำหนดให้แต่ละหลักสูตร โดยเฉพาะในระดับปริญญาโทจะต้องมีอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรอย่างน้อย 3 คน มีวุฒิปริญญาเอก หรือขั้นต่ำปริญญาโทที่มีตำแหน่งรองศาสตราจารย์และมีผลงานทางวิชาการที่ได้รับการเผยแพร่ตามเกณฑ์ที่กำหนดอย่างน้อย 3 รายการในรอบ 5 ปี และอย่างน้อย 1 รายการต้องเป็นผลงานวิจัย และอาจารย์ประจำหลักสูตรซึ่ง มีวุฒิขั้นต่ำปริญญาโทที่มีผลงานทางวิชาการในลักษณะเดียวกัน ที่สำคัญได้มีข้อกำหนดให้อาจารย์ประจำหลักสูตรเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าอิสระ อาจารย์ผู้สอนอื่นๆไม่สามารถเป็นที่ปรึกษาได้ พร้อมทั้งกำหนดว่าอาจารย์ประจำหลักสูตร 1 คนสามารถเป็นที่ปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์ให้กับนักศึกษาได้ไม่เกิน 5 คน หรือเป็นที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระได้ไม่เกิน 15 คนต่อภาคการศึกษา ส่งผลให้มหาวิทยาลัยต้องลดจำนวนการรับนักศึกษาในระดับปริญญาโทลง โดยคำนวณจากจำนวนอาจารย์ประจำหลักสูตรที่ได้รับการแต่งตั้ง จากที่เคยเปิดโอกาสทางการศึกษาให้กับบรรดาข้าราชการและประชาชนที่ทำงานอยู่ในจังหวัดต่างๆปละกว่าห้าพันคน มหาวิทยาลัยต้องจำกัดจำนวนเหลือแค่ปีละไม่เกินสามพันคน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสาขาวิทยบริการฯ เพราะหลายหลักสูตรไม่ได้รับสมัครนักศึกษา พนักงานจึงเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ไม่รู้จะพึ่งพาใครได้ เกิดความรู้สึกไม่มั่นใจในสถานภาพของงาน เกรงว่ามหาวิทยาลัยจะปิดสาขาวิทยบริการฯ และเลิกจ้างพวกเขา

ประการต่อมา คือ รู้สึกว่ามหาวิทยาลัยไม่ดูแลพนักงานสังกัดสาขาฯ เมื่อเปรียบเทียบกับพนักงานส่วนกลาง (หัวหมากและบางนา) อยู่ในระดับปานกลาง พนักงานสังกัดสาขามองว่าพวกเขาอยู่ไกลปืนเที่ยง ผลประโยชน์และสวัสดิการต่างๆที่ได้รับน้อยกว่าอย่างไม่สามารถเทียบกันได้ดีกับพนักงานส่วนกลาง เช่น ค่าตอบแทนการคุมสอบ ความก้าวหน้าในอาชีพ โอกาสในการเลื่อนระดับ ปรับตำแหน่ง ฯลฯ ทำให้พนักงานสังกัดสาขาฯเกิดความรู้สึกแปลกแยกขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ James Davies, Ted Robert Gurr และ Mark Hapopian (As in Buddhahun et al., 2012) ซึ่งอ้างว่า สาเหตุที่ทำให้คนเกิดความรู้สึกไม่พอใจเป็นผลมาจากความรู้สึกเชิงเปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจริง

1.3 เหตุผลในรายละเอียดด้านความรู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจ จากการวิจัยพบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านความรู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจ โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.72 สูงเป็นลำดับที่สาม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์การของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ ไม่อาจกำหนดอะไรในสิ่งที่หวังได้เลยไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรืออื่นๆ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.00 รองลงมา คือ ไม่อาจจะพยายามอย่างหนักขนาดไหน แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงอะไรได้เลย อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.99 ลำดับที่สาม คือ มีแต่หัวหน้าเท่านั้นที่สามารถกำหนดทุกสิ่งทุกอย่างได้ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.83 ลำดับที่สี่ คือ

รู้สึกอยู่กับดักของงาน จะทำอะไรๆ ก็ติดขัด วุ่นวายไปหมด อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.62 และลำดับที่ห้า คือ ไม่ได้คาดหวังอะไรจากการทำงานในองค์กรนี้ต่อไป อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.18

สรุปได้ว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานด้านความรู้สึกว่าตนเองไม่มีอำนาจคือมองว่าตนเองไม่อาจกำหนดอะไรในสิ่งที่หวังได้เลยไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลื่อนขั้นเงินเดือนหรืออื่นๆ ไม่ว่าตนเองจะพยายามอย่างหนักขนาดไหน พุ่มเทให้กับการทำงานมากแค่ไหน แต่ก็ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงอะไรได้เลย จะคิดทำอะไรก็รู้สึกติดขัดไปหมด ซึ่งตรงกับแนวคิดของ Seeman (As in Sawaddipong, 1981) ที่ว่า ความไร้อำนาจ (Powerlessness) หมายถึง ความคาดหวังของบุคคลที่ว่าพฤติกรรมของเขาไม่สามารถกำหนดผลลัพธ์หรือสิ่งที่พึงพอใจที่เขาใฝ่หาได้ ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติศักดิ์ สุรินโต (Surinto, 2018) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจลาออกของบุคลากร : ศึกษาเฉพาะกรณีลูกจ้างตามสัญญาจ้างของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พบว่า ลูกจ้างตามสัญญาจ้างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70) เคยมีความคิดที่จะลาออก และสาเหตุที่คิดจะลาออกมาจากหลายสาเหตุ เช่น ความก้าวหน้าในอาชีพ การไม่ได้รับการยอมรับจากหน่วยงาน ฯลฯ

1.4 เหตุผลในรายละเอียดในด้านความรู้สึกว่าองค์กร/หัวหน้าไม่มีบรรทัดฐาน จากการวิจัยพบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านความรู้สึกว่าองค์กร/หัวหน้าไม่มีบรรทัดฐาน โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.55 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ เชื่อว่าค่าของคนอยู่ที่ว่าเป็นคนของใคร อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.09 รองลงมา คือ สามารถเชื่อในคำพูดของผู้บังคับบัญชาได้ในทุกระดับ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.69 ลำดับที่สาม คือ เชื่อว่ามหาวิทยาลัยปฏิบัติต่อพนักงานทุกคนบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.42 ลำดับที่สี่ คือ การประเมินประสิทธิภาพผลงาน ความสามารถ อยู่บนพื้นฐานความถูกต้อง เหมาะสม มีความยุติธรรม และสามารถเชื่อมั่นในเกณฑ์การประเมินได้ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.30 และลำดับที่ห้า คือ การประเมินความรู้ ความสามารถ เพื่อเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆ อยู่บนพื้นฐานความถูกต้อง เหมาะสม มีความยุติธรรม และสามารถเชื่อมั่นในเกณฑ์การประเมินได้ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.27 สรุปได้ว่า พนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร โดยรู้สึกว่องค์กร/หัวหน้าไม่มีบรรทัดฐาน กล่าวคือเชื่อว่ายังมีการเล่นพรรคเล่นพวกในการบริหารกิจการของสาขาฯ ไม่เชื่อว่ามหาวิทยาลัย/หัวหน้าปฏิบัติต่อพนักงานทุกคนบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน มีการเลือกปฏิบัติ มองการประเมินการปฏิบัติงานว่าไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง เหมาะสมและความยุติธรรม ขณะเดียวกันก็ไม่มีความเชื่อมั่นในเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินด้วย

สอดคล้องกับแนวคิดของทวิพันธ์ พัวสรรเสริฐ (Puanantern, 2013) ที่ว่า ปัญหาการเล่นพรรคเล่นพวกนำไปสู่ความเสื่อมเสียของประเทศชาติ 10 ประการ คือ 1. เกิดปัญหาการเลือกปฏิบัติหรือสองมาตรฐาน จนนำไปสู่ความไม่มีมาตรฐาน 2. ทำให้เกิดการแพร่เชื้อของโรคระบาดในการเล่นพรรคเล่น

พวกเกิดขึ้นอย่างคาดไม่ถึง 3. นำไปสู่ผลการทำงานที่ลดลง 4. ทำให้เกิดกลไกการเล่นพรรคเล่นพวก อาจก่อให้เกิดการกลั่นแกล้งกัน 5. ทำให้ไม่สามารถจำแนกความเก่ง/ไม่เก่ง เพราะไม่มีการยึดผลงานที่ถูกต้อง 6. ทำให้คนทำงานด้วยปากมากกว่าที่จะทำงานด้วยฝีมือ เกิดลัทธิประจบประแจง 7. มีการใส่ร้ายป้ายสี โจมตีคู่แข่ง 8. ก่อให้เกิดลัทธิเอืออหยอหยอม (Group Think) คือคนจะไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ต้องคอยคล้อยตามความคิดเห็นของผู้มีอำนาจเพื่อความอยู่รอด 9. ทำให้ไม่สนับสนุนคนรุ่นใหม่ให้เติบโตในทิศทางที่เหมาะสม เกิดการผูกขาดอำนาจ และ 10. ก่อให้เกิดปัญหาของสังคมที่ไร้ความสงบอันเนื่องมาจากการขาดความยุติธรรม ไร้มาตรฐาน ทำงานแบบลู่หน้าปะจุมุก

1.5 เหตุผลในรายละเอียดในด้านความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย
 สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านการมีค่านิยมที่แตกต่างจากคนอื่น ๆ โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.45 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุดลำดับแรก คือ ความอดกลั้นก็คือการยอมจำนนนั่นเอง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.05 รองลงมา คือ ความไม่ซื่อสัตย์ต่อเวลาและหน้าที่ราชการเป็นเรื่องปกติที่มีให้เห็นโดยทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 2.79 ลำดับที่สาม คือ ความสุจริตไม่ช่วยให้เราบรรลุสู่เป้าหมายหลักขององค์กรได้ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.24 ลำดับที่สี่ คือ มีทัศนคติเป็นที่ยอมรับจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.23 และลำดับที่ห้า คือ เชื่อว่ามหาวิทยาลัยจะอยู่ได้ขึ้นอยู่กับทุกคนที่เป็นสมาชิก อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 1.96

สรุปได้ว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงาน ด้านการมีค่านิยมที่แตกต่างจากคนอื่น ๆ นั้น หมายถึง การที่พนักงานมีความคิด และค่านิยมที่ตนเองใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิตที่ไม่เหมือนกับคนอื่นในสำนักงาน หรือองค์กร มีความรู้สึกว่าทำไมต้องเชื่อฟังปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ที่เราไม่เห็นด้วย ทำไมต้องยอมรับขนบธรรมเนียม ค่านิยมทางสังคมที่ใช้เหตุผลในทัศนะของตน มองว่าการ อดกลั้น ยอมเชื่อฟังปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ค่านิยมที่เราไม่เห็นด้วยก็ไม่ต่างอะไรไปจากการที่เราต้องยอมจำนนต่อสิ่งที่เราไม่ยอมรับ ทำให้เราต้องสูญเสียศักดิ์ศรีของความเป็นคนไป สอดคล้องกับแนวคิดของศิริรัตน์ แอดสกุล (Adsakul, 1998) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมการเบี่ยงเบนของมนุษย์เกิดจากการที่บุคคลมีภาวะความรู้สึกแปลกแยกจากสังคมที่เขาเป็นสมาชิก ทั้งที่โดยปกติคนเรายอมรับความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้รับและเรียกร้องการยอมรับจากสังคมและบุคคลอื่นในสังคมนั้น บุคคลที่เกิดภาวะความออกจากสังคม จะเป็นผู้ที่ขาดเป้าหมายและค่านิยมในชีวิต มีความรู้สึกโดดเดี่ยว อันเนื่องมาจากการที่เขาต่อต้านบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม ปรากฏการณ์เช่นนี้ เป็นผลให้คนเกิดความหมดหวังในชีวิต

1.6 เหตุผลในรายละเอียดในด้านรู้สึกแยกตนเองออกจากงานที่ทำ ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ ด้านรู้สึกแยกตนเองออกจากงานที่ทำ โดยภาพรวมมีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.29 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรของพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

ลำดับแรก คือ ถ้ามีงานอื่นที่ทำแล้วสนุกกว่าก็จะเปลี่ยนงานไปทำที่ใหม่ อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.45 รองลงมา คือ งานที่ทำอยู่ไม่มีความท้าทาย อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.28 ลำดับที่สาม คือ งานที่ได้รับมอบหมายไม่ตรงกับที่เราถนัด อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.24 และลำดับที่สี่ คือ รู้สึกเบื่อหน่ายกับภาระงานที่ทำอยู่ในปัจจุบัน อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ย 2.19

สรุปได้ว่าพนักงานมหาวิทยาลัย สังกัดสาขาวิทยบริการฯ มีระดับความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กร ด้านรู้สึกแยกตนเองออกจากงานที่ทำ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย กล่าวคือยังมองว่าภาระงานที่ได้รับมอบหมายตรงกับที่ถนัด ไม่มีความรู้สึกเบื่อหน่าย ยังนับว่าเป็นงานที่ยังมีความท้าทายอยู่ และมีแนวโน้มไม่ยากที่จะเปลี่ยนงานไปทำที่ใหม่ ส่งผลให้พนักงานยังคงมีความผูกพันต่อองค์กรคือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการฯ อยู่

ข้อค้นพบจากการวิจัยสอดคล้องกันกับงานวิจัยของชันวานา ฮะซานี (Hasanee, 2007) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความผูกพันของพนักงาน กรณีศึกษา พนักงานโรงแยกก๊าซธรรมชาติ จังหวัดระยอง บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยความผูกพันต่อองค์กรมีระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับสูง ได้แก่ นโยบายขององค์กร โครงสร้างองค์กร การบังคับบัญชา สัมพันธภาพกับผู้บังคับบัญชา สัมพันธภาพกับเพื่อนร่วมงาน สภาพการทำงาน ความท้าทายและมีอิสระในการทำงาน เงินเดือนและสวัสดิการต่างๆ ความมั่นคงในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะงานที่ปฏิบัติ โอกาสความก้าวหน้าและการเจริญเติบโตในการทำงาน เอกลักษณ์ขององค์กร และทัศนคติต่อองค์กร ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร ทั้งยังสอดคล้องกับข้อค้นพบสอดคล้องกับงานวิจัยของราวิษฐ์ เรืองกุล (Ruengkul, 2018) ที่ได้สรุปว่า ข้าราชการและลูกจ้างที่เกิดความแปลกแยก ไม่มีความผูกพันและจงรักภักดีต่อองค์กร อาจทำให้เกิดผลเสียอย่างร้ายแรงกับองค์กร เนื่องจากเจ้าหน้าที่จะไม่มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร จึงทำให้เกิดการโยกย้าย โอนย้าย หรือลาออกจากราชการบ่อยๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยในครั้งนี้

มหาวิทยาลัยรามคำแหงควรเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีที่พนักงานมหาวิทยาลัย(งบรายได้) สังกัดสาขาวิทยบริการฯ โดยนำผลของการวิเคราะห์ข้อมูล มาเป็นแนวทางในการส่งเสริม ลดระดับของความรู้สึกแปลกแยกจากองค์กรลง โดยนำข้อที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยสุดมาพัฒนาองค์การดังต่อไปนี้

1. เสริมสร้างอำนาจให้กับพนักงานด้วยการสนับสนุน ส่งเสริมให้พนักงานได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากขึ้น ทั้งในแง่ของการสร้างกฎเกณฑ์และการบังคับใช้กฎเกณฑ์ที่เป็นธรรม ไม่มีการเล่นเส้น เล่นสาย สร้างความรู้สึกให้กับพนักงานมีความมั่นใจว่าผู้ที่มุ่งมั่นทำงานย่อมได้รับผลตอบแทนที่ยุติธรรม

2. เสริมสร้างสำนึกในความสำคัญที่พนักงานมีต่อมหาวิทยาลัย ด้วยการสร้างจิตสำนึกว่าทุกคนเป็นสมาชิกขององค์กรเดียวกัน ความอยู่รอดขององค์กรก็คือความอยู่รอดของสมาชิกแต่ละคนด้วย เพราะฉะนั้น พนักงานแต่ละคน ซึ่งแบบได้เสมือนอวัยวะของร่างกายของมนุษย์ที่ต่างทำหน้าที่ของตนเอง ถ้าอวัยวะแต่ละส่วนต่างทำหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ร่างกายโดยรวมก็จะแข็งแรงเติบโต พนักงานทุกคนจึงมีความสำคัญกับมหาวิทยาลัย เหมือนเดียวกัน

3. สร้างความเชื่อมั่นในความยุติธรรมของกระบวนการปฏิบัติราชการ ด้วยการปฏิบัติต่อพนักงานบนฐานของความเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่สนับสนุนให้มีการเล่นพรรคเล่นพวก ให้มีระบบตรวจสอบและประเมินการปฏิบัติงานเป็นระยะๆ และจริงจัง

4. สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่พนักงานทุกคนได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในการสร้างค่านิยมร่วมกันขององค์กร

5. ลดความรู้สึกโดดเดี่ยว ความกลัวว่าสาขาวิทยบริการฯ จะถูกยุบและส่งผลให้พนักงานต้องถูกเลิกจ้าง โดยการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร มีการติดต่อประสานงานอย่างต่อเนื่อง สร้างเสริมกิจกรรมการเรียนรู้การสอนในสาขาวิทยบริการฯ แต่ละแห่ง และควรสนับสนุนให้รองอธิการบดีฝ่ายวิทยบริการเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานในทุกระดับในแต่ละจังหวัดในฐานะตัวแทนของมหาวิทยาลัยเพื่อเป็นศักดิ์ศรีและสร้างความเชื่อมั่นของพนักงานและเจ้าหน้าที่ทุกคน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาซ้ำ โดยศึกษาเปรียบเทียบระดับความแปลกแยกก่อนและหลังการพัฒนาองค์กรตามข้อเสนอแนะข้างต้น

2. ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพร่วมด้วยจะทำให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดยิ่งขึ้น

References

- Adsakul, S. (1998). *Introduction to Sociology*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Anumarnrajadhon, T. & Kuldhonbutr, P. (2000). *Relationship between Political Powerlessness and Meaning of Election: A case study of Chiang Mai Municipality*, Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Buddhahun, S. (2012). *Political Sociology and Social Change*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Buddhahun, S., Sornmanee, C., Srihong, C., Sukkawirach, S. and Korsakul, W. (2018). Organizational Commitment of Local Government Officials: A case study of Bangkok Metropolitan Districts. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(3), 873 – 895.
- Crossman, A. (2018). *Understanding Alienation and Social Alienation*. Retrieved February 4, 2019, from <https://www.thoughtco.com/alienation-definition-3026048>
- Hasanee, S. (2007). *Commitment of Staffs: A case study of Gas Separation Plant Staffs, Rayong Province, PTT Public Company Limited*, Master Degree's thesis, NIDA.
- Nadsupa, C. (2008). *Political Economy Doctrine*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Nimmanee, J. (1994). *Alienation of Tobacco factory staffs*. Master degree's thesis, Kasetsart University.
- Puasansern, T. (2013). Problems of Favoritism lead to 10 aspects of national disgrace. Retrieved February 6, 2019, from <http://boonpengsaepua999.blogspot.com/2013/10/10.html>
- Royal Academy. (2006). *English-Thai Sociology Dictionary, Royal Institute edition*. Bangkok.: Royal Institute.
- Ruengkul, N. (2018). Problems of human resource management of Wangthonglang District Office. *Ramkhamhaeng Journal of Public Administration*, 1(2), 95-113.
- Sawaddipong, P. (1981). *Social Psychology of George Herbert Mead*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Surinto, K. (2018). Causes affecting personnel's decision of resignation: A case study of Office of the National Anti-Corruption Commission's employees under contract. *Ramkhamhaeng Journal of Public Administration*, 1(1), 84-108.

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ*

The Qualifications of the Desirable Mediator in the Integrated Buddhist Perspective

^{1*} ณ์ทพล ชินกุลกิจนิวัฒน์, ¹พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส,

²บรรพต ตันธীরวงศ์ และ ³ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์

^{1*} Nuttapon Chinkulkitniwat, ¹Phramaha Hansa Dhammahāso,

²Banpot Tonteerawong and ³Supanat Permpoonvivat

^{1*,1,2} สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³สถาบันพระปกเกล้า

^{1*,1,2} Peace Studies Program, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

³ King Prajadhipok's Institute

^{1*} Corresponding Author. Email: Ton301301@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษางานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ผู้ไกล่เกลี่ยของสำนักงานศาลยุติธรรม (2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยในทางพุทธศาสนาเถรวาท (3) เพื่อค้นหาวิเคราะห์แนวคิดของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการวิจัยเชิงเอกสารและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ

ผลการวิเคราะห์พบว่า (1)คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยสำนักงานศาลยุติธรรมประกอบด้วย การเป็นผู้มีอุดมการณ์ช่วยเหลือให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน เป็นผู้ฟังอย่างมีความเป็นกลาง มีความยุติธรรม เป็นผู้มีความรู้ทักษะการพูดและทักษะการฟัง เข้าใจเทคนิคการสื่อสาร เป็นผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ ในด้านการควบคุมอารมณ์ รู้ตนเอง รู้สังคม มีความสามารถในการแก้ไข

ปัญหาเฉพาะหน้า ผลการศึกษาวิเคราะห์ (2) วิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยในทางพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ประกอบด้วยเป็นผู้ฟังที่ดี มีศิลปะในการพูด ใฝ่ศึกษาพัฒนาตนเอง จดจำแม่นยำ ทำความเห็นถูกต้อง อธิบายชัดเจน ในสถานการณ์ ประสานสัมพันธ์สามัคคี คุณลักษณะเหล่านี้เป็นแนวคิดที่เกี่ยวเนื่องกัน และ (3) เพื่อนำเสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ ประกอบด้วย ทางด้านกายภาพเป็นผู้มีสติเป็นเครื่องกำกับตน ทางพฤติกรรม เป็นผู้ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมทางจิตใจเป็นผู้มีเมตตากรุณาปราศจากอคติ ทางปัญญาเป็นผู้รู้ผิดรู้ชอบ ทั้งหมดนี้เป็นการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งเชื่อมกับสังคมให้เกิดความสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

คำสำคัญ: คุณลักษณะที่พึงประสงค์; ผู้ไกล่เกลี่ย; ต้นแบบ; พุทธบูรณาการ

Abstract

The article is part of the dissertation on “the qualifications of the mediator in the integrated Buddhist perspective,” has three objectives: 1) to study relevant concepts and theories in mediator in the integrated Buddhist, 2) to study personality obstacles and relevant Buddhaddhamma in the process 3) to examine a model for mediation of disputes in mediator desirable in the integrated Buddhist.

The research found that Concepts, characteristics, characteristics of mediators, the Office of the Courts of Justice 1) Being an idealist, helping the parties to reach a mutual agreement 2) Be an attentive listener with high neutrality without prejudice and justice. 3) Having skills, knowledge, speaking skills and listening skills Understand the techniques and processes of conflict management and how to manage conflict and psychology. 4) Being emotional intelligence In emotional control Self-awareness Social awareness 5) have the ability to solve immediate problems This feature is in line with Thai law and the concept of peaceful methods.

Concepts, characteristics of mediators in Theravada Buddhism, consisting of 1) being a good listener 2) There is an art of speaking 3) Pursuing self-development. 4) Remember precisely. 5) Make correct comments. 6) Explain clearly 7) Wise in the situation 8) Harmonize relationship These features are a supportive concept that is consistent with the characteristics of the peacemaker.

Concepts, characteristics of desirable Buddhist mediators integrated with 1) physical aspects as conscious people as self-regulators 2) Behavioral Being a moral person 3) The mind is benevolent without prejudice. 4) Intellectual is a misnomer. All of this is a feature of the Buddhist integration model that connects society to harmony and peaceful coexistence.

Keyword: The Desirable Qualifications, Mediator, Model, Integrated Buddhist perspective

บทนำ

ความขัดแย้งในสังคม บ่อยครั้งมีการฟ้องร้องและดำเนินคดีในศาล ซึ่งมีข้อยุ่งยาก เสียเวลาและมีค่าใช้จ่ายค่าพิพากษากระทบต่อสัมพันธภาพของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ฉะนั้นในคดีแพ่งและคดีอาญาที่กฎหมายบัญญัติให้สามารถยอมความได้ (Supakan, 2019) จึงมีการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกโดยการไกล่เกลี่ยคนกลางเข้ามาเป็นทางเลือกในการระงับข้อพิพาท แม้ข้อตกลงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนี้จะเกิดจากการตกลงใจร่วมกันของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย แต่ผู้ไกล่เกลี่ยผู้ปฏิบัติหน้าที่เป็นคนกลางย่อมต้องมีคุณลักษณะที่เหมาะสม ที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้การเจรจาเป็นไปอย่างสำริผล และยุติข้อพิพาทได้ในที่สุด การจัดการปัญหาข้อพิพาทต่างๆ จะต้องอาศัยวิธีการในการจัดการปัญหาข้อพิพาทเพื่อระงับหรือยุติปัญหาข้อพิพาทด้วยความเป็นธรรมและเห็นพ้องต้องกัน นักสันติวิธีได้คิดค้นหาวิธีเพื่อใช้ในการจัดการปัญหาข้อพิพาทโดยสันติวิธี ได้แก่ การเจรจา (Negotiation) การไต่สวน (Inquiry) การไกล่เกลี่ย (Mediation) การสร้างความสมานฉันท์โดยการประนีประนอม (Reconciliation) การประนีประนอม (Compromising) (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2011) เป็นต้น ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้จะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการปัญหาข้อพิพาทต่างๆ ได้ โดยใช้ให้เหมาะสมกับบริบทปัญหาข้อพิพาทนั้นๆ การไกล่เกลี่ย เป็นกระบวนการแก้ปัญหาคือพิพาทโดยมีบุคคลสาม ซึ่งเรียกว่าผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) เป็นคนกลางเข้ามาช่วยเหลือ แนะนำให้การเจรจาต่อรองของคู่กรณีประสบความสำเร็จ เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความกัน โดยคู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันที่เป็นที่พอใจของทั้งสองฝ่าย (Win-win Situation) อันจะทำให้ข้อพิพาทที่มีอยู่หมดสิ้นไป ทั้งนี้ความเห็นหรือคำแนะนำของผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีผลผูกพันต่อคู่กรณีให้ต้องปฏิบัติตาม คู่กรณียังคงมีอิสระและเสรีภาพในการตัดสินใจที่จะแก้ปัญหาคือพิพาทด้วยตนเอง

การทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้สำเร็จนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ในการทำการไกล่เกลี่ยผู้ไกล่เกลี่ยอาจจะเกิดข้อคิด ความรู้สึก และคำถามเป็นต้นว่า ความสำเร็จที่ความขัดแย้งของคู่กรณีได้รับการแก้ไข ได้ข้อตกลงเกิดจากปัจจัยอะไร เช่น จากเทคนิคและวิธีการ หรือจากคุณสมบัติส่วนตัวของผู้ไกล่เกลี่ย หรือเกิดจากคุณสมบัติส่วนตัวของคู่กรณีที่ทำให้ตกลงกันได้ นอกจากนี้ อาจเกิดความรู้สึกท้อถอยในบางครั้งเมื่อมีอุปสรรคก็จะมีคำถามว่า เกิดจากบุคลิกภาพของตนเองหรือคู่กรณี หรือ จากความยากซับซ้อนของกรณีพิพาท และยังมีคำถามอื่นๆ อีกมากมาย คำตอบและทางออกต่อคำถามเหล่านี้น่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาคุณภาพ โดยเฉพาะคุณลักษณะส่วนตัว และความฉลาดทางอารมณ์ของผู้ไกล่เกลี่ย (Bowling & Hoffman, 2010) งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาและเสนอพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นสำคัญเพื่อเป็นงานวิจัย

บ่อยครั้งมีความเข้าใจผิดว่าคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ไกล่เกลี่ยอาจไม่จำเป็นต้องมีความสามารถพิเศษมากมาย แสดงให้เห็นว่าในบางครั้งการไกล่เกลี่ยใช้ได้ผลถึงแม้ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีความชำนาญ เพราะเป็นการสร้างเวทีที่ปลอดภัย สำหรับการถกเถียงข้อคับข้องใจ และระบายอารมณ์ (หมายถึงว่าให้คู่กรณีมีการหารือเป็นทางการ) และสามารถตกลงกันได้ โดยใช้วิธีรับฟังอย่างตั้งใจ (active listening) และ ปรับ

กรอบคำพูดใหม่ (reframing) เป็นทักษะที่หลากหลาย คนมีอยู่ไม่ว่าจะเคยได้รับการฝึกอบรมการไกล่เกลี่ยอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ตาม หรือบางคนอาจใช้การแยกไกล่เกลี่ย (caucusing) หรือผู้ไกล่เกลี่ยเดินทางไปพบพูดคุยคู่กรณีทีละฝ่าย (shuttle diplomacy) ซึ่งก็เป็นเทคนิคที่ไม่ต้องอาศัยการฝึกอบรมเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตามมีมิติหนึ่งของวิธีปฏิบัติในการไกล่เกลี่ยซึ่งได้รับความสนใจไม่มากนัก นั่นคือแนวคิดการผนวกรวมคุณสมบัติในด้านจิตวิทยา สติปัญญา และจิตวิญญาณที่ทำให้บุคคลหนึ่งเป็นอย่างที่ตนเป็นอยู่ เชื่อว่าคุณลักษณะส่วนตัวเหล่านี้มีผลกระทบ โดยตรงต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยและผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ย แนวคิดที่จะนำเสนอนี้มีได้อิงการศึกษาเชิงประจักษ์ (empirical studies) หรือการทดลองแบบควบคุม (controlled experiment) แต่แนวคิดเหล่านี้วิวัฒนาการมาจากการสะท้อนถึงประสบการณ์จากการสังเกตการณ์การทำงานของผู้ไกล่เกลี่ยคนอื่นๆ ซึ่งหวังว่าแนวคิดเหล่านี้จะกระตุ้นให้เกิดการศึกษานำสันติเข้ามาสู่ห้องไกล่เกลี่ย (Bringing Peace into the room) แต่เกิดจากคุณลักษณะส่วนตัวของผู้ไกล่เกลี่ยที่สร้างบรรยากาศซึ่งเอื้อต่อการยุติข้อพิพาท ในความพยายามที่จะอธิบายเหตุผลของข้อสังเกต

อนึ่งคุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยตามแนวคิดตะวันตกและตะวันออกได้ให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไปบ้างแต่มิฉะนั้นที่มีความคล้ายคลึงกันอยู่พอสมควรโดยผู้วิจัยขอยกแนวคิด ดังนี้ความหมายของผู้ไกล่เกลี่ยตามแนวคิดตะวันตกและตะวันออก คริสโตเฟอร์ ดับบลิว มอร์ (2014) ให้ความเห็นว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” หมายถึง บุคคลที่สาม ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลางในการเจรจาหรือแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่จะเป็นผู้ช่วยเหลือให้คู่กรณีตัดสินใจได้ด้วยใจสมัครใจและสามารถตกลงร่วมกันได้ เฮนรี เจ บราวน์ แอนด์ อาร์เธอร์ แอล (1995) ให้ความเห็นว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” หมายถึง บุคคลที่สามที่เป็นกลาง เรียกว่า ผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) ซึ่งเป็นบุคคลที่ช่วยให้คู่กรณีสามารถตกลงแก้ปัญหาข้อพิพาทของตนได้ โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการตัดสินใจใดๆ ที่จะมีผลผูกพันคู่กรณี แต่ผู้ไกล่เกลี่ยใช้กระบวนการเทคนิคและความรู้ความเชี่ยวชาญต่างๆ ในการช่วยให้คู่กรณีเจรจาทกลงกันได้ ในข้อพิพาทที่มีอยู่โดยปราศจากการพิจารณาพิพากษาคดี แจ็ค ซอเยอร์ แอนด์ ฮารอลด์ กุสโคล (1965) ได้ให้ความเห็นว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” หมายถึง บุคคล กลุ่มคน หรือกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคม ร่วมกันพัฒนาข้อตกลงที่มีโอกาสเป็นไปได้ เพื่อเป็นแนวทางและกฎกติกาในกิจกรรมร่วมกันของพวกเขาทั้งหลายในอนาคต บราวน์ (2010) ให้ความหมาย การไกล่เกลี่ยกับวัฒนธรรม วิธีการเข้าใจวัฒนธรรมผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเข้าใจถึงการมองวัฒนธรรม ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง มองความเป็นชาติว่าเป็นแบบปัจเจกนิยม (Individualism) หรือแบบรวมกลุ่ม (Collectivism) และคนเหล่านั้นมีวิธีสื่อสารอย่างไร

แนวคิดของนักวิชาการชาวตะวันตกและตะวันออก สรุปได้ว่า ผู้ไกล่เกลี่ย หมายถึง บุคคล หรือกลุ่มคนในสังคมที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลาง ทำหน้าที่ช่วยเหลือในการเจรจาแก้ไขความขัดแย้งโดยไม่ใช้อำนาจในการตัดสินใจใดๆ ทั้งสิ้น แต่เป็นผู้ช่วยเหลือโดยการนำเอากระบวนการ เทคนิค ความรู้ และความเชี่ยวชาญ ช่วยให้ผู้กรณีที่มีความขัดแย้งกันให้สามารถตกลงกันได้เท่านั้น นอกจากนั้น ยังหมายถึงกลุ่มบุคคล ในสังคมร่วมกันเพื่อพัฒนาข้อตกลง มิใช่เพื่อแก้ไขข้อพิพาทแต่เป็นการตกลงร่วมกันเกี่ยวกับแนวทาง

หรือกติกาที่จะนำไปปฏิบัติหรืออยู่ร่วมกันในสังคมต่อไปในอนาคตด้วย “ผู้ไกล่เกลี่ย เป็นบุคคลที่สาม ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน เป็นผู้มีความรู้คุณธรรมและความสามารถปรับเปลี่ยนกรอบคำพูดและกระบวนทัศน์ ได้รับการยอมรับจากคู่กรณี และไม่มีอำนาจชี้ขาดใดๆ ทั้งสิ้น มีเพียงบทบาทหน้าที่สำคัญในการช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อสร้างสะพานไมตรีสามัคคี แทนการสร้างกำแพงกีดกัน ให้คู่กรณีสามารถตกลงกัน ยินยอม ลดหย่อนผ่อนปรนให้แก่กัน จนกระทั่งสามารถตกลงกันได้ ส่วนที่แตกต่างกัน คือ ผู้ไกล่เกลี่ยในทฤษฎีของนักวิชาการตะวันตก ไม่ได้มองเพียงด้านการตกลงเพื่อการแก้ไข ความขัดแย้งคู่กรณีเหมือนกัน แต่ได้มองถึงการร่วมกันของกลุ่มบุคคลในสังคมเพื่อทำหน้าที่ในด้านการพัฒนาข้อตกลง และตกลงร่วมกัน อันเป็นแนวทางหรือกติกา ที่จะนำไปปฏิบัติหรืออยู่ร่วมกันในสังคมต่อไปในอนาคตต่อไปด้วย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยังมีเป้าหมายเพื่อค้นหาและตรวจสอบวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ย ต้นแบบที่สามารถทำหน้าที่ได้ดีที่สุดตามหลักของชาวตะวันตก ตะวันออกและโยมมาถึงหลักบูรณาการเชิงพุทธอันเป็นการผนวกรวมคุณลักษณะความรู้ทางด้านกฎหมายของสากลและไทย เข้ากับจิตวิญญาณในแนวคิดเชิงพุทธ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยสำนักงานศาลยุติธรรม
- 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยในทางพุทธศาสนาเถรวาท
- 3) เพื่อนำเสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัย เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ย ต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ซึ่งได้กำหนดวิธีการวิจัยเพื่อช่วยให้สามารถดำเนินการวิจัยได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ทำให้เกิดระบบในการทำงานวิจัย ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถ วิเคราะห์งานวิจัยในทิศทางที่ถูกต้องชัดเจน ซึ่งการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้วางรูปแบบวิธีการดำเนินการวิจัยโดยจัดลำดับขั้นตอนของการดำเนินการวิจัย (Research Process) ไว้ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือกฎหมายไทยตามประกาศสำนักงานศาลยุติธรรมและพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและค้นคว้าวิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ คุชชินนิพนธ์ และหนังสือต่างๆที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลจากการศึกษาและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อบูรณาการตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 เสนอการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ขั้นตอนที่ 5 การรับรองผลวิเคราะห์ กำหนดขั้นตอนไว้ดังนี้

5.1 เชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบและเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแบบ

5.2 ปรับปรุงรูปแบบหลังการสนทนากลุ่มย่อย

ขั้นตอนที่ 6 เรียบเรียง สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ เพื่อนำเสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ใกล้เคียง ต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ใกล้เคียงต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการวิจัยเชิงเอกสารจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผู้วิจัยได้นำแนวคิดและรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ใกล้เคียงต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ ตีความ อธิบาย ไว้ดังนี้

1. ผลการศึกษาวិเคราะห์คุณลักษณะของผู้ใกล้เคียงของสำนักงานศาลยุติธรรม พบว่าแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือต้องไม่มีคุณลักษณะต้องห้ามทางกฎหมายไทยตามประกาศสำนักงานศาลยุติธรรมไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดีตามประมวลจริยธรรมที่คณะกรรมการ ตุลาการศาลยุติธรรมกำหนด ซื่อสัตย์ สุจริต เป็นกลาง ปราศจากอคติ มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นผู้มีความรู้ และความเข้าใจในปรัชญาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งการเป็นผู้มีอุดมการณ์ช่วยเหลือให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน เป็นผู้ฟังอย่างมีความเป็นกลางมีความยุติธรรม เป็นผู้ไม่ทักาะความรู้ ทักาะการพูดและทักาะการฟัง เข้าใจเทคนิคการสื่อสาร เป็นผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ ในด้านการควบคุมอารมณ์ รู้ตนเองรู้สังคม มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ผลการศึกษาวิเคราะห์ ผ่านการอบรมในหลักสูตรที่ศาลยุติธรรมรับรอง เช่น เป้าหมายความคิด ทศนคติ ความรู้สึก ค่านิยม ความสนใจความสัมพันธ์ เป็นต้น ทั้งนี้คุณลักษณะของผู้ใกล้เคียงของสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งในราชการศาล เรียกว่า ผู้ประณีประนอม

2. ผลการศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ใกล้เคียงในทางพุทธศาสนาเถรวาทเป็นผู้ฟังที่ดี มีศิลปะในการพูด ใฝ่ศึกษาพัฒนาตนเอง จดจำแม่นยำ ให้ความเห็นถูกต้อง อธิบายชัดเจนในสถานการณ์ ประสานสัมพันธ์สามัคคี คุณลักษณะเหล่านี้เป็นแนวคิดที่เกื้อหนุนกัน ซึ่งสอดคล้องเชื่อมโยงกันช่วยให้ผู้ใกล้เคียงที่นำคุณลักษณะเหล่านี้มาปรับใช้ได้เหมาะสม สามารถจัดการความขัดแย้งให้คู่กรณีได้ตามวัตถุประสงค์

3. เพื่อนำเสนอคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบ เชิงพุทธบูรณาการ คุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดคือบุคลิกภาพทางร่างกาย บุคลิกภาพการแต่งกาย บุคลิกภาพในการแสดงกิริยาทางกาย ประวัติดี บุคลิกภาพดี จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ จริยธรรมการดำรงตน จริยธรรมในอุดมการณ์สากล จริยธรรมงามมีความรู้ และประสบการณ์ มีความชำนาญในการใช้เทคนิคแก้ไขปัญหาลักษณะเฉพาะหน้า มีสติ ปัญญา รู้เท่าทันอารมณ์ ใฝ่สะสมความรู้อยู่เสมอ ไม่ปล่อยหลงผิดเป็นลูก พุทธิปัญญา จิตใจมีอุดมการณ์ จิตใจอ่อนน้อมถ่อมตน จิตใจปราศจากอคติ จิตใจปราศจากอกุศลธรรมจิตใจสะอาด โดยหลักสำคัญในที่นี้คือ ความเมตตา ต้องประกอบอยู่ในบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยทุกขั้นตอน โดยที่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องสร้างบรรยากาศให้เกิดความเมตตาต่อกันจึงมีคุณลักษณะดังกล่าวสามารถ แบ่งออกได้เป็น 4 ประการ ดังนี้

3.1 คุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยด้านกายภาพ ได้แก่ คุณสมบัติทางด้านกฎหมาย บุคลิกภาพทางด้านร่างกายด้านการแต่งกาย และบุคลิกภาพทางด้านการแสดงกิริยาท่าทาง เป็นคุณลักษณะที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา ได้ยินด้วยหู ประวัติดีของผู้ไกล่เกลี่ย คู่กรณีก็สามารถที่จะรู้ได้ เพราะไม่ได้เป็นความลับ สามารถเปิดเผยได้ เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้มีประวัติตามที่กฎหมายระบุไว้อย่างถูกต้องครบถ้วน ถือว่าเป็นผู้มีประวัติดี เป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธาแก่คู่กรณี

3.2 คุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยด้านพฤติกรรม ได้แก่ คุณลักษณะทางด้านมีจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ การดำรงตนเป็นความประพฤติในจริยธรรมอันดีงาม รวมถึงคุณลักษณะทางด้านการแสดงออกทางการกระทำทางกายวาจา อันอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมจริยธรรม ไม่ละเมิดเบียดเบียนเกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเองและคู่กรณี ในแง่การรักษาไม่ละเมิดจริยธรรม รู้จักวางตนให้เป็นกลาง คือ การปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยโดยปราศจากอคติไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เพื่อป้องกันไม่ให้เสียความเป็นกลางหรือเสียความเป็นธรรมซึ่งอคติ 4

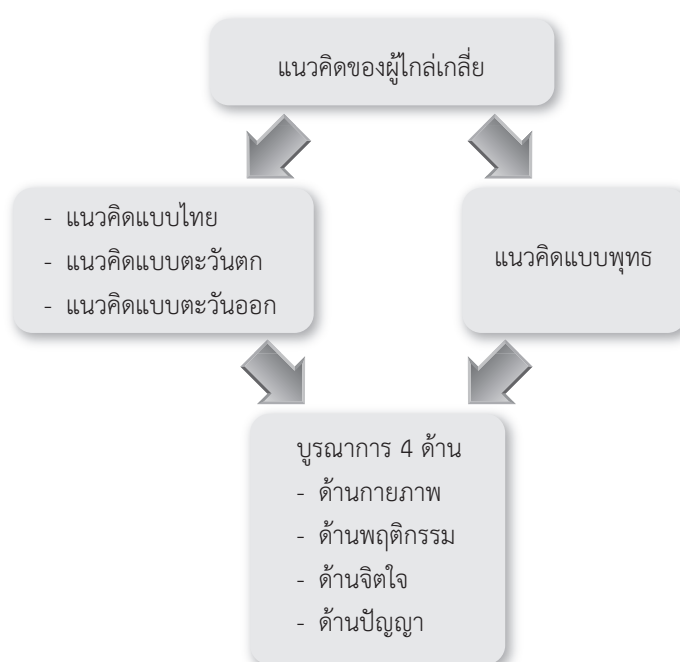
3.3 คุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยด้านจิตใจที่พบ คือ มีจิตใจของผู้ไกล่เกลี่ยที่สะอาดปราศจากอคติ ปราศจากอกุศลธรรม มีจิตใจประกอบด้วยคุณธรรม จิตใจ เมตตากรุณา ตั้งมั่นในคุณธรรมอันดีงามทั้งหลาย เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ย

3.4 คุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยด้านปัญญา เป็น คุณลักษณะทางด้านความรู้หรือประสบการณ์ คือ มีความชำนาญในการใช้เทคนิคเฉพาะหน้า มีสติปัญญารู้เท่าทันอารมณ์ ใฝ่สะสมความรู้อยู่เสมอ และไม่ปล่อยหลงผิดเป็นลูก นำความรู้และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ยใช้เป็นประโยชน์ในการทำหน้าที่ให้เกิดความประสบผลสำเร็จ ต่อการไกล่เกลี่ยโอกาสที่จะช่วยเหลือ สนับสนุน อำนวยความสะดวกให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันก็มีมากขึ้นด้วย

ดังนั้นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ ผู้วิจัยสรุปได้จากการสัมภาษณ์ ค้นคว้าจากเอกสาร ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี แนวคิดแบบตะวันตกผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความเป็นกลาง ปราศจากอคติ มีความรู้ ความสามารถโน้มแนวจิตใจ มีจิตวิทยาและสติปัญญาที่ดี แนวคิดแบบตะวันออกผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความมั่นใจ วางตัวเป็นกลาง ถ่อมตน แนวคิดแบบไทย เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดต่อ

กระบวนการไกล่เกลี่ยในศาลไม่ให้เกิดความเสียหาย ต้องยึดหลักจริยธรรม อย่างเคร่งครัด ให้การไกล่เกลี่ยเกิดผลสำเร็จและเป็นธรรม แนวคิดเชิงพุทธ เน้นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรื่องการมีสติปัญญา อ่อนน้อมถ่อมตน ความประพฤติดีงาม

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดมาหลอมรวมเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ โดยแบ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ มาได้ 4 ลักษณะ คือ ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ ด้านปัญญา

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ

ตารางที่ 1 แสดงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ย ต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ

	ตามกฎหมายไทย	ตามทฤษฎี ต่างประเทศ	ตามแนวพุทธ	การสัมภาษณ์	ผลวิเคราะห์ พุทธบูรณาการ
กายภาพ	เป็นผู้มีบุคลิกดี ไม่มีคุณลักษณะ ต้องห้ามทาง กฎหมายไทยตาม ประกาศสำนักงาน ศาลยุติธรรม	ยุติเป็นผู้มี บุคลิกภาพดี วางตัวเป็นที่ ยอมรับของคู่ พิพาท	เป็นผู้มีคุณลักษณะตาม ที่กฎหมายกำหนด มี บุคลิกภาพการแต่งกาย ที่สะอาด สุภาพ เรียบร้อย และมี บุคลิกภาพในการแสดง กริยาท่าทางโดยอาการ สำรวมระวัง	เป็นผู้มีบุคลิก ภาพดี สุขุมและ สุภาพ เป็นที่ ยอมรับของ สังคมและ คู่พิพาท มีคุณลักษณะ เป็นสากลนิยม	คุณสมบัติตามที่ กฎหมายกำหนด บุคลิกภาพทาง ร่างกาย บุคลิกภาพ การแต่งกาย บุคลิกภาพในการ แสดงกริยาท่าทาง ประวัติและ บุคลิกภาพดี
พฤติกรรม	ไม่เป็นผู้มีความ ประพฤติเสื่อม เสียหรือบกพร่อง ในศีลธรรมอันดี ตามประมวล จริยธรรมที่คณะ กรรมการตุลาการ ศาลยุติธรรม กำหนด	เป็นผู้มีความ ประพฤติดี มี ความยุติธรรมได้ รับการยอมรับ ของสังคมและคู่ พิพาท	เป็นผู้ประพฤติอยู่ใน จริยธรรมในการปฏิบัติ หน้าที่ โดยเฉพาะใน ประมวลจริยธรรมผู้ ไกล่เกลี่ย เป็นผู้ดำรง ตนอยู่ใน ศีล 5 อันเป็น คุณธรรมขั้นพื้นฐาน และปฏิบัติตนให้อยู่ใน อุดมการณ์สากล	มีพฤติกรรมดี เป็นผู้มีศีลธรรม คุณธรรม มี ความเป็นกลาง อย่างสูงมีมนุษย สัมพันธ์ดี	จริยธรรมในการ ปฏิบัติหน้าที่ จริยธรรมการ ดำรงตน จริยธรรมใน อุดมการณ์สากล จริยธรรมงาม
จิตใจ	ซื่อสัตย์ สุจริต เป็นกลาง ปราศ จากอคติ มีคุณ ธรรมและ จริยธรรม	มีความจริงใจให้ คุณค่าต่อความ พอใจของทุกคนมี เอกภาพทั้งภายใน และภายนอก	เป็นผู้จิตใจ มี อุดมการณ์เป็นผู้ไกล่ เกลี่ย จิตใจอ่อนนุ่ม ถ่อมตน ปราศจากอคติ และอกุศลธรรม	มีอุดมการณ์ ปราศจากอคติ จิตใจโอบอ้อม อารี ไม่ชอบ ความรุนแรง เชื่อ ในแนวทางสันติ, ประนีประนอม	จิตใจมีอุดมการณ์ จิตใจอ่อนนุ่ม ถ่อมตน จิตใจปราศจากอคติ จิตใจปราศจาก อกุศลธรรม จิตใจสะอาด
ปัญญา	เป็นผู้มีความรู้ และความเข้าใจใน ปรัชญาการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาท ผ่านการอบรมใน หลักสูตรที่ศาล ยุติธรรมรับรอง	มีความรู้ เข้าใจ ปัญหาและบริบท ของสังคมความ เชี่ยวชาญในการ ไกล่เกลี่ยข้อ พิพาทให้คุณค่า ต่อการบูรณาการ สติปัญญา	เป็นผู้มีความรู้หรือ ประสบการณ์ ในการ ไกล่เกลี่ย มีความ ชำนาญในการใช้ เทคนิคเฉพาะหน้า มี สติปัญญารู้เท่าทัน อารมณ์ ใฝ่สะสมความ รู้ อยู่เสมอ และไม่ ปล่อยหลังผิดเป็นถูก	เป็นผู้มีสติปัญญาดี มีปฏิภาณไหว พริบ มีทักษะใน การพูดและแสดง ออกทางภาษา กายอย่างเหมาะสม สามารถแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้า ได้เป็นอย่างดี	มีความรู้หรือ ประสบการณ์ มีความชำนาญใน การใช้เทคนิคแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้า มีสติปัญญารู้เท่าทัน อารมณ์ ใฝ่สะสม ความรู้ อยู่เสมอ ไม่ปล่อยหลังผิดเป็น ถูก พุทธิปัญญา

อภิปรายผล

ผลการศึกษาวิจัย ศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ คุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยของสำนักศาลยุติธรรม พบว่า ผู้ไกล่เกลี่ยนั้นต้องเป็นผู้มีอุดมการณ์ ในการช่วยเหลือ สนับสนุน อำนวยความสะดวก ให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งอุดมการณ์ของผู้ไกล่เกลี่ย มีความสอดคล้องตรงกันในด้านจิตวิญญาณของอุดมการณ์ความเป็นผู้ไกล่เกลี่ย จึงถือว่าเป็นเป้าหมายอันสูงสุดต่อบทบาทหน้าที่สำคัญของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

นอกจากการเป็นผู้มีอุดมการณ์แล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้รู้จักฟังอย่างตั้งใจ อาจจะแสดงออกเป็นสัญญาณด้วยท่าทางหรือกิริยาทางกายให้รู้ว่าผู้ไกล่เกลี่ยกำลังตั้งใจฟังอยู่ เช่น การสบตา การพยักหน้า หรือแม้แต่การตอบรับด้วยน้ำเสียงเฉพาะตัว การแสดงออกเหล่านี้ก็แสดงถึงความหมายของการรับฟังอย่างตั้งใจ แต่ที่สำคัญกว่านั้น คือ ขณะที่กำลังฟังอยู่จิตใจของผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นกลาง ปราศจากอคติ ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด มีจิตวิทยา สติปัญญา มีเทคนิคกลวิธีในการบริหารจัดการคู่พิพาทโดยผันไปตามบริบทสิ่งแวดล้อม มีการโน้มน้าว ซึ่งไม่ใช่การบังคับให้เป็นไปตามอำนาจความคิดความเห็นของผู้ไกล่เกลี่ย แต่ให้คู่พิพาทสามารถทำความเข้าใจกันได้ด้วยใจสมัคร

ศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ ล้วนเกิดจากประสบการณ์ที่แตกต่างกัน บางท่านมีแนวคิดอย่างหนึ่งบางท่านก็มีแนวคิดอีกอย่างหนึ่ง จึงไม่ได้มีความสำคัญเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งหมด เพราะว่าต่างคนต่างมีประสบการณ์ พบบริบทของปัญหาที่แตกต่างกัน การพบเทคนิค หลักการ คุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยจึงแตกต่างกันไปด้วย มีเพียงบางประการที่สอดคล้องตรงกัน ดังที่กล่าวไว้ในเบื้องต้นคือด้านอุดมการณ์ของผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน อำนวยความสะดวกให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันด้วยใจสมัคร นั่นเอง

ในการศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ มีหลักธรรมแฝงอยู่ที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้โดยตรงก็ตาม แต่ก็พบหลักธรรม “ทนต์ 8” ที่มีความสอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ย ได้แก่ 1) เป็นผู้ฟังที่ดี คือ ฟังอย่างตั้งใจ ฟังอย่างลึกซึ้ง และฟังอย่างมีปัญญา กล่าวคือการแสดงออกให้รู้ว่ากำลังฟังอยู่ อาจจะด้วยกิริยา ท่าทาง เช่น การสบตา การพยักหน้า การตอบรับฟังด้วย ใจเป็นกลาง ปราศจากอคติ เปิดใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังอย่างเต็มที่ เมื่อฟังแล้วสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงได้ด้วยปัญญา มีไตร่ตรอง มีสัมมาทิฐิ เข้าใจปัญหา พร้อมทั้งรู้วิธีการที่จะสามารถแก้ไขปัญหานั้น หรือรู้ทางออกของปัญหา ที่จะสามารถทำให้คู่กรณีบรรลุข้อตกลงกัน เข้าใจกัน ประองตองกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข 2) มีศิลปะในการพูด ทักษะการใช้ถ้อยคำและน้ำเสียงของผู้ไกล่เกลี่ย มีการใช้ถ้อยคำ โดยภาษาที่น่าฟัง มีความสุภาพ เป็นสัมมาวาจา โดยลักษณะแห่งวาจาสุภาพ มีความอ่อนหวานน่าฟัง เสียงที่พูดนั้นต้องมีความชัดเจน ลึกซึ้ง ก้องกังวาน ไพเราะ นุ่มนวล ชวนฟัง 3) ใฝ่ศึกษาพัฒนาตนเอง มีพัฒนาทางด้านศีล (เคารพกติกา) มีความรู้ความเข้าใจ ว่าข้อปฏิบัติใดสามารถทำได้ หรือข้อปฏิบัติใดห้ามไว้มีความเคารพ ไม่ละเมิดข้อปฏิบัติต่างๆ ที่กำหนดไว้ในทางกฎหมาย มีการพัฒนาสมรรถนะทางจิต (ควบคุมจิตใจ)

มีจิตเมตตา กรุณา เพื่อช่วยเหลือคู่กรณี ให้ไกลเกลี่ยกัน มีความเห็นอกเห็นใจคู่กรณี หากคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ก็พลอยยินดี แม้เมื่อไม่สามารถที่จะช่วยให้คู่กรณีตกลงกันได้ก็ต้องวางเฉยได้ ส่วนการพัฒนาปัญญา (ความเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง) มีสัมมาทิฐิ ไม่เห็นผิดเป็นถูก แยกแยะรู้ผิดชอบชั่วดี รู้ว่าสิ่งใดมีคุณ สิ่งใดมีโทษ และสามารถที่จะเลือกตัดสินใจอย่างถูกต้องโดยธรรม 4) จดจำแม่นยำ มีความจดจำในสิ่งที่ดี รู้ทันกิเลสและตัณหาของ ผู้ไกลเกลี่ยนั้น โดยพัฒนาความจำด้วยการมี สติ (รู้ทัน) เป็นการระลึก รู้เรื่องราวข้อเท็จจริงที่ได้จากการฟังคู่กรณีพร้อมทั้งศึกษาข้อเท็จจริง มีสมาธิ (จดจ่อ) เป็นการตั้งใจจดจ่อต่อปัญหาข้อพิพาทนั้นอย่างเดียวนั้น มีปัญญา (เห็นแจ้ง) เป็นการเข้าใจและจำได้อย่างถูกต้องแม่นยำ แยกแยะประเด็นต่างๆ ได้อย่างชัดเจน และ มีสัมมาทิฐิ (แก้ปัญหาได้ถูกทางและถูกต้อง) เป็นการจำได้ เข้าใจ รู้ปัญหา รู้ทางออก รู้วิธีทางที่จะช่วยให้คู่กรณีเกิดการตกลงกันได้อย่างถูกต้องและถูกต้อง 5) ทำความเห็นได้ถูกต้อง คือการรู้จักปัญหาว่าปัญหาคืออะไร และรู้ว่าแนวทางวิธีการแก้ไขปัญหาว่าสามารถใช้วิธีใดจึงจะมีความถูกต้องเหมาะสม

ศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกลเกลี่ยต้นแบบเชิงบูรณาการ ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคู่กรณีและผู้เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทุกฝ่าย ซึ่งผู้ทำหน้าที่เป็นคนกลางต้องเป็นผู้ที่คู่กรณีนำปัญหา ความเสียหาย วัตถุประสงค์ที่แท้จริง ตลอดจนความเชื่อและทัศนคติของฝ่ายตนมาบอกกล่าวให้ผู้ไกลเกลี่ยซึ่งเป็นคนกลางฟังและมีความหวังว่าผู้ไกลเกลี่ยจะช่วยยุติข้อพิพาทและหาทางช่วยหาทางออกจากปัญหาได้ ทั้งนี้ผู้ที่ได้รับการยอมรับ อาจเป็นผู้ที่ถืออำนาจรัฐ อำนาจทางความเชื่อศาสนา อำนาจทางเศรษฐกิจ อำนาจทางอิทธิพลและพลังกำลังหรือคุณงามความดีซึ่งเป็นที่ยอมรับ ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับระบบ “เจ้าโคตร” (Wattanasap, 2555) ซึ่งมีอยู่เดิมในสังคมไทย การวางตัวเป็นกลาง (Mediation) เป็นหัวใจหลักประการหนึ่งของผู้ไกลเกลี่ย กล่าวคือ การระงับข้อพิพาท ผู้ไกลเกลี่ยมิใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของปัญหา ซึ่งการเจรจาไกลเกลี่ยคนกลาง ได้ให้คำนิยามว่า คนกลางมีหน้าที่เพียงแค่ผู้ช่วยเหลือให้ทั้งสองฝ่ายสามารถ หาทางออกจากปัญหาได้ด้วยความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ตามขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัย เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกลเกลี่ยต้นแบบเชิงบูรณาการ ผู้วิจัยได้คุณลักษณะร่วมของผู้ไกลเกลี่ยต้นแบบเชิงบูรณาการ และเพื่อให้ทราบถึงคุณลักษณะและคุณสมบัติของผู้ไกลเกลี่ยต้นแบบเชิงบูรณาการดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้นำองค์ความรู้ไปทดลองโดยการถ่ายทอดผ่านการบรรยายกิจกรรมที่ชื่อว่า กูซ่า (K.U.S.A.) คือ K.Knowledge U.Understand S.Skill A.Attitude ได้แก่

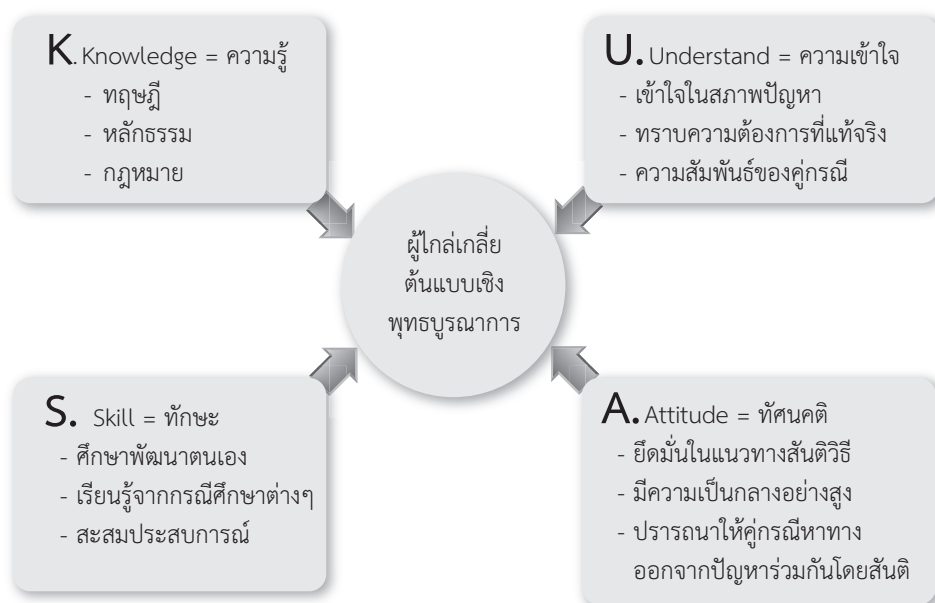
K.Knowledge = ความรู้ : ผู้ไกลเกลี่ยต้นแบบเชิงบูรณาการต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในด้านการไกลเกลี่ยข้อพิพาท การจัดการความขัดแย้ง กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีของนักสันติวิธีที่เป็นสากล

รวมถึงหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง นำมาบูรณาการร่วมกันเพื่อนำไปใช้ผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

U.Understand = ความเข้าใจ : ผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการต้องเป็นผู้เข้าใจสภาพปัญหาอย่างแท้จริง ความต้องการที่แท้จริงของคู่กรณี ตลอดจนความสัมพันธ์ของคู่กรณี เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

S.Skill = ทักษะ : ผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการต้องเป็นผู้ที่มีการพัฒนาตนเอง ศึกษาองค์ความรู้เพิ่มเติม เรียนรู้จากกรณีตัวอย่างและผลงานของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบท่านอื่นๆ เพื่อสะสมประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยให้ดียิ่งขึ้น

A.Attitude = ทศนคติ : ผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการต้องเป็นผู้มีทัศนคติที่สอดคล้องกับแนวทางสันติวิธีมีความเป็นกลางอย่างสูงและเป็นผู้มีความยุติธรรม มีอุดมการณ์ มีคุณธรรมและมีธรรมเป็นกลางเพื่อให้คู่กรณีหาทางออกจากปัญหาโดยสันติ สรุปเป็นแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงรูปแบบองค์ความรู้ใหม่คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ย (ผู้วิจัย)

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเชิงเอกสาร อันเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ โดยศึกษาจากแนวคิดของนักสันติวิธีต่างๆ แนวคิดตามหลักกฎหมาย รวมถึงแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาและแนวตะวันตกและตะวันออกด้วย เมื่อรวบรวมข้อมูลเหล่านั้นแล้วได้วิเคราะห์ ตีความ อธิบายข้อมูล บูรณาการแนวคิดเหล่านั้น เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย หรือในภาครัฐสามารถนำเอาผลการวิจัยนี้ไปใช้เป็นแนวทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้ไกล่เกลี่ยประจำศาล หรือพัฒนาคุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ย หรือเพื่อเป็นแนวทางในการคัดสรรบุคคลผู้มีความคุณลักษณะของอันควรเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในศาลได้ด้วย

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาในประเด็นด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ไกล่เกลี่ยต้นแบบเชิงพุทธบูรณาการ เป็นต้นแบบเพื่อการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมผู้ไกล่เกลี่ยใน 4 ประการ

(1) ทางด้านกายภาพ บุคลิกภาพ การแต่งกาย (2) ทางด้านพฤติกรรม ความประพฤติในจริยธรรมอันดีงาม ทางด้านการแสดงออกทางการกระทำทางกายวาจา อันอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมจริยธรรม (3) ทางด้านจิตคุณธรรม จิตใจ เมตตากรุณา ตั้งมั่นในคุณธรรมอันดีงาม และ(4) ทางด้านปัญญา ความชำนาญในการใช้เทคนิคเฉพาะหน้า มีสติปัญญารู้เท่าทันอารมณ์ ใฝ่สะสมความรู้อยู่เสมอ ฉะนั้น การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป เพื่อต่อยอดงานวิจัยชิ้นนี้ คือ ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ “รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยเชิงพุทธบูรณาการ” ว่ามีรูปแบบ หลักการ ทฤษฎี หรือขั้นตอนการปฏิบัติอย่างไร ที่สามารถพัฒนาคุณลักษณะของผู้ไกล่เกลี่ยเชิงพุทธบูรณาการทั้งสี่ด้าน ตามที่งานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์ บูรณาการและอธิบายไว้แล้ว

References

- Bowling D. & Hoffman D.A. (2010). *Bring Peace Into the Room : How the Personal Qualities of the Mediator Impact the Process of Conflict Resolution*. From Banpot Tonthirawong. (Translator to Thai by). Bangkok: Cop fire printing.
- Brown H.J. & Arthur L. (1995). *ADR: Principles and Practice*, Arbitration International, (4thed.) London: Sweet and Maxwell.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1990). *Tripitaka: Thai version*. Bangkok: MCU Press.
- Moore C.W. (2014). *The Mediation Process Practice Strategies for Resolving Conflict*. (4thed.) U.S.A. : Jossey-Bass A Wiley Brand.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). (2011). *Buddhist Dictionary Glossary of editions*. Bangkok: The Buddhist Printing Center of Dharma Council.
- Phramaha Hansa Dhammahāso. (2011) *Phuttisanti Method: Integration of Conflict Management Principles and Tools*. Bangkok: 21 Century Company Limited.
- Phra Adisuk Wachirapunyoo (Pimnon) & Khuntong A. (2015). The Qualifications of the Mediator in the Integrated Buddhist Perspective. *Journal of Peace Studies*, 3(1), 68-69.
- Prathueagrattana C. (2015). Success factor in mediation negotiations. Retrieved December 20, 2015, from <http://www.kpi.ac.th/wiki/index.php/Success>.
- Sawyer J. & Guetzkow H. (1965). *Bargaining and Negotiation in International Relations*. In International Behavior, Herbert C. Kelman, editor. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Sutthiwattanaphan N. (2015). The dress indicates the image. Retrieved Mar 01, 2015, from <http://ejobeasy.com/index.php>.
- Raksat S. (2010). Thai culture. Retrieved Mar 04, 2010, from <http://puzinnian.blogspot.com/2010/03/blog-post.html>
- Wattanasap, V. (2007). *Conflict: principles and problem-solving tools*. 3rd edition. Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute.

โปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วม
ในการจัดการขยะตามหลักภavana 4 ด้วยนิเวศวิทยา
เชิงพุทธของประชาชนตำบลคลองหก
อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*

A Program of Conscious Mind Development and
Participative Behavior in Garbage Management with
4 Bhavana Principles Through Buddhist Ecology of
People in Khlonghok Subdistrict,
Khlongluang District, Pathumthani Province

^{1*}พระทองเจริญ อุปสนโต, ¹อุบลวรรณ ภวากานันท์ และ ²โกนิษฐ์ ศรีทอง

^{1*}Phra Thongjaroen Upasanto, ¹Ubonwanna Phawakanun

and ²Konit Srithong

^{1*,1,2}สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Social Development, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{1*}Corresponding Author. Email: 36tong@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อการสร้างโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภavana 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อการทดลองโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภavana 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 3) เพื่อนำเสนอโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภavana 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่า

1) การสร้างโปรแกรม คือ 1) หลักการของโปรแกรม 2) เป้าหมายของโปรแกรม 3) จุดมุ่งหมายของโปรแกรม 4) เนื้อหาสาระของโปรแกรม 5) ระยะเวลาที่ใช้ของโปรแกรม 6) การเลือกผู้ทำหน้าที่แสดงธรรม 7) สื่อและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง และ 8) การประเมินผลโปรแกรม 2) การทดลองโปรแกรมพบว่า มีคะแนนความรู้ด้านภavana 4 จิตสำนึกในการจัดการขยะและพฤติกรรมในการจัดการขยะมากกว่าก่อนการทดลองที่ระดับ .05 กลุ่มทดลองหลังเข้าอบรม มีคะแนนมากกว่ากลุ่มควบคุม ที่ระดับ .05 กลุ่มทดลองหลังการอบรม 1 เดือนมีคะแนนความรู้ด้านภavana 4 จิตสำนึกในการจัดการขยะและพฤติกรรมในการจัดการขยะมากกว่าก่อนและหลังทดลองที่ระดับ .05 3) การเสนอโปรแกรม คือ 1) ด้านโปรแกรมควรมีการเพิ่มเนื้อหาให้เข้าใจได้ง่าย 2) ด้านบุคลากรควรมีวิทยากรผู้ช่วย 3) ด้านคำสอน ของภavana 4 ควรมีการปฏิบัติตามให้ครบ 4) ด้านสื่ออุปกรณ์ควรมีภาพ สุภาพิตที่เข้าใจง่าย 5) ควรมีการบรรยายจากสิ่งใกล้ตัว 6) ด้านระยะเวลา ควรเพิ่มจำนวนครั้ง

คำสำคัญ: หลักภavana 4; จิตสำนึก; พฤติกรรม; หลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธ; การจัดการขยะ

Abstract

This research has 3 objectives 1) to construct a program of conscious mind development and participative behavior in garbage management with 4 bhavana principles through buddhist ecology of people in Khlonghok subdistrict, Khlongluang district, Pathumthani province. 2) to experiment the such program and 3) to present the program of conscious mind development and participative behavior in garbage management with 4 bhavana principles through Buddhist ecology of people in Khlonghok subdistrict, Khlongluang district, Pathumthani province.

The findings identified that

1) a construction of program consisted of (1) program principle (2) program goal (3) program objective (4) program content (5) program time (6) a selection of dharma – preacher (7) related media and equipment and (8) program evaluation.

2) An experimentation of program showed the scores of 4 bhavana knowledge, conscious mind and behavior in garbage management having more at 0.5 level in pretest. Experimental group, afterwards of 1 month in taking course, had more score of 4 bhavana knowledge, conscious mind and behavior in garbage management than control group at 0.5 level in pretest and posttest.

3) A presentation of program i.e. (1) by program, adding easy content more (2) by personel, filling assistant instructor (3) by course of 4 bhavana, getting acting absolutely (4) by media and equipment, demonstrating tangible picture and easy verbal motto (5) taking an explanatory of surrounding environment and (6) by time, having plus number of times.

Keywords: Bhavana 4; Conscious mind; Behavior; Buddhist Ecology; Management

บทนำ

เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันมากขึ้นจนก่อตัวเป็นชุมชน/เมืองขนาดใหญ่การอุปโภคและการบริโภคย่อมเป็นสิ่งที่ตามมาอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่ผลลัพธ์ของการบริโภคเหล่านั้นย่อมหมายถึงจำนวน “ขยะ” ที่มีอัตราเพิ่มขึ้น และได้กลายเป็นมลภาวะทางสังคมในที่สุด “ขยะ” เหล่านี้ได้กลายเป็นปัญหาทางสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของชุมชนเมืองทั่วโลก ซึ่งหากไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้วก็ย่อมจะทำให้เกิดปัญหาตามมา เช่น สภาวะโลกร้อน ซึ่งมาจากของเหลือทิ้งหลังการบริโภคคิดเป็น 5% ของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งหมดของโลก (Hoornweg & Bhada-Tata, 2015)

อาจกล่าวได้ว่า “ขยะ” เป็นผลอันเกิดจากการบริโภคที่ได้ย้อนกลับมาหามนุษย์ตามหลักธรรมของพระพุทธองค์ที่ว่า “กมมนา วตตติโลกิ สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม” (Nitisingh, 2015) ซึ่งในปัจจุบันปัญหาขยะเป็นปัญหาต่อประชาชนทั่วไปทั้งชุมชนเมืองและชุมชนบท ที่มีปริมาณขยะของชุมชนเมืองทั่วโลกเพิ่มขึ้น โดยธนาคารโลกได้ประเมินว่าในปี ค.ศ. 2025 จำนวนประชากรโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 4,300 ล้านคน ซึ่งแต่ละคนก็จะสร้างขยะประมาณวันละ 1.42 กิโลกรัม หรือประมาณ 2,200 ล้านตันต่อปี เมื่อพิจารณาถึงประเภทขยะที่เกิดจากน้ำมือมนุษย์ในแต่ละกลุ่มประเทศหรือภูมิภาคมีปริมาณขยะแต่ละชนิดแตกต่างกัน โดยเฉพาะในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิกสร้างขยะประมาณ 270 ล้านตันต่อปี และชาวเอเชียแต่ละคนก็สร้างขยะเฉลี่ย 0.95 กิโลกรัมต่อวัน ซึ่งพบว่า ปริมาณขยะของชุมชนเมืองทั่วโลกมีแต่จะเพิ่มขึ้นทุกวัน เพราะมีปัจจัยสำคัญคือ การจัดเก็บขยะที่ไม่มีประสิทธิภาพและการขาดความรับผิดชอบของชุมชนเมืองทั่วโลกในการจัดเก็บขยะอย่างถูกวิธี (The World Bank, 2012)

ในส่วนของการจัดการขยะแต่ละพื้นที่ก็มีรูปแบบและปัจจัยที่ต่างกันในการบริหารจัดการขยะ เพราะขยะจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับวิธีการที่คนในชุมชนต้องร่วมมือกันอย่างจริงจัง นับตั้งแต่วิธีการลดปริมาณขยะครัวเรือนและชุมชนต้องร่วมกันใช้วัสดุในท้องถิ่นทดแทน โดยผ่านธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ซึ่งการจัดการขยะถือเป็นหน้าที่ของทุกคน และไม่ใช่เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งที่สะท้อนปรัชญาแนวคิดแบบองค์รวมที่เห็นความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่เชื่อมโยงกัน เกี่ยวข้องกันและมีจิตวิญญาณและจิตสำนึกแห่งความรับผิดชอบต่อทุกสรรพสิ่ง (Phramaha Sutit Apakaro, 2015) ที่เกิดขึ้นบนโลก ดังนั้น การจัดการขยะด้วยการนำหลักคำสอนด้านพุทธศาสนาบริหารจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกันในการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมของประชาชนในสังคมไทย ด้วยหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธที่ถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญในสังคมไทยที่พระสงฆ์มีบทบาทต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้มีการจัดการที่ยั่งยืน เป็นประโยชน์แก่กุลต่อการดำรงชีวิต และการสร้างความสมดุลของธรรมชาติและสรรพสิ่ง ดังนั้นปัญหาขยะสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อทุกคนจะต้องร่วมมือกันแก้ไข ทั้งคณะสงฆ์ก็ต้องมีส่วนในการแก้ปัญหาขยะร่วมกันในชุมชนของสังคมไทย

ในชุมชนของสังคมไทย มีวัดและผู้นำทางศาสนาที่มีการกระจายอยู่ทั่วประเทศไทย พร้อมหลักธรรมของพระบรมศาสดาซึ่งเป็นภูมิปัญญาสูงสุด จึงจัดเป็นระดับที่แต่ละชุมชนมีผู้นำทางด้านจิตใจระดับสูง

ระดับปานกลาง และระดับต่ำของแต่ละชุมชน ซึ่งเป็นระบบนิเวศวิทยาเชิงพุทธอย่างดี ที่มีอยู่ในทุกชุมชนของสังคมไทยซึ่งเป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ คอยอบรมสั่งสอนคนในชุมชนให้ประพฤติถูกทำนองคลองธรรม บ่มเพาะความรู้ จิตสำนึกและพฤติกรรมที่ดี โดยถือว่าเป็นระบบนิเวศวิทยาเชิงพุทธที่อยู่คู่กับสังคมไทยมานาน (Inthongpan, 2016)

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งสร้างโปรแกรมการฝึกอบรมของการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักอริยสัจ 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ที่ใช้ระบบนิเวศวิทยาเชิงพุทธ คือ การทำหน้าที่ของสงฆ์ด้วยการเทศน์สั่งสอนให้ความรู้หลักธรรมต่างๆ โดยการใช้หลักธรรมที่เหมาะสมเพื่อสร้างโปรแกรมในการเทศน์ในการที่จะพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์เป็นการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนาชุมชนสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักอริยสัจ 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อทดลองใช้โปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักอริยสัจ 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อนำเสนอโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักอริยสัจ 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ เป็นการสร้างโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักอริยสัจ 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธ และหลังจากนั้นเพื่อทำการทดลองโปรแกรมดังกล่าว แล้วทำการประเมินพัฒนาโปรแกรมด้วยแบบสอบถามเพื่อนำเสนอคะแนนความรู้ด้านอริยสัจ 4 คะแนนการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการประชุมกลุ่มเฉพาะ สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ด้วยการแจกแบบสอบถามประเมินผลการทดลอง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการสนทนากลุ่มเฉพาะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Focus Group Discussion) ดังนี้

1) ติดต่อประสานงานผู้เชี่ยวชาญทางศาสนา คือ พระสงฆ์ เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ด้วยการสุ่มแบบบังเอิญ จากจำนวน 20 รูป คือ เมื่อติดต่อท่านแล้วเต็มใจเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม จำนวน 12 รูป จึงชี้แจงรายละเอียด วัตถุประสงค์ ขั้นตอน กระบวนการ และนัดหมายสถานที่ วัน เวลา ในการประชุมสนทนากลุ่ม

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงทดลอง โดยผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทดลอง ดังต่อไปนี้

1) ขั้นตอนในการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากกลุ่มที่ยินยอมเข้าร่วมโปรแกรมทั้ง 5 ครั้งและสมัครใจที่เข้าร่วมโปรแกรมจำนวน 60 คน โดยการสุ่มแบบบังเอิญด้วยการลงทะเบียนจากทั้งหมด 60 คน สลับกัน คือ คนที่ 1 มาเข้า กลุ่มทดลอง คนที่ 2 มาเข้ากลุ่มควบคุม แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน และกลุ่มควบคุม 30

2) ขั้นตอนในการควบคุมการทดลองโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวะ 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี คือ ตัวแปรต้น ตัวแปรตาม ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

- ตัวแปรต้น เป็นการควบคุม โปรแกรมการเทศน์
- ตัวแปรตาม เป็นการควบคุม วัน คือวันอาทิตย์ ช่วงก่อนพระฉัตรภัตตาหารเพลห้องเรียน สถานที่ ในการเทศน์ทุกครั้งในทีเดียวกัน ผู้เทศน์ ต้องเป็นพระภิกษุรูปเดียวตลอดในการการเทศน์

3) ขั้นตอนในการดำเนินการทดลอง โดยการเก็บข้อมูลครั้งที่ 1 (Pre-Test) ก่อนการทดลองเป็นเวลา 1 เดือน นำเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามทั้ง 3 แบบ คือแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ด้านภาวะ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกในการจัดการขยะ แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมในการจัดการขยะ เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน กลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน ในการทดลองของโปรแกรม

4) ขั้นตอนในการเก็บข้อมูลครั้งที่ 2 (Post-Test 1) หลังการทดลองในสัปดาห์ที่ 5 นำเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ด้านภาวะ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกในการจัดการขยะ แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมในการจัดการขยะ เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน กลุ่มควบคุม จำนวน 30 คน ในช่วงดำเนินการของโปรแกรม

5) ขั้นตอนในการเก็บข้อมูลครั้งที่ 3 (Post-Test 2) หลังจากการทดลองไปแล้ว 1 เดือน เก็บข้อมูลครั้งที่ 3 เป็นการติดตามผลการทดลอง (Follow-up study) หลังการทดลอง 1 เดือน โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามประเมินความรู้ด้านภาวะ 4 แบบสอบถามจิตสำนึกและพฤติกรรมในการมีส่วนร่วม

ร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวนา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี อีกครั้งจำนวน 30 รูป/คน ของทั้งสองกลุ่ม

6) ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ทั้งแบบสอบถามการประเมินความรู้ด้านภาวนา 4 แบบสอบถามประเมินจิตสำนึกในการจัดการขยะและแบบสอบถามประเมินพฤติกรรมในการจัดการขยะ

ผลการวิจัย

1. การสร้างโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวนา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี พบว่ากระบวนการสร้างโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวนา 4 มีดังนี้ คือ 1) กำหนดเป้าหมาย 2) การออกแบบโปรแกรม 3) การทดลองใช้โปรแกรม และ 4) การประเมินโปรแกรม และปรับปรุงแก้ไขโปรแกรม

2. ผลการทดลองโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวนา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผู้ศึกษาสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1) ลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง 2) ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติ Independent T-test การเปรียบเทียบด้านความรู้ภาวนา 4 ด้านจิตสำนึกและพฤติกรรมในการจัดการขยะ พบว่า

2.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 63.3 และเป็นเพศหญิง จำนวน 11 คน คิดเป็น 36.7 ตามลำดับ

อายุของผู้เข้าร่วมกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่ มีอายุต่ำกว่า 25 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 รองลงมาอายุ 36 – 45 ปี จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 อายุระหว่าง 46 – 55 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 และอายุระหว่าง 26 – 35 ปี และ 55 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 ในกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่ อายุ 26 – 35 ปี จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 40.0 รองลงมา อายุต่ำ 25 ปีและอายุ 46-55 ปีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 23.3 อายุมากกว่า 55 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 16.7 อายุ 36-45 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็น 13.3 ตามลำดับ

ระดับการศึกษาของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 รองลงมา มีระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 43.3 และมีระดับการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 10.0 กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่มีระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 รองลงมา มีระดับการศึกษา ต่ำกว่า

ปริญญา จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 และมีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 ตามลำดับ

สถานะภาพของผู้เข้าร่วมกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คือ พระภิกษุ สามเณรเป็น นักบวชจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 รองลงมา มีสถานะเป็นประชาชน จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 กลุ่มตัวอย่างในกลุ่มควบคุมมีสถานะเป็นนักบวช จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 53.3 รองลงมาเป็นประชาชน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7

2.2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนโครงการ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบคะแนนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมต่อโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวนา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนทั้ง 3 ด้าน โดยการทดสอบค่าที (t-test) พบว่า ครั้งที่ 1 และ ครั้งที่ 2 ไม่แตกต่างกัน ยกเว้น ครั้งที่ 3 ทุกด้านที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนความรู้ด้านภาวนา 4 จิตสำนึกและพฤติกรรมในการจัดการขยะ จำแนกตาม กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA or F-test) สรุปได้ดังนี้

(1) จำแนกตามกลุ่มทดลอง ทั้ง 3 ด้าน ระหว่าง (Pretest - Post test ครั้งที่ 1) และ (Post test ครั้งที่ 2) พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลการทดสอบ รายคู่ที่คะแนนของ post test ครั้งที่ 2 สูงกว่า Pretest - Post test ครั้งที่ 1 ทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ใน post test ครั้งที่ 1 และ 2 จะสูงกว่า pre test ทุกด้าน

(2) จำแนกตามกลุ่มควบคุม ทั้ง 3 ด้าน ระหว่าง (Pretest - Post test ครั้งที่ 1) และ (Post test ครั้งที่ 2) พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เฉพาะด้านความรู้ในด้านภาวนา 4 และสอดคล้องกับผลการทดสอบรายคู่ที่คะแนนของ post test ครั้งที่ 2 สูงกว่า Pretest - Post test ครั้งที่ 1 โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน post test ครั้งที่ 1 และ 2 จะสูงกว่า pre test ยกเว้นด้านจิตสำนึกในการจัดการขยะและด้านพฤติกรรมในการจัดการขยะไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

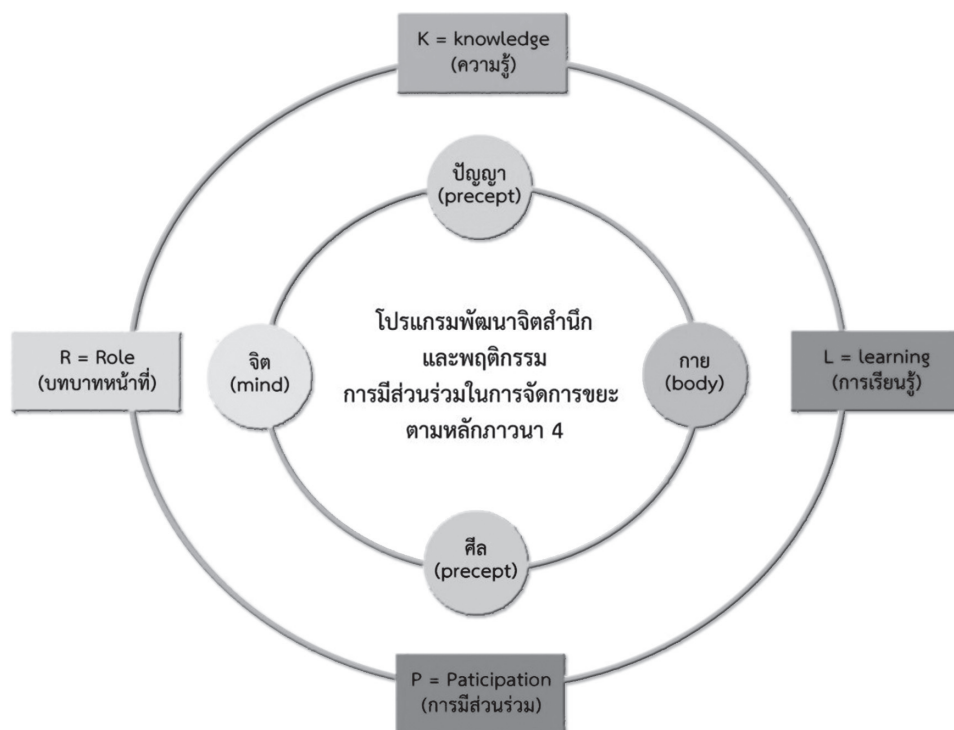
3. เสนอโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวนา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้ดังนี้

พบว่า เป็นการประยุกต์รูปแบบของการเทศน์ที่มีพระภิกษุเป็นผู้ที่มีบทบาทในการอบรมให้ความรู้ด้านหลักธรรมโดยเป็นผู้ชี้แนะแนวทางการจัดการขยะตามหลักธรรมของภาวนา 4 เข้ามาส่งเสริมทัศนคติที่จะจัดการสิ่งแวดล้อมด้านการจัดการขยะด้วย ซึ่งเป็นการปฏิบัติตามแนวทางการภาวนา 4 ได้แก่ กาย ภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย เรื่อง “โปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในการ

จัดการขยะตามหลักภavana 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”โดยมีกระบวนการที่สำคัญเรียกว่า KRLP= ประกอบด้วย 1) K= Knowledge (ความรู้) เป็นกระบวนการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะ โดยใช้หลักภavana 4 ประกอบด้วย กาย จิต ศีล ปัญญา เพื่อสร้างโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ 2) R=Role (บทบาทหน้าที่) การจัดกิจกรรมการเทศน์ ที่เน้นบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมสั่งสอนด้วยการนำหลักธรรมที่สื่อสารให้เกิดจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยใช้หลักภavana 4 เป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ 3) L=Learning (การเรียนรู้) เป็นกระบวนการส่งเสริมให้ชุมชนจัดการตนเองได้ในการจัดการขยะ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้โดยการฟังบรรยายธรรมจากพระสงฆ์ที่มีองค์ความรู้ด้านภavana 4 และการจัดการขยะ 4) P=Participation (การมีส่วนร่วม) เป็นกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภavana 4 ในประชาชนตำบลคลองหก ตามโมเดล ดังนี้

KRLP Model = โมเดลการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ในการจัดการขยะตามหลักภavana 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธ ในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

อภิปรายผล

การอภิปรายผลโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ได้ดังนี้

จากแนวคิดการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมเป็นผลที่ได้หลังจากการใช้โปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธ โปรแกรมดังกล่าวได้ผลการสร้างโปรแกรมเป็นการประยุกต์หลักธรรมที่มีองค์ประกอบการสร้างโปรแกรม มีดังนี้ คือ 1) หลักการของโปรแกรม 2) เป้าหมายของโปรแกรม 3) จุดมุ่งหมายของโปรแกรม 4) เนื้อหาสาระของโปรแกรม 5) ระยะเวลาที่ใช้ในการแสดงธรรม 6) การเลือกพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่แสดงธรรม 7) สื่อและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง 8) การประเมินผลโปรแกรม เป็นต้น และในที่ประชุมสรุปกระบวนการสร้างโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวา 4 มีดังนี้ คือ 1) กำหนดเป้าหมาย 2) การออกแบบโปรแกรม 3) การทดลองใช้โปรแกรม และ 4) การประเมินโปรแกรม และปรับปรุงแก้ไขโปรแกรม โดยโปรแกรมดังกล่าวที่สร้างขึ้น เพื่อพัฒนาให้ประชากรในชุมชนมีจิตสำนึกและพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมากขึ้น โดยเน้นการรับรู้เพื่อพิจารณาถึงความเป็นจริงผ่านการเรียนรู้ในเรื่องภาวา 4 กับการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรม

ในเนื้อหาสาระทั้ง 5 ครั้ง เชื่อมโยงการจัดการขยะกับหลักภาวา 4 ในการให้ความรู้เรื่อง ภาวา 4 ศีลภาวา จิตภาวา และปัญญาภาวา เพื่อพัฒนาบุคคลที่เข้าอบรมให้มีจิตสำนึกและพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมในการจัดการขยะโดยเป็นคู่มือในการอบรมทั้ง 5 ครั้ง ในการแสดงธรรม ตามหลักภาวา 4 คือ

- 1) กายภาวา การพัฒนาชีวิต โดยอาศัยการเป็นอยู่ที่ถูกต้องสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพ
- 2) ศีลภาวา การพัฒนาชีวิต โดยมีวิถีปฏิบัติที่ถูกต้อง ต่อสิ่งแวดล้อมด้านสังคม
- 3) จิตตภาวา การพัฒนาคุณภาพชีวิตภายใน ด้านอารมณ์หรือจิตใจที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม
- 4) ปัญญาภาวา การพัฒนาชีวิตโดยการฝึกฝนเรียนรู้ เพื่อการรู้แจ้งความจริงของธรรมชาติ โดยองค์รวมทั้งหมดจนสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง สมบูรณ์ เป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดทั้งตนเองและสังคม ปราศจากการเบียดเบียนตนเอง และเบียดเบียนผู้อื่น เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการช่วยแก้ปัญหาขยะในชุมชน

ผลการทดลองโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนทั้ง 3 ด้าน เป็นการเปรียบเทียบคะแนนกลุ่มทดลองและ

กลุ่มควบคุม จำแนกตามครั้งในการเข้าร่วมโปรแกรมทั้ง 3 ครั้งพบว่า ครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 ไม่แตกต่างกัน ยกเว้นครั้งที่ 3 ที่ทุกด้านมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้มากกว่าก่อนเขาอบรม

การเสนอโปรแกรม ซึ่งมีองค์ประกอบของโปรแกรม คือมีหลักการสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ฉะนั้นในการสร้างโปรแกรมจึงประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญๆ 3 ประการคือ (1) บริบท (Context) (2) เป้าหมาย (Goal) และ (3) แผนหรือวิธีปฏิบัติ (Plan or Method) องค์ประกอบทั้ง 3 นี้ต้องมีความเหมาะสมจึงจะก่อให้เกิดโดยการนำหลักภาวนา 4 ซึ่งประกอบด้วย กายภาวนา สติภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ไปใช้ในการพัฒนาประชาชนให้เกิดผล 2 ด้าน คือ พัฒนาด้านจิตสำนึกและพัฒนาด้านพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การจัดการขยะในชุมชน ซึ่งผลการศึกษาวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองตามโปรแกรมในช่วงฟังธรรมครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 แรกยังไม่มีความรู้เรื่องจิตสำนึกและพฤติกรรมในการจัดการขยะ แต่เมื่อผ่านพ้นครั้งที่ 3 ไปสักหนึ่งเดือนก็มีผลการเรียนรู้ที่เข้าใจว่าจิตสำนึกและพฤติกรรมในการจัดการขยะที่ดีขึ้น ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มควบคุมที่มีความรู้ด้านภาวนา 4 ด้านจิตสำนึกและพฤติกรรมในการจัดการขยะที่มีค่าคงที่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาเรื่องโปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวนา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธในประชาชนตำบลคลองหก ผู้วิจัยจะขอเสนอแนะ 2 ประการดังต่อไปนี้

- 1) ควรมีโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะกับประชาชนทั่วไป อันจะนำไปสู่การพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมในการจัดการขยะของชุมชน
- 2) ควรมีการนำโปรแกรมไปปรับใช้ในการฝึกอบรมพุทธบริษัทในพื้นที่อื่นหรือชุมชนอื่นๆ เพื่อเป็นการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะแก่ประชาชนทั่วไป

References

- Phramaha Sutit Apakaro. (2015). *Buddhism and Social Development*. 3rd edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Hoornweg D. & Bhada-Tata P. (2015). *What a Waste : A Global Review of Solid Waste Management*. Washington: World Bank.
- Nitisingh Y., (13 September 2014). *The Buddhism monkhood discipline and the environment*. Retrieved on May, 5, 2017, from <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/84-2014-09-13-07-15-27>.
- Inthongpan P., (2016). *Buddhism and Environments*. Bangkok: Kasetsart University Press.
- Armijo de Vega C., Ojeda-Benitez S. & Ramirez-Barreto E. (2003). Mexican educational institutions and waste Management programmes a Universitcase study. *Resources, Conservation and Recycling Vol. 39*, Issue 3. October.
- Brueck, S., M. Kousis., D. Richardson & Young S. (1977). *The politics of sustainable development: Theory, Policies, and Practices within the European union*, Great Britain: Creative print and Design.
- Boone, E. j. (1992). *Developing programs in adult education*. Prospect Heights, Brooklyn: Waveland press.

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี ของผู้พิพากษาสมทบ: กรณีศึกษาศาลแรงงานภาค 2*

A Conciliation Process by Buddhist Peace Means of Associate Judges: A Case Study Labour Court Region 2

^{1*} มากุล คชชา และ ²พระมหาพรหมชา ธมฺมหาโส

^{1*}Markool Kotcha and ²Phramaha Hansa Dhammahāso

สาขาวิชาสันติศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Peace Studies Program, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

^{1*}Corresponding Author. Email: lomada789@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานภาค 2 2) ศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี 3) เสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานภาค 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการศึกษาจากเอกสาร และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มนักวิชาการพระพุทธศาสนา 3 ท่าน กลุ่มผู้พิพากษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 7 ท่าน กลุ่มผู้พิพากษาสมทบข้อพิพาทศาลแรงงานภาค 2 จำนวน 15 ท่าน

ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้พิพากษาสมทบ ศาลแรงงานภาค 2 ได้แก่ คู่ความไม่สมัครใจเข้าร่วมไกล่เกลี่ย ทักษะของผู้พิพากษาสมทบในการไกล่เกลี่ย คู่ความเลือกใช้วิธีการไกล่เกลี่ยเพื่อประวิงเวลาในการดำเนินคดี และปัญหาจากบุคคลภายนอก

2. หลักพุทธสันติวิธีที่ใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เรื่อง “สติ ขันติ สันติ” ที่ต้องบูรณาการร่วมกับ “องค์ประกอบของธรรม” คือ หลักอริยสัจ หลักอคติ หลักพรหมวิหาร และหลักสัปปุริสธรรมในการเสริมกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

3. นำเสนอกระบวนการการไกล่เกลี่ยเชิงพุทธ ด้วยวิธีบูรณาการให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความขัดแย้งของศาลแรงงานภาค 2 ควรเน้นการพัฒนาศติเป็นฐานไปสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยคู่ความ 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเตรียมความพร้อมและลดภาวะอารมณ์ 2) การวิเคราะห์และค้นหาสาเหตุข้อพิพาท 3) การจัดการปัญหาความขัดแย้ง 4) หาทงออกหรือข้อตกลงร่วมกันในการแก้ปัญหาและจัดอุปสรรค เพื่อส่งผลให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลแรงงานภาค 2 ประสบความสำเร็จ คู่ความมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันตลอดไป

คำสำคัญ: กระบวนการ; การไกล่เกลี่ย; พุทธสันติวิธี; ผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานภาค 2

Abstract

The objectives of this research are as follows. 1) to examine problems and conciliation processes of associate judges of Labour Court Region 2 2) to study conciliation processes by means of Buddhist peace 3) to propose a conciliation process by means of Buddhist peace to associate judges of Labour Court Region 2

The methodology of this research includes qualitative research, documentary research, and an in-depth interview with experts and concerned personnel from Labour Court Region 2

The results of the study

1. problems in conciliation processes of associate judges of Labour Court Region 2 include the followings; the willingness to conciliate of both litigants, skills of conciliators, the dilatory in prosecution by conciliation process of litigants, and problems from outside party.

2. The Buddhist principles which could successfully be applied and integrated in conciliation processes are the Noble Truth, the Prejudice 4, the Four Sublime States of Mind, and the Sappurisa-dhamma.

3. The integrate Buddhist peace in conciliation processes of associate judges of Labour Court Region 2 shall be applied into 4 steps as follows. 1) Prepare and be calm. Try to eradicate all emotions. 2) Analyze and discover the causes of the disputes 3) Eradicate all conflicts 4) Find resolutions or mutual agreements and Buddhist principles to be applied in conciliation processes

Keywords: Process; Conciliation; Buddhist Peace; Associate Judges of Labour Court Region

บทนำ

คดีแรงงานเป็นคดีพิเศษต่างจากคดีแพ่งทั่วไป เป็นเรื่องข้อพิพาทระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ซึ่งเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น วิธีการที่ดีที่สุดที่จะทำให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน เพื่อมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายแพ้หรือชนะคดี คือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Dhiravegin, 2010) ซึ่งต้องมีคนกลางหรือบุคคลที่สามเข้ามาทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliation) เป็นการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน แต่ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ไม่มีอำนาจในการกำหนดข้อตกลงให้แก่คู่ความแต่อย่างใด โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความจากความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ ดังนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอยกเลิกการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อใดก็ย่อมได้ (Center for Reconciliation and Peace, n.d., 2019) ซึ่งจะเป็นผลที่คดีต้องนำเสนอพิจารณาในชั้นศาล อันจะทำให้ศาลต้องมีการพิจารณาคดีตัดสินความถูกผิดที่จะมีผลต่อความขัดแย้งความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในจิตใจของฝ่ายที่แพ้คดีจากผู้พิพากษา โดยเฉพาะเรื่องแรงงานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้างที่อาจถูกมองถึงความไม่เป็นธรรมที่จะได้รับ จึงเป็นความยากที่ศาลแรงงานจะต้องดำเนินการด้วยความถูกต้องและเหมาะสม

ศาลแรงงานเป็นศาลที่จัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษ มีหน้าที่พิจารณาคดีที่เกี่ยวกับแรงงาน ข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับสิทธิหน้าที่ตามสัญญาจ้างหรือข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง คดีที่เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ (Court of Justice, 2016) การพิจารณาคดีในศาลแรงงานนั้น เน้นเรื่องการไกล่เกลี่ย เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกัน โดยให้ไกล่เกลี่ยทันทีที่โจทก์จำเลยมาศาลในวันนัดพิจารณา และให้ศาลแรงงานได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยไปตลอดระยะเวลาที่มีการพิจารณาคดีอยู่แม้จนกระทั่งวันนัดอ่านคำพิพากษาก็ตาม สำหรับการไกล่เกลี่ยคดีแรงงานมีบัญญัติไว้ในมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ. 2522 ที่ว่าเมื่อโจทก์จำเลยมาพร้อมกันแล้วให้ศาลแรงงานไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันโดยให้ถือว่า ว่าคดีแรงงานมีลักษณะพิเศษอันควรระงับได้ด้วยความอันดีต่อกัน เพื่อให้ความสัมพันธ์ทั้งสองฝ่ายจะได้มีความสัมพันธ์กันต่อไป (Wasawong, 1997)

ปัจจุบันศาลแรงงานภาค ๒ ให้ความสำคัญกับเรื่องการไกล่เกลี่ยมากที่สุด โดยกำหนดหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยสำหรับผู้มีหน้าที่ไกล่เกลี่ยไว้ ดังนี้ 1) องค์คณะพิจารณาคดีประกอบด้วย องค์คณะผู้พิพากษาศาลแรงงาน 2) ผู้พิพากษาอาวุโสและผู้พิพากษาที่มีคุณสมบัติเหมาะสมขึ้นบัญชีผู้ประนีประนอมเพื่อไกล่เกลี่ยคดีที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 3) นิติกร ทำหน้าที่ควบคุมดูแลให้คู่ความได้เจรจากัน (Limchai, 2013) ขณะเดียวกันจำนวนคดีความที่นำไปสู่ศาลก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แม้ศาลจะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมมากเพียงใดก็ไม่สามารถลดจำนวนคดีลงได้ (Wilawan, 2010) สภาพการไกล่เกลี่ยที่ปรากฏพบว่ายังมีความขัดแย้งกันของคู่ความในระหว่างการไกล่เกลี่ย หรือคู่ความไม่ไว้วางใจผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งมีมูลเหตุปัจจัยหลายอย่างทำให้การไกล่เกลี่ยไม่เป็นผลสำเร็จ จึงต้องมีการพัฒนานักเจรจาไกล่เกลี่ยให้มีการนำหลักพระพุทธ-ศาสนา มาช่วยให้เกิดการยอมรับมากขึ้น

นักเจรจาไกล่เกลี่ยทางพุทธจึงมีหน้าที่สำคัญในการนำเสนอทางเลือกให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และความต้องการของคู่กรณีเพื่อให้มนุษย์และสังคมที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งได้เข้าใจหน้าที่ของมนุษย์และสังคมที่ต้องอยู่ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ “การหลบหนี” หรือ “สลาย” ความขัดแย้ง แต่ต้องยอมรับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในฐานะที่เป็นมนุษย์ที่ต้องมี “ทุกข์” เป็นองค์ประกอบในการดำเนินชีวิตในสังคม ดังนั้นการแสวงหาคำตอบว่า ความขัดแย้งเกิดจากอะไร นำไปสู่อะไร แล้วควรจะมีการแสวงหาทางออกหรือหาเครื่องมือเพื่อนำไปสู่ทางออกหรือความขัดแย้งให้ถูกต้องตามหลักเหตุผล ที่เหมาะสมตามกาลเวลาของบุคคลและชุมชน (Phramaha Hansa Dhammahāso, 2011) จึงจะทำให้มนุษย์และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

จากที่กล่าวมา เมื่อพิจารณาถึงผู้ไกล่เกลี่ยที่มีองค์ความรู้กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยและด้านกฎหมายที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย ซึ่งยังไม่น่าเพียงพอต่อสถานการณ์ปัจจุบัน จึงควรมีเรื่องหลักพุทธสันติวิธีประกอบกระบวนการในการพัฒนาส่งเสริมผู้ไกล่เกลี่ย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบ: กรณีศึกษาศาลแรงงานภาค 2 เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานภาค 2 เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้พิพากษาสมทบ ศาลแรงงานภาค 2
2. เพื่อศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี
3. เพื่อเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานภาค 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบ: กรณีศึกษาศาลแรงงานภาค 2” ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากหนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการไกล่เกลี่ยในศาลแรงงานภาค 2 โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 รวบรวมเอกสาร เนื้อหา ทฤษฎีแนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และหลักพุทธสันติวิธี เพื่อนำมาใช้ในการสร้างเครื่องมือ และนำมาเป็นกรอบในการบูรณาการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ขั้นที่ 2 นำข้อมูลที่ได้มาสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นที่ 3 ทำการเลือกสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบบเจาะจง (Purposeful Selection) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีลักษณะเฉพาะ ตามวัตถุประสงค์สามารถสะท้อนความจริงได้ดีที่สุด ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา 3 ท่าน กลุ่มผู้พิพากษาและผู้เชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท 7 ท่าน และกลุ่มผู้พิพากษาสมทบและผู้เชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศาลแรงงานภาค 2 รวมจำนวน 15 ท่าน ซึ่งข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องครบถ้วน

ขั้นที่ 4 นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกได้นำมาวิเคราะห์ โดยการจัดกลุ่ม ให้ความหมาย พร้อมสรุปเนื้อหาจากพื้นที่ และนำข้อมูลที่ได้มาประกอบกับข้อมูลเชิงเอกสารที่วิเคราะห์ไว้เกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ย ทำการวิเคราะห์หาข้อสรุปหรือคำอธิบายเชิงทฤษฎีจากลักษณะหรือบริบทโดยทั่วไปไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้นๆ ในเชิงพรรณนาอย่างมีระบบระเบียบถูกต้องตรงประเด็นและความน่าเชื่อถือของข้อมูล และนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบ: กรณีศึกษาศาลแรงงานภาค 2

ขั้นที่ 5 นำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบ: กรณีศึกษาศาลแรงงานภาค 2 โดยสรุปผลการวิจัยในเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่อง กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบ: กรณีศึกษาศาลแรงงานภาค 2 ผู้วิจัยประสงค์จะศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และหลักพุทธสันติวิธีเพื่อนำมาบูรณาการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานภาค 2 จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานภาค 2

จากการศึกษาสภาพปัญหา และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานภาค 2 พบปัญหาและอุปสรรค ดังนี้ 1) คู่ความไม่สมัครใจเข้าร่วมไกล่เกลี่ย โดยหลักการแล้วเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความสมัครใจของคู่ความที่มีความขัดแย้งกัน และต้องการที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งให้หมดไปด้วยความสมัครใจที่แท้จริง และเต็มใจที่จะไกล่เกลี่ย 2) ทักษะของผู้พิพากษาสมทบในการไกล่เกลี่ย จะต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดี มีความปรารถนาดี มีความเป็นกลางและมีความเข้าใจต่อผู้พิพาทในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง การไกล่เกลี่ยจะดำเนินไปในทิศทางใดย่อมเป็นหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยที่จะกำหนดรูปแบบของการเจรจาให้เหมาะสมกับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น บทบาทหน้าที่และคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ 3) ระยะเวลาในการ

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็จะเป็นสาเหตุที่ทำให้คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่มีเจตนาที่จะยุติข้อพิพาทอย่างแท้จริง หรือยังไม่สามารถที่จะชำระหนี้ได้ จะใช้การไกล่เกลี่ยในศาลเพื่อเป็นช่องทางในการประวิงคดี ซึ่งจะทำให้คู่ความอีกฝ่ายเสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และ 4) ปัญหาจากบุคคลที่ภายนอกของแต่ละฝ่ายที่เข้ามาคัดค้านหรือกดดันไม่ต้องการให้ประนีประนอมยอมความกัน

ประเด็นที่ 2 กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี

จากการศึกษาพบว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจำเป็นต้องมีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเพื่อมิให้เกิดความท้อถอย ลำเอียง และมีความอดทน อดกลั้น หลักการแห่งศาสนาพุทธสามารถนำมาปรับใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลแรงงานภาค 2 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณคดี โดยใช้รูปแบบการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ 9 ขั้นตอน คือ 1) คุมสติ (Mindfulness Control) 2) ทำหน้าที่กลียณมิตร (Emotion Process) 3) สื่อสารอย่างลึกซึ้ง (Deep Communication) 4) วิเคราะห์เรื่องราว (Issues Analysis) 5) เข้าถึงวิธีการ (Approaching to Strategies) 6) คิดอย่างแยบคาย (Thinking Wisely) 7) หาจุดสนใจ (Interest Finding) 7) เสนอทางเลือก (Option Creating) และ 9) สร้างสัมพันธ์ภาพอันดี (New Relationship Building) (Tiansongjai, 2011)

ประเด็นที่ 3 กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบศาลแรงงานภาค 2

กระบวนการไกล่เกลี่ยตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบ ศาลแรงงานภาค 2 โดยแบ่งกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทออกเป็นหลักการพื้นฐานของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท องค์ประกอบของธรรมในการเสริมกระบวนการในการไกล่เกลี่ย และกระบวนการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยจะนำเสนอตามลำดับดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมและลดภาวะอารมณ์

การเตรียมความพร้อมและลดภาวะอารมณ์ มีความสำคัญและจำเป็นมากเพราะสภาพของปัญหาในเรื่องความสมัครของคู่พิพาทในการไกล่เกลี่ยนั้น คู่พิพาทส่วนมากจะเอาชนะกันด้วยอารมณ์ ทิฐิ โดยต่างฝ่ายต่างไม่ยอมผ่อนผันให้แก่กัน ซึ่งการไกล่เกลี่ยจะกระทำได้อีกต่อเมื่อทุกฝ่ายเปิดใจยอมรับเพื่อเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ลดความขุ่นเคือง โกรธแค้น (โทสะ) มาสู่ความต้องการหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดังนั้นขั้นตอนการเตรียมความพร้อม ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ควรมีสติ มีหลักธรรมเข้ามายึดเหนี่ยวตามสภาพปัจจัยที่เกิดขึ้น คือ

1. การมีสติ เพราะความขัดแย้งมักทำให้ขาดสติ เกิดปฏิกิริยาตอบโต้ อย่างรวดเร็ว อารมณ์ความรู้สึกก็รุนแรง เมื่อสติขาดหายไป การไกล่เกลี่ยช่วยให้เกิดความรู้สึกตัวระดับหนึ่ง การกระทำ ความคิด และความรู้สึกจะเปิดกว้างยอมรับผู้ไกล่เกลี่ย หากผู้พิพากษาสมทบที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยมีสติ ก็จะช่วยให้คู่พิพาทมีสติมากขึ้น ดังนั้น เพราะคู่พิพาทเห็นผิดจากความเป็นจริง มีโทสะและความเครียดขยายตัว การไกล่เกลี่ย

ช่วยให้ทุกฝ่ายเป็นมิตรที่ดีซึ่งกันและกัน เพราะความโกรธและระแวงกันหายไป มิตรภาพที่ดีกลับคืนมาสู่คู่พิพาท

2. **ความเป็นมิตร** ในการเข้าสู่กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยหรือเริ่มต้นในการเกลี่ย ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยทำให้คู่พิพาทสามารถเข้าใจซึ่งกันและกันได้ ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่มีเมตตา มีความกรุณา มีความเป็นเพื่อน มีความจริงใจ มีกิริยาท่าทางที่ชวนให้คู่พิพาทอยากเล่าเรื่องราวความขัดแย้งที่เกิดขึ้น คู่พิพาทจะไว้วางใจในการเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้น และมีความเชื่อมั่นว่าผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะไม่ทำร้ายตนเอง ความเป็นกัลยาณมิตรจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการคลี่คลายสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จะทำให้บรรยากาศในการพูดคุย รู้สึกผ่อนคลายและเกิดความไว้วางใจกัน เข้าถึงจิตใจและสร้างความสนิทสนมเป็นกันเองทำให้รู้สึกอบอุ่นและเป็นที่ยอมรับได้ ไม่ชักนำคู่พิพาทไปในทางที่เสื่อมเสีย เช่น ไม่ยุยงให้คู่พิพาทใช้กระบวนการพิจารณาทางศาลยุติธรรม

3. **ความร่วมมือ** ผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีความเพียรพยายาม เพื่อให้คู่พิพาทเห็นประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันมากกว่าอยู่แบบขัดแย้งกัน ต้องอธิบายให้คู่พิพาทเห็นว่า ถ้าไม่เจรจาสงบศึกจะเกิดอะไรขึ้น ดังนั้นผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยควรทำให้คู่พิพาทตระหนักถึงการใช้ความเมตตา เห็นประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

4. **ความอดทนและอดกลั้น** จากปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะในการทำหน้าที่ จะมีทั้งผู้ที่มีความรู้และไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ดังนั้น ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจึงต้องมีความอดทนอดกลั้นมากกว่าคู่พิพาท

5. **ความรู้รอบรู้** มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะทำการไกล่เกลี่ย มีทักษะ รู้จักขั้นตอนของการไกล่เกลี่ย

6. **รู้จักเหตุ และผล** ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยควรมีเหตุและผลที่จะเจรจาและอธิบายให้คู่พิพาทได้ฟังเกิดความเข้าใจ

7. **ความเป็นกลาง** การไกล่เกลี่ยด้วยความเป็นกลางยุติธรรมไม่อคติ (อูเบกขา) คือ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องยึดถือ ปฏิบัติ วางใจเป็นกลาง ไม่เห็นแก่พวกพ้อง ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ที่จะพึงได้

8. **สร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น** ในการปฏิบัติหน้าที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม เป็นที่ยอมรับของคู่พิพาท เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในระหว่างปฏิบัติหน้าที่

9. **การแยกเจรจาทีละฝ่าย** การแยกเจรจาทีละฝ่ายมีจุดประสงค์เพื่อหาข้อเท็จจริง และเพื่อให้ความมั่นใจของแต่ละฝ่ายในการพูดความจริง ระหว่างผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยกับคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

10. **การโน้มน้าว** การไกล่เกลี่ยที่เป็นมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ จำเป็นต้องมีแนวทาง ขั้นตอน และวิธีการปฏิบัติที่ ชัดเจน ให้ข้อเสนอแนะทางเลือกที่เกิดประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย มีทักษะการพูดเพื่อการไกล่เกลี่ย การไกล่เกลี่ยต้องแสดงถึงความปรารถนาดี และความเอาใจใส่ (เมตตา)

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์และค้นหาสาเหตุข้อพิพาท

การวิเคราะห์และค้นหาสาเหตุข้อพิพาท เพื่อให้เข้าใจปัญหาโดยนำหลักพุทธธรรมด้านอริยสัจ 4 เพื่อมาประกอบใช้ให้เกิดสันติ ความสงบ ดังนี้

1. **การค้นหาสาเหตุหรือปัญหา (ทุกข์)** รวบรวมปัญหา สาเหตุ ของการเกิดปัญหาข้อพิพาทหรือความขัดแย้งระหว่างคู่พิพาทที่เกิดขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความเครียด ความวิตกกังวล ความสูญเสียที่เกิดขึ้นในเรื่องของเวลา ค่าใช้จ่าย โอกาส และประโยชน์ต่าง ๆ ที่พึงจะได้รับ ตลอดจนลดต้นทุน ทิฐิ ซึ่งหลักธรรมดังกล่าว ทำให้เข้าใจความจริงของธรรมชาติ เพราะหลักอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค สามารถนำมาวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ เช่น ทำไมจึงคิดต่างกัน ผลดี ผลเสีย เป็นต้น

2. **ทำความเข้าใจปัญหาหรือความทุกข์ให้ชัดเจนก่อน** การกำหนดประเด็นข้อพิพาทให้ชัดเจน จะช่วยในการหาทางแก้ไขปัญหาหรือดับทุกข์เป็นไปได้ตรงจุดและง่ายขึ้น

3. **สืบเสาะหาสาเหตุ ที่ทำให้เกิดทุกข์** สาเหตุบางอย่างทำให้เกิดทุกข์ คือ ตัณหา ความอยากมี อยากเป็น ความอยากเกินพอดี ที่มีอยู่ในจิตใจคน ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงความเป็นไปได้หรือเป็นไปได้หรือไม่ ควรหรือไม่ควร จึงเป็นต้นเหตุให้เกิดความทุกข์ ซึ่งสามารถนำไปแก้ไขปัญหาที่เกิดกับคดีแรงงานระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง สมุทัยหรือเหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดข้อพิพาทหรือความขัดแย้ง เป็นผลอันมีที่มาจากสาเหตุ การจะดับทุกข์ได้อย่างเหมาะสมตรงจุด จะต้องทราบสาเหตุแห่งทุกข์นั้นให้ชัดเจนเสียก่อน ความขัดแย้งของนายจ้างและลูกจ้าง ควรได้มีการเจรจาถึงสาเหตุ ถึงความต้องการที่ต่างของทั้งสองฝ่าย เพื่อนำมาวิเคราะห์ และหาทางแก้ไขข้อพิพาทต่อไป การเรียกร้องหรือจุดยืนที่แสดงออกมา บางครั้งกลับซ่อนอยู่ภายในไม่เปิดเผยออกมา ในการไกล่เกลี่ย ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยพบว่า ความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาทไม่ตรงกับข้อเรียกร้องหรือจุดยืนที่แสดงออกมา ตราบใดที่ยังไม่สามารถค้นพบหรือบรรลุถึงความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาท ปัญหาที่เกิดขึ้นก็ไม่สามารถระงับได้

4. **การแยกแยะ คติพิจารณาอย่างรอบด้าน** การจำแนกแยกแยะความต้องการของคู่พิพาท ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องตามที่ได้ฟังจากคำบอกเล่าของคู่พิพาทแต่ละฝ่าย โดยจัดลำดับความสำคัญของแต่ละประเด็นที่คู่พิพาทต้องการเพื่อนำมาพิจารณาและจัดให้มีการเจรจากันเป็นเรื่องๆ ไป

5. **จุดยืนหรือความต้องการที่แท้จริง** การค้นหาให้พบความต้องการที่แท้จริงที่ซ่อนอยู่นั้นเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ไกล่เกลี่ยจำเป็นต้องค้นหาความต้องการที่แท้จริงนั้นให้เจอ เพื่อหาวิธีระงับข้อพิพาทได้อย่างเหมาะสมและตรงประเด็น กระบวนการในการค้นหาความต้องการที่แท้จริงจึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุข โดยใช้หลักธรรมอริยสัจ 4

ขั้นตอนที่ 3 การจัดการปัญหาความขัดแย้ง

ขั้นตอนนี้ ได้ใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังจะเห็นได้จากข้อปลีกย่อยที่น่าสนใจต่อการจัดการปัญหาความขัดแย้ง ดังนี้

1. รวบรวมทางเลือก โดยการรวบรวมข้อเท็จจริงให้ได้มากที่สุด และนำมาวิเคราะห์ข้อขัดแย้งแต่ละข้อให้เกิดความกระจ่าง โดยการพิจารณาว่าข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจะเข้ากับกฎหมายหรือไม่ ซึ่งวิธีการดังกล่าว ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจึงต้องอาศัยหลักธรรมหลายประการบูรณาการกัน

2. ประเมินข้อดีข้อเสีย การประเมินจุดอ่อนจุดแข็งสำหรับทางออกที่ได้กำหนดโดยเห็นพ้องต้องกันไว้ว่าวิธีการแก้ไขข้อพิพาทหรือทางออกแต่ละอย่างนั้น มีข้อดีข้อเสียอย่างไรซึ่งการประเมินในที่นี้บางครั้งผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย จะต้องประเมินโดยทำต่อหน้าคู่พิพาททั้งสองฝ่ายพร้อมกัน และไม่ก่อให้เกิดความกลัวที่จะยอมรับข้อเสียเปรียบและข้อได้เปรียบที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับหลัก อัตตัญญูตา คือ รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องเข้าใจวัตถุประสงค์ของสิ่งที่ตนทำว่ามีความมุ่งหมายอย่างไร และรู้ว่าสิ่งที่ตนกำลังทำนั้น จะบังเกิดผลดีหรือผลเสียอย่างไร ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ นั้นหมายความว่า ต้องรู้ผลที่มาจากเหตุ รู้เป้าหมาย รู้หลักการที่ตนปฏิบัติเพื่อจะได้ดำเนินการอย่างถูกต้องตามเป้าหมายนั้น

3. ประเมินข้อแนะนำแต่ละข้อ การประเมินผลของทางเลือกต่างๆ ที่กำหนดประเด็นไว้ เพื่อให้คู่พิพาทเข้าใจสิ่งที่ตัวเองได้พูดออกไป จะได้รับความสนใจ และได้รับการพิจารณาหรือไม่ประการใด ซึ่งตรงกับหลักอัตตัญญูตา คือ รู้จักตน รู้ตามความเป็นจริง ตัวเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะเพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น โดยรู้ภูมิปัญญา คือ รู้ว่าตนเอง มีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร (Pra Prom Kunaporn, 2008) ซึ่งในกระบวนการไกล่เกลี่ยนั้น คู่ความจะได้รู้สภาวะความเป็นจริงทิศทางของการเจรจาจะเป็นอย่างไร โดยการยึดหลักคุณธรรมข้อนี้ เพื่อนำมาส่งเสริมการตัดสินใจของข้อพิพาท

4. ใครควรถึงผลต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น เมื่อได้เห็นข้อดีข้อเสีย และข้อเด่นข้อด้อยของแต่ละฝ่าย ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจะต้องเริ่มหาทางออกหรือทางแก้ไขพร้อมให้ข้อเสนอแนะ ซึ่งต้องสมเหตุสมผลตามความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาททุกฝ่าย ซึ่งตรงกับหลักกาลัญญูตา คือ รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่พึงใช้ในการประกอบกิจ ทำหน้าที่การงาน ปฏิบัติการต่างๆ ซึ่งในการไกล่เกลี่ย ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยต้องประเมินสถานการณ์ว่าการเจรจาที่ผ่านมา ควรหาข้อสรุปที่เหมาะสมได้หรือยัง

5. คู่พิพาทเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง เมื่อใครควรถึงผลต่างๆ ที่จะติดตามมาจากข้อเสนอแต่ละข้อแล้ว ควรให้คู่ขัดแย้งเป็นผู้ตัดสินใจด้วยตนเอง

นอกจากนี้เราพึงระแวงระวังเวลามีข้อแนะนำ คู่ขัดแย้งอาจถือว่าข้อแนะนำนั้นเป็นคำชี้แนะ ซึ่งจะทำให้ความรับผิดชอบในการตัดสินใจเริ่มจะตกมาอยู่กับผู้ไกล่เกลี่ยก็ได้ ถ้าจะให้การตัดสินใจมาอยู่ในมือของคู่ขัดแย้ง เราควรเสนออย่างกว้างๆ ให้เป็นแนวคิดหรือเป็นการกระตุ้นให้คู่ขัดแย้งใคร่ครวญด้วยวิจรรณญาณของตน

ขั้นตอนที่ 4 หาทางออกหรือข้อตกลงร่วมกัน

การหาทางออกร่วมกันหรือสร้างข้อตกลงร่วมกัน สิ่งสำคัญที่จะทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดการยอมรับและประสบความสำเร็จ จะต้องเกิดแนวคิดร่วมกันดังนี้

1. ทั้งสองฝ่ายต้องลดความต้องการหรือจุดยืนให้อยู่ในระดับที่สามารถยอมรับได้
2. การเข้าใจหลักการให้อภัยทานซึ่งกันและกัน
3. พินิจพิจารณาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ (ข้อตกลง)

สรุป

กระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี ของศาลแรงงานภาค 2 พบว่า การใช้ผู้พิพากษาสมทบทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยนับว่าเป็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยวิธีหนึ่งที่ไม่ต้องใช้กระบวนการทางกฎหมาย ในการจัดความขัดแย้งเพื่อจะให้เกิดผลกระทบเชิงลบให้น้อยที่สุด การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งโดยมีบุคคลที่สามหรือคนกลางมาทำหน้าที่เป็นผู้เสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาประโยชน์ และหนทางที่จะเป็นไปได้มากที่สุดให้แก่คู่กรณี อีกทั้งยังช่วยเหลือในการเจรจาต่อรองระหว่างคู่กรณีหรือคู่ความเพื่อให้สามารถบรรลุข้อตกลง และขจัดความขัดแย้งลงได้ โดยความสมัครใจของคู่กรณี ทั้งนี้ข้อเสนอแนะของผู้ไกล่เกลี่ยไม่ถือเป็นข้อผูกพันที่จะบังคับให้คู่กรณีหรือคู่ความต้องปฏิบัติตามแต่อย่างใดการไกล่เกลี่ยนั้นจะช่วยรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่กรณีและก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีขึ้นทั้งสองฝ่ายโดยที่คู่กรณียังคงรักษาสัมพันธภาพอันดีต่อกันไว้ได้

ดังนั้น การไกล่เกลี่ยนั้นเป็นหนึ่งในสันติวิธีที่จะนำมาจัดการความขัดแย้งเพื่อที่จะลดผลกระทบเชิงลบให้น้อยที่สุด เพราะเป็นกระบวนการที่คู่เจรจาดกลงสมัครใจที่จะมาเจรจากันโดยมีบุคคลที่สามหรือคนกลางที่เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่ายหรือทุก ๆ ฝ่ายการเจรจาไม่ได้มุ่งหวังที่จะมาเอาชนะกันหรือให้ได้มากที่สุดเหมือนในกรณีการเจรจาต่อรองธุรกิจรวมทั้งกระบวนการสื่อสารที่ใช้ก็เป็นไปอย่างโปร่งใสมีความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ผลสำเร็จของการเจรจาไกล่เกลี่ยคือความพึงพอใจของทุกฝ่าย โดยใช้กระบวนการที่เรียกว่าการเจรจาโดยยึดประโยชน์ร่วมเป้าหมายของการเจรจา คือ ข้อยุติที่ต่างฝ่ายร่วมกันเลือกทางเลือกต่างๆ ที่ร่วมกันและแสวงหาจึงนับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถนำมาจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้อย่างสันติ

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการวิจัยงานครั้งนี้ พบว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบ ศาลแรงงานภาค 2 ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ศาลแรงงานทั้งในส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาค ควรมีการสัมมนากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี เพื่อส่งเสริมให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาท เข้าใจหลักอริยสัจ 4 หลักกอดติ 4 หลักพรหมวิหาร 4 หลักสัปปุริสธรรม ตลอดจนเรื่องของสติ มาประยุกต์ใช้ในการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาท
2. ศาลแรงงานทั้งในส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาค ควรมีการอบรมระยะสั้นเกี่ยวกับวิชา เช่น มนุษยสัมพันธ์ จิตวิทยาสังคม หลักพุทธธรรม เป็นต้น อันจะทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยึดหลักพุทธสันติ

ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธีของผู้พิพากษาสมทบ ศาลแรงงานภาค 2” ผู้วิจัยพบว่ายังมีประเด็นที่เป็นสาระสำคัญที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักพุทธสันติวิธี เพื่อเป็นต้นแบบในเชิงการวิจัยเพื่อการพัฒนา (Research and Development) ในอันที่จะนำไปสู่การประยุกต์ใช้ที่เป็นรูปธรรม
2. ควรมีการศึกษาหลักพุทธสันติวิธีในประเด็นอื่นๆ เช่น จริต 6 ภาวนา 4 เพื่อนำมาบูรณาการกับกระบวนการไกล่เกลี่ย
3. ควรศึกษาการพัฒนาศักยภาพของผู้ไกล่เกลี่ยเพิ่มเติมในด้านอื่นๆ ที่สอดคล้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีแรงงาน เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาศักยภาพของกระบวนการไกล่เกลี่ยในองค์กรต่อไป
4. ควรมีการติดตามผลหลังจากการทำวิจัยอย่างต่อเนื่องว่ามีการนำผลไปใช้ประโยชน์อย่างไร

References

- Center for Reconciliation and Peace. (n.d.). *What's Mediation*. Retrieved March 4, 2019, from http://www.tkpc.coj.go.th/doc/data/tkpc/tkpc_1461818013.pdf
- Court of Justice. (2016). *Specialized Court of Appeal*. Bangkok: Thana Press.
- Limchai A. (2013). *Mediation in Labour Cases*. Bangkok: Judicial Training Institute, Office of the Judiciary.
- Dhiravegin L. (2010). Conflicts and Resolutions. *The Journal of Prapokklao*, 8(1), 8-15.
- Saneewong Na Ayuthaya S. (2002). *Labour Court*. Retrieved December 25, 2018, from <http://www.nationejobs.com/content/tiptools/jobtips/template.php?conno=114>
- Tiansongjai C. (2011). *Buddhist Mediation: Concept and Tools Conflict Management*. Dissertation Doctor of Philosophy (Buddhist Studies). Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phramaha Hansa Dhammahāso. (2011). *Buddhist Peaceful Mean: Integrating the Principles of Tools and Manage Conflicts*. Bangkok: 21 Century.
- Phra Dhampīṭaka (P.A.Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Wasawong S. (1997). *Act on the Establishment of and Procedure for Labor Court, B.E. 2522*. Bangkok: Sri Anun Printing.
- Wilawan K. (2010). *Act on the Establishment of and Procedure for Labor Court: Description of Labor Protection Law*. Bangkok: Winyuchon.

วิกฤตสื่อในสังคมไทย: การศึกษาและการพัฒนารูปแบบ การรายงานข่าวสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี*

Media Crisis in Thai Society: A Study and Development of Peace Journalism Model by Buddhist Peaceful Means

^{1*}ศรีลัดดา อุทัยรัตน์, ¹พระราชปรีดิทีวี และ ²ขันทอง วัฒนประดิษฐ์

^{1*}Sriladda Uthayaratana, ¹Phra Rajapariyatkavī and

²Khantong Wattanapradith

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{1*}Corresponding Author. E-mail: sriladda_u@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสถานการณ์ข่าวสารในสภาพปัจจุบันและการรายงานข่าวของสื่อมวลชน 2) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการรายงานข่าวสันติภาพตามหลักพุทธสันติวิธี 3) เสนอรูปแบบการรายงานข่าวสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า

1) สถานการณ์ข่าวสารปัจจุบันและปัญหาการรายงานของสื่อเกิดสภาวะที่เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยี เสมือนโดนคลื่นเทคโนโลยีถล่ม ส่งผลต่อการเคลื่อนย้ายทุน การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์สื่อ ตัวสื่อมวลชน และจริยธรรมสื่อ 2) การรายงานข่าวสันติภาพเกิดขึ้นจากการคำนึงถึงประโยชน์ของสังคม ไม่ปรารถนาให้เกิดหรือสนับสนุนการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง สอดคล้องกับหลักพุทธสันติวิธี เพื่อดำเนินชีวิตที่มีความสุขและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสันติท่ามกลางความแตกต่าง หลากหลาย แต่ยังไม่สามารถนำพาผู้อ่านหรือผู้รายงานข่าวไปสู่จุดหมายในชีวิต คือ ความสุข สันติ จึงต้องนำหลักธรรมคือกาลามสูตรและอริยสัจ 4 มาเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จในกระบวนการทำงาน ประกอบกับหลัก

พรหมวิหาร 4 ปธาน 4 และอคติ 4 เท่ากับให้การศึกษาทางปัญญาและพัฒนาทั้งตัวผู้ส่งสารและผู้รับสาร และเป็นเครื่องมือที่ทำให้วิกฤตสื่อผ่านพ้นไปได้ด้วยปัญญาคือการให้ความรู้และข้อเท็จจริงแก่สังคม ดังเช่น การรายงานข่าวหมูป่าอคาเดมีติดถ้ำ 3) หลักพุทธสันติวิธีที่ประยุกต์ใช้ในกระบวนการรายงานข่าวมีหลักการ วิธีการ และกระบวนการที่สำคัญ คือ WP-3F with M คือการมีสติ เป็นฐานนำเสนอข้อเท็จจริง ทันเหตุการณ์ และก่อให้เกิดศรัทธา (Faith) ในตัวสื่อ จะนำสังคมให้เกิดปัญญา (Wisdom) ด้วยคุณลักษณะ MIM ของ นักข่าวยุคหลอมรวมสื่อ คือ Mindset, Inner Peace และ Multi-Skill

คำสำคัญ: วิกฤตสื่อ; การรายงานข่าวสันติภาพ; พุทธสันติวิธี

Abstract

This research aims to focus mainly on 3 following subjects: 1) to study and analyze the current news and the issue caused by journalists 2) to study principles, conceptual idea and theories behind Peace Journalism by Buddhist Peaceful Means, and 3) to present a model of Peace Journalism by Buddhist Peaceful Means. They are done throughout qualitative research. The result from this research declares that:

1) The digital disruption has occurred to be a significant obstacle for present news reports, which directly caused capital movement, media landscape, reporters and media's ethics. 2) Peace Journalism happens mainly from the awareness of benefits to humanity, not desiring violence nor promoting violence to solve conflict problems, which is in accordance with Buddhist peaceful means to live a happy way of life and peacefully live together with others in different diversity; however, the journalists/reporters have not yet succeeded to convince readers/consumers to reach the goals of their lives, happiness and peace. To accomplish that, 'kālāma Sutra' and the 'Four Noble Truths' are the keys for successful working process, together with the Four Divine States of Mind (Brahmavihāra), The Four Great Efforts (Padhāna) and the Four Prejudices (Agati) to yield wisdom education and to improve both message senders and receivers; moreover these can be the tools to let go the media crisis through wisdom of giving knowledge and facts to society, for the example of reporting the news of the Wild Boars Football Academy trapped in Tham Luang Cave; and 3) The application of the essential Buddhist peaceful means to a process of reporting the news are called 'WP-3F with M' method consisting of the Mindfulness base of presenting Fact, the fact is presented in time and Fast, and causing Faith in the media themselves, which will bring wisdom of MIM characteristics of reporters in the era of convergence media, standing for Mindset, Inner-Peace and Multi-skill for sustainably developing peace

Keywords: Media Crisis; Peace Journalism; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

การทำงานของสื่อข่าวมืออาชีพไม่ได้มุ่งหวังที่จะลดปัญหาความขัดแย้ง แต่การรายงานข่าวที่ดี ถูกถว้น ไม่เอนเอียงนั้นบ่อยครั้งนำไปสู่การคลี่คลายความขัดแย้งผู้ที่เป็นผู้สื่อข่าวมืออาชีพนั้น อาจจะไม่ว่าตัวว่าแท้จริงแล้วพวกเขาเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านความขัดแย้งอยู่แล้ว (Howard, 2004)เนื่องจากสำหรับผู้สื่อข่าว ความเปลี่ยนแปลงคือ ข่าวและเมื่อไหร่ก็ตามที่ความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น เมื่อนั้นมักมีความเห็นไม่ลงรอยกัน หรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเสมอ ทั้งที่เป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ที่ชอบความเปลี่ยนแปลง กับผู้ที่ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง หรือระหว่างผู้ที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงกับผู้ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นในการทำงานของผู้สื่อข่าว จึงมักจะเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งอยู่เสมอๆ แต่ผู้สื่อข่าวจำนวนมากมีความรู้เกี่ยวกับความขัดแย้งน้อยมาก ผู้สื่อข่าวมักไม่รู้จักสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้ง หรือไม่รู้ว่าความขัดแย้งจะจบอย่างไร และไม่รู้ว่าความขัดแย้งนั้นมีหลายลักษณะ

ศาสตราจารย์โยฮัน กัลป์ตุง (Galtung, 2010) นักวิชาการชาวนอร์เวย์ ผู้ก่อตั้งและผู้อำนวยการ TRANSCEND Peace and Development Network ซึ่งเป็นองค์กรที่เผยแพร่และรณรงค์แนวคิดเรื่องสื่อเพื่อสันติภาพ โดยหวังกระตุ้นให้สื่อเห็นความสำคัญเรื่องสันติภาพเพื่อนำเสนอเหตุการณ์และมองลึกไปถึงการวิเคราะห์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เพื่อหาหนทางก้าวให้พ้นความขัดแย้งนั้นก็มี นอกจากนี้ยังระบุว่าการรายงานข่าวเพื่อสันติภาพต้องก้าวพ้นจากการตอบคำถาม 5W1H ตามหลักวารสารศาสตร์ดั้งเดิม แต่ต้องเพิ่ม S - Solution หรือการแก้ปัญหาและ C - Common Ground หรือการนำเสนอเบื้องลึกของความขัดแย้ง เพื่อช่วยเป็นกลไกในการสร้างสันติภาพด้วย

ทั้งนี้โดยทั่วไปนิยามของข่าว(News)ส่วนใหญ่สรุปได้ว่าเป็นการรายงานข้อเท็จจริง ทันเหตุการณ์ น่าสนใจ มีความสำคัญและมีผลกระทบต่อส่วนรวม ทั้งนี้การรายงานข่าวที่ดีและมีคุณภาพนั้นเป็นงานที่ไม่่ง่ายนัก เพราะสถานการณ์ที่บีบบังคับ เวลาที่จำกัด การเผชิญความยากลำบากในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง เนื่องจากฝ่ายที่รับผิดชอบดูแลในภาพรวมซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐ รวมทั้งฝ่ายที่ขัดแย้ง ต่างก็พยายามจะควบคุมข่าวสารที่ออกจากสื่อ ยิ่งทำให้การปฏิบัติงานของสื่อายากยิ่งขึ้น เพราะการรายงานข่าวที่ดี ต้องมีข้อเท็จจริงครบถ้วนและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อผู้รับสารนั้น ถูกกระบวนการดังกล่าวเข้ามาแทรกแซง ดังนั้นสื่อจึงต้องใช้ความพยายามเพิ่มขึ้นในการเสาะแสวงหาข้อเท็จจริง กลั่นกรอง ตรวจสอบ โดยไม่ถูกควบคุม หรือตกเป็นเครื่องมือในการรายงานข่าว เพื่อยืนหยัดในหน้าที่หมาเฝ้าบ้าน (Watchdog) และ นายทวารข่าวสาร (Gatekeeper) ในขณะเดียวกันก็ต้องไม่เป็นตัวกระตุ่นหรือขยายความขัดแย้งในสังคมให้ทวีขึ้น (Teacher, 2019)

ตัวอย่างการรายงานข่าวเชิงสันติภาพที่น่าสนใจและสร้างภาพสะท้อนสื่อให้เห็นชัดเจนในการทำหน้าที่ดังกล่าว คือเหตุการณ์เยาวชนและโค้ชทีมฟุตบอลหมูป่าอคาเดมีติดถ้ำหลวงจำนวน 13 คนหายเข้าไปในถ้ำเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2561ที่วนอุทยานถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน ต.โป่งผา อ.แม่สาย จ.เชียงราย ซึ่งการค้นหาได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนกระทั่งมีรายงานข่าวว่า

ทีมปฏิบัติการค้นหาได้พบเยาวชนและโค้ชที่ติดอยู่ภายในถ้ำ โดยได้รับการยืนยันจากการแถลงข่าวของ นายณรงค์ศักดิ์ โอสถธนากร ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงราย (Osotanakorn, 2018) ในขณะนั้นซึ่งเป็นผู้บัญชาการทีมกู้ภัย เฉพาะกิจในเหตุการณ์ดังกล่าว ว่าพบทุกคนแล้วและปลอดภัยโดยได้เร่งดำเนินการวางแผนช่วยเหลือออกมาจนปฏิบัติการลุล่วงด้วยดี

สถิติจาก กูเกิล เทรนด์ เว็บไซต์ที่รวบรวมการค้นหาจากทุกประเทศทั่วโลกพบว่า ผู้คนจากทั่วโลก หลายเชื้อชาติให้ความสนใจค้นข้อมูลของทีมเยาวชนหมูป่ามากเป็นอันดับสองของทั้งหมด (ในประเทศ สหรัฐอเมริกา) โดยมีผู้ติดตามและค้นหาข่าวนี้นับถึงวันละ 1 ล้าน (Google Trend, 2018) การค้นหาถือเป็น ข่าวที่ได้รับความสนใจ และเป็นการร่วมแรงร่วมใจจากหลายเชื้อชาติ จนมีหลายสำนักข่าวรายงานว่าเป็น ภารกิจระดับโลกที่มีความอบอุ่นในการทำงานร่วมกันอย่างไม่แบ่งแยก เชื้อชาติ สีผิว และศาสนา

วิทยาการสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในชีวิตประจำวัน มีการเปลี่ยนผ่านภูมิทัศน์สื่อ (Media Landscape) เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่าการหลอมรวมสื่อ (Media Convergence) เป็นยุคข่าวสาร เกิดสื่อใหม่ (New Media) ที่มีการหลอมรวมเทคโนโลยี เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ ฯลฯ ได้เข้ามา มีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของผู้รับสารทุกเพศทุกวัย โดยมีสมาร์ตโฟนเข้ามาเป็นสื่อกลางในการรับและส่งข้อมูลข่าวสาร ยิ่งบทบาทในด้านการสื่อสารสูงและรวดเร็ว การกำหนดเนื้อหาและรูปแบบที่เหมาะสมยิ่งมีความซับซ้อน หากมีการนำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสมเช่น สร้างความแตกแยก ความเกลียดชังซึ่งเราพบ บ่อยๆ ในลักษณะการใช้ประทุษวาจาหรือวาจาสร้างความเกลียดชัง (Hate Speech) ทั้งการเข้าไปแสดงความ คิดเห็นและการพาดหัวข่าว ซึ่งส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อระบบสังคม เศรษฐกิจและความมั่นคงของรัฐ

จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษารูปแบบการรายงานข่าวสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่ักข่าวสันติภาพที่มุ่งให้สังคมเกิดสันติสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ข่าวสารในสภาพปัจจุบันและการรายงานข่าวของสื่อมวลชน
2. เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการรายงานข่าวสันติภาพตามหลักพุทธสันติวิธี
3. เพื่อเสนอรูปแบบการรายงานข่าวสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพดังต่อไปนี้คือการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ (Content Analysis) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่มหรือการอภิปรายกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และนำเสนอผลวิจัยเชิงพรรณนา ทั้งนี้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ 4 ด้าน ได้แก่

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาที่ศึกษาคือสถานการณ์สื่อ การรายงานข่าวของสื่อ ตลอดจนนโยบายการบริหารจัดการสื่อ กระบวนการทำงาน การคัดเลือกประเด็น การพาดหัวข่าวและการนำเสนอข่าวสารในสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งผ่านช่องทางสื่อใหม่ โดยในส่วนของแนวคิดเรื่องการรายงานข่าวและบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน ได้ศึกษาถึงแนวคิดการรายงานข่าวสันติภาพ การรายงานข่าวในสถานการณ์ความขัดแย้ง บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน แนวคิดจริยธรรม จรรยาบรรณของสื่อออนไลน์ อิทธิพลของสื่อ การหลอมรวมสื่อ และการสื่อสารเพื่อสันติ นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงเนื้อหาเรื่องสื่อใหม่ สื่อสังคม ส่วนแนวคิดเรื่องพุทธสันติวิธี ได้ศึกษาถึงแนวคิดเรื่องสันติภาพ สันติวิธี ความขัดแย้ง ส่วนหลักธรรม ได้ศึกษาเรื่องอริยสัจ 4, กาลามสูตร, พรหมวิหาร 4, ปธาน 4 และอคติ 4

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ผู้วิจัยศึกษาการนำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านวิทยุการสมัยใหม่ ได้แก่ 1) หนังสือพิมพ์ออนไลน์ 2) ชื่อดับคือ ไทยรัฐออนไลน์ และมติชนออนไลน์ และข่าวโทรทัศน์ ไทยรัฐทีวี กับไทยพีบีเอส 3. ขอบเขตด้านระยะเวลาเริ่มศึกษาตั้งแต่เดือนเมษายน 2561 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2562 และ 4. ขอบเขตด้านประชากรหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คนจากกลุ่มสื่อมวลชน ได้แก่ ผู้บริหารสื่อ บรรณาธิการ ผู้อำนวยการ จำนวน 7 คน หัวหน้าข่าวและนักข่าวภาคสนาม จำนวน 4 คน สื่อมวลชนที่อยู่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องและกำกับดูแลสื่อ จำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา ด้านสันติวิธีและด้านสื่อสารมวลชน จำนวน 4 คนและผู้รับสารจำนวน 10 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลในเชิงคุณภาพตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. **ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data)** โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่างๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. **ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)** โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสารบทความ ทั้งนี้ได้ดำเนินการทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบทความงานวิจัยในวารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นกรอบแนวคิด ประเด็นปัญหาของการวิจัย จากเอกสารที่ได้มีการทบทวน หลังจากที่ได้ทบทวนวรรณกรรมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดแล้ว ผู้วิจัยนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document Research) โดยวิเคราะห์เอกสารโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากสื่อใหม่ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐออนไลน์ หนังสือพิมพ์มติชนออนไลน์ และสื่อเก่า ได้แก่ ไทยรัฐทีวีและไทยพีบีเอส โดยเลือกศึกษาการนำเสนอข่าวนักฟุตบอลทีมหมูป่าติดถ้ำหลวงเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นข่าวที่ได้รับความสนใจสูงสุดทั้งจากในประเทศ

และต่างประเทศ ตั้งแต่วันที่ 26 มิ.ย. – 10 ก.ค.61 โดยนำสถิติการติดตามข่าวมาจากกูเกิล เทรนด์ (Google Trend, 2018) ซึ่งในช่วงดังกล่าวมีผู้เข้าไปค้นหาข่าวหมูป่าสูงสุด

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษานอกเหนือจากเอกสารแล้ว ได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

(1) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) สำหรับกลุ่มนักสื่อสารมวลชนที่อยู่ในกระบวนการผลิตข่าวและรายงานข่าว ตั้งแต่ระดับบรรณาธิการ หัวหน้าข่าว และนักข่าวภาคสนาม รวมทั้งสื่อมวลชนที่อยู่ในองค์กรกำกับสื่อ เช่น กสทช. สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สภาการหนังสือพิมพ์ เป็นต้น รวมทั้งนักวิชาการด้านสื่อ นักวิชาการด้านศาสนา นักวิชาการด้านสันติวิธี และผู้รับสารจำนวนทั้งสิ้น 30 คน

(2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อรับทราบมุมมองที่หลากหลายและยืนยันโมเดลการรายงานข่าวสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี จากผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา สันติวิธี นักวิชาการสื่อและนักวิชาชีพสื่อ จำนวน 6 ท่านได้แก่ 1. พระเมธาวันยธส, รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2. พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3. ดร. เอกพันธ์ ปิณฑวนิช ผู้อำนวยการ สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล 4. ดร.นพ.บรรพต ดนธีรวงศ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 5. อาจารย์กอบกิจ ประดิษฐ์พานิชผล คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต และ 6. สุภัตรา ศรีปัจฉิม หัวหน้าข่าวรถปลดทุกข์และภัยพิบัติ ไทยรัฐทีวี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยสำหรับการวิเคราะห์เนื้อหาคือตารางลงรหัสข้อมูล (Coding Sheet) โดยศึกษาเนื้อหาของพาดหัวข่าวและหัวข้อข่าว โดยนำกรอบแนวคิด Peace Journalism และ War Journalism มาใช้ในการบันทึกข้อมูล ด้วยการนับจำนวนพาดหัวข่าวและสรุปเป็นร้อยละ สรุปว่าสื่อทำหน้าที่รายงานข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะในสัดส่วนเท่าใด โดยแบ่งระยะเวลาการศึกษาเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ระยะที่ 1: วันที่ 26 มิ.ย. 61–2 ก.ค. 62 (สื่อเผยแพร่ข่าวและการค้นหา) และ ระยะที่ 2 : วันที่ 2 ก.ค. 61–10 ก.ค. 62 (พบทีมหมูป่า และช่วยเหลือ) ทั้งนี้เลือกช่วงเวลาดังกล่าวเนื่องจากสถิติ Google trend ซึ่งเป็นเครื่องมือของ Google ที่ช่วยในการวิเคราะห์แนวโน้มการหาคำต่างๆ ผ่าน Google Search ซึ่งเรียกว่า Search Term ผู้วิจัยพบว่ามีความนิยมในการค้นหาข่าวหมูป่าติดถ้ำหลวงมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับข่าวอื่นในช่วงเวลาดังกล่าว

การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วทำการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งบางครั้งทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยคุณภาพนี้ใช้วิธีการที่เรียกว่า “การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า”(Triangulation)การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเทคโนโลยีดิจิทัลหรือที่เรียกว่า Digital Disruption เปรียบเสมือนคลื่นยักษ์ถล่มใส่อุตสาหกรรมสื่อเป็นระลอก ผู้วิจัยพบว่าสามารถแบ่งเป็น 3 ระยะคือระยะแรกส่งผลต่อ ทุนสื่อ ภูมิทัศน์สื่อ คนสื่อ และจริยธรรมสื่อ ดังที่วสันต์ ภัยหลิกี้ผู้จัดการกองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์กล่าวว่า วิฤตสื่อขณะนี้เรียกว่ามีวิฤตหลายๆ อย่างซ้อนอยู่ภาพใหญ่คือสภาวะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากเทคโนโลยีหรือ Digital Disruptionการมาของสื่อใหม่ทำให้การสื่อสารเปลี่ยนไป พฤติกรรมการบริโภคสื่อเปลี่ยนไปมากและกระทบสื่อหลายแขนง วันนั้นคนส่วนหนึ่งเลือกรับข่าวสารและดูทีวีย้อนหลังออนไลน์ผ่านสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต โฆษณาทีวีจึงลดลงมาก นิตยสารปิดตัว ต้องปรับลดคนและลดค่าใช้จ่าย (Paileeklee, 2018)

รัชพงศ์ คงสาย รองบรรณาธิการข่าวการเมือง สถานีข่าวโทรทัศน์วี แสดงทัศนะว่าวิฤตสื่อคือคนวิธิตของคนซึ่งคุณสุทธิชัย หยุ่นเคยพูดไว้ว่า “วันที่คลื่นลมโหมเข้ามาในวิฤตสื่อ เรายืนอยู่ตรงไหนเมื่อคลื่นลมผ่านไป เราก็ควรยืนอยู่ตรงนั้น ไม่ใช่เป๋ไปตามทิศทางลม ผมฟังแล้วเข้าใจได้ชัดเจนว่าวิฤตสื่อที่ถาโถมมา ถ้ามั่นผ่านไปและเรายังยืนอยู่ได้ สุดท้ายความน่าเชื่อถือก็จะเป็นเกราะกำบังให้เรายืนอยู่ต่อไป ไม่ใช่สิ่งที่หิวหามาแล้วก็ไป...” (Kongsai, 2018)

ระยะที่สองเป็น คลื่นยักษ์ที่ส่งผลต่อภูมิทัศน์สื่อ(Media Landscape) ปรับ - เปลี่ยนเพื่อยูรอดและระยะที่สาม เปรียบดังคอมพิวเตอร์ซื้อจากการเกิดของสื่อกระแสรองส่งผลต่อความศรัทธา และปัญญาของสังคม เนื่องจากผลกระทบด้านเทคโนโลยีและพฤติกรรมการเสพข้อมูลข่าวสารที่มุ่งไปสู่ทิศทางออนไลน์มากขึ้น ดังนั้นสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์จึงสรุปสถานการณ์สื่อฯ ใน 4 ประเด็นสำคัญคือ การถูกควบคุมด้วยกฎหมายพิเศษ จับตากฎหมายกระทบเสรีภาพ ธุรกิจสื่อยังระส่ำ และ บทเรียนถ้ำหลวง

สถานการณ์สื่ออยู่ในช่วงวิฤตที่แต่ละองค์กร รวมทั้งตัวคนข่าวเองที่จะต้องปรับตัวครั้งใหญ่เพื่อความอยู่รอดของธุรกิจและยังต้องยืนหยัดในบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อความน่าเชื่อถือต่อไป สำหรับตัวสื่อมวลชนเองนั้นนอกจากการปรับเปลี่ยนมุมมอง การเพิ่มทักษะนอกเหนือจากการจับประเด็นข่าวและคัดเลือกประเด็นที่น่าสนใจมานำเสนอต่อสาธารณะแล้ว ยังต้องเพิ่มการเรียนรู้และฝึกทักษะในการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น การถ่ายคลิปลั่นๆ การทำกราฟิกง่ายๆ ฯลฯ ที่สำคัญคือการคัดเลือกและนำเสนอเนื้อหาให้เหมาะกับสื่อออนไลน์ประเภทต่างๆ ด้วย

ทั้งนี้ สื่อที่สามารถยืนหยัดอยู่ได้ คือ องค์กรที่ปรับเปลี่ยนตัวเองไปสู่สื่อออนไลน์ โดยตัวสื่อมวลชนเองก็ต้องปรับวิธีคิด และเพิ่มทักษะสู่โลกดิจิทัลอย่างแท้จริง ทั้งการคัดเลือกประเด็น การนำเสนอเนื้อหา การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ตลอดจนต้องแข่งกับความเร็วของสื่อใหม่ เช่น การถ่ายคลิป การไลฟ์สด ฯลฯ เพิ่มจากเดิมที่ต้องแข่งขันกันเองระหว่างองค์กรสื่ออยู่แล้ว ทำให้ปัญหาที่ตามมาคือการนำเสนอเนื้อหาที่ขาดการกลั่นกรองที่เหมาะสมในฐานะนายทวารข้าวสาร(Gate Keeper)ขาดข้อเท็จจริง(Fact)รอบด้าน และขาดจริยธรรม (Ethics) มีปัญหาที่ตามมาหลากหลาย ทั้งข่าวปลอม (Fake News) ความวุ่นวาย(Chaos) และความขัดแย้ง (Conflict) ในสังคม เพื่อสะท้อนถึงวิกฤตสื่อในสังคมไทยอันเกิดจากปรากฏการณ์ Digital Disruptionสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสื่อใหม่ของสฤณี อาชวานันทกุล กล่าวถึง การหลอมรวมสื่อ (Media Convergence) ว่าพัฒนามาจากโทรทัศน์ กับคอมพิวเตอร์ ไปถึงสมาร์ทโฟน โดยจะไม่มี ความแตกต่างกันอีกต่อไป เป็นการหลอมรวมทั้ง “สื่อ”และ”อุปกรณ์”ท้องเนตบนทีวีได้ ดูทีวีในคอมพิวเตอร์และสมาร์ทโฟนได้ และในเมื่อธรรมชาติของสื่อใหม่กับ สื่อดั้งเดิมแตกต่างกัน การหลอมรวมสื่อจึงหลอมรวมตั้งแต่กระบวนการผลิตเนื้อหา ถึงกระบวนการเสพของผู้รับสาร ทั้งนี้ระบบนิเวศใหม่ของสื่อ ประกอบไปด้วยชุมชนออนไลน์ พุดคุยและ “ขยาย”เรื่องราวที่สื่อกระแสหลักสร้าง ชุมชนเหล่านี้ยังผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วม รายงานข่าวจากฐานราก แล แลกเปลี่ยนความเห็น และตรวจสอบข้อเท็จจริง สื่อกระแสหลักสามารถใช้เนื้อหาของชุมชนเหล่านี้เป็นประโยชน์ ในฐานะแหล่งข่าว ไอเดียทำข่าวและ cross-check ข้อมูล ทั้งนี้บทบาทสื่อ “มืออาชีพ”ในระบบนิเวศใหม่ต้อง “ทำหน้าที่”ให้ดีกว่าเดิม โดยนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ น่าสนใจ เข้าถึงง่ายรวมทั้งต้อง “อยู่รอดเชิงธุรกิจด้วย เรื่องที่ทำหายคือจะทำทั้งสองบทบาทพร้อมกันได้อย่างไร (Achavanuntakul, 2014)

ภาพประกอบ 1 : (ผู้วิจัย) แสดงวิกฤตสื่อในสังคมไทยจาก Digital Disruption

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการรายงานข่าวสันติภาพตามหลักพุทธสันติวิธีสามารถนำมาใช้ในการนำเสนอข่าวเพื่อสันติภาพได้ในเชิงปฏิบัติ ทั้งในแง่ของกรอบวิธีคิด ประเด็นข่าวด้วยหลักอริยสัจ 4 เป็นกระบวนการค้นหาความจริงและการแก้ปัญหา หลักปธาน 4 เป็นเครื่องมือในการวางแผนการรายงานสถานการณ์สื่อเพื่อสันติภาพตามบริบทของสังคมในขณะนั้น และการมีหลักกาลามสูตรในเชิงปฏิบัติการค้นหาข้อมูลการแสวงหาข้อมูลที่ต้องนำความเชื่อถือให้กับสื่อ และท้ายสุดคือ เรื่องหัวใจของนักข่าวเพื่อสันติภาพต้องมีหัวใจที่ปรารถนาดีต่อประชาชนให้เกิดสันติสุขในหมู่ชน จากการศึกษาสถานการณ์สื่อในปัจจุบันและการศึกษาหลักพุทธสันติวิธีในการรายงานข่าวเพื่อสันติภาพ ซึ่งนำไปสู่การสรุปคำตอบใน วัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบการรายงานข่าวเพื่อสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี อาทิ หลักการปฏิบัติ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ที่จะนำไปใช้ในการรายงานข่าวเพื่อสันติภาพ นับตั้งแต่การค้นหาสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา และความทุกข์ ค้นหาสาเหตุที่นำไปสู่ปัญหาอย่างละเอียด และเจาะลึกเพื่อให้ผู้รับสาร ได้รับข่าวสารที่ดี ชัดเจน และมีประโยชน์ต่อผู้รับสาร ตั้งเป้าหมายในการดับทุกข์ โดยการเข้าถึงแหล่งของข้อมูลข่าวสาร ผู้เกี่ยวข้องกับการการณ์นั้นๆ เพื่อให้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจน และมีประโยชน์ต่อผู้รับสาร และดำเนินการรายงานข่าว เพื่อนำไปสู่การดับทุกข์ของผู้รับสาร ด้วยความละเอียด รอบคอบ ชัดเจน และป้องกันความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ผ่านการนำหลักมรรค 8 มาใช้วิถีชีวิตและวิถีงาน

ส่วนการนำหลักกาลามสูตรไปใช้ในการรายงานข่าวสันติภาพ เช่น อย่าอย่าปลงใจด้วยการฟังตามกัน มา สื่อนำไปใช้กับการตรวจสอบหาแหล่งต้นตอที่มาข่าวสาร ว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด อย่าอย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆกันมา ก็คือการไม่ปักใจเชื่อในข้อมูลข่าวสารที่สำนักข่าวอื่นๆ เคยรายงานจากเหตุการณ์ก่อนหน้านี้ที่คล้ายกัน เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัย จากการลงรหัสบันทึกข้อมูล (Coding Sheet) ในช่วงการนำเสนอข่าวที่ทีมหมูป่าติดถ้ำหลวง ทั้งสองช่วงเวลาคือช่วงแรก เป็นข่าวว่าเด็กหายและช่วงที่ 2 สามารถช่วยเหลือเด็กได้ครบทุกคน ได้ผลสรุปว่าสื่อโทรทัศน์นำเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อผู้รับสาร มากกว่าหนังสือพิมพ์ออนไลน์ สรุปได้ว่าไทยรัฐทีวี : 379 ข่าว มีประโยชน์ 225 ข่าว (59.4%) ไม่มีประโยชน์ 154 ข่าว (41.4%) ไทยพีบีเอส : 130 ข่าว มีประโยชน์ 72 ข่าว (55.4%) ไม่มีประโยชน์ 58 ข่าว (44.6%) มติชนออนไลน์ : 167 ข่าว มีประโยชน์ 64 ข่าว (38.3%) ไม่มีประโยชน์ 103 ข่าว (61.7%) ไทยรัฐออนไลน์ : 498 ข่าว มีประโยชน์ 245 ข่าว (49.2%) ไม่มีประโยชน์ 253 ข่าว (50.8%) และทุกสื่อที่ศึกษาแทบจะไม่มีใครนำเสนอในเชิงก่อให้เกิดความขัดแย้ง เช่น การมีอคติ หรือการตกเป็นเหยื่อเลย ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดหลักเรื่องการรายงานข่าวสันติภาพที่มุ่งนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการรายงานข่าวสันติภาพด้วยหลักพุทธสันติวิธีที่ได้นำเสนอมา ให้ผู้ทรงคุณวุฒิสภาที่เกี่ยวข้องทั้งด้านสื่อ ด้านพระพุทธศาสนา และด้านสันติวิธี โดยทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussions) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 6 ท่าน (Phramedhavinaiyaros (Pasiviko) et al., 2019) ช่วยสะท้อนแง่มุมเพื่อรับรองรูปแบบและผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงรูปแบบในขั้นตอนสุดท้าย ก่อนนำเสนอสรุปผลเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ซึ่งเสี่ยงสะท้อนจากการสนทนากลุ่มสรุปเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

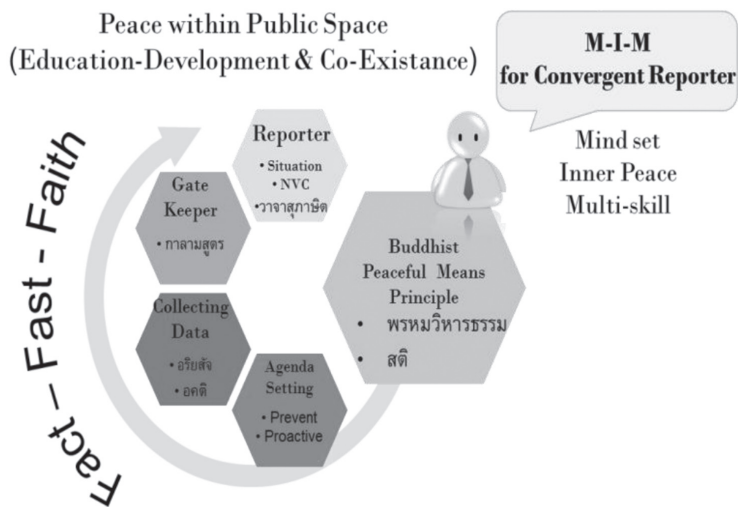
- 1) สิ่งที่คาดหวังจากรูปแบบ ต้องสะท้อนให้เห็นรูปแบบการรายงานข่าวสันติภาพและการนำหลักพุทธสันติวิธีมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม สำคัญอย่างยิ่งคือเรื่องของความจริง และปัญญา ดังนั้นตัวรูปแบบต้องไม่ใช่ธรรมะตรงๆแต่พูดความจริงให้เป็น ภาษิต (Motto) ดีกว่า กิ่งหลักการ และวิธีการ
- 2) ต้องทำงานเชิงรุก ไม่ใช่เชิงรับ
- 3) ควรแสดงให้เห็นการแยก ข้อเท็จจริง กับ ความคิดเห็น และรูปแบบควรทำให้มีความยืดหยุ่น
- 4) การมีส่วนเสริมสร้างสังคมให้เกิด การคิดแบบเหตุและผลด้วยปัญญา การคิดอย่างมีเหตุผล ดังนั้นสื่อสันติภาพควรให้ปัญญา ไปด้วยกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (Attitude Transformation) สังคมมีศีลธรรมในหน้าที่ ชาวดีก็ต้องขายได้ด้วย และสื่อต้องมีศรัทธาที่ดี
- 5) อยากเห็นรูปแบบที่ส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นสะพานเชื่อมสู่สันติภาพ
- 6) ต้องมีสันติในใจเสมอและไม่ใช้ ประทุษวาจา (Hate Speech) ถ้าพูดถึงอุดมการณ์สื่อก็ต้องเน้นเพื่อการศึกษา การเจริญงอกงามของสังคม
- 7) สื่อต้องเป็นกลาง-พึงรอบด้าน-ทำงานด้วยหัวใจสีขาว-ให้ชาวเพื่อสันติภาพ-วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์-พึงตรงประเด็น-ให้ผู้เสพข่าวเห็นความจริงรอบด้าน

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า สามารถนำหลักพุทธสันติวิธีมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการรายงานข่าว ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำเพื่อให้เกิดสันติภาพอย่างยั่งยืนต่อสังคม รูปแบบการรายงานข่าวสันติภาพตามหลักพุทธสันติวิธีนั้นมีหลักการ วิธีการ และกระบวนการที่สำคัญคือ WP-3F with M ได้แก่การให้ปัญญา (Wisdom) แก่สังคมภายใต้การให้ข้อเท็จจริง ทันทเหตุการณ์ และก่อให้เกิดศรัทธาต่อตัวสื่อเอง ซึ่งจะเกิดได้ต้องโน้มนำมาจากแนวคิดพุทธสันติวิธี ที่ก่อปรด้วยสติเป็นฐาน

จากรูปแบบที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้สามารถอธิบายถึงกระบวนการทำงานของนักข่าวในยุคหลอมรวม สื่อตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำใน 4 ขั้นตอนขั้นตอนที่ 1 การคิดประเด็นข่าว (Agenda Setting) ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล(Collecting Data) การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แหล่งข่าวทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมไปถึงผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ นอกจากนี้ยังรวมถึงการสังเกตการณ์ เพื่อเก็บรายละเอียดประกอบการรายงานข่าว ขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกและการเรียบเรียงประเด็นข่าวเพื่อนำเสนอ และขั้นตอนที่ 4 ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายคือการนำเสนอข่าวต่อสาธารณะโดยแต่ละขั้นตอนได้นำหลักธรรมมาประยุกต์กับหลักจริยธรรมสื่อ เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการรายงานข่าวสันติภาพ ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยว่า การก่อเกิดปัญหาในสังคมจากการรายงานข่าวของสื่อจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับ “ตัวบุคคล” คือผู้อยู่ในกระบวนการผลิตข่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “นักข่าว” ซึ่งเราอาจเรียกได้ว่า “นักข่าวยุคหลอมรวมสื่อหรือยุคดิจิทัล” ซึ่งจำเป็นต้องมีคุณลักษณะ MIM เพื่อจะสามารถผลิตงานข่าวสันติภาพที่มีความแตกต่างจากข่าวทั่วไป โดยยังคงมีความโดดเด่น และมีความสง่างาม (Dignity) ในวิชาชีพ ด้วย 3 F ดังที่กล่าวแล้วคือ นำเสนอข้อเท็จจริง ทันทเหตุการณ์ และเปี่ยมด้วยความน่าเชื่อถือในฐานะฐานันดรสี่ (The Fourth Estate) ที่มีศักดิ์และสิทธิ์เป็นตัวแทนของประชาชน และสถานะ

หมาเฝ้าบ้าน (Watch Dog) ที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัยให้กับประชาชนทั้งประเทศให้อยู่อย่างสงบและสันติ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การรายงานข่าวเชิงสันติภาพจะเกิดขึ้นมาได้สำเร็จ สิ่งที่สำคัญคือ กระบวนการเตรียมการเพื่อรายงานข่าวซึ่งประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญของนักข่าวคือ 3F และองค์ความรู้จากการวิจัยนี้ได้แก่ MIM หมายถึง Mindset ชุดความคิด ประกอบด้วยความเชื่อที่ส่งผลต่อพฤติกรรม Inner-Peace มีสันติภายในปรารถนาให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและสันติสุขในสังคม และ Multi-Skill การมีทักษะที่หลากหลายในยุคดิจิทัล ทั้งการคิดประเด็น การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น การถ่ายคลิปประกอบข่าว รวมถึงการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อนำมาประกอบการนำเสนอข่าวสารให้เกิดความเข้าใจ ถูกต้อง ครบถ้วนและมีความน่าสนใจด้วย เพื่อทำให้เกิดกระบวนการสันติภาพได้อย่างแท้จริง แต่จำเป็นต้องใช้เวลาในการขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดสันติภาพจากการนำเสนอข่าวที่ให้ความรู้และพัฒนาผู้อ่าน นำไปสู่สังคมอุดมปัญญา และมีสติเป็นฐาน

ภาพประกอบ 2 : (ผู้วิจัย) รูปแบบการรายงานข่าวสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 องค์กรกลางที่กำกับดูแลสื่อ องค์กรสื่อ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำรูปแบบการรายงานข่าวสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี ไปประยุกต์ใช้หรือสร้างหลักสูตรระยะสั้น อย่างต่อเนื่อง เพื่อจัดฝึกอบรมสื่อมวลชนให้มีความรู้ความเข้าใจและปลูกฝังการนำเสนอข่าวเชิงสันติภาพมากกว่าความขัดแย้ง

1.2 องค์กรสื่อและสถาบันการศึกษาควรหาแนวทางร่วมกันเพื่อปลูกฝังหลักธรรมในการดำเนินชีวิตให้แก่เยาวชนตั้งแต่เยาว์วัย จนถึงระดับอุดมศึกษานับตั้งแต่การครองสติ จนถึงการคิดวิเคราะห์ เพื่อสามารถแยกแยะผิดถูก จากการรับข่าวสาร และการส่งสาร ทั้งในลักษณะการแบ่งปัน (Share) การแสดงความคิดเห็น(Comments) การกดถูกใจ (Like) เป็นต้น โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมาทั้งต่อตนเอง และสังคม

1.3 สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่มีหลักสูตรการสอนวิชานิติศาสตร์ พึงตระหนักถึงการออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมที่หล่อหลอมนิสิต นักศึกษาให้มีจิตสำนึกเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นพื้นฐาน และเรียนรู้เรื่องพุทธสันติวิธี นอกเหนือจากทักษะในวิชาชีพสื่อ เพื่อสร้างความสง่างาม (Dignity) ในวิชาชีพด้วยMindset ที่จะสร้างสรรค์สื่อที่ให้การศึกษาระดับสูงและปัญหาแก่สังคม และสามารถนำไปต่อยอดกับการฝึกอบรมในองค์กรสื่อที่เข้าไปปฏิบัติงานเมื่อจบการศึกษา

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. นักวิจัยอาจจะนำผลจากการศึกษาครั้งนี้ไปพัฒนาเป็นหลักสูตร ระยะสั้น ระยะยาวเพื่อใช้ในการจัดอบรมนิสิต นักศึกษา หรือสื่อมวลชนรุ่นใหม่ต่อไป โดยอาจนำไปออกแบบเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยนำโมเดลที่ได้เป็นแนวทาง และทดลองไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว โดยพัฒนาเป็นหลักสูตรอบรมต่อเนื่องเป็นระยะต้น กลางและสูง เพื่อให้มีการพัฒนานักข่าวมืออาชีพต่อเนื่องเป็นลำดับ

2. นักวิจัยอาจจะศึกษาถึงการนำเสนอข่าวอื่นๆที่สะท้อนถึงการใช้ประทุษวาจา (Hate Speech) และสะท้อนกลับการใช้ภาษาในการรายงานข่าวของสื่อที่เป็นในลักษณะการสื่อสารอย่างสันติ (Non-Violence Communication) เพื่อให้สื่อนำไปใช้ได้จริงแทนการใช้ประทุษวาจา

References

- Achavanuntakul, S. (2014). *Media Convergence*. Retrieved November 15, 2018, from <http://www.fringer.org>.
- Galtung, J. and Lynch, J. (2010). *Reporting Conflict: New Directions in Peace Journalism, St Lucia*. Australia: University of Queensland Press.
- Google Trend. Retrieved July 30, 2018, from <http://www.google.com/trends>.
- Osothanakorn, N. (2018). *Cave rescue: Boys and football coach free from Tham Luang*. Retrieved July 27, 2018, from <http://www.pptvhd36.com>.
- Pailaeklee, V. (2018). Thaimediafund. *Interview*. December, 28.
- Kongsai, T. (2018). Assistant Editor of Political News, Bright TV. *Interview*. November, 8.
- Phramedhavinaiyaros (Pasiviko) et al. (2019). Confirmed Model: Peace Journalism Model by Buddhist Peaceful Means. *Focus Group*. January, 25.
- Mcintee M. (2015). *Journalism with Ross Howard-Video Replay*. Retrieved December 15, 2018, from <http://www.theuptake.org>.
- Howard, R. (2004). *Conflict Sensitive Journalism, (A Handbook by Ross Howard)*, Retrieved August 27, 2018, from http://www.i-m-s.dk/files/publication/IMS_CSJ_handbook.pdf.
- Teacher. *Definition of News*. Retrieved February 19, 2019, from http://ssruwww.teacher.ssrui.ac.th/siriporn_me/file.php/1/TVB2301/document/meaning.doc

การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุ ในเขตระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกตามหลักพุทธธรรม*

The Empowering Resilience among the Elderly in Eastern Economic Corridor According to Buddhist Principles

^{1*} แววดาว พิมพ์พันธุ์ดี, ¹วสุธร ตันวัฒนกุล, ²กุหลาบ รัตนสังธรรม และ ³พัชณา ใจดี

^{1*}Waeodao Phimphandee, ¹Vasuton Tanvatanakul,
Koolarb Rudtanasudjatum and ³Patchana Jaidee

^{1*}สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

^{1*}Major of Public health, Faculty of Science and Technology,
Rajabhat Rajanagarindra University

^{1,2,3}Department of Public Health Foundation, Faculty of Public Health, Burapha University

^{1*}Corresponding Author. Email: waeodao.pim@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแนวทางการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม เป็นการวิจัยและพัฒนาที่ได้แนวทางจากการถอดบทเรียนประสบการณ์ผู้สูงอายุที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง ครอบครัว และผู้นำชุมชน และตรวจสอบความเป็นไปได้ของแนวทางโดยใช้เทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก เป็นผู้สูงอายุที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูงที่ได้จากแบบสำรวจสังคมมิติ และครอบครัว ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ส่วนผู้นำชุมชนที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ ใช้แนวคำถามในการสนทนากลุ่มเฉพาะ และกลุ่ม 2 ผู้เชี่ยวชาญ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามด้วยเทคนิคเดลฟาย ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการด้านผู้สูงอายุ กลุ่มผู้กำหนดนโยบายด้านผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 19 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ประกอบด้วย 3 หมวดหลัก และ 21 แนวทางหลัก 51 แนวทางย่อย คือ หมวด 1 สำหรับตัวผู้สูงอายุเอง ประกอบด้วย 6 ด้าน 15 แนวทางหลัก 33 แนวทางย่อย หมวด 2 สำหรับครอบครัว ประกอบด้วย 3 แนวทางหลัก 9 แนวทางย่อย และหมวด 3 สำหรับชุมชน ประกอบด้วย 3 แนวทางหลัก 9 แนวทางย่อย ดังนั้น ผู้สูงอายุและผู้เกี่ยวข้องควรนำแนวทางที่ได้จากงานวิจัยนี้ไปสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตให้แก่ผู้สูงอายุ โดยเน้นให้เกิดการจัดการอารมณ์และเห็นคุณค่าตนเอง ความสามารถทางสังคม ความมั่นคงในการปฏิบัติทางจิตวิญญาณ การจัดการปัญหาชีวิตเชิงบวก การรับรู้ความสามารถและจุดมุ่งหมายในชีวิต และการดูแลสุขภาพกาย ซึ่งจะสามารถลดปัญหาภาวะพึ่งพา การเจ็บป่วย และค่าใช้จ่าย อันเป็นประโยชน์กับสังคมและประเทศชาติต่อไป

คำสำคัญ: ความแข็งแกร่งในชีวิต; ผู้สูงอายุ; ระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก; หลักพุทธธรรม

Abstract

This research aimed to study the guidelines for empowering resilience of elderly people according to Buddhist Principles which was the research and development which built guidelines from lesson-learned from the elderly who were elderly resilience, families and community leaders and examine the possibilities of guidelines using the Delphi technique. The sample were divided into two groups; group one, elderly people who had been found to be resilient, after filling out a social dimension survey, and families of elderly people who were resilient; data was collected via in-depth interviews and focus group discussions of community leaders, group two consisted of experts including gerontology experts, elderly policy makers and elderly people amount 19 persons; data was collected using a questionnaire via the Delphi technique. Data were analyzed using content analysis, median and interquartile range.

The research results were found that the guidelines for empowering resilience of elderly people according to Buddhist Principles consist of 3 main category and 21 main guidelines 51 sub-guidelines as follows; category 1: guidelines for elderly included 6 dimensions, 15 main guidelines, 33 sub-guidelines, category 2: guidelines for families included 3 main guidelines, 9 sub-guidelines and category 3: guidelines for community leaders included 3 main guidelines, 9 sub-guidelines. Consequently, the elderly and those involved should be guided by this research to empower elderly resilience by focusing on emotional regulation and self-esteem competence, social competence, spiritual practice security, positive coping competence, self-efficacy and sense of purpose, and physical health caring which can reduce dependency problems, illness and expenses which will be beneficial to society and nation.

Keywords: Resilience; Elderly People; Eastern Economic Corridor; Buddhist Principles

บทนำ

ในทศวรรษนี้ การสูงวัยของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศต่างๆทั่วโลก ในปี 2559 ทั่วโลกมีประชากรทั้งหมดประมาณ 7,433 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรสูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป 929 ล้านคน คิดเป็น ร้อยละ 12.5 ของประชากรทั้งหมด ในภูมิภาคอาเซียน ประเทศไทยเข้าเกณฑ์เป็นสังคมสูงวัยอันดับที่ 2 รองจากสิงคโปร์ (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2016) ในวัยผู้สูงอายุยังเป็นช่วงอายุที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพจิต ส่งผลกระทบต่อสุขภาพกายและทำให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุมากขึ้น (Parayat et al, 2016) ปัญหาด้านจิตใจที่พบในผู้สูงอายุ ประกอบด้วย เหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียด เช่น การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก การเกิดอุบัติเหตุ การเจ็บป่วยและการไร้ความสามารถ ความยากจน การถูกทอดทิ้ง ความขัดแย้งในครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัวและสังคม และความตึงเครียดจากการสูญเสียบทบาททางสังคม (Arlete & Anita, 2015) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามปกติ หากผู้สูงอายุไม่สามารถยอมรับและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นได้ จะเกิดผลกระทบทางด้านจิตสังคม เช่น เครียด วิตกกังวลและซึมเศร้า ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพจิต (Thongcharoen, 2011)

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (Eastern Economic Corridor: EEC) ทำให้มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูง และมีการพัฒนาสู่ความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น (Office of the National Economics and Social Development Board, 2016) จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุ เช่น การให้คุณค่ากับผู้สูงอายุลดลง เนื่องจากแนวโน้มของคนส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไปโดยยึดถือด้านวัตถุนิยมและด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ รวมถึงอัตราค่าครองชีพที่เพิ่มมากขึ้น รายได้ของผู้สูงอายุลดลงเมื่อเทียบกับรายจ่าย สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุเกิดปัญหาหรือความยากลำบากในชีวิต ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถปรับตัวหรือจัดการกับปัญหาได้ จะก่อให้เกิดปัญหาทางจิตและกลายเป็นภาระต่อสังคมได้ (Bureau of Mental Health Promotion and Development, 2017) จากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วนี้ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ชุมชนและสังคมเปลี่ยนไป จากการที่คนเข้าไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นทำให้เกิดการแข่งขันทุ่มเทกับการทำงาน การรวมกลุ่มทางสังคมเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมีน้อยลง (Nisaisuk, 2013) ดังนั้น การที่ผู้สูงอายุมีความสามารถพึ่งตนเองได้จึงเป็นสิ่งสำคัญ ผู้สูงอายุที่สามารถพึ่งตนเองได้นั้นต้องเป็นผู้ที่มีความแข็งแกร่งในชีวิต ซึ่งเป็นความสามารถของผู้สูงอายุในการเผชิญกับเหตุการณ์คุกคาม การบาดเจ็บทางจิตใจหรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความเครียดต่างๆ ในชีวิต โดยผู้สูงอายุสามารถปรับตัวและฟื้นตัวกลับมาดำเนินชีวิตตามปกติได้ภายหลังที่พบเหตุการณ์รุนแรงหรือความยากลำบากในชีวิตนั้น (American Psychological Association, 2014)

จากผลการสำรวจ ปี 2557 พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 96.06 (National Statistical Office, 2014) จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุเมื่อเกิดปัญหาในชีวิต วิธีการแก้ปัญหาประการหนึ่งคือ การนำหลักธรรมมาใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจหรือปรับใช้ร่วมกับการดำเนินชีวิต (Padvee Academy, 2014) ซึ่งเป็นการนำหลักคำสอนหรือแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะ ปณิณภัยหรือวัยผู้สูงอายุนั้นพึงดำรงตนอยู่ในหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมแก่ตน เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข (Sutanont, 2013) จากการทบทวนวรรณกรรม มีหลักพุทธธรรมหลายประการที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่นงานวิจัยของทิพวรรณ สุธานนท์ พบว่า หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้สำหรับผู้สูงอายุมี 16 ประการ (Sutanont, 2013) และฐิติวรรณ แสงสิงห์ พบว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุมี 9 ประการ (Sangsing, 2013) การศึกษาเกี่ยวกับความแข็งแกร่งในชีวิตทั้งในและต่างประเทศ ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในเด็ก เยาวชนและนักศึกษาในสถาบันการศึกษา ส่วนการศึกษาในผู้สูงอายุนั้นกำลังได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นแต่ยังไม่เพียงพอ องค์กรใด ในบริบทของสังคมไทย ซึ่งประชากรสูงอายุส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และพบว่ายังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุในเขตระบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกตามหลักพุทธธรรม ดังนั้น จึงได้ดำเนินการศึกษาแนวทางการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม เพื่อลดการพึ่งพาผู้อื่น ลดการเจ็บป่วย และลดภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทั้งของผู้สูงอายุเอง ครอบครัวและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาแนวทางการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R & D) มีรายละเอียด ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักในกลุ่ม 1 มี 3 กลุ่มย่อย คือ ผู้สูงอายุ ครอบครัว และชุมชน โดยเริ่มจากการสำรวจสังคมมิติและการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ ได้จำนวนผู้สูงอายุที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูงและครอบครัว 7 ครอบครัว รวม 14 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกจนได้ข้อมูลอ้อมตัวสำหรับชุมชน 3 ชุมชน ที่ผู้สูงอายุกลุ่มนี้อาศัยอยู่ ได้จัดการสนทนากลุ่มผู้นำชุมชน ชุมชนละ 6-10 คน รวม 26 คน กลุ่ม 2 เป็นผู้เชี่ยวชาญ เก็บข้อมูลด้วยเทคนิคเดลฟาย ประกอบด้วย กลุ่มนักวิชาการด้านผู้สูงอายุ กลุ่มผู้กำหนดนโยบายด้านผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้สูงอายุที่ได้รับการเชิดชูเกียรติหรืออยู่ในตำแหน่งประธานสาขาสมาคมผู้สูงอายุแห่งประเทศไทยระดับจังหวัด จำนวน 19 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีดังนี้ 1) แบบสอบถามสังคมมิติเพื่อหาผู้สูงอายุที่มีความแข็งแรงในชีวิตสูง 2) แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้สูงอายุ 3) แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับครอบครัว 4) แนวทางการสนทนากลุ่มเฉพาะสำหรับผู้นำชุมชน และ 5) แบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญ

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบดัชนีความตรงตามเนื้อหา (CVI) ของแบบสอบถามสังคมมิติ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับผู้สูงอายุ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับครอบครัว และแนวทางการสนทนากลุ่มเฉพาะสำหรับผู้นำชุมชน โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีค่า CVI อยู่ระหว่าง 0.80-0.90 และแบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญ ได้ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความเที่ยงของเครื่องมือ โดยแฝงอยู่ในกระบวนการวิจัย คือ ผู้เชี่ยวชาญมีโอกาสปรับแก้ข้อมูล ภาษาและตอบแบบสอบถามหลายรอบ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสังคมมิติใช้การวิเคราะห์ความถี่ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเฉพาะใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และแบบสอบถามสำหรับผู้เชี่ยวชาญใช้การวิเคราะห์ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

5. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการค้นหา สัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่มเฉพาะ และเทคนิคเดลฟาย สรุปขั้นตอนได้ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 ใช้เทคนิคสังคมมิติเพื่อค้นหาผู้สูงอายุที่มีความแข็งแรงในชีวิตสูง จำนวน 3 ชุมชน
- ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้สูงอายุที่มีความแข็งแรงในชีวิตสูง ครอบครัวของผู้สูงอายุ และสนทนากลุ่มเฉพาะผู้นำชุมชน จำนวน 3 ชุมชน
- ขั้นตอนที่ 3 ยกร่างและนำร่างแนวทางการเสริมพลังความแข็งแรงในชีวิตของผู้สูงอายุไปสอบถามผู้เชี่ยวชาญด้วยเทคนิคเดลฟาย จำนวน 2 รอบ และวิเคราะห์ข้อมูลจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

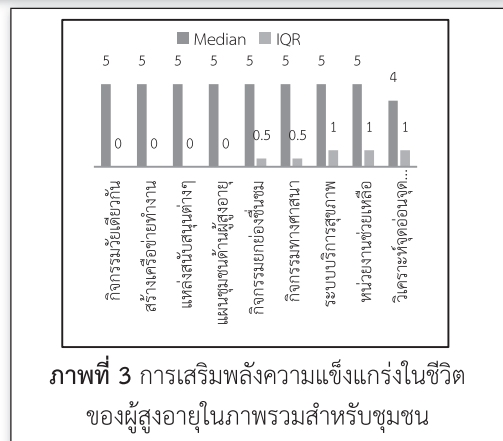
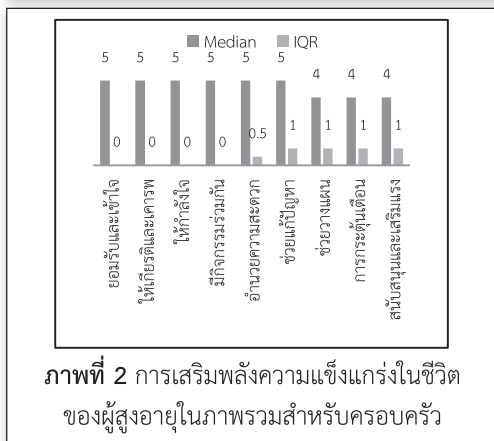
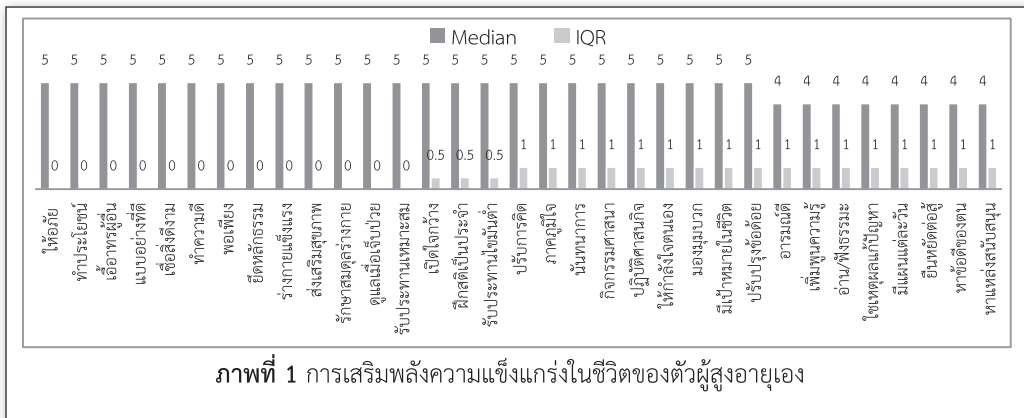
6. จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณาและมีใบรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เลขที่ 002/2561 ลงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2561 จากคณะกรรมการพิจารณาการวิจัยในมนุษย์ของคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผลการวิจัย

การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุตามหลักพุทธธรรม ที่ได้แนวทางจากการถอดบทเรียนประสบการณ์ผู้สูงอายุที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตสูง ครอบครัว และผู้นำชุมชน และตรวจสอบความเป็นไปได้ของแนวทางโดยใช้เทคนิคเดลฟาย ได้ข้อเสนอแนะทางการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุมิรายละเอียดดังนี้

1. ผลการประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางทางการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุด้วยเทคนิคเดลฟาย พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากถึงมากที่สุด โดยพบค่าพิสัยควอไทล์ (IQR) ไม่เกิน 1.50 (พบค่าอยู่ระหว่าง 0.00-1.00) ดังรายละเอียดในภาพที่ 1-3

ภาพที่ 1-3 ค่ามัธยฐาน(Median) และค่าพิสัยควอไทล์ (IQR)
ของการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุ

2. ข้อสรุปแนวทางการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุ จากการสอบถามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ด้วยเทคนิคเดลฟาย จำนวน 19 คน ได้ข้อสรุปแนวทางการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนี้

แนวทางการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 3 หมวดหลัก และ 21 แนวทางหลัก 51 แนวทางย่อย คือ หมวด 1 การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของตัวผู้สูงอายุเอง 6 ด้าน ประกอบด้วย 15 แนวทางหลัก 33 แนวทางย่อย หมวด 2 การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมสำหรับครอบครัว ประกอบด้วย 3 แนวทางหลัก 9 แนวทางย่อย และหมวด 3 การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมสำหรับชุมชน ประกอบด้วย 3 แนวทางหลัก 9 แนวทางย่อย ดังนี้

หมวด 1 การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของตัวผู้สูงอายุเอง 6 ด้าน คือ

1. ด้านความสามารถในการจัดการอารมณ์และเห็นคุณค่าตนเอง ซึ่งมี 3 แนวทางหลัก และ 6 แนวทางย่อย คือ แนวทางหลักที่ 1 การแสดงออกทางอารมณ์ของคนที่เหมาะสม มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) สร้างอารมณ์ดี อารมณ์ขัน แม้นิยามมีทุกข์ 2) ปรับกระบวนการคิดให้เป็น โดยคิดในสิ่งที่ทำให้ตนเองมีความสุข รู้สึกสบายใจ และมีความหวัง แนวทางหลักที่ 2 การแสดงออกทางอารมณ์ต่อผู้อื่น มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) เปิดใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่เหมือนและต่างจากตน 2) รู้จักให้อภัย รักเมตตา ลดความขุ่นเคืองใจ แนวทางหลักที่ 3 การรับรู้คุณค่าภายในตน มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) คิดทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์ที่ผ่านมา ถึงความรู้สึกภูมิใจ มีคุณค่าและมีความสุข 2) เห็นถึงความสำคัญของการมีชีวิตอยู่เพื่อการได้ทำประโยชน์ต่อผู้อื่น

2. ด้านความสามารถทางสังคม ซึ่งมี 2 แนวทางหลัก และ 5 แนวทางย่อย คือ แนวทางหลักที่ 1 การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม มี 3 แนวทางย่อย คือ 1) เข้าร่วมกิจกรรมที่เพิ่มพูนความรู้และการดูแลตนเอง 2) เข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการที่เสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และได้ประสบการณ์ใหม่ 3) เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่มีการทำสมาธิ เจริญสติ ร่วมกับเพื่อน ครอบครัวหรือคนในชุมชน แนวทางหลักที่ 2 การพัฒนาด้านจิตใจ มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) แสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น 2) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกหลานและคนในสังคมตามหลักศีลธรรมจรรยา

3. ด้านความมั่นคงในการปฏิบัติทางจิตวิญญาณ ซึ่งมี 3 แนวทางหลัก และ 6 แนวทางย่อย คือ แนวทางหลักที่ 1 เชื่อมมั่นในสิ่งดีงาม มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) มีความเชื่อ ความศรัทธาในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม 2) เชื่อในการทำความดียอมส่งผลให้มีสิ่งดีๆ เกิดขึ้นกับชีวิต แนวทางหลักที่ 2 มีสิ่งยึดมั่นทางจิตใจ มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง พออยู่พอกิน 2) มีหลักธรรมคำสอนที่เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิต แนวทางหลักที่ 3 การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) ปฏิบัติศาสนกิจอย่างต่อเนื่องตามศาสนาที่ตนเคารพเชื่อถือ ทั้งที่บ้านและศาสนสถาน 2) อ่านหนังสือหรือฟังธรรมะ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นประจำ และไม่ยึดติดกับความทุกข์

4. **ด้านความสามารถในการจัดการปัญหาชีวิตเชิงบวก** ซึ่งมี 2 แนวทางหลัก และ 4 แนวทางย่อย คือ แนวทางหลักที่ 1 การตั้งสติและจัดการปัญหาอย่างเหมาะสม มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) ผีกลืนในชีวิตประจำวัน เช่น การกิน การเดิน การยืน ให้มีสติอยู่กับปัจจุบัน ช่วยให้จัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) คิดหาเหตุผลในการแก้ไขปัญห โดยประเมินว่าปัญหาใดที่จะแก้เองหรือขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น แนวทางหลักที่ 2 การคิดเชิงบวก มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) หมั่นพูดให้กำลังใจตนเอง เช่น เราต้องผ่านพ้นไปได้ ชีวิตย่อมมีขึ้นมีลง คิดถึงโอกาสข้างหน้าหากผ่านจุดนี้ไปได้ 2) หามุมบวก ด้านดี ความขบขัน เสี่ยงหัวเราะจากวิกฤตที่เกิดขึ้นได้

5. **ด้านการรับรู้ความสามารถและจุดมุ่งหมายในชีวิต** ซึ่งมี 2 แนวทางหลัก และ 6 แนวทางย่อย คือ แนวทางหลักที่ 1 การวางแผนชีวิตตนเอง มี 3 แนวทางย่อย คือ 1) มีแผนกิจกรรมที่ต้องทำในแต่ละวัน 2) มีเป้าหมายในชีวิตที่สอดคล้องเป็นจริงได้ 3) มองให้รอบด้านและยืดหยุ่นที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายที่เป็นไปได้ แนวทางหลักที่ 2 สามารถวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง มี 3 แนวทางย่อย คือ 1) หาข้อดีของตนเอง และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ 2) ยอมรับและเข้าใจจุดด้อยของตนแล้วหาทางปรับปรุงแก้ไข 3) หาจุดแข็งของแหล่งสนับสนุนภายนอก

6. **ด้านการดูแลสุขภาพกาย** ซึ่งมี 3 แนวทางหลัก และ 6 แนวทางย่อย คือ

แนวทางหลักที่ 1 การดูแลสุขภาพเคลื่อนไหวร่างกาย มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) การดูแลสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง คล่องแคล่ว มีกำลัง 2) มีวิถีชีวิตที่ส่งเสริมสุขภาพ เช่น ออกกำลังกายสม่ำเสมอ แนวทางหลักที่ 2 การดูแลเมื่อเจ็บป่วย มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) ควบคุมความสมดุลของร่างกาย เช่น ดูแลระดับน้ำตาลในเลือด ระดับความดันโลหิตให้ปกติ 2) ปฏิบัติตามข้อแนะนำในการดูแลรักษาการเจ็บป่วยของตนเอง แนวทางหลักที่ 3 การควบคุมการบริโภคอาหาร มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) การเลือกรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับวัยและการเจ็บป่วย 2) รับประทานอาหารที่มีไขมันต่ำ เช่น ผัก ผลไม้

หมวด 2 การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมสำหรับครอบครัว ประกอบด้วย 3 แนวทางหลัก 9 แนวทางย่อย คือ แนวทางหลักที่ 1 การยอมรับ เข้าใจ และให้กำลังใจ มี 3 แนวทางย่อย คือ 1) ยอมรับและเข้าใจอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ อันมีเหตุมาจากการเจ็บป่วย และการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย 2) ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุด้วยการให้เกียรติ เคารพ ยกย่องชื่นชม ด้วยความรัก ความเมตตาและเอาใจใส่ 3) ให้กำลังใจและให้คำปรึกษาในการคิดหาทางออกของปัญหาและทำสิ่งต่างๆให้สำเร็จ แนวทางหลักที่ 2 การสร้างโอกาสการมีส่วนร่วม มี 3 แนวทางย่อย คือ 1) หาโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดี เช่น การรับประทานอาหารร่วมกัน ไปเที่ยวพักผ่อน เป็นต้น 2) ร่วมมือกันแก้ปัญหาในทุกเรื่องที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวด้วยความเข้าใจกันในเชิงสร้างสรรค์ 3) ร่วมกันวางแผนและกำหนดเป้าหมายของกิจกรรมในแต่ละวัน แนวทางหลักที่ 3 การกระตุ้นเตือน เสริมแรงและอำนวยความสะดวก มี 3 แนวทางย่อย คือ 1) กระตุ้นเตือนและอำนวยความสะดวกให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตประจำวันอย่างเหมาะสม 2) สนับสนุนและ

เสริมแรงให้ผู้สูงอายุมีเป้าหมายในการทำความดีในชีวิตประจำวัน 3) อำนวยความสะดวกในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุให้แข็งแรง สามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างปกติ

หมวด 3 การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุในภาพรวมสำหรับ

ชุมชน ประกอบด้วย 3 แนวทางหลัก 9 แนวทางย่อย คือ แนวทางหลักที่ 1 การยอมรับ เข้าใจ และให้กำลังใจ มี 3 แนวทางย่อย คือ 1) จัดกิจกรรมรวมกลุ่มคนวัยเดียวกัน เพื่อให้เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกซึ่งกันและกัน ให้กำลังใจกัน ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกสบายใจ มีความสุขในการดำเนินชีวิต 2) จัดกิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้วิเคราะห์และยอมรับข้อดี ข้อเสียของตนเองและผู้อื่น เพื่อพัฒนาและหาทางแก้ไข 3) จัดโครงการหรือกิจกรรมที่เป็นการยกย่อง ชื่นชมความสำเร็จหรือสิ่งดีงามของผู้สูงอายุ และการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีความสำคัญ แนวทางหลักที่ 2 การสร้างโอกาสการมีส่วนร่วม มี 2 แนวทางย่อย คือ 1) ส่งเสริมให้เครือข่าย/กลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้ทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุร่วมกัน ได้สร้างสรรค์กัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน 2) จัดกิจกรรมทางศาสนาหรือธรรมสัญญา ส่งเสริมการคิดเชิงบวกโดยปฏิบัติตามความศรัทธา ความดีงาม เพื่อความสุขสงบทางจิตใจ แนวทางหลักที่ 3 การสนับสนุนระบบบริการ และแผนชุมชน มี 4 แนวทางย่อย คือ 1) จัดให้มีแหล่งสนับสนุนด้านสาธารณสุข การศึกษา สวัสดิการ และความปลอดภัยเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดำรงชีวิต 2) มีระบบบริการและสิ่งสนับสนุนด้านสุขภาพ เช่น มีรถรับส่ง มีอุปกรณ์ช่วยเหลือผู้สูงอายุในชุมชน 3) จัดให้มีหน่วยงานหรือศูนย์ให้คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีแนวทางในการจัดการปัญหาที่เข้ามาได้อย่างเหมาะสม 4) มีแผนของชุมชนด้านผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ

อภิปรายผล

การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุ สามารถอภิปรายได้ ดังนี้

1. การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิต สำหรับผู้สูงอายุเอง

1.1 การจัดการอารมณ์และเห็นคุณค่าตนเอง ผู้สูงอายุควรมีการแปลงความรู้สึกทางลบออกมาเป็นกิจกรรมที่สร้างสรรค์ (Department of Mental Health, 2006) เมื่อเกิดปัญหาไม่คิดฟุ้งซ่าน สามารถสงบจิตสงบใจและจัดการอารมณ์ของตนได้ (Department of Mental Health, 2012) และรู้สึกมีคุณค่าในตนเองซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวและแก้ปัญหาได้ (Jitapunkul, 1999) สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมขันติโสรัจจะ (Sutanont, 2013) ซึ่งเป็นธรรมอันทำให้งาม ทำให้เป็นคนอารมณ์ดี ไม่โกรธง่าย รู้จักระงับอารมณ์ งามทั้งกายและใจ และหลักไตรสิกขา (Phramaha Kraiwan Jinadattiyo (Punnakhan), 2018) ที่ช่วยทำให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามัคคี เสียสละ ให้อภัย เข้าใจเมื่อผู้อื่นได้รับทุกข์ เป็นสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น รู้สึกว่าตนมีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคม

1.2 ความสามารถทางสังคม ผู้สูงอายุควรมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน และคนในชุมชน (Erica & John, 2015) และการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมจะสามารถพัฒนาความแข็งแกร่งในชีวิตได้ดี (Hildon et al., 2010) สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมไตรสิกขา (Phramaha Kraiwan Jinadattiyo (Punnakhan), 2018) ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามัคคี เสียสละ ให้อภัย เข้าใจผู้อื่น ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีการมีกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งกล่าวไว้ว่า ผู้สูงอายุจะมีความสุขทั้งร่างกายและจิตจากการมีกิจกรรมร่วมกัน การเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาทำให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่าง กระฉับกระเฉงและรู้สีกว่าตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม การมีกิจกรรมจะทำให้สภาวะทางร่างกาย จิตใจ และสังคมดีขึ้น ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมสูงจะมีการปรับตัวได้ดี รู้สึกมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของสังคม มีความสุขและพึงพอใจในชีวิต

1.3 ความมั่นคงในการปฏิบัติทางจิตวิญญาณ ผู้สูงอายุควรมีความหวังและเชื่อมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง ศรัทธาในศีลธรรม และปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ (Palitnonkert, 2007) และเป็นผู้มีความสงบ สมดุลในจิตใจ (Wagnild & Young, 1993) จิตวิญญาณมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุเมื่อเผชิญกับความเครียดหรือความยากลำบากในชีวิต (Vahia et al., 2011) ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมโอวาท 3 (Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto), 2008) คือ ไม่ทำความชั่วทั้งปวง ทำแต่ความดี และทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ และสอดคล้องกับการศึกษาของ Lertsakornsiri et al. (2017) พบว่า การดำเนินการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่บูรณาการแบบพหุปัญญาของหน่วยงานหรือองค์กร ที่ใช้แนวคิดปรัชญาตะวันออกด้วยวิถีไทยพุทธซึ่งสอดคล้องกับหลักโอวาท 3

1.4 ความสามารถในการจัดการปัญหาชีวิตเชิงบวก ผู้สูงอายุควรมีความสามารถในการจัดการปัญหาต่างๆ มีความยืดหยุ่น คิดเชิงบวก โดยมองว่าทุกปัญหามีทางออก ไม่สิ้นหวัง มีการปรับตัวและการจัดการปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขแม้ประสบกับปัญหาในชีวิตก็ตาม (Erica & John, 2015) จากการศึกษาของ Wagnild & Collins (2009) พบว่า การเสริมสร้างความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุ มี 3 องค์ประกอบ คือ การฝึกสติ การปรับความคิด และการพัฒนาความรู้ความสามารถ ซึ่งการฝึกสติเป็นการพัฒนาความสามารถในการจัดการปัญหา และการเพิ่มอารมณ์ความรู้สึกทางบวก (Southwick & Watson, 2015) สอดคล้องกับการศึกษาของ Wiles et al. (2012) ซึ่งได้ศึกษามุมมองของผู้สูงอายุที่มีความแข็งแกร่งในชีวิต พบว่า ผู้สูงอายุที่มีความแข็งแกร่งในชีวิต มีลักษณะสำคัญ คือ การคิดเชิงบวก ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมสติปัฏฐาน 4 (Sutanont, 2013) เป็นหลักของการใช้กำลังของสติ สมาธิ ให้ดำรงจิตอยู่ในปัจจุบันขณะ สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาความเจ็บป่วย และบรรเทาความทุกข์ทั้งกายและใจ และหลักการคิดเชิงบวกหรือโยนิโสมนสิการ (Talabhat & Suwankajorn, 2017) เป็นการคิดเพื่อพัฒนาชีวิตไปสู่ความสุข การคิดในทางที่ดีเป็นการสร้างเจตคติที่ดีต่อตนเอง ผู้อื่นและสถานการณ์ต่างๆ เป็นจุดเริ่มต้นของมุมมองความสำเร็จ มองอุปสรรคเป็นบทเรียน เป็นทางผ่านที่สามารถมีหนทางข้ามไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และนำไปสู่การคิดสร้างสรรค์ นอกจากนี้ การคิดแบบอริยสัจ 4 (Talabhat & Suwankajorn, 2017) เป็นการคิดที่เชื่อว่าปัญหาทุกอย่างแก้ได้ เพราะรู้ปัญหา (ทุกข์) รู้สาเหตุของปัญหา (สมุทัย) รู้ความสิ้นไปของปัญหา (นิโรธ) และรู้หนทางแก้ไขปัญหา (มรรค)

1.5 การรับรู้ความสามารถและจุดมุ่งหมายในชีวิต ผู้สูงอายุควรรับรู้ความสามารถแห่งตน ซึ่งเป็นความสามารถในการจัดการปัญหาต่างๆ มีความยืดหยุ่นและการปรับตัวที่ดี รวมถึงการมีจุดมุ่งหมายในชีวิต โดยสามารถมองอนาคตข้างหน้าตามความเป็นจริง (Erica & John, 2015) สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 (Charoenphol, 2010) ซึ่งเป็นธรรมที่ทำให้เกิดความสำเร็จ หากผู้สูงอายุได้ปฏิบัติ จะส่งเสริมให้มีกายและจิตแข็งแรงสมบูรณ์ ชีวิตมีพลังเพิ่มขึ้น โดยมีจุดหมายแน่ชัด มีทางเดินที่มุ่งไปข้างหน้า เพื่อประกอบคุณงามความดีให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทำให้ชีวิตมีความหมาย มีกำลังใจที่จะทำกิจการอันเป็นประโยชน์นั้นให้สำเร็จต่อไปได้

1.6 การดูแลสุขภาพกาย ผู้สูงอายุควรคงไว้ซึ่งการมีสุขภาพดี แม้ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบากในชีวิต และสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ถึงแม้จะมีการเจ็บป่วยทางด้านร่างกายเกิดขึ้น (Resnick & Inguit, 2011) สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมไตรลักษณ์ (Sangsing, 2013) ที่ใช้ในการส่งเสริมและแก้ปัญหาด้านร่างกาย กล่าวคือ เป็นการดูแลสุขภาพ เข้าใจกับสภาพของสังขาร ไม่กังวลกับสิ่งที่เกิดขึ้น ขะลอกความเสื่อมของร่างกายโดยการออกกำลังกาย และรับประทานอาหารที่มีประโยชน์

สรุป หลักพุทธธรรมสำหรับตัวผู้สูงอายุเอง ในการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิต ประกอบด้วย ขันติโสรัจจะ ไตรสิกขา โอวาท 3 สติปัฏฐาน 4 โยนิโสมนสิการ อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 และไตรลักษณ์

2. การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิต สำหรับครอบครัวและชุมชน

การมีแหล่งทรัพยากรภายนอกที่ดูแล ช่วยเหลือและเอื้อประโยชน์ เช่น การได้รับการยอมรับจากครอบครัวและผู้อื่น มีสัมพันธภาพที่ไว้วางใจ ได้รับการดูแลจากครอบครัวที่ดีเพียงพอ มีแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง ได้รับการสนับสนุนในการทำสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคนให้ความช่วยเหลือในยามจำเป็น และมีแหล่งด้านสาธารณสุข การศึกษา สวัสดิการรวมทั้งด้านความปลอดภัยเพื่อตอบสนองความต้องการของชีวิต (Grotberg, 2003) ผู้สูงอายุควรได้รับการสนับสนุนในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเพื่อสร้างความแข็งแกร่งในชีวิต เช่น การเข้ากลุ่มทางสังคม และการเป็นจิตอาสา (Erica & John, 2015) ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 อธิษฐาน 4 และสังคหวัตถุ 4 (Songchaikul, 2018) ที่นำมาใช้เพื่อเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัว หลักพุทธธรรมพรหมวิหาร 4 และสังคหวัตถุ 4 (Sangsing, 2013) เป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้านครอบครัวและสังคม คือ การมีเมตตากรุณา มีความอดทนอดกลั้น เผื่อแผ่สิ่งของให้ผู้อื่น เคารพซึ่งกันและกัน ให้กำลังใจกัน และให้ความร่วมมือในหมู่คณะ และสอดคล้องกับหลักกัลยาณมิตตตา หรือการมีกัลยาณมิตร (Sutanont, 2013) คือ การมีผู้แนะนำ มีที่ปรึกษา มีเพื่อน และบุคคลแวดล้อมที่ดี ส่งผลให้ผู้สูงอายุพัฒนาความคิดไปในทางที่ดี และสอดคล้องกับหลักภavana 4 (Watana, 2016) ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้กับการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อพัฒนาผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ และหลักไตรสิกขา (Phramaha Kraivan Jinadattiyo (Punnakhan), 2018) สำหรับประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ โดยชุมชนมีกิจกรรมที่ส่งเสริมสภาวะทางร่างกาย จิตใจ และสังคมของผู้สูงอายุ ช่วยให้ผู้สูงอายุ

ปรับตัวได้ดี รู้สึกว่าตนเองเป็นคนที่มืบทบาท มีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของสังคม มีความสุขและมีความพอใจในชีวิต

สรุป หลักพุทธธรรมสำหรับครอบครัวและชุมชน ในการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุ ประกอบด้วย พรหมวิหาร 4 อริยฐาน 4 สังคหวัตถุ 4 กัลยาณมิตตตา ภาวนา 4 และไตรสิกขา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุควรมีการประเมินทั้ง 6 ด้าน หากมีด้านใดที่มีความแข็งแกร่งในชีวิตน้อย ควรใช้แนวทางในการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตตามแนวทางหลัก แนวทางย่อย ที่ได้จากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้
2. ครอบครัวและชุมชนควรให้การยอมรับ เข้าใจ ให้กำลังใจ สร้างโอกาสการมีส่วนร่วม คอยกระตุ้นเตือน เสริมแรง สนับสนุน จัดระบบบริการ และมีแผนชุมชน เพื่อเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตให้ผู้สูงอายุ
3. ผู้สูงอายุ ครอบครัว ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ควรนำหลักธรรม ขันติ โสรัจจะ ไตรสิกขา โอวาท 3 สติปัฏฐาน 4 โยนิโสมนสิการ อริยสัจ 4 อิทธิบาท 4 ไตรลักษณ์ พรหมวิหาร 4 อริยฐาน 4 สังคหวัตถุ 4 กัลยาณมิตตตา และภาวนา 4 มาใช้ในการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุ
4. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายควรนำแนวทางนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการกำหนดนโยบายให้เป็นรูปธรรมทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยประเมินผลเพื่อปรับและพัฒนารูปแบบการเสริมพลังความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับพื้นที่และวัฒนธรรมที่หลากหลาย
2. ควรมีการนำหลักธรรมที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปวิจัยต่อยอดขยายผลให้ครอบคลุมผู้สูงอายุในพื้นที่ต่างๆ
3. ศึกษาความแข็งแกร่งในชีวิตตามหลักพุทธธรรมในช่วงวัยต่างๆ รวมถึงการศึกษาเปรียบเทียบความแข็งแกร่งในชีวิตของผู้สูงอายุทั้งในและต่างประเทศ

References

- American Psychological Association. (2014). *The road to resilience: What is resilience?*. Retrieved May 31, 2015 from <http://www.apa.org/helpcenter/road-resilience.aspx>.
- Arlete, P. F. & Anita, L. N. (2015). Resilience in ageing: literature review. *Cienc Saude coletiva*, 20(5), 1475-1491.
- Bureau of Mental Health Promotion and Development. (2017). *A trainer's handbook for organizing 5 dimensional happiness activities for elderly in community*. Bangkok: National Office of Buddhism Press.
- Charoenphol, P. (2010). *An Analytical Study of Buddhadhamma for the Old Aged People: A Case Study of the Old Aged People in Helping Premises in Nakhonpathom Province*. Master of Art, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Department of Mental Health. (2012). *The Empowering Resilience for Local Media*. Bangkok: Sankid press.
- Department of Mental Health. (2006). *Teacher training handbook to promote resilience to cope with the mental health crisis*. Nonthaburi.
- Erica, S. E., & John, H. (2015). *Resilience in Ageing*. Arizona Center on Ageing. The University of Arizona.
- Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2016). *Situation of the Thai Elderly 2016*. (1st ed.). Nakhon Pathom: Printery Co.,Ltd.
- Grotberg, E. H. (2003). *Resilience for today*. London: Praeger.
- Herrick, A. L., Lim, S. H., Wei, C., Smith, H., Guadamuz, T. E., Friedman, M. S., & Stall, R. (2011). Resilience as an untapped resource in behavioral intervention design for gay men, *AIDS and Behavior*, 15, S25-S29.
- Hildon, Z., Montgomery, S. M., Blane, D., Wiggins, R. D., & Netuveli. (2010). Examining Resilience of Quality of Life in the Face of Health-Related and Psychosocial Adversity at Older Ages: What is "Right" About the Way We Age?, *The Gerontologist*, 50(1), 36-47.

- Jitapunkul, S. (1999). *Principles of geriatric medicine*. (2nded.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Lertsakornsiri, M. et al. (2017). The Comparison of Quality of Life for the Elderly under Multiple Intelligence Integration after Practice Based on Eastern Philosophy in the Thai Buddhist Style, *Kuakarun Journal of Nursing*, 24(1), 28-41.
- Mae Chee Supharp Rakprsoot. (2017). A Study of Creating Happiness of the Elders' Lives in the Buddhist way, *Journal of MCU Social Development*, 2(1), 74-85.
- National Statistical Office. (2014). *The 2014 Survey on Conditions of Society, Culture and Mental Health (Thai Happiness)*. Retrieved January 31, 2019 from <http://www.nso.go.th/sites/2014/DocLib13/>.
- Nisaisuk, N. (2013). *The Impact of Eastern Seaboard Industrial Development, Rayong : A Case Study of Mab Yangporn Community, Pluak Daeng District Rayong Province*. Master of Public Administration Program, Graduate School of Public Administration, Burapha University.
- Office of the National Economics and Social Development Board. (2016). *East Economic Corridor Development Plan (2017-2021)*. Retrieved January 31, 2019, from https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6381.
- Padvee Academy. (2014). *Guidelines for Application Buddhist Principles of the Elderly*. Retrieved January 15, 2019 from <https://www.slideshare.net/Padvee/ss-35787078>.
- Palitnonkert, Y. et al. (2007). *Mental Care Handbook in Crisis (Continue)*. Bangkok: Department of Mental Health.
- Parayat, C. et al. (2016). Predictive Factors of Resilience among Elderly, *The Journal of Faculty of Nursing Burapha University*, 24(2), 97-106.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2008). *Dictionary of Buddhist*. (12nded.). Bangkok: MCU Press.
- Phramaha Kraiwan Jinadattiyo, Phrapalad Somchai Payogo, Phramaha Surachai Jayabhivaddhano, Maechee Kulaporn Kaewwilai, Yota Chaiworamankul & Khattiya Duangsamran. (2018). The Buddhas Integration for Elder Service of Local Administration Organization in Nakhonpathom Province, *Journal of Graduate Studies Review*, 14(1), 83-96.
- Resnick, B. A., & Inguito, P. L. (2011). The Resilience Scale: Psychometric Properties and Clinical Applicability in Older Adults, *Archives of psychiatric nursing*, 25(1), 11-20.

- Sangsing, T. (2013). The Lifestyle of Aged People, according to Buddhist Doctrines : Case Study Ban Luekhamhan Community, Warinchamrab District, Ubonrathani Province, *Graduates Development Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University*, 2(1), 30-39.
- Songchaikul C. (2018). *Social Psychology*. Retrieved December 1, 2018 from http://www.stou.ac.th/stoukc/elder/main1_3.html.
- Southwick, S., & Wilson, P. (2015). The emerging scientific and clinical literature on resilience and psychological first aid. In N. C. Bernardy, & M. J. Friedman (Eds.), *A practical guide to PTSD treatment: Pharmacological and psycho therapeutic approaches* (pp.21-33). Washington, D.C. American Psychological Association.
- Sutanont, T. (2013). *An application of Buddhist principle for old aged people's happy living*. Master of Arts, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Talabhat, P. & Suwankajorn, D. (2017). An Analytical Study of Positive Thinking for Life Development in Buddhist Principle, *Journal of Graduate Studies Review*, 13(3), 280-291.
- Thongcharoen, V. (2011). *The art and science of nursing the ageing people*. Bangkok : The Textbook Project of Faculty of Nursing, Mahidol University.
- Vahia, I. V., Depp, C. A., Palmer, B. W., Fellows, I., Golshan, S., Thompson, W., Allison, M., & Jeste, D. V. (2011). Correlates of spirituality in older women, *Aging & mental health*, 15(1), 97-102.
- Wagnild, G. M., & Collins, J. A. (2009). Assessing resilience, *Journal of Psychosocial Nursing*, 47(12), 28-33.
- Wagnild, G., & Young, H. (1993). Development and psychometric evaluation of the resiliency scale, *Journal of Nursing Measurement*, 1, 165-178.
- Watana, S. (2016). Concept of Elderly Care in Theravada Buddhism, *Journal of Humanities and Social Sciences*. 24(44), 173-193.
- Wiles, J. L., Wild, K., Kerse, N., & Allen, R. E. S. (2012). Resilience from the point of view of older people: There still life beyond a funny knee, *Social science & medicine*, 74(3), 416-424.

ปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธที่มีอิทธิพลต่อ

สุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ*

The Buddhist Selective Factors Influencing toward the Elderly's Psychological Well-Being

^{1*}พระมหาเฟื่อน กิตติโสภโณ

^{1*}Phramaha Phuen Kittisobhano

^{1*}ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1*}Department of Psychology, Faculty of Humanities,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

^{1*}Corresponding Author. Email: phuen2516@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธและสุขภาวะทางจิตวิทยาในผู้สูงอายุ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธที่มีต่อสุขภาวะทางจิตวิทยาในผู้สูงอายุ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิทยาในผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method) ด้วยการสนทนากลุ่ม จากผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ 3 แห่งและแบบสอบถามจากผู้สูงอายุ จำนวน 437 คน ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า

1. ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพและปริมณฑลมีค่าเฉลี่ยระดับปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธและสุขภาวะทางจิตวิทยายู่ในระดับมาก

2. ผู้สูงอายุที่มีเพศ ระดับการศึกษา การประกอบอาชีพอิสระ จังหวัดที่อาศัย การบริจาคนานการศึกษารธรรมะ การสวดมนต์ และการดำรงชีวิตโดยตามหลักอิทธิบาท 4 และพรหมวิหาร 4 แตกต่างมีสุขภาวะทางจิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธในการวิจัยนี้ คือ อิทธิบาทธรรม 4 ได้แก่ และพรหมวิหารธรรม 4 เป็นตัวแปรที่สามารถพยากรณ์สุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุได้ 75%

3. การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุ การเข้าร่วมกิจกรรมสังคม และการปฏิบัติตามหลักคำสอนศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับส่งเสริมการเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะจิตที่ดี

คำสำคัญ: สุขภาวะทางจิต; ผู้สูงอายุ; อิทธิบาท 4; พรหมวิหาร 4

Abstract

The objectives of this research are as follows. 1) to study selective Buddhist factors in the elderly 2) to study effect of selective Buddhist factors on psychological well-being in the elderly 3) to propose method of promoting psychological well-being in the elderly. As mixed method research, focus group discussion was applied for collecting data from the elderly of the elderly assembly and questionnaire was used to collect data from 347 elderlies live in Bangkok and surrounded province. The results show that:-

1. Selective Buddhist factors and psychological well-being of the elderly is in high level.

2. the elderly with different of age, educational level, occupation, living province, frequency of donation, studying Dhamma, chanting, and live along with four path of achievement and four sublime states, has different level of psychological well-being at significant level .05 in addition, Selective Buddhist factors can predict level of psychological well-being with 75% at significant level .05.

3. Early self- preparation, participating social activities, and religious practices is key factor of promoting psychological well-being in the elderly.

Keywords: Psychological well-being; elderly; 4 paths of achievement; 4 sublime states

บทนำ

ในปัจจุบันพบว่า ประชากรผู้สูงอายุมีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางการแพทย์ ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีอัตราการตายลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตราการตายในทารกแรกคลอดทำให้อายุเฉลี่ยของประชากรสูงขึ้น จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย ปี พ.ศ. 2560 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ขึ้นไปมีจำนวนถึง 11 ล้านคน คิดเป็น 11 เปอร์เซ็นต์ของประชากรไทย การเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุของประเทศไทยยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง คาดว่าภายในปี 2568 ประเทศไทยจะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็น 14.9 ล้านคน และในปี พ.ศ.2573 จะเพิ่มขึ้นเป็น 17.8 ล้านคน หรือร้อยละ 25 ของประชากรทั้งหมดนั่นคือทุกๆประชากรไทย 4 คน จะมีผู้สูงอายุ 1 คน (National Statistical Office, 2017)

จากแนวโน้มประชากรที่เพิ่มขึ้นส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเนื่องจากวัยผู้สูงอายุเป็นช่วงวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ สังคม อารมณ์ และเขาวนปัญญา ความเสื่อมของร่างกาย อันเนื่องมาจากการเข้าสู่วัยสูงอายุ เช่น การตอบสนองต่อสิ่งเร้าลดลง หูตึง ต้อกระจก การเกิดอุบัติเหตุ กระดูกเปราะหักง่าย ขาดสารอาหาร ท้องผูก กลั้นปัสสาวะไม่อยู่และมักนอนไม่หลับนอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านสุขภาพจิต เช่น ความเครียด การสูญเสียความสามารถในการพึ่งตนเอง การสูญเสียชีวิต การแยกครอบครัวของลูกหลาน ส่วนผู้สูงอายุที่ขาดความสามารถด้านร่างกาย สังคม และจิตใจหรือขาดการศึกษาจะเป็นกลุ่มที่แนวโน้มที่จะมีปัญหาด้านสุขภาพทางจิตที่แสดงออกในรูปของ ความรู้สึกไม่มั่นคงทางอารมณ์ มองตนเองว่าไม่มีคุณค่า ไม่พึงพอใจกับชีวิตที่ตนเป็นอยู่ รู้สึกซึมเศร้า เหงา ว้าเหว่ (Kaewkangwan, 2002)

สุขภาพทางจิตส่งผลต่อชีวิตมนุษย์ในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านการศึกษา ผู้ที่มีสุขภาพทางจิตดีย่อมมีจิตใจปลอดโปร่ง สามารถศึกษาได้สำเร็จ ด้านอาชีพ การงานและมีกำลังใจต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ได้บรรลุผลสำเร็จด้านชีวิตครอบครัว คนในครอบครัวที่มีสุขภาพจิตดีครอบครัวก็สงบสุข ด้านเพื่อนร่วมงานก็มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ถ้าสุขภาพจิตดีร่างกายก็สดชื่นแจ่มใส ส่วนคนที่สุขภาพทางจิตไม่ดี มักมีอาการไม่แน่นอน ควบคุมอารมณ์อารมณ์ตนเองไม่ได้ มีปัญหาในการปรับตัว ไม่สามารถเผชิญปัญหาและความเป็นจริงแห่งชีวิตได้อย่างสมเหตุสมผลและมีประสิทธิภาพ (Ibitoye, 2014)

สังคมไทยเป็นสังคมที่เกาะเกี่ยวอยู่กับความคิด ความเชื่อที่มีพระพุทธศาสนาเป็นฐาน โดยธรรมชาติที่เราพบกันได้ทั่วไปในทุกวัฒนธรรมคือ เมื่ออายุมากขึ้น ผู้สูงอายุมักจะหันหน้าเข้าหาศาสนามากขึ้นกว่าวัยทำงาน ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลว่าผู้สูงอายุมีเวลารว่างจากงานมากขึ้น ต้องการหาคำตอบเกี่ยวกับชีวิตหรือเตรียมตัวเพื่อชีวิตที่ดีในโลกหน้าก็ตาม ศาสนาได้เข้าไปมีส่วนในชีวิตของผู้สูงอายุในทุกสังคม พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุอย่างน้อย 2 เรื่องคือ อิทธิบาท 4 ในฐานะธรรมที่ทำให้อายุยืนดังที่ปรากฏในมหาปริณิพพานสูตร และพรหมวิหาร 4 ในฐานะธรรมเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้ใหญ่ (Thongwichain, 2007)

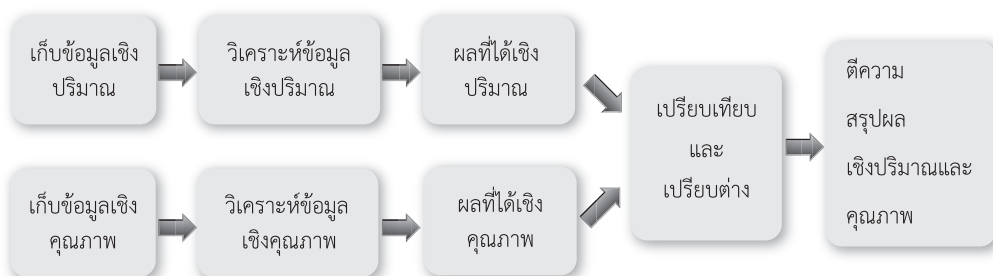
ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธ ได้แก่ อิทธิบาท 4 ซึ่ง ประกอบไปด้วย ฉันทะ(ความพอใจ) วิริยะ(ความเพียร) จิตตะ(ความคิด) และวิมังสา(ความไตร่ตรอง) และพรหมวิหาร 4 ซึ่ง ประกอบด้วย เมตตา(ความรักใคร่) กรุณา(ความสงสารเห็นใจ) มุทิตา(ความยินดี) และอุเบกขา(ความวางใจเป็นกลาง) อันเป็นคุณลักษณะพื้นฐานตามทัศนะของพระพุทธศาสนาที่จะพึงมีในชาวพุทธโดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้สูงอายุซึ่งจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตในผู้สูงอายุเพื่อสังคมไทยสามารถรับมือกับการเป็นสังคมผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธและสุขภาวะทางจิตวิทยาในผู้สูงอายุ
- 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธที่มีต่อสุขภาวะทางจิตวิทยาในผู้สูงอายุ
- 3) เพื่อนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิทยาในผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี(Mixed method) อันเป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามและแบบวัดสุขภาวะทางจิตเพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธที่มีต่อสุขภาวะทางจิตของผู้สูง จากนั้นทำการเก็บเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธที่มีต่อสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ ตามแบบของเครสเวลล์ซึ่งดัดแปลงโดย รศ.ดร.รัตนะ บัวสนธ์(Buason, 2012) ดังภาพต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในส่วนของการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพคุณผู้ให้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) คือ ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุ ชุมชนบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ ชมรมผู้สูงอายุตำบลบางเลน จังหวัดนนทบุรี และชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองพะอง จังหวัดสมุทรสาคร แห่งละ 15 คน รวมจำนวน 45 ท่าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไปที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑล ได้แก่ นนทบุรี นครปฐม สมุทรปราการ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของคอคแรน (Cochran, 1977) สำหรับกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในกรณีที่ไม่มีทราบจำนวนประชากร ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 437 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน อาชีพ จังหวัดที่อาศัย การปฏิบัติตนในฐานะพุทธศาสนิกชน (การบริจาคทาน ศึกษาศรัทธา สวดมนต์ นั่งสมาธิ) การใช้ชีวิตตามหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ และการใช้ชีวิตตามหลักพรหมวิหาร 4 ส่วนตัวแปรตาม คือ สุขภาวะทางจิต ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้านย่อย คือ ความพึงพอใจในชีวิต (Life satisfaction) ความมั่นคงทางอารมณ์ (Emotional stability) ความมั่นคงในตนเอง (Self-integrity) และการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-esteem)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ต่อเดือน อาชีพ จังหวัดที่อาศัยและการปฏิบัติตนในฐานะชาวพุทธ(บริจาคทาน ศึกษาศรัทธา สวดมนต์ ปฏิบัติสมาธิ)

ตอนที่ 3 แบบวัดปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธ แบ่งออกเป็น 2 ด้านย่อย คือ 1) แบบวัดการดำรงชีวิตตามหลักอิทธิบาท 4 จำนวน 24 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .797 และ 2) แบบวัดการดำรงชีวิตตามหลักพรหมวิหาร 4 จำนวน 24 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .712

ตอนที่ 1 แบบวัดสุขภาวะทางจิต ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้านย่อย คือ 1) ความพึงพอใจในชีวิต 2) ความมั่นคงทางอารมณ์ 3) ความมั่นคงในตนเองซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเอง และ 4) การเห็นคุณค่าในตนเองซึ่งปรับปรุงจากแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองของโรเซนเบิร์ก โดยแบบวัดชุดนี้ ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 29 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .921

ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยกำหนดประเด็นการสนทนาแบบกึ่งโครงสร้าง(Semi-structured) โดยกำหนดประเด็นการ

สนทนากับ การเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุ การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน และการรักษาสุขภาพกายและสุขภาพจิตในวัยผู้สูงอายุ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามดังกล่าวไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 437 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของคอคแรน (Cochran, 1977) ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ กรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑล ได้แก่ นนทบุรี นครปฐม สมุทรปราการ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) การทดสอบค่าที (t-Test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression) เพื่อสร้างสมการพยากรณ์สุขภาวะทางจิต

2) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้พัฒนาชุดคำถามและดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีสนทนากลุ่มกับผู้สูงอายุ จำนวน 44 ท่าน จาก 3 แหล่ง คือ ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุ ชุมชน บางกระเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 15 ท่าน ชมรมผู้สูงอายุตำบลบางเลน จังหวัดนนทบุรี จำนวน 15 ท่าน และชมรมผู้สูงอายุตำบลหนองพะอง จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 15 ท่าน จากนั้นทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธและสุขภาวะทางจิตวิทยาในผู้สูงอายุ ผลการวิจัย พบว่า ในการดำเนินชีวิตตามหลักอิทธิบาท 4 ผู้สูงอายุใช้ชีวิตตามหลักอิทธิบาท 4 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยหลักอิทธิบาทที่ผู้สูงอายุใช้มากที่สุดคือ ฉันทะ (ความพอใจ) รองลงมาคือ จิตตะ (การคิด) ความเพียร (วิริยะ) และวิมังสา (การไตร่ตรอง) ตามลำดับ ส่วนการใช้ชีวิตตามหลักพรหมวิหาร 4 ผู้สูงอายุใช้ชีวิตตามหลักพรหมวิหาร 4 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยหลักพรหมวิหารที่ผู้สูงอายุใช้มากที่สุด คือ เมตตา (ความรัก) รองลงมาคือ อุททัง (ความพลอยยินดี) กรุณา (ความเห็นใจ) และอุเบกขา (การวางใจเป็นกลาง) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยคัดสรรเชิงพุทธที่มีต่อสุขภาวะทางจิตวิทยาในผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุกลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาวะทางจิตในระดับค่อนข้างมากสอดคล้องกับงานวิจัยของธิดา ทองวิเชียรที่ศึกษาที่ศึกษาความพึงพอใจของสูงอายุในจังหวัดสมุทรปราการที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปจำนวน 380 คนพบว่าผู้สูงอายุมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (Thongwichian, 2007)

เมื่อเปรียบเทียบระดับสุขภาวะทางจิตระหว่างผู้สูงอายุเพศชายและเพศหญิงพบว่า ผู้สูงอายุเพศหญิงมีสุขภาวะทางจิตดีกว่าเพศชาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของรูธแมนและคณะที่ทำการศึกษ (Roothman, 2003) ความแตกต่างระหว่างเพศในแง่ของสุขภาวะทางจิต โดยทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 378 คนเป็นชาย 90 คนและหญิง 299 คนที่มีอายุระหว่าง 18-65 ปี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงมีสุขภาวะทางจิตไม่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ เพื่อเมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อยของสุขภาวะทางจิตของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยยังพบว่า

องค์ประกอบด้านความพึงพอใจในชีวิต

ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่เป็นมีความพึงพอใจในชีวิตปานกลางค่อนข้างไปทางมาก โดยผู้สูงอายุเพศหญิงมีความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าผู้ชายสอดคล้องกับงานวิจัยของ Matud (Matud, 2014) ที่ศึกษาเรื่องเกี่ยวกับบทบาททางเพศที่มีต่อความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ โดยการวิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลในผู้สูงอายุชาวสเปนจำนวน 2,466 คน แบ่งเป็นเพศชายและเพศหญิงอย่างละ 1,233 คน โดยผลการวิจัยพบว่า เพศเป็นตัวพยากรณ์สำคัญของความพึงพอใจในชีวิตด้านการเห็นคุณค่าตนเองและการสนับสนุนทางสังคม ทั้งความเป็นเพศชายและหญิงในทั้งเพศชายและเพศหญิงมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิต นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่า ความเป็นหญิงมีปฏิสัมพันธ์กับการสนับสนุนทางสังคมในเพศหญิง และความเป็นชายในเพศชายมีปฏิสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าตนเองในเพศชาย และยังพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นหญิงกับความพึงพอใจในชีวิตจะเกิดในผู้หญิงที่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมสูงเท่านั้น และการเห็นคุณค่าตนมีความสัมพันธ์กับการเห็นคุณค่าในชีวิตในผู้ชายที่มีความเป็นชายต่ำเท่านั้น เช่นเดียวกับ การสังเกตของผู้วิจัยระหว่างทำการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่มที่สังเกตเห็นว่าสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและส่วนใหญ่แล้วดูมีความสุขกับการได้เข้าร่วมกิจกรรม

องค์ประกอบด้านความมั่นคงทางอารมณ์

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความมั่นคงทางอารมณ์ปานกลาง โดยที่ผู้สูงอายุเพศหญิงสูงจะมีความมั่นคงทางอารมณ์สูงกว่าผู้สูงอายุเพศชายเล็กน้อย และผลการทดสอบสมมติฐานพบว่าทั้งสองเพศไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญนั้นแสดงให้เห็นว่า โดยทั่วไปผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางอารมณ์ในระดับซึ่งหมายถึงการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่สงบ ความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์หรือตัวกระตุ้นอารมณ์เชิงลบได้ดี โดยจากการสัมภาษณ์พบว่าผู้สูงอายุมักจะใช้วิธีการจัดการกับสิ่งอารมณ์เชิงลบโดยใช้วิธีที่เรียกกันติดปากว่า ปลง หรือปล่อยวาง ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า อุเบกขาพรหมวิหารซึ่งหลักธรรมที่ใช้ในการทำให้เป็นกลางเป็นอิสระจากอารมณ์เชิงบวกและเชิงลบ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ Carstensen และคณะ (Cartensen, 2010) ที่ศึกษาเรื่องประสบการณ์ทางอารมณ์ที่เพิ่มขึ้นตามอายุที่ทำการวิจัยในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 184 คนที่มีอายุตั้งแต่ 14-94 ปีเป็นเวลา 12 ปีพบว่า เมื่อมีอายุมากขึ้นกลุ่มตัวอย่างมักจะมีอารมณ์เชิงบวกมากกว่าอารมณ์เชิงลบ ทีมวิจัยจึงสรุปว่า ประสบการณ์ทางอารมณ์เป็นตัวทำนายความยืนยาวของชีวิต คนที่รายงานว่าตนเองมีอารมณ์เชิงบวกมากกว่าอารมณ์เชิงลบมีอายุกว่าปกติ 13 ปี

ความมั่นคงในตนเอง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ผู้สูงอายุมีความมั่นคงในตนเองระดับปานกลางค่อนข้างสูงเป็นอันดับสองรองจากการเห็นคุณค่าในตนเองสอดคล้องกับงานวิจัยของVinsi (Vinsi, 2014) ที่ความมั่นคงในตนเองของผู้สูงอายุเพศหญิงในรัฐมัธยประเทศ ประเทศอินเดียของ Vinsi ซึ่งทำการศึกษาในผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-80ปี จำนวน 150 คน และพบว่าผู้สูงอายุเพศหญิงมีความมั่นคงในตนเองในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบระหว่างเพศ ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุเพศหญิงกับเพศชายมีความมั่นคงในตนเองไม่ต่างกัน

ในด้านระดับการศึกษาพบว่า ระดับการศึกษามีอิทธิพลต่อความมั่นคงในตนเอง โดยผู้สูงอายุที่จบสูงกว่าปริญญาตรีมีความมั่นคงทางอารมณ์สูงกว่ากลุ่มอื่นๆ ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาส่งอิทธิพล ในทางตรงคือทำให้บุคคลมีความรู้มากขึ้นและมีวุฒิภาวะทางความคิดในการที่จะสื่อสารความเป็นตัวของตัวเองออกมาได้อย่างเต็มที่ ในทางอ้อมการศึกษาส่งผลให้บุคคลมีสถานทางสังคม อาชีพการงาน มีสถานทางสังคมที่สูงส่งผลให้มีความมั่นใจในการสื่อสารความคิด ความเชื่อและค่านิยมของตนเองต่อผู้อื่น ดังจะเห็นได้จากการทดสอบผลอาชีพมีอิทธิพลต่อความมั่นคงในตนเอง ซึ่งพบว่า คนที่ประกอบอาชีพอิสระส่วนตัวมีความมั่นคงในตนเองสูงกว่าคนที่เลิกประกอบอาชีพแล้ว

องค์ประกอบด้านการเห็นคุณค่าในตนเอง

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมีการเห็นคุณค่าในตนเองในระดับมาก เมื่อเปรียบคะแนนการเห็นคุณค่าในตนเองระหว่างผู้สูงอายุเพศชายกับหญิงเห็นคุณค่าในตนเองไม่ต่างกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อีโรล และคณะ(Erol et al., 2014) ได้ศึกษาพัฒนาการของการเห็นคุณค่าในตนเองและความพึงพอใจในสัมพันธภาพ ผลการวิจัยไม่มีความแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามเพศ เนื่องจาก เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะมีการเห็นคุณค่าไม่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุที่ประกอบอาชีพอิสระมีการเห็นคุณค่าในตนเองสูงกว่าคนที่เลิกประกอบอาชีพแล้ว สอดคล้องกับงานวิจัยของ ออร์ธและคณะ(Orth, 2015) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการของการเห็นคุณค่าตนเองตลอดช่วงชีวิต โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นชาวเยอรมันอายุระหว่าง 14-89 ปีจำนวน 2,509 คน พบว่า สถานการณ์จ้างงาน รายได้ ความพึงพอใจในงาน สัมพันธภาพและสุขภาพส่งผลสนับสนุนต่อการเห็นคุณค่าในตนเองในทุกช่วงวัยของชีวิต

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิทยาในผู้สูงอายุ ผลการวิจัยสามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

1. การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ

1) **รักษาสุขภาพให้แข็งแรง** การเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาวะทางจิตดีนั้นเกิดจากการเตรียมตัวที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคม การดูแลร่างกายให้แข็งแรง ปราศจากโรคภัย รับประทานอาหารที่มีประโยชน์อย่างเพียงพอ ออกกำลังกายสม่ำเสมอ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการมีสุขภาวะทางจิตที่ดีในยาม

สูงอายุ เนื่องจากเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุเป็นธรรมชาติที่ร่างกายจะเริ่มเสื่อมสภาพไปตามวัย จากการสนทนากลุ่ม ผู้สูงอายุส่วนใหญ่แม้ไม่ค่อยมีโรคประจำตัวแต่ก็มีความเสื่อมทางกายรบกวน เช่น ปวดขา ปวดเข่า สายตา แ่ล่ง ความจำแ่ล่ง ผู้สูงอายุบางท่านที่มีภาวะสุขภาพแ่กกว่าอาจมีโรคประจำตัว เช่น เบาหวาน ความดัน โรคหัวใจเพิ่มเข้ามาด้วย

2) การศึกษาเรียนรู้อยู่เสมอ การศึกษาถือได้ว่าเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับทุกช่วงวัย จากการสนทนากลุ่มพบว่า ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปจะมีสุขภาวะทางจิตดีกว่าคนที่มีการศึกษาน้อยกว่า การศึกษาไม่ว่าในระดับหรือนอกระบบถือได้เป็นแหล่งความรู้เพื่อการใช้ชีวิตของบุคคล ระดับการศึกษาที่สูงกว่าในวัยก่อนสูงอายุเป็นตัวบ่งชี้โอกาสและความก้าวหน้าในด้านอาชีพ และช่วยส่งเสริมการมีสถานะทางสังคม นอกเหนือจากความรู้และโลกทัศน์ใหม่ๆที่บุคคลจะได้ นอกจากทำให้บุคคลมีสุขนิสัยในการหาความรู้ หาข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ช่วยให้บุคคลมีทักษะใหม่ๆในชีวิต ได้เข้าถึงกลุ่มสังคมได้หลากหลายมากกว่า ดังนั้น การอ่าน การศึกษา การหาความรู้ใหม่ๆอยู่เสมอจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับทุกช่วงวัย แม้ในวัยสูงอายุ ดังนั้น ผู้สูงอายุควรหาโอกาสศึกษาหาความรู้ เช่น ใช้เวลาว่างในการอ่านหนังสือ เข้าร่วมกิจกรรม ชมรมผู้สูงอายุหรือกิจกรรมสังคมอื่นเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะอยู่เสมอ ซึ่งนอกจากจะได้ความรู้และทักษะใหม่ๆแล้ว ผู้สูงอายุยังได้พบปะผู้คน ได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนอื่นๆ ได้มีโอกาสสนทนาปราศรัย ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึกระหว่างกัน

3) อาชีพคือชีวิต ผลการวิจัยวิจัยครั้งนี้ชี้ว่า ผู้สูงอายุที่ยังประกอบอาชีพจะมีความมั่นคงในตนเอง นั่นคือ ผู้สูงอายุสามารถเป็นตัวของตัวเอง สามารถสื่อสารบอกความรู้สึกตนเองได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องกังวลว่าพูดออกไปแล้วตนเองจะสูญเสียที่พึ่งพิงหรือไม่เนื่องจากผู้สูงอายุไม่ต้องพึ่งพิงได้จากลูกหลาน นอกจากนี้ การยังประกอบอาชีพยังส่งเสริมให้เกิดการเห็นคุณค่าตนเอง นั่นคือ ผู้สูงอายุยังสามารถใช้ความสามารถของตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัวและคนรอบข้าง ในทางตรงกันข้าม ผู้สูงอายุที่เกษียณอายุแล้วหรือไม่ได้ประกอบอาชีพการทำงานมักจะรู้สึกเบื่อ มีเวลาว่างมาก รู้สึกว่าตนเองด้อยค่าไม่เป็นที่นับถือสนใจเหมือนสมัยเมื่อยังมีตำแหน่งหน้าที่การงาน ดังนั้น การที่ยังประกอบอาชีพส่วนตัวเล็กๆ น้อยๆ พอมีรายได้เลี้ยงตนจะช่วยให้ผู้สูงอายุยังมีสุขภาวะทางจิตที่ดีขึ้นคือยังมองว่าตนเองมีคุณค่า มีความสามารถอยู่นอกจากนี้ การมีที่ยังประกอบอาชีพทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสออกกำลังกาย พบปะกับคนอื่นๆ ได้บ่อย

4) วางแผนการเงินก่อนสูงวัย จากการเก็บข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลต่างกล่าวไปในทางเดียวกันว่า ทุกคนควรเก็บออมเงินก่อนหนึ่งไว้เป็นการเฉพาะไว้สำหรับใช้ส่วนตัวในยามสูงอายุ ไม่ควรหวังว่าลูกหลานจะหาเลี้ยง เพราะอนาคตนั้นไม่แน่นอน การที่ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองได้ทางการเงินเป็นการดีกว่า นอกจากนี้ ผู้สูงอายุบางท่านยังได้ให้คำแนะนำเอาไว้ว่าอย่างน่าสนใจว่า ผู้สูงอายุไม่ควรแบ่งทรัพย์สินสมบัติให้ลูกหลานไปทั้งหมดเพราะลูกหลานได้สมบัติไปแล้วก็อาจจะไม่มาดูแลเอาใจใส่เหมือนเก่า ทางที่ดีควรส่งเสริมให้ลูกหลานมีอาชีพมั่นคงแล้วค่อยให้ทรัพย์สินสมบัติทีละน้อย

2. กิจกรรมทางศาสนากับผู้สูงอายุ

จากเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและสนทนากลุ่มกับผู้สูงอายุ ผลการวิจัยแนะนำว่า

1) การบริจาทาน เช่น การทำบุญตักบาตรหรือบริจาทานในรูปแบบอื่นอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้งจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางอารมณ์

2) การศึกษาธรรมะ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของการไปฟังเทศน์ที่วัด การฟังหรือชมผ่านทางโทรทัศน์หรือวิทยุ การอ่านหนังสือธรรมะหรือสนทนาธรรมกับพระหรือผู้รู้จะอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้งช่วยให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางอารมณ์และการเห็นคุณค่าตนเองสูงขึ้น

3) การสวดมนต์ไหว้พระ อย่างน้อยสองสามวันต่อครั้งจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางจิตดีขึ้นทุกด้าน

การใช้ชีวิตตามหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความมีใจจดจ่อ) วิมังสา (ความพิจารณาไตร่ตรอง) และพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา (ความรัก) กรุณา (ความสงสารเห็นใจ) มุทิตา (ความพลอยยินดี) และอุเบกขา (ความมีใจเป็นกลาง ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะทางจิตดีขึ้น

3. กิจกรรมสังคมกับผู้สูงอายุ

จากการสนทนากลุ่มพบว่า ผู้สูงอายุบางท่านมีความทุกข์บางอย่างติดอยู่ในใจ แต่การได้อยู่ในหมู่เพื่อนวัยเดียวกันก็ทำให้ผู้สูงอายุท่านนั้น ได้มีโอกาสมีอารมณ์ขัน สัมผัสความทุกข์ไปบ้างเป็นการชั่วคราว ปრაการณดังกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่า การที่ผู้สูงอายุมาเข้าร่วมทำกิจกรรมกับชมรมนั้นส่งผลให้ผู้สูงอายุมีอารมณ์ดี เพราะได้มีโอกาสพูดคุยกับเพื่อนสมาชิกที่อยู่ในวัยใกล้เคียงกัน ได้ไปวัดทำบุญ สวดมนต์ไหว้พระ ปฏิบัติธรรมร่วมกัน ได้ไปท่องเที่ยวทัศนศึกษาร่วมกัน นอกจากนี้ การได้เข้าร่วมกิจกรรมกับชมรมยังทำให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสรับความรู้ใหม่ๆ เช่น การฝึกอาชีพ กิจกรรมยามว่าง หรือข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของตนเองที่หน่วยงานภาครัฐจัดให้ตามโอกาส

ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุควรเข้าร่วมกิจกรรมสังคม เช่น เป็นสมาชิกชมรมผู้สูงอายุ หรือเข้าวัดถือศีลปฏิบัติธรรมกับคนวัยเดียวกันเพื่อจะได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับผู้สูงอายุท่านอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุเพศชายที่งานวิจัยนี้พบว่า ผู้สูงอายุเพศชายมีสุขภาวะทางจิตในด้านความพึงพอใจในชีวิตน้อยกว่าผู้สูงอายุเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพตำบล หน่วยงานเทศบาล วัดหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ใกล้ชิดชุมชนควรมีบทบาทในการจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางจิตของผู้สูงอายุและเป็นศูนย์กลางให้การจัดกิจกรรมให้ความรู้ต่างๆ แก่ผู้สูงอายุเนื่องจากงานวิจัยนี้พบว่า ชมรมผู้สูงอายุมีส่วนอย่างมากในการเป็นแหล่งข้อมูลการเรียนรู้และส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ

2. วัดควรมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพทางจิตของผู้สูงอายุเนื่องจากเมื่อเข้าสู่ผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุจำนวนมากมักจะหันมาสนใจศาสนามากขึ้นเนื่องจากมีเวลามากขึ้นและต้องการใช้ชีวิตบั้นปลายอย่างสงบสุขด้วยการสวดมนต์ สัจสมานี ศึกษาธรรมะจากแหล่งต่างๆ ดังนั้น ควรเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้เข้ามาทำกิจกรรมทางศาสนาและทำกิจกรรมร่วมกัน อย่างกรณีวัดหนองพะอง ตำบลสวนหลวง อำเภอกะทู้ม่วน จังหวัดสมุทรสาครที่ร่วมกับเทศบาลจัดตั้งโรงเรียนประสบการณ์ชีวิตผู้สูงอายุซึ่งเป็นแหล่งให้ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดประสบการณ์และเรียนรู้จากกันและกันในเรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตในฐานะผู้สูงอายุ

3. การเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพทางจิตที่ดีนั้น ไม่ใช่เรื่องทำได้ในระยะเวลาอันสั้น แน่แน่นอนว่าต้องมีการเตรียมตัวแต่เนิ่นๆ ข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่ายังเตรียมตัวได้แต่เนิ่นๆเท่าใดก็ยิ่งดีเท่านั้น

2. ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเจาะลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพทางจิตของผู้สูงอายุในสองจังหวัดคือจังหวัดสมุทรสาครซึ่งผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุมีสุขภาพทางจิตดีกว่าผู้สูงอายุในจังหวัดอื่นๆ และจังหวัดนครปฐมที่พบว่าผู้สูงอายุมีสุขภาพทางจิตต่ำกว่าผู้สูงอายุในจังหวัดอื่นๆ

2. ควรศึกษาถึงบทบาทและอิทธิพลของชมรมผู้สูงอายุ และการสนับสนุนทางสังคมต่างๆที่มีต่อผู้สูงอายุ

3. ควรศึกษาบทบาทและอิทธิพลของศาสนาต่างๆที่มีต่อการส่งเสริมสุขภาพทางจิตของผู้สูงอายุ

4. ควรศึกษารูปแบบการเตรียมตัวเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพทางจิตดีของคณรุ่นใหม่ที่กำลังเข้าสู่ผู้

References

- Buson, R. (2012). *Mixed Method for Research and Evaluation*. Bangkok: Publisher of Chulalongkorn University.
- Charoen, S. (1984). *Bhrammaviharadhamma*. Bangkok: Sahai Kanpim Company.
- Kaewkangwan, S. (2002). *Developmental Psychology thought out Life Span*. Bangkok. Publisher of Thammasat University.
- National Statistics Office. (2017). *Situation of Thai Elderly*. Bangkok. Duantula Publishing Company.
- Payutto, P. A. (1995). *Buddhadhamma*. Bangkok. Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Payutto, P. A. (2001). *Buddhist dictionary in Dhamma classification*. (19th edition). Bangkok: S. R. Printing Mass Product Ltd.
- Thongwichian. T. (2007). *Well-being of the elderly in Samutprakarn province*. Master of Nursing Science. Public Health Nursing. Mahidol University.
- Carstensen, Laura L. et al.. (2010) "Emotional experience improves with age: Evidence based on over 10 years of experience sampling." *Psychology and Aging*, Vol.26(1), 21-33.
- Cochran, W.G. (1977). *Sampling Techniques*. 3rd Edition, New York : John Wiley & Sons., Erol, Ruth Yasemin; Orth, Ulrich. "Development of self-esteem and relationship satisfaction in couples: Two longitudinal studies". *Developmental Psychology*, Vol. 50(9), (September 2014): 2291-2303.
- Ibitoye, O., Sanuade, O., Adebawale, A. & Ayeni, O. (2014). Psychological well-being of the Elderly in Nigeria. *The Nigerian Journal of Sociology and Anthropology*. 12. 74-85.
- M.S. Vinsi. (2014). A Study to Assess the Level of Ego Integrity among Female Geriatric Population in Selected Geographical Areas at Indore City (M.P.). *Scholars Journal of Applied Medical Sciences*(2(1A)), 54-56.
- M.Pilar M., Juan M. BethencourtIgnaciobáñez. "Relevance of gender roles in life satisfaction in adult people", *Journal of Personality and Individual Differences*, Vol. 70, (November 2014): 206-211.

- Orth, Ulrich; Maes, Jürgen; Schmitt, Manfred. "Self-esteem development across the life span: A longitudinal study with a large sample from Germany". *Developmental Psychology*, Vol. 51(2), (February 2015), 248-259.
- Roothman, B. Kristen, D. & Wissing, M., Gender difference in aspects of psychological well-being, *South African Journal of Psychology*, Vol. 33(4), 2003, 212-218.
- Ruth Yasemin E. & Ulrich O. (2014). Development of self-esteem and relationship. *Developmental*, September. 2291-2303.
- Ulrich Orth, Jürgen Maes, and Manfred Schmitt. (2015). Self-esteem development across the life span: A longitudinal study with a large sample from Germany. *Developmental Psychology*. Vol. 51(2) February, 248-259.

การจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตาม แนวจิตในพระพุทธศาสนา*

Management of Human Behavior according to Carita in Buddhism

^{1*}ชำนาญ วงศ์มีเดือน, ¹สุวิญ รุกสตัย, ²ธวัช หอมทวนลม และ ³พระเมธาวิสัยรส

^{1*}Chamnan Wongrusmeeduan, ¹Suvin Ruksat, ²Thawat Hormtuanlorm and
³Phramedhavinaiyaros

^{1*,1}สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต ^{2,3}มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

^{1*,1} Buddhist Studies, Doctor of Philosophy, ^{2,3}Mahamakut Buddhist University.

^{1*}Corresponding Author. Email: cham_wong@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ 2) ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจิตในพระพุทธศาสนา 3) บูรณาการการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจิตในพระพุทธศาสนา และ 4) นำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจิตเชิงพุทธบูรณาการ” โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบการวิจัยเอกสาร เก็บข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหาจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบเจาะจงผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและเสวนากลุ่มกับนักศึกษาผู้เข้าปฏิบัติธรรมธรรมที่วัดเขาบรรจบ

ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมมนุษย์นั้นเป็นธรรมชาติที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ โดยปรับด้วยการอบรม การพัฒนา หรือตามกระบวนการจิตวิทยา การวางเงื่อนไข การควบคุมตนเองและสิ่งแวดล้อม และการเรียนรู้ด้วยปัญญาสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปตามที่มุ่งหมาย 2) ในพระพุทธศาสนาจัดพฤติกรรมมนุษย์ออกเป็น 6 จริต คือ รากะ โทสะ โมหะ สัทธา พุทธิ และวิตกจริตโดยใช้หลักธรรมในการปรับจริตเพื่อประโยชน์ต่อการบรรลุธรรม 3) การใช้กระบวนการทางจิตวิทยาและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ตรงกับจริต บูรณาการกันสามารถปรับจริตได้ โดยกระบวนการปรับเปลี่ยนจริตต้องอาศัยบุคคล

เวลา สถานที่ สภาพแวดล้อม และอุปกรณ์ ทุกส่วนต้องความสัมพันธ์กันและมีระดับเพียงพอและเหมาะสม จนสภาพจิตเกิดปฏิกิริยาการตื่นรู้และมีพฤติกรรมทั้งภายในและภายนอกเปลี่ยนไปสู่ความเป็นบัณฑิตใน พระพุทธศาสนา 4) องค์ความรู้ที่ได้รับการสังเคราะห์เป็นรูปแบบการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจิต ในพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมตรงตามจิต ภายใต้งู้นไขปัจจัยเหมาะสม และลงมือปฏิบัติจนเกิดการ ตื่นรู้ เป็นยาปรับจิต เปลี่ยนพฤติกรรม เรียกว่า “CAC Model”

คำสำคัญ: การจัดการพฤติกรรมมนุษย์; จิต; พระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research were: 1. To study the theories of human behavior. 2. To study the principles of human behavior according to carita in Buddhism. 3. To integrate the principle of management of human behavior according to carita in Buddhism and 4. To propose guidelines in building new knowledge regarding the pattern of integrating management of human behavior according to carita in Buddhism. The study employed qualitative method by analyzing Buddhadhamma from the Tipittaka and Commentaries together with conducting an in-depth interview and a focus group.

Research's Findings were as follows:

1) Human behavior is naturally adaptable by training, developing or changing with psychological processes. The process of conditions, self control, environment and cognitive learning has been implemented. Behavior change regarded as the behavioral management for the right purpose.

2) In Buddhism, human behavior is classified into 6 Caritas i.e., Raga, Dosa, Moha, Saddha, Buddhi and Vitakka. All Caritas could be adjusted by practicing Buddhist principles in order to attain Dhammic state.

3) The psychological process and Buddhist principles matching with Caritas could be integrated for adjusting the temperaments. The temperamental process of adjustment depends upon man, time, place, environment, and objects. All factors and conditions have to be rightly and appropriately related in moderation. The mental state is affected to be awakening. The inner and outer behavior could be changed as a learned person in Buddhism.

4) The body of knowledge synthesized as a form of human behavior management in accordance with Carita in Buddhism is the right Dhamma matching with the right Carita, the appropriate condition, and immediate practice. All are implied for awakening. It is the Carita's drug capsule, changing behavior called "CAC Model"

Keywords: Human Behavior Management; Carita; Buddhism

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกัน ตั้งแต่หน่วยสังคมขนาดเล็ก เช่น ครอบครัว ถึงหน่วยสังคมขนาดใหญ่ เช่น ประเทศ และสังคมโลก ขณะเดียวกันมนุษย์ก็มีความหลากหลายตามอุปนิสัยที่แตกต่างกัน แม้เป็นพี่น้องหรือฝาแฝดที่เกิดจากพ่อแม่เดียวกัน ก็มีนิสัยแตกต่างกันได้ และเมื่อมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคม โดยต้องมีการปฏิสัมพันธ์กัน มีการพึ่งพากันเพื่อบรรลุจุดหมายร่วมกัน (Srithong, 1999) จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกิดปัญหาต่างๆ อันเกิดจากความแตกต่างกันทางอุปนิสัย บุคลิกภาพ ทัศนคติ และความคิดเห็น (Suwansang, 1999) โดยทั้งหมดนี้ถูกสะท้อนออกมาทางพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งการแสดงออกทางพฤติกรรมเหล่านี้ หากไม่ได้รับการจัดการให้เหมาะสมบนความสมดุล อาจนำมาสู่การแสดงออกที่รุนแรง และส่งผลกระทบต่อผู้ที่อยู่ร่วมสังคม อันอาจนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้ง การกระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน ทั้งระดับครอบครัว องค์กร ประเทศชาติตลอดจนประชาคมโลก (Aimsupasit, 2010)

ดังนั้น การที่จะพัฒนาสังคมจึงต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์เป็นอันดับแรก นอกจากการพัฒนาความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพสาขาต่างๆ เพื่อสร้างผลผลิตทางด้านเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่ความมั่งคั่งทางวัตถุ แต่ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันคือ การพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์หรืออีกนัยหนึ่งคือการพัฒนาจิตใจนั่นเอง สังคมจะพัฒนาสู่ความเจริญอย่างมีคุณภาพได้ต้องพัฒนาควบคู่กันทั้งการพัฒนาทางด้านวัตถุและทางด้านจิต ในส่วนของการพัฒนาพฤติกรรมนั้นจำเป็นต้องรู้รากฐานของพฤติกรรมที่แสดงออกมาด้วย (Udomthammanuparb et al, 2006) ในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า จริต โดยองค์ความรู้ด้านจริตนั้น จะช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของตนเองและผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้ง เมื่อเข้าใจจริตและปรับจริตให้เหมาะสมได้ก็ จะทำให้การแสดงพฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันทั้งส่วนปัจเจก ครอบครัว และสังคม รวมถึงการทำงานร่วมกัน มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล บนความสงบสุข ในทางพระพุทธศาสนาจำแนกจริตของมนุษย์ออกเป็น 6 ประเภท คือ รากจริต โทสจริต โมหจริต สัทธาจริต พุทธิจริต และวิตกจริต (Mahachulalongkornrajavidyalaya, 1996) มนุษย์ทุกคนจะมีพื้นฐานอุปนิสัยตามจริตที่ติดตัวมา บางคนมีจริตหลายประเภทผสมผสานกัน แต่จะมีจริตที่เด่นเพียงจริตเดียว การเรียนรู้เรื่องจริตช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของตนเองและผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้ง (Phra Brahmagunabhorn, 2015) เพราะเป็นบุคลิกภาพพื้นฐานตามที่เป็นจริง และการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามจริตจะช่วยให้มนุษย์สามารถแก้ไขปัญหาและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับความจริง ตามสภาพจิตใจของแต่ละคนซึ่งจะนำไปสู่การพ้นทุกข์ในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการจัดการพฤติกรรมมนุษย์
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจริตในพระพุทธศาสนา
3. เพื่อบูรณาการการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจริตในพระพุทธศาสนา
4. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจริตเชิงพุทธบูรณาการ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านแนวคิดทฤษฎีการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ โดยการค้นคว้าทฤษฎีทางจิตวิทยา เอกสารทางวิชาการ วารสาร เว็บไซต์วิทยานิพนธ์ บทวิจารณ์และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
2. ขอบเขตด้านเนื้อหาพุทธธรรม โดยนำหลักธรรมจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และอื่นๆ เพื่อหาหลักธรรมที่เหมาะสมกับการจัดการพฤติกรรมตามแนวจิตในพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยวจิตทั้ง 6 ประเภท เพื่อเป็นการยืนยันองค์ความรู้แนวพุทธที่จะสามารถนำมาประยุกต์เป็นต้นแบบแนวคิดในการจัดการพฤติกรรมทางจิต
3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิผู้มีประสบการณ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผู้เชี่ยวชาญทางด้านพระพุทธศาสนาและการเสวนากลุ่มบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจิตในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎกและ อรรถกถา และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากเอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดทฤษฎีด้านการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ สรุปประเด็นสำคัญเพื่อเป็นกรอบแนวคิดให้การศึกษาวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือวิจัย แบบสัมภาษณ์ การสร้างประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ และครอบคลุมเนื้อหา ตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรงเครื่องมือ โดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน และทำการทดลองใช้ (Try-out) ก่อนทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Studies)

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญการอบรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และจากผู้บริหารศูนย์ฝึกอบรมบุคลากร ดำเนินการติดต่อประสานส่วนสำนักงานกิจการนักศึกษาเพื่อขออนุญาตสัมภาษณ์และกำหนดวันเวลาเข้าสัมภาษณ์ ส่วนการเสวนากลุ่มคัดเลือกจากนักศึกษามหาวิทยาลัยที่เข้าปฏิบัติธรรม 15 วันที่วัดเขาบรรจบ

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บและรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ จดบันทึกข้อมูล (Note taking) บันทึกเสียง ขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทำการการถอดเทปบันทึกเสียงเทียบกับจากข้อมูลที่จดบันทึก แบ่งตามหมวดหมู่ของข้อมูลการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลภาคสนามเกี่ยวกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและเสวนากลุ่ม โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) ด้วยกระบวนการและวิธีการวิเคราะห์ ตามหลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) กำหนดประเด็นหลัก (Major themes) ที่ได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นแยกเป็นประเด็นย่อย (sub-themes) และหัวข้อย่อย (categories) สู่การวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละขั้นเพื่อให้ได้ผลการศึกษาวิจัยและสังเคราะห์สรุปผลและนำเสนอองค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลจากการทำวิจัยทุกขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาคำตอบของปัญหาและแนวทางในการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวคิดในพระพุทธศาสนา ผลวิจัยพบว่า

1. การจัดการพฤติกรรมมนุษย์ มีลักษณะโดยสรุป คือ

การจัดการพฤติกรรมมนุษย์ศาสตร์ที่ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์และจัดการพฤติกรรมมนุษย์ก็คือจิตวิทยา ซึ่งมีอยู่หลากหลายแนวคิดและทฤษฎีในการอธิบายพฤติกรรมมนุษย์ ทฤษฎีทางจิตวิทยาเหล่านี้มีกระบวนการในการศึกษาอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ มีการพิสูจน์และได้รับการยอมรับในวงการวิชาการสมัยใหม่ มีหลายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและอธิบายในหลายมุมมอง เช่น แนวคิดกลุ่มโครงสร้างจิต (Structuralism) นำโดย วิลเฮล์ม วุนท์ (Wundt, 1893) เป็นการเริ่มต้นยุคของการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แนวคิดกลุ่มหน้าที่จิต (Functionalism) นำโดย วิลเลียม เจมส์ และ เจมส์ แองเจิล (James & Angel, 1890) เน้นไปที่การจัดสิ่งแวดล้อมเพื่อให้มีบริบทปรับเปลี่ยนหน้าที่ของจิตให้เป็นไปตามที่พึงประสงค์ แนวคิดกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) นำโดย จอนห์ บี วัตสัน (Watson, 1924) ให้ความสำคัญกับการสร้างเงื่อนไขต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม แนวคิดกลุ่มเกสตัลท์ (Gestalt Psychology) นำโดย แมกซ์ เวอร์ไทเมอร์ (Wertheimer, 1935) เน้นว่า จิตและพฤติกรรมเป็นเหตุอันเดียวกันไม่อาจแยกกันศึกษาได้ แนวคิดกลุ่มจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis) นำโดย ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Freud, 1920) อธิบายว่า พฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์เกิดจากความต้องการภายในที่ถูกเก็บกด แนวคิดกลุ่มมนุษยนิยม (Humanistic Psychology) นำโดย คาร์ล โรเจอร์ (Roger, 1951) และ อับบราฮัม มาสโลว์ (Maslow, 1970) เน้นว่า พฤติกรรมมนุษย์ถูกปลูกฝังจากประสบการณ์ของตนเอง มนุษย์มีอิสระในการคิดที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมของตนได้ แนวคิดกลุ่มปัญญานิยม (Cognitive Psychology) เน้นว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ทำให้เกิดกระบวนการทางปัญญา ที่สามารถต่อยอดความรู้นั้นๆ ได้ อันเป็นตัวแปรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม (Indharattana, 2009)

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีดังที่กล่าวมา พบว่า พฤติกรรมมนุษย์นั้นเป็นธรรมชาติที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ การปรับเปลี่ยนอาจเกิดขึ้นจากการอบรม การดำเนินการพัฒนา ปรับเปลี่ยนด้วยกระบวนการตามหลักวิชา ที่สามารถปรับเปลี่ยนได้เองจากสิ่งแวดล้อมและแรงขับภายในตนเอง แต่ละวิธีก็มีเทคนิคและวิธีการในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่แตกต่างกัน สรุปเป็นวิธีการควบคุมและพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์เป็น 3 แนวทาง คือ

1. ทฤษฎีการวางเงื่อนไข หลักการคือ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์นั้น ใช้วิธีการเสริมแรง คือ การกระตุ้นเชิงพฤติกรรมโดยการกระตุ้นนั้นทำได้ทั้ง 2 ด้าน คือ ด้านบวกคือการเสริมแรงให้กระทำและด้านลบ คือการเสริมแรงให้หลีกเลี่ยงเพื่อไม่ให้พบกับสิ่งไม่พึงประสงค์

2. ทฤษฎีทางปัญญา (Cognitive Behavior Modification) หลักการ คือ การใช้ความรู้ของตนเองเป็นเครื่องปรับเปลี่ยน เพราะเมื่อตนเข้าใจรับรู้ในความเป็นจริงของสิ่งนั้นๆ อย่างถ่องแท้แล้ว ต่อไปก็ไม่ต้องกังวลในเรื่องนั้นอีกต่อไป เช่น เคยเป็นคนกลัวผีแต่เมื่อได้รับรู้แล้วว่าผีคืออะไรและมีลักษณะอย่างไรทำงานอย่างไร เมื่อรู้ความจริงแล้วก็จะเกิดปัญญาและคลายจากพฤติกรรมการกลัวผี

3. ทฤษฎีการฝึกการควบคุมตนเอง หลักการคือ การควบคุมตนเอง สามารถทำได้ด้วยการควบคุมสิ่งเร้าและการเตือนตนเอง เป็นกระบวนการพัฒนาปรับปรุงพฤติกรรมทางปัญญาอย่างหนึ่ง เมื่อตนรับรู้และตระหนักรู้ด้วยตนเองว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี สิ่งไหนมีประโยชน์ สิ่งไหนไม่มีประโยชน์ ก็สามารถระงับยับยั้งและป้องกันมิให้กลายเป็นนิสัยต่อไปได้

จากทฤษฎีทางจิตวิทยาดังที่กล่าวข้างต้น นำมาจัดเป็นกระบวนการศึกษาทางจิตวิทยาการเรียนรู้ อันสามารถนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อใช้จัดการกับพฤติกรรมของบุคคลที่มีอยู่ในสังคม ด้วยเหตุที่ว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีศักยภาพด้านการปรับตัว จึงสามารถฝึกได้และปรับได้ แต่ทั้งนี้ต้องมีเทคนิควิธีการที่นำมาใช้อย่างเหมาะสม ในช่วงเวลาที่เหมาะสมและในโอกาสที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. พฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจิตในพระพุทธศาสนา

พฤติกรรมในพระพุทธศาสนาแสดงออกตามลักษณะจิต ตามคัมภีร์วิสุทธิมรรค (Mahamakut-rajavidyalaya, 2011) ได้แบ่งประเภทพฤติกรรมของมนุษย์ตามลักษณะจิตเป็น 6 ลักษณะ ที่มีความแตกต่างกัน คือ

1. พฤติกรรมราคะจิต มีลักษณะเป็นคนรักสวयरักงาม อากัปกริยาชดช้อย นิ่มนวล น่าดู น่าชม สำหรับผู้ได้พบเห็นและใช้คำพูดเป็นที่ถูกใจพอใจของผู้ฟัง

2. พฤติกรรมโทสะจิต มีลักษณะพฤติกรรมหนักไปทางค่อนข้างใจร้อน หงุดหงิด โกรธง่าย ตัดสินใจกระทำการใดๆ ค่อนข้างจะหุนหัน รวดเร็ว

3. พฤติกรรมโมหจริต มีลักษณะ เชื่องช้า เฉื่อยชา ไม่ชอบฟัง ไม่ชอบโต้ถามในสิ่งที่สงสัย ขาดความกระตือรือร้น ขาดความคล่องตัวทำอะไร ไม่ค่อยจริงจัง

4. พฤติกรรมสัทธาจริต มีลักษณะเชื่อมั่นในตนเองและมีความมุ่งมั่นสูง แต่จะเป็นคนยึดติดผูกติดกับสิ่งที่ตนเองเห็นว่าดี

5. พฤติกรรมพุทธิจริต มีลักษณะพฤติกรรมที่หนักไปทางชอบค้นคว้าแสวงหาความรู้ เป็นคนมีปัญญาลึกแหลม ใช้ความคิดประกอบด้วยปัญญาและเหตุผลและยึดมั่นในหลักการ

6. พฤติกรรมวิตกจริต มีลักษณะ เป็นคนมีความคิดฟุ้งซ่าน จิตใจไม่ค่อยมีความสงบเพราะชอบนำเรื่องเล็กเรื่องน้อยมาคิดมาไตร่ตรองใจจึงหาความสงบไม่ได้

จริตทั้ง 6 จริตนี้ มีความคละเคล้ากันและกัน อยู่ที่จริตไหนจะแสดงจุดเด่นออกมาเป็นที่สังเกตได้จากทั้งผู้ที่กำลังจะฝึกตนเองและผู้ที่กำลังจะฝึกผู้อื่น พฤติกรรมที่เกิดจากจริตหากไม่ได้รับการควบคุมก็อาจจะแสดงออกอย่างไม่เหมาะสม เช่น มากเกินไปหรือน้อยเกินไป พฤติกรรมเหล่านี้สามารถที่จะปรับเปลี่ยนได้ให้อยู่ในความเหมาะสม ผู้ที่เข้าใจจริตตนรู้ว่าพฤติกรรมส่วนไหนสมควรปรับ สมควรแก้ก็สามารถที่จะทำได้

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยตัวเอง คือ ธรรมที่ใช้ในการเข้าไปปรับพฤติกรรมนั้น โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะคือการปฏิบัติธรรมให้ได้ผล ในคัมภีร์จึงระบุเอาธรรมประกอบเข้ากับการปรับจริตของบุคคลหรือของพระสงฆ์หรือของผู้ที่ฝึกฝน โดยมีหลักดังนี้ ก็คือ พฤติกรรมราคะจริตให้ปรับด้วยอุสภะกรรมฐานและกายคตาสติ พฤติกรรมโทสะจริต ให้ปรับด้วยการเจริญเมตตาพรหมวิหาร 4 และวันณกสิณ พฤติกรรมโมหจริต ปรับด้วยอานาปานสติ พฤติกรรมสัทธาจริตปรับด้วยอนุสติ 6 และกสิณ 6 พฤติกรรมพุทธิจริตปรับด้วยมรณสติ อุปमानุสติ กสิณ 6 และอรุณ 4 พฤติกรรมวิตกจริตปรับด้วยอานาปานสติ เมื่อได้ธรรมที่เหมาะสมกับจริตแล้ว การปรับจริตก็จะขึ้นกับผู้ฝึกหรือครูบาอาจารย์ว่าจะดำเนินการไปตามโอกาส จังหวะ และสถานที่ ดังที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ถึงเรื่องราวของพระภิกษุที่ได้รับการฝึกฝนจนบรรลุธรรมในแต่ละขั้นตอน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จริตที่ปรากฏกับธรรมที่ใช้มีผลดังปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์ เช่น การฝึกพระนันทะผู้มีราคะจริตด้วยการนำพาชมนางฟ้าบนสวรรค์ การฝึกพระองค์สิมมาลผู้มีโทสะจริตด้วยการให้มีเมตตาและใช้ปัญญาอุกคิต การฝึกพระภิกษุที่อยู่ป่าผู้มีวิตกจริตด้วยการให้รักษาคิณ เป็นต้น

ในการจัดการพฤติกรรมตามแนวจิตทางพระพุทธศาสนานั้น มุ่งหมายผลเชิงความเข้าใจความจริงในธรรม เช่น การพิจารณาอุสภะก็เพื่อสร้างความเข้าใจในความไม่สวยงาม ปรากฏในปัญญาของผู้ฝึกจะทำให้เข้าใจความเป็นจริงของชีวิตด้วยตัวของเขาเอง พระพุทธศาสนาจึงให้สิทธิกับผู้ฝึกโดยแท้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม คือเขาจะต้องฝึกฝนด้วยตัวเองและเห็นผลเอง ผู้อื่นจะเป็นเพียงผู้ชี้ทางและคอยกำกับเท่านั้นส่วนที่เหลือผู้ฝึกต้องเดินไปด้วยตัวเอง ดังคำภาษิตที่ว่า อัตตาหิ อัตตโน นาโถ ตนนั้นแลเป็นที่พึ่งแห่งตน

3. การบูรณาการการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจิตในพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาศาสตร์ทางจิตวิทยาซึ่งใช้ในการปรับพฤติกรรมมนุษย์อย่างเป็นกระบวนการและได้รับการทดสอบทดลองด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์จนเป็นที่ยอมรับ จึงได้นำมาบูรณาการกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการปรับจิต กระบวนการในการฝึกเพื่อการปรับจิตทั้ง 6 ประเภทสามารถจัดการได้ ดังนี้ การปรับพฤติกรรมราคะจิตจะปรับด้วยการวางเงื่อนไขเสริมแรงลบคือข่มด้วยของไม่สวยไม่งาม เช่น การพิจารณาสุภให้เห็นความไม่เที่ยง หรือล่อด้วยของสวยแล้ววางเงื่อนไขซ้อนเข้าไป ขณะเดียวกันต้องสร้างสิ่งเร้าคือ กฎ ระเบียบ วินัยเพื่อควบคุมตนและการเตือนตน การปรับพฤติกรรมโทสะจิต จะต้องใช้ปัญญาในการพิจารณาให้เห็นโทษของความโกรธ ขณะเดียวกันต้องใช้ปัญญาในการฝึกฝนตนเองในการเจริญเมตตาจากภายนอกสู่ภายในและแผ่เมตตาจากภายในสู่ภายนอก การปรับพฤติกรรมโมหะจิต กระบวนการสำคัญคือการฝึกฝนอานาปานสติควบคุมกายควบคุมใจ เพื่อให้เกิดสมาธิรู้เท่าทันความคิด เกิดปัญญาสร้างความคิดให้เป็นระบบ การปรับพฤติกรรมพหุจิระจิต กระบวนการคือการใช้ปัญญาพิจารณาความตายเนืองๆ เห็นความไม่เที่ยงของสังขาร และการบำเพ็ญอุปัชฌายาให้เข้าถึงความสงบเย็นของนิพพาน การปรับพฤติกรรมสัทธาจิต ต้องปลูกศรัทธาที่ถูกต้องด้วยอนุสติ 6 ไม่หลงเชื่ออะไรง่ายๆ ด้วยหลักกาลามสูตร การปรับพฤติกรรมวิคกจิต ใช้หลักการล่อและการข่มเพื่อให้เจริญอานาปานสติ ควบคู่ไปกับการข่มกายข่มใจตน เป็นการควบคุมทั้งภายนอกและภายใน การนำหลักธรรมที่ตรงกับจิตทำให้มีผลโดยตรงกับจิตนั้นๆ เปรียบเสมือนการให้ตัวยาที่ตรงกับโรคการใช้ธรรมที่ตรงตามหลักที่ได้ระบุไว้ในพระพุทธศาสนาเข้าไปปรับโดยอาศัยเครื่องมือทางจิตวิทยาเป็นกรอบ เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วในบุคคลหนึ่งอาจมีหลายจิตอยู่ในตนเอง เพียงแต่จิตใดจะแสดงผลมากกว่าจิตอื่น ด้วยเหตุนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสำรวจสังเกตและเข้าใจจิตของตนตามอาการที่แสดงออกมาเป็นฐานคิด เมื่อทราบเช่นนั้นแล้ว ก็เลือกหลักธรรมที่ได้ระบุไว้ให้ตรงจิต ก็ทำให้จิตมีการปรับสมดุล บุคคลที่ได้รับการปรับจิตแล้ว จิตยังคงมีอยู่เช่นเดิม แต่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมไปในทางบวก เรียกว่า เป็นพฤติกรรมของบัณฑิต คือ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน และรู้บุคคล ไม่กระทำอะไรเหมือนที่เคยผ่านมา เกิดประสิทธิภาพในการทำงานและการดำเนินชีวิต

จะเห็นได้ว่า การใช้วิธีการทางจิตวิทยาเข้ามาช่วยนำหลักธรรมไปปฏิบัติเพื่อปรับจิตเป็นความสอดคล้องกับวิทยาศาสตร์มากขึ้น เนื่องจากกระบวนการทางจิตวิทยานั้นได้รับการพิสูจน์ทดลองจนเป็นที่ยอมรับมาแล้ว เพียงแต่ใส่ตัวยา คือ หลักธรรมให้เหมาะกับจิตตามที่พระพุทธศาสนาได้ให้หลักวิชาไว้

4. องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับบูรณาการการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจิตในพระพุทธศาสนา

เมื่อบูรณาการศาสตร์ทางจิตวิทยากับหลักการปรับพฤติกรรมทางจิตในพระพุทธศาสนาโดยเติมเต็มในทุกมิติแล้ว จึงเกิดเป็นองค์ความรู้ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วนคือ เหตุ (Causes) ปัจจัย (Conditions) และการตื่นรู้ (Awaken) ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

เหตุ (causes) คือ ต้นทาง หรือตัวตั้งต้น แห่งกระบวนการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ อันได้แก่จิตทั้ง 6 ประเภท ในที่นี้เราไม่ได้เน้นที่การเปลี่ยนแปลงจิต เนื่องจากจิตนั้นติดตัวมากับมนุษย์ทุกๆ คนยากที่จะเปลี่ยน แต่สิ่งที่ต้องการปรับคือพฤติกรรมอันเนื่องมาจากจิตที่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ให้เกิดความสุขลพเหมาะสมพอดี เป็นประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน นอกจากเหตุคือจิตทั้ง 6 แล้ว เหตุยังหมายถึงองค์ธรรม อันเปรียบเสมือนตัวยาที่ใช้รักษาหรือปรับพฤติกรรมของแต่ละจิต อันได้แก่ อสุภกรรมฐานและกายคตาสติเป็นตัวยาของราคะจิต อานาปานสติเป็นตัวยาของโมหะจิตและวิตกจิต อนุสติ 6 เป็นตัวยาของสัทธาจิต มรณานุสติและอุปमानุสติเป็นตัวยาของพุทธิจิต และเมตตาพรหมวิหารเป็นตัวยาของโทสะจิต เป็นต้น

องค์ประกอบส่วนที่สอง คือ ปัจจัย (conditions) คือส่วนที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมกระบวนการทั้งหมดในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตามองค์ความรู้ ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ

1. บุคคล (Personal) มี 2 ส่วน คือ ผู้วาง หรือ ผู้ปรับจิต หรือผู้ฝึก (Trainer) และผู้ถูกวางหรือผู้ถูกปรับจิต หรือผู้ถูกฝึก ผู้ปรับจิตจะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเหตุและปัจจัยทั้งหมด และสามารถปรับใช้ปัจจัยแต่ละตัวได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเปรียบเสมือนแพทย์ที่รู้อาการของคนไข้ รู้ว่า จะต้องใช้ตัวยาระยะใดและใช้ยาอย่างไรเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการรักษาสูงสุด ส่วนผู้ถูกวางหรือผู้ถูกปรับจิตนั้นจะต้องรู้ปัญหาของตนเองและมีความตั้งใจที่จะปรับพฤติกรรมของตน ทั้งนี้ผู้ถูกปรับจิตจะต้องมีความเลื่อมใสและศรัทธาในตัวผู้ปรับจิตเป็นสำคัญ เปรียบเสมือนคนไข้ที่ไปพบหมอต้องมีความเชื่อมั่นในตัวหมอและพร้อมที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำของหมอ

2. เวลา (Time) หมายถึง การให้ตัวยาจะต้อง ถูกจังหวะ ถูกโอกาส ด้วยระยะเวลาพอเหมาะและความถี่พอเหมาะ เป็นต้น เพื่อให้ตัวยาเกิดสรรพคุณสูงสุด เปรียบได้กับทฤษฎีการวางเงื่อนไขเสริมแรงบวก เช่น เราฝึกสุนัขให้สุนัขทำอะไรบางอย่าง เมื่อสุนัขทำได้เราจึงให้อาหารสุนัขเป็นรางวัล สุนัขก็จะเรียนรู้ว่า ถ้าทำอย่างนี้น้อยๆแล้วจะได้รับอาหาร

3. พื้นที่ (Space) จะต้องมีความเหมาะสมกับการปรับจิต คือจะต้องมีความสัปปายะต่อการปรับจิตประเภทนั้นๆ

4. สภาพแวดล้อม (Environment) หมายถึง การวางกฎระเบียบ ข้อบังคับ สภาพสังคม และอื่นๆ อันเป็นปัจจัยภายนอกเพื่อการควบคุมตนเอง หรือการควบคุมสิ่งเร้า

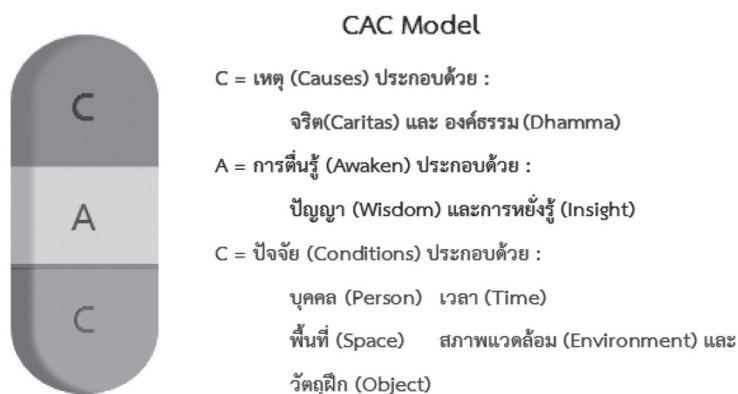
5. ตัวแบบที่ใช้ฝึก (Objects) ใช้สำหรับพิจารณาให้เห็นความเปลี่ยนแปลง ความไม่เที่ยง เช่น ชากศพ ดอกไม้ หนูงาม เป็นต้น เพื่อให้จิตเกิดความตระหนักรู้ เข้าถึงความจริงจนเกิดปัญญา

เมื่อวิเคราะห์เหตุ ปรับเงื่อนไขที่ใช้ควบคุมอันเป็นเงื่อนไขภายนอกอย่างเหมาะสมลงตัวแล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่า การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะเกิดขึ้นโดยทันที องค์ประกอบที่ขาดไม่ได้อีกส่วนหนึ่ง คือ สภาวะตื่นรู้ (Awaken) ซึ่งเกิดจากปฏิภยาระหว่างเหตุ (จิตและองค์ธรรม) และปัจจัย จนเกิดพลังปรับกระบวนการภายในจิตทำให้เกิดปัญญา (Wisdom) และการหยั่งรู้ (Insight) มองเห็นตามความเป็นจริง

ส่งผลให้สามารถปรับเปลี่ยนทั้งพฤติกรรม นิสัย แนวคิด และทัศนคติ จิตในสภาพเช่นนี้เป็นจิตที่มีความสุข งาม พร้อมใช้งาน และมีศักยภาพเต็มเปี่ยม บุคคลที่ได้ผ่านกระบวนการปรับพฤติกรรมตามจริตแล้ว จะมีพฤติกรรมบนความสมดุลตามคุณลักษณะของจริตนั้นๆ กล่าวคือ จะเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติของบัณฑิตที่ครบถ้วนด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล

อภิปรายผล

จากการสังเคราะห์จึงได้องค์ความรู้เรื่องการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจริตในพระพุทธศาสนาว่า การปรับพฤติกรรมมนุษย์อย่างได้ผลจำเป็นจะต้องมีตัวยาที่มีส่วนประกอบอย่างเหมาะสมระหว่างเหตุคือจริตและองค์ธรรมกับปัจจัยต่างๆ เพื่อให้เกิดปฏิกิริยาที่เรียกว่าการตื่นรู้ กล่าวคือ หลักธรรมตรงตามจริต เจือปนปัจจัยเหมาะสม ลงมือปฏิบัติจนเกิดการตื่นรู้ ส่วนผสมทั้งหมดนี้ถูกบรรจุอยู่ในแคปซูลยาเป็นยาปรับจริตให้มีความสมดุลจนเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์ บุคคลที่ได้รับยานี้แล้วจะกลายเป็นบุคคลที่แสดงออกทางพฤติกรรมอย่างเหมาะสม ตามจริตนั้นๆ เป็นบุคคลที่มีคุณภาพและเปี่ยมด้วยความสามารถตามจริตของตน ธรรมโอสธสำหรับการปรับจริตที่มีรูปแบบเรียกว่า CAC Model

CAC Model นี้สามารถนำไปใช้ในการปรับพฤติกรรมของคนได้อย่างกว้างขวางในทุกวงการ โดยมีขั้นตอนการนำไปใช้ ดังนี้

1. สังเกต สิ่งสำคัญอันดับแรกของการปรับพฤติกรรมทางจริต จะต้องรู้ว่าบุคคลที่จะถูกปรับพฤติกรรมนั้นมีจริตอะไร ในขั้นนี้เกิดจากการสังเกตว่าใครควรจัดอยู่ในจริตประเภทไหน หากไม่รู้จริตอย่างชัดเจนอาจใช้เพียงการประมาณการ แล้วจัดเป็นกลุ่มของจริต

2. สร้างความเข้าใจ ในกระบวนการนี้ต้องสร้างความเข้าใจให้กับผู้ถูกปรับพฤติกรรมว่า กระบวนการปรับพฤติกรรมไม่ใช่การดัดนิสัย แต่เป็นการพัฒนาความสามารถและประสิทธิภาพของบุคคลด้วยกระบวนการทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดการยอมรับการเรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยน ซึ่งหากผู้ได้รับการปรับพฤติกรรมมีความเข้าใจถูกต้องแล้วก็จะให้ความร่วมมือด้วยดี

3. กระบวนการฝึก (Coaching) ในกระบวนการฝึกนี้ต้องจัดกลุ่มบุคคลให้เหมาะสมตามจริตและธรรมชาติที่ใช้ จึงจะเกิดประสิทธิภาพในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

4. การสร้างบรรยากาศ ในการบวนการนี้จะประกอบไปด้วยผู้รู้ในการปรับจริต สถานที่ที่เหมาะสมซึ่งมีความแตกต่างกันตามจริต การฝึกฝนจึงควรแยกกลุ่มแยกสถานที่ อาจจะเป็นวัด ในป่า หรืออาจพิจารณาพบในโรงพยาบาล ทั้งนี้ผู้รู้อาจปรับให้ใกล้เคียงกับธรรมชาติให้มากที่สุด

กระบวนการที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการจิตวิทยาการเรียนรู้เชิงพุทธ โดยกำหนดด้วยธรรมชาติที่เหมาะสมกับการปรับ เช่น พุทธจริตฝึกให้เป็นผู้ไม่ประมาทในวัย ในโรค ก็ไปดูสภาพผู้ป่วยในโรงพยาบาล คุณลิวิตีโอที่เห็นถึงความไม่แน่นอนในชีวิต เมื่อดำเนินฝึกตามขั้นตอนสภาวะการตื่นรู้จะค่อยๆ ปรากฏขึ้นอาจเร็วหรือช้าอยู่ที่บุคคลและองค์ประกอบ พฤติกรรมจะค่อยๆ ถูกปรับเปลี่ยนจากภายใน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากองค์ความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้ในการจัดการพฤติกรรมมนุษย์เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีการแสดงออกที่เหมาะสมตามลักษณะแห่งจริตของแต่ละบุคคลอันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง องค์กร สังคมและประเทศชาติ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

1. องค์กรภาครัฐ นำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในประเทศโดยเฉพาะพนักงานในหน่วยงานของรัฐ รวมทั้งการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่เป็นกำลังของชาติในอนาคตโดยกำหนดกระบวนการดำเนินงานผ่าน CAC Model รวมทั้งการสร้างบุคคลต้นแบบที่ผ่านกระบวนการฝึกในเชิงพัฒนาจิต ภายใต้อาการรับผิดชอบของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น

2. องค์กรภาคเอกชน นำไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในหน่วยงานผ่านกระบวนการฝึกอบรมที่อาศัยแนวทางและรูปแบบของวิทยาการที่มีความรู้ความเข้าใจตามโมเดลที่ศึกษานี้

3. องค์กรสงฆ์ นำไปใช้เป็นแนวทางในการเผยแผ่ธรรมะเพื่อสร้างการตื่นรู้และส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนอย่างเป็นระบบ

4. สถานพินิจ นำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง โดยอาศัยการฝึกอบรมควบคู่กับการเจริญสติตามแนวจริตของแต่ละบุคคล เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เรื่องการจัดการพฤติกรรมมนุษย์ทางจิตยังมีประเด็นที่นักศึกษาวิจัยต่อยอดเพื่อให้มีมุมมองที่กว้างขวางออกไป ดังนี้

1. กระบวนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงพุทธจิตวิทยาบูรณาการ
2. การพัฒนาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้วยสมาธิในพระพุทธศาสนา
3. รูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์แก่เยาวชน
4. ความสัมพันธ์ระหว่างจิตกับการวางแผนเป้าหมายทางการศึกษาของเด็กมัธยมปลาย

References

- Aimsubhasidt, S. (2010). *Behavior and Behavior Development*. Bangkok: Odeanstore.
- Indharattana, S. (2009). *Buddhist Psychology*. Bangkok: Suandusit University.
- Kaewkamnued, D. (2010). *Social and Human Behavior in The Social*. Bangkok. Sukhothai Dhamathirat University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *The Tipitaka in Thai Version*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Bangkok:
- Mahamakutrajavidyalaya University. (2011). *Visuddhimaka in Thai Version*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phra Brahmaganunabhorn (P.A.Payutto). (2015). *Buddhist Dictionary Dharma edition*. Bangkok: Phlithama Press.
- Suwansang, K. (1999). *Principle of Psychology. Fourth Edition*. Bangkok: Aksornpittaya.
- Sritong, R. (1999). *Human Behavior and Personality Development*. Bangkok: Thirdwave Education Ltd.
- Udomthammanuparb, M. et al. (2006). *Human Behavior and Self Development*. Bangkok: Suandusit University.
- Freud, S. (1920). *A General Introduction to Psychoanalysis*. New York: Boni and Reveright.
- James, W. (1890). *The Principles of Psychology*. New York: Dover Publications.
- Koffka, K. (2013). *Principles of gestalt psychology*. London: Routledge Publishers.
- Maslow, A. (1970). *Motivation and Personnality*. New York: Harper and Row Publishers.
- Roger, C.R. (2003). *Client-Centered Therapy: Its Current Practice. Implication. and Theory*. London: Constable & Co.
- Watson, J. B. (1913). *Psychology as the behaviorist views it*. *Psychological Review* 20 (2), 158-177.
- Wundt, W.M. (1969). *Principles of physiological psychology*. Cambridge: Harvard University.

องค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ของเทศบาลนครนครราชสีมา*

The Components of Administration Good Governance of Nakhonratchasima Municipality

^{1*}พระทักษกร แก้วสง่าธนภท, ¹วิภาวี พิจิตบันดาล
และ²จุมพล นิมพานิช

^{1*}Thaksakon Kaeosangathanaphat, ¹VipaveePijitbundarn
and ²JumponNimpanich

^{1*,2,3}สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

^{1*,2,3}Public Administration, Graduate School of Public Administration, Burapha University

^{1*}Corresponding Author. Email: Thaksakon2424@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา 2) เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนในองค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา กับข้อมูลเชิงประจักษ์ และ 3) เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการปัญหาในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) ของ Creswell & Clark (2011) แบบ Explanatory Sequential Design สำหรับในการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม โดยกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 692 คน สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ในส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 25 คน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามวิธีของไมล์และฮิวเบอร์แมน(1994: 10-12)

ผลการวิจัย พบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา มี 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักความเสมอภาค ($\lambda = 0.90$) รองลงมาคือ 2) หลักความโปร่งใส ($\lambda = 0.88$) 3) หลักการกระจายอำนาจ ($\lambda = 0.86$) 4) หลักประสิทธิภาพ ($\lambda = 0.86$) 5) หลักการมีส่วนร่วม ($\lambda = 0.83$) 6) หลักความรับผิดชอบ ($\lambda = 0.78$) 7) ประสิทธิภาพ ($\lambda = 0.72$) 8) หลักนิติธรรม ($\lambda = 0.77$) และ 9) หลักการตอบสนอง ($\lambda = 0.63$) โดยองค์ประกอบทุกตัวมีค่าดัชนีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ค่า $c^2 = 465.75$, $df = 420$, $c^2/df = 1.046$, $p\text{-value} = 0.19983$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.98$, $SRMR = 0.011$, $RMSEA = 0.014$ และ $CN = 2173.16$) และสอดคล้องกับหลักความถูกต้องและครอบคลุม ความมีประโยชน์ ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ รวมถึงความเหมาะสมในการนำไปใช้ในทุกระดับ

คำสำคัญ: การบริหาร; หลักธรรมาภิบาล; เทศบาลนครนครราชสีมา

Abstract

The purpose of this study is assesses three objectives. Firstly, to study The components of administration good governance of nakhonratchasimacity municipality. Secondly, to study the investigate the consistency of these components with empirical data. and Third, it investigated problems and provided guidelines for administration good governance of nakhonratchasimacity municipality. by using Mixed Method creswell & clark (2011) by Explanatory Sequential Design Research for quantitative research. The instrument used for data collection was a questionnaire with a sample of 692 people. Statistical data analysis using survey component analysis (Exploratory Factor Analysis: EFA) and confirmatory component analysis (Confirmatory Factor Analysis: CFA), in the qualitative research, the major contributors (Key Informants) 25 people, to qualitative data analysis by Miles & Huberman (1994: 10-12)

The results of the research The components of administration good governance of nakhonratchasimacity municipality include nine factors of as follows: 1) Equity ($\lambda = 0.90$) 2)Transparency ($\lambda = 0.88$) 3) Decentralization ($\lambda = 0.86$) 4) Efficiency ($\lambda = 0.86$) 5) Participation ($\lambda = 0.83$) 6) Accountability ($\lambda = 0.78$) 7) Effectiveness ($\lambda = 0.72$) 8) Rule of Law ($\lambda = 0.77$) and 9) Responsiveness ($\lambda = 0.63$) with a harmonic index with empirical data Statistical significance at level 0.01 (ค่า $c^2 = 465.75$, $df = 420$, $c^2/df = 1.046$, $p\text{-value} = 0.19983$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.98$, $SRMR = 0.011$, $RMSEA = 0.014$ และ $CN = 2173.16$) and in accordance with the principles of accuracy and comprehensive usefulness possibility to use including the appropriateness of use in all issues.

Keywords: Administration; Good Governance; NakhonRatchasima Municipality

บทนำ

แนวคิดธรรมาภิบาลในประเทศไทย ได้มีสาระสำคัญที่มุ่งเน้นการบริหารบ้านเมืองที่โปร่งใส เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของภาครัฐมากขึ้น รวมถึงการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และเน้นเรื่องของการกระจายอำนาจ ก่อให้เกิดการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้คนในท้องถิ่นมีโอกาสในการบริหารภายในท้องถิ่นของตนเองได้ อาจกล่าวได้ว่าแม้ประเทศไทยจะมีองค์กรด้านคอร์รัปชันจำนวนมาก จากการสำรวจการจัดซื้อจัดจ้าง เทศบาล ร้อยละ 47 ทำผิดกฎระเบียบ ส่งผลให้ประชาชนสูญเสียโอกาสในการได้รับประโยชน์ ทำให้เกิดความเสียหายแก่รัฐประมาณ 519 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 30 ของมูลค่าความเสียหายของหน่วยราชการทั้งหมด ประชาชนได้ใช้บริการสาธารณะที่ไม่มีคุณภาพ เช่น ถนน หรือเขื่อนที่ก่อสร้างได้ไม่ครบตามแบบของฝ่ายโยธาธิการ นอกจากนี้ยังมีการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม การเอื้อประโยชน์ให้กับพวกพ้อง การไม่ยึดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการ ไม่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ตลอดจนไม่ได้บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับประชาชน

เทศบาลนครนครราชสีมา เป็นเทศบาลนครที่ใหญ่ที่สุดในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุดอีกทั้งยังได้รับงบประมาณในแต่ละปีสูงมากเนื่องจากมีขนาดใหญ่ แล้วยังมีปัญหาการร้องเรียนจากประชาชนในพื้นที่เรื่องการบริหารที่ไม่โปร่งใสการจัดซื้อจัดจ้าง และการทุจริตบ่อนทำลายเทศบาลนครนครราชสีมา ส่งผลกระทบร่วม 10 ปี ทั้งกลิ่นและน้ำเสีย มีมูลค่าแพงกว่าความเป็นจริงในโครงการเฟส 2 เพื่อรองรับขยะให้ได้มากกว่า 600 ตัน โดยใช้งบกว่า 2 พันล้านบาทอีกด้วย

จากปัญหาที่กล่าวมานั้น เทศบาลนคร เป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาชนบทที่สำคัญ จึงต้องมีหลักการบริหารงานธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหลักที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และการมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน เพื่อให้หลักประกันว่าการดำเนินนโยบายทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจวางอยู่บนฉันทานุมัติอย่างกว้างขวางของสังคม เพื่อให้ความมั่นใจว่า เสียงของชาวชนบทจะเป็นที่รับฟังในกระบวนการกำหนดและดำเนินนโยบายโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากร การก่อตั้งเทศบาลนครเองก็เป็นสิ่งที่รัฐบาลได้พยายามปรับตัวเข้าสู่ระบบธรรมาภิบาล เพราะเป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้บริโภคสิ่งที่ตรงกับความต้องการอย่างแท้จริง

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อเทศบาลนคร และให้ผู้บริหารเทศบาลนคร ใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล อันเป็นหลักของการกระจายอำนาจอันเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนคร นครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางในการปัญหาในการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมาควรเป็นไปในทิศทางใด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่ององค์ประกอบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนคร นครราชสีมา โดยผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยการผสมผสาน (Mixed Method Research) ของ Creswell & Clark (2011) แบบ Explanatory Sequential Design ซึ่งโดยมีวิธีการที่ใช้ในศึกษาตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Methods)

1. กลุ่มประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 การกำหนดกลุ่มประชากร

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยเรื่ององค์ประกอบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา จึงได้กำหนดหน่วยการวิเคราะห์ข้อมูล (Unit of Analysis) ระดับองค์การ (Organization Level) คือ เทศบาลนครนครราชสีมา โดยกำหนดตัวแทนในการให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 บุคลากรของเทศบาลนครนครราชสีมา ตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 12 พ.ศ.2546) จำนวน 1,591 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 20 เมษายน 2560) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้ได้ตัวแทนประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสม จึงใช้วิธีการประมาณกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 608-609) โดยได้กำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 310 คน

กลุ่มที่ 2 ประชาชนที่มีสำเนาทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา โดยแบ่งตามเขตการเลือกตั้ง จำนวน 65,999 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 20 เมษายน 2560) สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เพื่อให้ได้ตัวแทนประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสม จึงใช้วิธีการประมาณกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970: 608-609) โดยได้กำหนดระดับความเชื่อมั่นที่ .05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 382 คน

1.2 การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ในศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) โดยดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) จากนั้นได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตามสัดส่วน (Proportional stratified random sampling) และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีการจับฉลาก (Lottery method) เพื่อนำมาเป็นตัวแทนประชากรกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาวิจัยเรื่ององค์ประกอบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา

ดังนั้น ขนาดตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยกลุ่มที่ 1 บุคลากรของเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 310 คน และกลุ่มที่ 2 ประชาชนที่มีสำเนาทะเบียนบ้านในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 382 คน รวมทั้งสิ้นมีจำนวน 692 ตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบปลายปิด (Close Ended Question) และแบบปลายเปิด (Open Ended Question) เพื่อวัดองค์ประกอบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา ซึ่งได้แบ่งออกเป็น 3 ตอนได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนและบุคลากรในสังกัดของเทศบาลนครนครราชสีมา

ตอนที่ 2 ข้อมูลแบบสอบถามในเรื่ององค์ประกอบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนคร นครราชสีมาจำนวน 9 ด้าน ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของ Likert โดยแบ่งระดับความคิดเห็นออกเป็น 5

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะหรือประเด็นต่างๆเพิ่มเติมและสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไปว่า มีองค์ประกอบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนคร นครราชสีมาอย่างไรเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขสำหรับในการวิจัยครั้งต่อไปซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended Questionnaire)

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation: SD) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Explore:EFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (confirmatory factor analysis = CFA)

ขั้นตอนที่ 2 วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methods)

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนั้นจำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยรวมทั้งสิ้นจำนวน 25 คน ประกอบด้วย

- กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารระดับสูงของเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 5 คน
- กลุ่มที่ 2 หัวหน้าแผนกในเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 5 คน
- กลุ่มที่ 3 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 5 คน
- กลุ่มที่ 4 บุคลากรระดับปฏิบัติงานของเทศบาลนครนครราชสีมา จำนวน 5 คน
- กลุ่มที่ 5 ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาล จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structured Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการในองค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครเทศบาลนครราชสีมา

2.2 ตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative) โดยเป็นกระบวนการจัดการข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลมีความหมายขึ้นมา ซึ่งเป็นการตีความและเป็นการหาคำอธิบายเชิงทฤษฎีขึ้นมาจากข้อมูล

2.3 นำผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่อง องค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา มาสรุปเป็นแนวทางที่เหมาะสมในองค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมาต่อไป

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพซึ่งเป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้กระทำอย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการในการวิจัย เริ่มนับตั้งแต่ก่อนการสัมภาษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้ยึดตามหลักการแนวคิดของไมล์และฮิวเบอร์แมนซึ่งมีองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ (Miles and Huberman, 1994: 10-12) ได้แก่

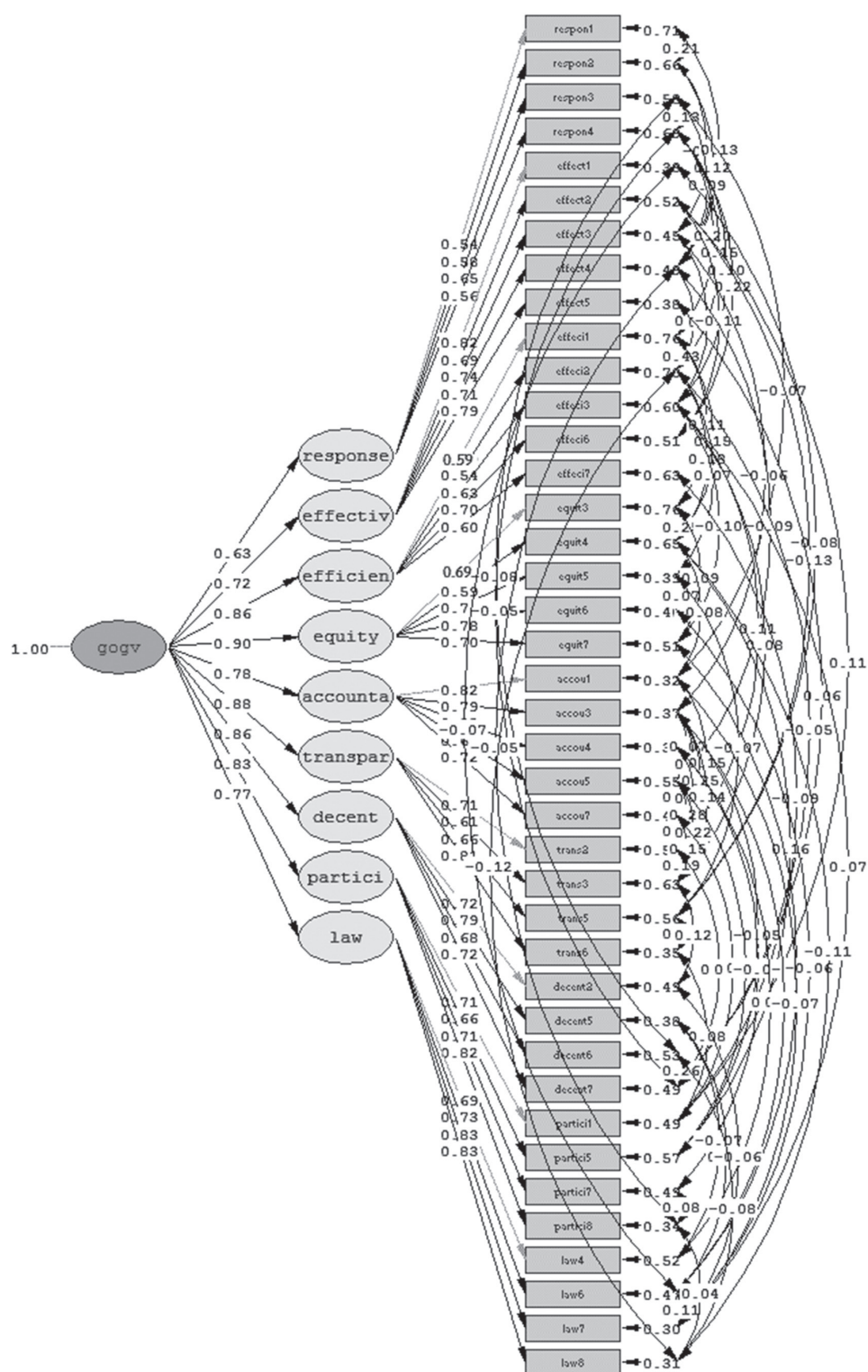
3.1 การลดทอนข้อมูล (Data Reduction) ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการ ด้วยกรรมวิธีต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลเป็นระเบียบ ทั้งในเชิงทางกายภาพและในเชิงเนื้อหาพร้อมที่จะแสดงและนำเสนออย่างเป็นระบบในขั้นตอนต่อไปหรือเป็นการปรับลด เพิ่ม หาข้อมูลใหม่จนได้ผลหรือข้อสรุปจากการบันทึกเสียงในการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน ในองค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลเทศบาลนครนครราชสีมา ตามลักษณะของการอธิบายเชิงเนื้อหาสาระเพื่อให้เกิดความชัดเจน ตรงประเด็น ในให้มากที่สุด

3.2 การจัดระเบียบข้อมูล (Data Display) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการลดทอนข้อมูลมาจัดระเบียบให้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งเป็นกระบวนการนำเสนอข้อมูล โดยส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการพรรณนา อันเป็นผลมาจากการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้จัดระเบียบเข้ามาไว้ด้วยกันแล้ว ตามกรอบแนวคิดที่ใช้สำหรับในการวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อบ่งบอก เรื่องราวในสิ่งที่ต้องการศึกษาตามความหมายที่แหล่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้ไว้ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 25 คน

3.3 การหาข้อสรุป การตีความและการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผลการวิจัย (Conclusion Drawing and Verification) ซึ่งเป็นกระบวนการหาข้อสรุปและการตีความหมายของผลหรือข้อค้นพบที่ได้มาจากการแสดงข้อมูล รวมถึงการตรวจสอบว่า ข้อสรุปและความหมายที่ได้มานั้นมีความถูกต้องตรงประเด็นและน่าเชื่อถือได้เพียงใด ซึ่งข้อสรุปและสิ่งที่ตีความออกมานั้นควรจะอยู่ในรูปของคำอธิบายตามกรอบแนวคิด ทฤษฎี ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้จนสามารถยืนยันข้อสรุปดังกล่าวได้อย่างชัดเจนที่เกี่ยวข้องในเรื่ององค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมาได้ตามวิธีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน(confirmatory factor analysis = CFA) การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา มีค่า X^2 เท่ากับ 465.75 ที่องศาอิสระ (df) เท่ากับ 420 โดยค่า X^2/df เท่ากับ 1.046 ซึ่งน้อยกว่า 2.00 มีค่าความน่าจะเป็น (P-value) เท่ากับ 0.19983 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่า 0.99 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (AGFI) มีค่า 0.98 และดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) มีค่า 1.00 ซึ่งทั้ง 3 ดัชนีนี้มีค่ามากกว่า 0.95 ส่วนดัชนีรากมาตรฐานของค่าเฉลี่ยกำลังสองของเศษเหลือ (SRMR) มีค่า 0.011 และค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) มีค่า 0.014 ซึ่งทั้ง 2 ดัชนีมีค่าน้อยกว่า 0.05 และค่า Critical N มีค่า 2173.16 ซึ่งมากกว่า 200 จึงแสดงให้เห็นว่าสามารถยอมรับโมเดลองค์ประกอบเชิงยืนยันตามที่กำหนดได้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดังภาพต่อไปนี้

Chi-Square=679.13, df=649, P-value=0.19984, RMSEA=0.014

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนและทุกกลุ่มต่างมีความคิดเห็นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยได้ให้ความเห็นพ้องกันว่า องค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่ให้ความสำคัญต่อการบริหารแบบกระจายอำนาจการปกครองไปสู่ท้องถิ่น โดยได้กำหนดไว้ในหมวด 5 แผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 3 แผนนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน มาตรา 78 (3) (4) (5) (6) (7) การกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพึงตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นได้เอง ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ พัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดจนทั้งโครงสร้างพื้นฐาน สารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและมีความเท่าเทียมกันทั่วประเทศ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของประชาชน และการพัฒนาระบบงานภาครัฐโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงาน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการปฏิบัติราชการ การจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่น เพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็วมีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งรวมสาระสำคัญของรูปแบบการบริหารที่มุ่งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม ความโปร่งใส ตรวจสอบได้บนพื้นฐานความยุติธรรม คุณธรรม ความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน ซึ่งล้วนมีความเหมาะสมกับบริบทของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมาทั้งสิ้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาขององค์ประกอบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา ด้วยวิธีการผสมผสาน (Mixed Method Research) แบบ Explanatory Sequential Design ซึ่งมีรายละเอียดข้อค้นพบจากการผสมผสานข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

องค์ประกอบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา พบว่า องค์ประกอบทุกตัวมีค่าดัชนีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (ค่า $\chi^2 = 465.75$, $df = 420$, $\chi^2/df = 1.046$, $p\text{-value} = 0.19983$, $GFI = 0.99$, $AGFI = 0.98$, $SRMR = 0.011$, $RMSEA = 0.014$ และ $CN = 2173.16$) และสอดคล้องกับหลักความถูกต้องและครอบคลุม ความมีประโยชน์ ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ รวมถึงความเหมาะสมในการนำไปใช้ในทุกประเด็น นอกจากนี้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกคนและทุกกลุ่มต่างมีความคิดเห็นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันโดยได้ให้ความเห็นพ้องกันว่า องค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมา ได้ดำเนินการตามแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดจนทั้งโครงสร้างพื้นฐาน สารสนเทศในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและมีความเท่าเทียมกันทั่วประเทศ โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์

ของประชาชน และการพัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงานเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

แต่เมื่อหากพิจารณาถึงองค์ประกอบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลในบริบทของเทศบาลนครนครราชสีมา พบว่า ให้ความสำคัญ ดังนี้

ด้านหลักความเสมอภาค มีความสำคัญมากที่สุด เพราะมีบทบาทอย่างมากต่อการบริหารราชการตามภารกิจของเทศบาลนครนครราชสีมา ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา ระยะ 4 ปี พ.ศ.2558 – 2561 วิสัยทัศน์ “โคราช เมืองหลวงแห่งภาคอีสาน” ได้ให้ความสำคัญกับการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมและคุณภาพชีวิต โดยเพิ่มรายได้กระจายโอกาสให้คนจน ดังสอดคล้องกับองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP, 1997) กล่าวถึง ความเสมอภาค (Equity) ประชาชนทุกคนมีความสามารถอย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงโอกาสต่างๆ ในสังคม

รองลงมาด้านหลักความโปร่งใส พบว่า เทศบาลนครนครราชสีมา เป็นเทศบาลนครแห่งความโปร่งใสในการร่วมแรงร่วมใจในการบริหารงานของเทศบาลนครนครราชสีมา นั้น กล่าวได้ว่าเทศบาลนครนครราชสีมา มีความโปร่งใสในการบริหารจัดการค่อนข้างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารงานของนายกเทศมนตรี ซึ่งมีนโยบายที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างมากซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ Cheema. G. Shabbir (2005) กล่าวว่า การจัดการที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ (Accountable and Transparent) ในขณะที่ “การตรวจสอบได้” เป็นเสาหลักของระบอบประชาธิปไตยและการบริหารจัดการที่ดี

หลักการกระจายอำนาจ และ หลักประสิทธิภาพ ทั้งสองด้านนี้มีความผสมผสานควบคู่กัน ดังจะเห็นได้ว่า เทศบาลนครนครราชสีมา ได้ใช้วิธีการบริหารจัดการที่เรียกว่า meta-governance ในการกระจายอำนาจออกจากศูนย์กลาง ทั้งการถ่ายโอนภารกิจ ไปให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการกำหนดนโยบายที่มุ่งตอบสนองต่อเป้าประสงค์ของท้องถิ่นเป็นหลัก และให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพดังสอดคล้องกับแนวคิดของ Cheema. G. Shabbir (2005) กล่าวว่า การกระจายอำนาจสู่รัฐบาลท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และชุมชน (Decentralization to Local Governments, Civil Society and Community) ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาภาคประชา สังคมให้เข้มแข็งภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

หลักการมีส่วนร่วม พบว่า เทศบาลนครนครราชสีมา ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ที่เน้นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีเป้าหมายที่ประโยชน์สูงสุดของประชาชนเป็นสำคัญ ภารกิจเทศบาลนครนครราชสีมาที่ต้องขับเคลื่อนการส่งมอบการบริการสาธารณะให้กับประชาชน สิ่งสำคัญอันดับแรก คือ วัฒนธรรมที่มีอยู่ทำให้มี Story โคราชมีวัดมากที่สุดในไทย ซึ่งหลายคนยังไม่รู้ ก็นำเรื่องราวนี้มาสร้างให้เกิดความน่าสนใจขึ้น และผูกเรื่องอาหารกับวิสาหกิจชุมชน เรียกว่าเป็น

“Industry Tourism” ส่งผลให้การทำงานระหว่างภาครัฐกับเอกชนเป็นสิ่งสำคัญ ต้องทำงานร่วมกันให้มากยิ่งขึ้นจึงจะสามารถเติบโตและเปลี่ยนแปลงได้ หอการค้าทำหน้าที่ได้อย่างดีมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่ม Young ที่เริ่มเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ถือว่าเป็นโอกาสที่ดีมาก และอยู่ในช่วงการเปิดการค้าเสรีของอาเซียน เริ่มมีโอกาสดีกขึ้น ช่วงนี้มีนักธุรกิจเข้ามาทำการลงทุนมากขึ้น ซึ่งภาครัฐทำไม่ได้ แต่สามารถเอื้อประโยชน์ในด้านนโยบายต่างๆ ให้ได้ และต้องเดินไปพร้อมๆ กัน ขณะนี้การท่องเที่ยวเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจโดยปฏิเสธไม่ได้ เมื่อเข้ามาเที่ยวแล้วก็จะเกิดการลงทุน หรือลงทุนแล้วจึงมาเที่ยว คือ “ค้า ลงทุน เที่ยว” ทั้ง 3 อย่างแยกออกจากกันไม่ได้ ต้องไปด้วยกัน แต่อันไหนมาก่อนมาหลังก็ได้เที่ยวมาก ค้ามาก ลงทุนมาก หรือลงทุนอยู่แล้วก็มาเที่ยวมากขึ้น การท่องเที่ยวเข้ามาแตะกับธุรกิจเศรษฐกิจชัดเจนขึ้น ซึ่งหอการค้า คือ ตัวกลาง สิ่งสำคัญคือประเทศไทยสามารถเจริญเติบโตไปได้อย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืนตามที่ตนว่าด้วยการจัดการภาคีสาธารณะแบบใหม่ (New Public Governance – NPG) ดังสอดรับกับทัศนะของ Victor Pestoff (2010) กล่าวว่า การจัดการภาคีสาธารณะแบบใหม่ (New Public Governance – NPG) ว่าเป็นการจัดการที่วางอยู่บนพื้นฐานของ “การผลิตรวมกัน” Co-Production ทั้งสินค้าและบริการ การจัดการที่ประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายฝ่าย

หลักความรับผิดชอบ พบว่า การทำงานของเทศบาลนครนครราชสีมาเป็นการทำงานที่อยู่ในกรอบภาระอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ(Accountability and Responsibility) ของเทศบาลนครนครราชสีมาซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2542 การทำงานในหน้าที่รับผิดชอบโดยไม่มีข้อร้องเรียนจากประชาชนนั้น ไม่ได้หมายความว่าเทศบาลนครนครราชสีมา ได้ทำหน้าที่รับผิดชอบเรียบร้อยแล้ว แต่หมายถึงรูปแบบการทำงานของเทศบาลนครนครราชสีมาที่เข้าถึงประชาชน มีความเป็นกันเองเอื้อประโยชน์ต่อประชาชน เป็นผลให้ประชาชนสามารถเดินเข้ามาติดต่อกับเทศบาลได้อย่างเปิดเผยไม่มีข้อกังวลใดๆ และพร้อมที่จะให้ข้อมูลข่าวสารการแสดงความคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาทั้งของประชาชนเองดังแนวคิดของ Löffler Elke (2005) กล่าว “การปกครองท้องถิ่น” (Local Government) ต้องมีการเพิ่มบทบาททางการเมืองในการรักษาคุณภาพเชิงผลประโยชน์ระหว่างภาคีต่างๆ และร่วมมือกันทำงานข้ามเครือข่าย อีกทั้งยังต้องเพิ่มการจัดการความรู้และทรัพยากรที่มาจากหลากหลายภาคี แต่สามารถร่วมเข้าด้วยกันได้อย่างบูรณาการ นอกนั้นยังต้องเพิ่มการจัดกระบวนการภายในองค์กรและเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่าย รวมถึงการเพิ่มการวัดผลการทำงานแบบหลายมิติมากขึ้น

หลักนิติธรรม (rule) พบว่า เทศบาลนครนครราชสีมา ได้ยึดหลักการทำงานตามหลักกฎหมายและความถูกต้อง โดยใช้ความจริงใจ จึงส่งผลให้การบริหารงานเป็นที่ยอมรับ และได้รับการไว้วางใจจากประชาชนในพื้นที่ องค์กรหน่วยงานทั้งในและนอกพื้นที่ จนได้รับรางวัลต่างๆมาโดยตลอด เทศบาลนครนครราชสีมา ได้ให้ความสำคัญในหลักนิติธรรม และได้นำมาใช้ในการบริหารงานของเทศบาลนครนครราชสีมา ดังสอดรับกับองค์การพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP, 1997) กล่าวว่า หลักนิติธรรม (Rule of Law) การปกครองประเทศจะใช้กฎหมาย

เป็นบรรทัดฐาน และทุกคนเคารพกฎหมาย โดยกรอบของกฎหมายที่ใช้ในประเทศต้องมีความยุติธรรม และถูกบังคับใช้กับคนกลุ่มต่างๆ อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

หลักประสิทธิผล (effectiv) พบว่า ประชาชนมีสิทธิคัดค้านและร้องเรียนเมื่อเห็นว่าเทศบาลนครนครราชสีมาดำเนินงานไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือไม่เป็นธรรมสามารถร้องเรียนต่อผู้ว่าราชการจังหวัด และสามารถร้องโดยตรงมายังกระทรวงมหาดไทยหรือฟ้องศาลปกครองก็ได้ดังสอดรับกับทัศนะ Victor Pestoff (2010) เน้นย้ำให้เห็นอย่างชัดเจนว่า แนวคิดการจัดการภาคีสาธารณะแบบใหม่ (New Public Governance – NPG) มอง “ผู้รับบริการ” ในฐานะเป็น “ภาคี” ที่มี ส่วนร่วมกับภาครัฐในการให้บริการสาธารณะ ในขณะที่แนวคิดการจัดการสาธารณะแนวใหม่(New Public Management – NPM) มองประชาชนว่าเป็น “ลูกค้าที่กระตือรือร้น”

หลักการตอบสนอง (response) พบว่า เทศบาลนครนครราชสีมาการสนับสนุนให้มีการพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงานอย่างเป็นรูปธรรม และต้องแสวงหาแนวทางในการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งต้องเร่งส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาและความต้องการของตนเองผ่านการกำหนดแผนชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานให้เทศบาลนครราชสีมา ได้นำไปตัดสินใจและดำเนินการในการจัดทำและส่งมอบบริการสาธารณะให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น ดังสอดรับกับทัศนะ Cheema. G. Shabbir (2005) กล่าวว่า การจัดการแบบภาคีสาธารณะแบบใหม่ (New Public Governance – NPG) มองถึงการกระจายอำนาจและทรัพยากรให้ท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลด้วยตนเอง จะเป็นการส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมได้มีโอกาสเข้ามามีบทบาทหลักในกระบวนการนโยบายเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ในการพัฒนาเทศบาลนครราชสีมาเป็นปัจจัยความสำเร็จประการแรกของการบริหารธรรมาภิบาลของเทศบาลนครราชสีมา นั้น จำเป็นต้องให้เทศบาลนครราชสีมา มีการเพิ่มพูนความรู้ (Training Center) ให้แก่บุคลากรอย่างจริงจัง โดยเฉพาะเทคนิคที่จำเป็นต่างๆ ในการบริหารองค์กร เช่น การวิเคราะห์หาจุดอ่อนจุดแข็ง (SWOT) ขององค์กร การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์หรือการจัดทำแผนกลยุทธ์ (Strategic plan) ขององค์กร โดยการฝึกอบรมดังกล่าวต้องเป็นการฝึกอบรมแบบครบวงจรและในบุคลากรทุกระดับ (Full course training) เริ่มตั้งแต่ การจัดฝึกอบรม การประเมินผลการฝึกอบรม การทดสอบภายหลังการฝึกอบรม และ การฝึกอบรมภาคปฏิบัติภายในองค์กร

2. เทศบาลนครราชสีมาควรมีความพร้อมที่จะขยายพรมแดนความรู้ไม่ควรเน้นเพียงแค่เฉพาะประเด็นระเบียบปฏิบัติทางราชการอย่างที่มีการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นดำเนินการอยู่เท่านั้นเทคนิค

การบริหารจัดการองค์กร การบริหารองค์กรเชิงธุรกิจ การวางแผนการตลาดตามความต้องการของประชาชน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเกิดขึ้นควบคู่ไปด้วยกับประเด็นเรื่องกฎระเบียบทางราชการ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรร่วมมือการพัฒนาและต่อยอดแนวความคิดเกี่ยวกับการบริหารงานธรรมาภิบาลของเทศบาลนครนครราชสีมาอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารงานของเทศบาลนคร โดยส่วนใหญ่หมักกุ่มองข้ามไปทำให้บ่อยครั้งที่โครงการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ไม่ได้รับการตอบสนองจากทางเทศบาลนครนครราชสีมา อันทำให้ไม่สามารถดำเนินนโยบายไปในทิศทางเดียวกันได้

2. จัดให้มีการปรับระเบียบปฏิบัติทางราชการภายในเทศบาลนครราชสีมา เพื่อลดขั้นตอนการทำงานของเทศบาลนครราชสีมาให้สั้นลงภายใต้ความเชื่อเกี่ยวกับ “ความประหยัดต่อขนาด” (Economy of Scale) องค์กรขนาดใหญ่ที่มีการแบ่งงานออกเป็นฝ่ายและแผนกอย่างซับซ้อน (Departmentalization) ขึ้นตรงต่อกันตามสายการบังคับบัญชา (Hierarchical Command) และทำงานภายใต้ระเบียบข้อบังคับที่เป็นทางการอันซับซ้อน (Formalization) นั้น ก่อให้เกิดการทำงานที่ล่าช้า ยึดติดในวิธีการ ไม่เกิดความคิดสร้างสรรค์ ไม่เกิดการเรียนรู้ ไม่เกิดนวัตกรรมปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมไม่ได้ และไม่อยู่ในสถานะที่จะแข่งขันในตลาดได้ การลดขนาดในองค์กรและการตัดงบประมาณลงดังกล่าวนั้น ย่อมทำให้พื้นที่ในการดำเนินงานและการให้บริการสาธารณะของภาครัฐย่อมหดแคบลงตามไปด้วย ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวย่อมส่งผลให้เกิดพื้นที่ว่างสำหรับให้ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม และ ชุมชนต่างๆ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็น “ภาคี” เพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐในการให้บริการสาธารณะมากขึ้น

3. ควรจัดให้มีการสร้างดัชนีชี้วัดความสำเร็จ (Key Performance Indicator : KPI) ด้านการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครราชสีมาและมีการประเมินผลทุกๆ 1 ปี – 2 ปี

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพื่อที่เทศบาลนครอื่นๆภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็จะได้ข้อมูลสามารถนำมาเทียบเคียงกันได้

2. ควรมีการศึกษากลุ่มประชากรเดิมของเทศบาลนครราชสีมาภายในช่วงระยะเวลาประมาณ 3-5 ปีข้างหน้า ซึ่งอาจจะพบองค์ความรู้ใหม่ภายใต้พื้นฐานทฤษฎีเดิม เพื่อเป็นทดสอบความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรงของตัวแบบภายใต้บริบทผ่านกาลเวลา

References

- Creswell & Clark. (2011). *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. (2nd ed.). Los Angeles, CA: Sage Publication.
- Krejcie & Morgan. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. Educational and Psychological Measurement, 30 (3).
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. (2nd ed.). London: SAGE.
- United Nations Development Programme. (1997). *Governance for sustainable human development*. UNDP policy document, New York.
- Cheema. G. Shabbir. (2005). *"From Public Administration to Governance: The Paradigm Shift in the Link between Government and Citizens"* A paper presented at the 6th Global Forum on Reinventing Government towards Participatory and Transparent Governance. on 24-27 May 2005, Seoul, Republic of Korea.
- Victor Pestoff. (2010). *New Public Governance, Co-production & Third Sctor Social Services*. Institute of Civil Society Studies. Ersta Skondal University Collage. Stockholm, Sweden.
- Loffler Elke. (2005). *"Governance and Government: Networking with External Stakeholders"* in *Public Management and Governance*. Tony Bovaird and Elke Loffler (eds.) London: Taylor & Francis Group.

การจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4*

A Learning Management of Sufficiency Based on Buddhist Psychology for the Fourth Grade Upper Secondary Students

^{1*}พระมหานันทวิทย์ ธีรภทฺโท

^{1*}Phramaha Nuntawit Dhīrabhaddo

^{1*}สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1*}Programme in Buddhist Psychology, Graduate School,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{1*}Corresponding Author. Email: sakorn_49@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงผสมผสานครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 2) เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศึกษานารีวิทยา กรุงเทพมหานคร จำนวน 43 คน โดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แบบวัดความรู้ความเข้าใจเบื้องต้น 2) แบบวัดด้านเจตคติความมีเหตุผลต่อความพอเพียง 3) แบบวัดพฤติกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง 4) แบบวัดการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 5) แบบสังเกตพฤติกรรม และ 6) แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยก่อนและหลังของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระจากกัน (Paired-Samples t-test) ในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นการวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่ 1. สร้างศรัทธา 2. เสริมแรงจูงใจ 3. ให้สะท้อนจิต 4. คิดวางแผนโครงการ และ 5. สานสู่ปฏิบัติ เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมให้นักเรียนช่วงชั้นที่ 4 น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้ ดังนั้นรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา ที่ได้พัฒนาขึ้นในงานวิจัยนี้ จึงสามารถนำไปปรับใช้กับนักเรียนในช่วงชั้นที่ 4 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; ความพอเพียง; พุทธจิตวิทยา; นักเรียนช่วงชั้นที่ 4

Abstract

The objectives of this mixed method research were 1) to describe principle and method of daily living based on the sufficiency economy principle and principle of learning management based on Buddhist psychology for fourth grade upper secondary students, 2) to develop management process of learning into sufficiency economy based on Buddhist psychology and 3) to present model of the management process of learning into sufficiency economy based on Buddhist psychology. Subjects in this study were 43 fourth grade upper secondary education students at Suksanari school in Bangkok by random sampling.

There were six research instruments, including 1) knowledge related to sufficiency economy principle questionnaire 2) attitude towards sufficiency rationale questionnaire 3) self-immunity behavioral questionnaire 4) management of learning into sufficiency based on Buddhist psychology for fourth grade upper secondary education students 5) behavior observation form, and 6) interview form. Data were analyzed by descriptive statistics, including mean, percentage, and standard deviation. Paired-Samples t-tests were also employed to compare score of knowledge, attitude, and practice before and after the implementation of the learning process. Narrative approach was used to represent qualitative data.

Results were as follows;

The results showed that the model of management of learning into sufficient based on Buddhist psychology or FIRPP Model, which consisted of 5 steps namely 1) Faith, 2) Inspiration, 3) Reflection, 4) Planning, And 5) Practice, was the effective learning model. It was able to promote fourth grade upper secondary education students to apply sufficient economy principle into practicing in their daily lives. Thus, the model of management of learning into sufficient based on Buddhist psychology or FIRPP Model that was developed in this study might be able to apply to fourth grade upper secondary education students to promote their learning ability and apply the sufficient economy principle to their daily living.

Keywords: A Learning Management; Sufficiency; Buddhist Psychology; Fourth Grade Upper Secondary Students

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579 มีวิสัยทัศน์ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษา และเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (Ministry of Education, 2017) การจัดการศึกษาจึงเน้นที่การปฏิรูปการเรียนรู้จากเดิมที่เน้นการท่องจำและการทำตามคำสั่งของครู เป็นการเน้นที่การคิดวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ประสบการณ์ ความชำนาญและคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของสังคม เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาสังคมแห่งการเรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม สามัคคี และร่วมกันพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่เน้นการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นฐานในการพัฒนาประเทศจะเห็นได้ว่า รัฐบาลให้ความสำคัญเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของรัชการที่ 9 โดยนำกำหนดไว้เป็นนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และแผนปฏิรูปการศึกษาแห่งชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพิจารณาการใช้สอยปัจจัย 4 ในทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ทรงวางหลักความพอประมาณในการรับปัจจัยใช้สอยเพื่อความสันโดษในการดำเนิน (Thai Tipitakas 29/206/600)

การจัดการเรียนรู้ เป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปสู่จุดหมายในการพัฒนาตนเองทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ก่อให้เกิดการพัฒนาจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองที่ดี ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และคุณงามความดี รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น ชุมชน และประเทศชาติ รู้จัก เข้าใจในสิทธิของตน และเคารพในสิทธิของผู้อื่น เคารพและรับฟังความคิดหรือความเห็นที่แตกต่างหลากหลายอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสม คำนึงถึงหลักนิติรัฐ โดยการเคารพในกฎหมาย ยึดมั่นในความยุติธรรมความเป็นธรรมสอดคล้องกับหลักพุทธศาสนาที่ว่าเมื่อเกิดมาเป็นมนุษย์แล้วก็ควรจะพัฒนาตนฝึกฝนจนประสบผลสำเร็จตามสติปัญญาและความสามารถแต่ละบุคคล (Thai Tipitakas 21/162/227) ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ตื่นอยู่อย่างมีสติ มีสัมปชัญญะ มีจิตตั้งมั่นเบิกบาน ผ่องใส และควรเป็นผู้เห็นแจ้งสมควรแก่กาลในกุศลธรรมทั้งหลาย (Thai Tipitakas 25/47/397) จากพระสูตรนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ตื่นรู้คือ ผู้ที่มีสติสัมปชัญญะ มีจิตใจเบิกบาน ผ่องใส มีสมาธิและมีปัญญานั้นเอง

กระทรวงศึกษาธิการกำหนดนโยบายและแนวทางส่งเสริมให้โรงเรียนนำหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้แก่ักเรียนในทุกระดับชั้น โดยไม่ได้กำหนดรูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจนในแต่ละระดับชั้นเรียนจึงเป็นปัญหาสำคัญสำหรับผู้สอนว่าจะจัดการเรียนการสอนอย่างไร จึงจะเหมาะสมในทางปฏิบัติ จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอน ที่ต้องหาทางดำเนินการจัดการเรียนการสอนเอง ตามความรู้ความสามารถที่มีอยู่ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งยังไม่มีวิธีการติดตามประเมินผลความสำเร็จอย่างเป็นระบบ ทำให้ไม่ทราบประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่เป็นมาตรฐานของการจัดการเรียนการสอนวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สภาพของโรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ในปีการศึกษา 2560 มีห้องเรียนจำนวน 71 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมดจำนวน 2,982 คน และครู จำนวน 157 คน มีพื้นที่อยู่ระหว่างรอยต่อระหว่างเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร และจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมค่อนข้างสูง และเยาวชนส่วนใหญ่พบว่าศึกษาอยู่ในช่วงชั้นที่ 4 คือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 ก็จะพบว่าเป็นบุตรของแรงงานย้ายถิ่นจากต่างจังหวัด รวมถึงจากประเทศเพื่อนบ้าน เป็นสิ่งที่ท้าทายในการจัดการเรียนรู้ ในประเด็นของเยาวชนเกี่ยวกับวินัยการใช้ชีวิตประจำวัน การไม่ตั้งใจเรียน ปัญหาการทะเลาะวิวาท ปัญหาด้านการใช้จ่าย ปัญหาการควบคุมอารมณ์ตนเอง และปัญหาในการเข้ากลุ่มของเพื่อนๆ เป็นต้น

การจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้ เข้ากับหลักพุทธจิตวิทยาและปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการเรียนรู้ที่จะส่งเสริมให้นักเรียนดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ เป็นแนวทางสำคัญที่จะปลูกฝังให้นักเรียนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ สามารถดำรงชีวิตแบบพอเพียง มีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งจากภายในและภายนอกซึ่งสอดคล้องกับ Suthasinobon (2012) ที่กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นการพัฒนานักเรียน อย่างเป็นองค์รวมรอบด้านสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้น 4 เพื่อนำหลักแนวคิดตามหลักพุทธจิต หลักจิตวิทยา และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาหลักการและวิธีการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4
- 2) เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา
- 3) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา

วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed method) พื้นที่วิจัย คือ โรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร จำนวน 11 ห้องเรียน มีนักเรียน จำนวน 465 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 ห้อง 4/6 มีนักเรียน จำนวน 43 คน

ใช้วิธีการคัดเลือกแบบสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Random sampling) โดยการจับสลากเลือกห้องเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้มีการกำหนดเกณฑ์การเลือกเป็น 2 ขั้นตอน

1) ขั้นการสำรวจข้อมูลทั่วไป สภาพของโรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ในปีการศึกษา 2560 มีห้องเรียนจำนวน 71 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมดจำนวน 2,982 คน และครู จำนวน 157 คน มีพื้นที่อยู่ระหว่างรอยต่อของเขตบางบอน กรุงเทพมหานคร และ จังหวัดสมุทรสาคร

2) คัดเลือกสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Random sampling) โดยการจับสลาก เลือกห้อง ได้กลุ่มตัวอย่างของผู้สมัครใจเข้าร่วมโครงการจำนวน 43 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/6 แบ่งเป็น นักเรียนชาย จำนวน 15 คน นักเรียนหญิง จำนวน 28 คน อายุระหว่าง 15-17 ปี มีความเข้าใจในจัดกิจกรรมและได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สมัครใจเข้าฝึกอบรมในกิจกรรมชื่อ “การจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4”

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและประเมินผล 2) เครื่องมือที่ใช้ในการจัดกิจกรรม คือ ชุดกิจกรรม ดังนี้

1) เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลและประเมินผล

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลและประเมินผล ประกอบด้วย แบบวัด เพื่อทดสอบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนชั้นช่วงชั้นที่ 4 แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ (ประกอบด้วย แบบสอบถาม สมุดสมุดบันทึก ได้แก่ ข้อคิดที่ได้จากกิจกรรม และสมุดบันทึกประจำวัน) แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการเรียนรู้ของนักเรียน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการอบรม

เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกอบรม ได้แก่ ชุดกิจกรรม ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ผู้วิจัยได้ร่างชุดฝึกอบรม ประกอบด้วย กิจกรรมหลัก คือ

1) ร่างชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โดยเลือกวิธีการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา และแนวคิดแบบอริยสัจ 4 แนวคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย โดยมีกรอบเนื้อหาตามนิยามกรอบแนวคิด เรื่อง ความพอเพียงในมิติต่างๆ ของสังคม ชุมชน โดยควบคู่ไปกับการบูรณาการให้เข้ากับโครงการ โดยสร้างชุดกิจกรรม มี 10 แผนกิจกรรม

2. ขั้นตอนดำเนินงานกิจกรรม

ขั้นตอนดำเนินงานกิจกรรม แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

1) ระยะการฝึกอบรม/ระยะการทดลอง: การฝึกอบรมมุ่งเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ใช้เวลาอบรมครั้งละประมาณ 60-120 นาที และ

กิจกรรมส่งเสริมวิถีปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกในแต่ละวัน ใช้ระยะเวลาจัดกิจกรรม 10 ครั้งในช่วงเวลา 2 เดือน รวมระยะเวลาฝึกอบรม 20 ชั่วโมง

2) ระยะเวลาหลังการฝึกอบรม: กิจกรรมระยะหลังจากการฝึกอบรม 2 กิจกรรม คือ กิจกรรมฝึกความพอเพียงด้วยตนเอง ได้แก่ Sharpen the Project และกิจกรรมกลุ่ม คือ กิจกรรมโครงการ โดยมีระยะเวลาทำโครงการ 1 เดือน

จากแนวทางการสร้างชุดกิจกรรม ผู้วิจัยได้สรุปเป็นกระบวนการจัดการความรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1) วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้ ร้อยละ (percentage) คะแนนรวม (Sum) ค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ในอธิบายข้อมูลที่ได้จากแบบวัดความรู้ของความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา แบบวัดความรู้ความเข้าใจต่อความพอเพียงพอประมาณในการดำเนินชีวิต เจตคติความมีเหตุผลต่อความพอเพียง และแบบวัดพฤติกรรมที่บ่งถึงการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง

2) วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นผลการทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ด้วยใช้สถิติ Paired-Samples t-test ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจต่อความพอเพียงพอประมาณในการดำเนินชีวิต เจตคติความมีเหตุผลต่อความพอเพียง และพฤติกรรมที่บ่งถึงการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากผลการใช้กิจกรรมและรูปแบบในการฝึกอบรม ผู้วิจัยมีการเก็บข้อมูลแบบการมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) ด้วยวิธีการรวบรวมข้อมูลคือ 1) การสังเกต 2) การสัมภาษณ์ 3) สมุดบันทึกข้อคิดที่ได้จากการจัดกิจกรรม 4) สมุดบันทึกความพอเพียงในชีวิตประจำวัน และ 5) โครงการ จากการรวบรวมตามขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล

1) ผลการเปลี่ยนแปลงความรู้ความเข้าใจต่อความพอเพียงพอประมาณในการดำเนินชีวิต เจตคติความมีเหตุผลต่อความพอเพียง และแบบวัดพฤติกรรมที่บ่งถึงการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง

การประเมินผลการเปลี่ยนแปลงความรู้ความเข้าใจต่อความพอเพียงพอประมาณในการดำเนินชีวิต เจตคติความมีเหตุผลต่อความพอเพียง และแบบวัดพฤติกรรมที่บ่งถึงการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง ด้วยเทคนิคการบันทึก การสังเกต และการสัมภาษณ์ ระหว่างการทดลอง หลังจากจบการฝึกอบรมหรือการทดลองแล้ว 2 เดือน และจากการประเมินโครงการ ของนักเรียนเกี่ยวกับผลการเปลี่ยนแปลงของความรู้ความเข้าใจต่อความพอเพียงพอประมาณในการดำเนินชีวิต เจตคติความมีเหตุผลต่อความพอเพียง และแบบวัดพฤติกรรมที่บ่งถึงการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง

2. การตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้า (Triangulation) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพตามวิธีการดังนี้

1) การตรวจสอบข้อมูล (Data triangulation) โดยพิจารณาตรวจสอบแหล่งข้อมูลต่างเวลา หรือบุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป เพื่อพิสูจน์ความถูกต้องว่าข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ครู และอาจารย์

2) การตรวจสอบด้านผู้สังเกต (Investigator triangulation) ให้มีบุคคลที่สังเกตหลายคน ทั้งผู้วิจัย ผู้ช่วยวิจัย และครูอาจารย์ เพื่อตรวจสอบว่าผู้สังเกตแต่ละคนได้ข้อมูลต่างกันหรือไม่

3) การตรวจสอบวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodology triangulation) ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลในหลากหลายวิธีในเรื่องเดียวกัน ได้แก่ การใช้แบบวัดความรู้ความเข้าใจต่อความพอเพียงพอประมาณในการดำเนินชีวิต เจตคติความมีเหตุผลต่อความพอเพียง และแบบวัดพฤติกรรมที่บ่งถึงการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง การสังเกตแบบมีโครงสร้าง และการสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ตามขั้นตอนการจัดกลุ่มข้อมูล การวิเคราะห์ปัจจัย การระบุความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ การหารูปแบบของพฤติกรรม การเชื่อมโยงแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ค้นพบ ประมวลข้อมูล วิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบเป็นข้อความบรรยาย (Description)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 แนวคิดการจัดการเรียนรู้ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาเป็นกระบวนการที่จะต้องเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) โดยมีครูผู้สอนและผู้เรียนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนทุกกิจกรรมเพื่อให้ถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ใน 3 องค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่

1) ความพอประมาณ พอเหมาะกับสภาพของตน (ปัจจัยภายใน) พอควรกับภูมิสังคม (ปัจจัยภายนอก) (สมดุล)

2) ความมีเหตุผล รู้สาเหตุ ทำไม รู้ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง วิชาการ กฎหมาย ความเชื่อ ประเพณี รู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านต่างๆ (รอบรู้มีสติปัญญา)

3) มีภูมิคุ้มกันที่ดี คำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ รู้เท่าทันและเตรียมความพร้อมวางแผนรอบคอบ เรียนรู้พัฒนาตน ทำประโยชน์ให้สังคมรักษาสีงแวดล้อม (ไม่ประมาท)ภายใต้การผสมผสานของแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม หลักพุทธจิตวิทยา และทักษะในศตวรรษที่ 21 เข้าด้วยกันเพื่อให้ให้นักเรียนในช่วงชั้นที่ 4 มีความรู้ เจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 กระบวนการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ประกอบด้วย 2 ระยะ คือ ระยะการฝึกอบรมหรือทดลองชุดกิจกรรม 10 กิจกรรม และระยะปฏิบัติโครงการในโรงเรียน เป็นเวลา 2 เดือน ภายหลังการเข้าร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 พบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ที่ได้พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 มีการพัฒนาความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองเพิ่มขึ้น โดย

1. คะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ความเข้าใจต่อความพอเพียงพอประมาณในการดำเนินชีวิตหลังการทดลองมีคะแนนรวมสูงกว่าก่อนการทดลอง (คะแนนเฉลี่ยก่อน 4.95 และ คะแนนเฉลี่ยหลัง 7.42, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.154 และ 1.139 ตามลำดับ, และ $t = 16.421, p = .000$)

2. คะแนนเฉลี่ยของด้านการแสดงเจตคติความมีเหตุผลต่อความพอเพียงหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลอง (คะแนนเฉลี่ยก่อน 2.65 และ คะแนนเฉลี่ยหลัง 2.84, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.422 และ 0.519 ตามลำดับ, และ $t = 2.045, p = .047$)

3. คะแนนเฉลี่ยของด้านพฤติกรรมที่บ่งถึงการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเองหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลอง (คะแนนเฉลี่ยก่อน 2.70 และ คะแนนเฉลี่ยหลัง เท่ากับ 3.02 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.304 และ 0.349 ตามลำดับ, และ $t = 5.367, p = .000$)

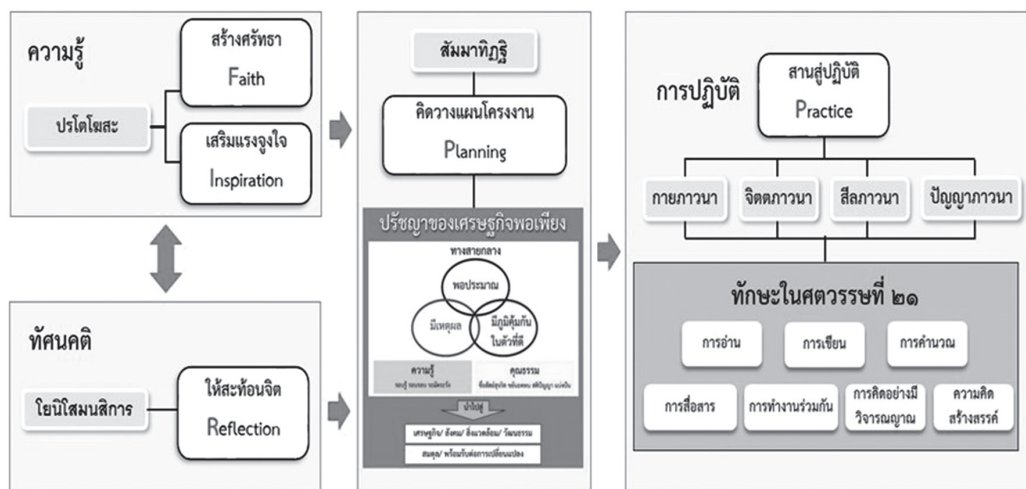
วัตถุประสงค์ที่ 3 การผสมผสานแนวคิดและทฤษฎีจากสหสาขาเข้าด้วยกัน ซึ่งประกอบด้วย 1) ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม 2) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักพุทธจิตวิทยา ได้แก่ หลักไตรสิกขา หลักกาวนา 4 ปรัตยัสส โยนิโสมนสิการ และ สัมมาทิฎฐิ 3) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) แนวคิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา (FIRPP Model) ประกอบด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่

1. สร้างศรัทธา (Faith) โดยให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. เสริมแรงจูงใจ (Inspiration) โดยการยกตัวอย่างกรณีศึกษาที่นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้
3. ให้สะท้อนคิด (Reflection) เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนประเมินตนเอง ทำความเข้าใจในตนเอง วิเคราะห์หาจุดดี จุดที่ต้องพัฒนา
4. คิดวางแผนโครงการ (Planning) เป็นการประมวลความรู้ ความเข้าใจ ตัวอย่างกรณีศึกษารวมถึงการรับรู้ตนเอง เพื่อนำไปสู่การวางแผนจัดทำโครงการที่มีความเหมาะสมกับสิ่งที่ตนเองสนใจ และมีความเป็นไปได้ในการจะนำไปปฏิบัติภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
5. สานสู่ปฏิบัติ (Practice) เป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติตามแผนโครงการที่วางไว้อย่างเป็นขั้นตอน มีการติดตามกำกับการทำงาน รวมถึงผลลัพธ์จากการลงมือปฏิบัติ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา
FIRPP Model

อภิปรายผล

จากผลการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 ใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 10 กิจกรรม กิจกรรมละ 50-120 นาที ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่

1. ระยะเตรียมความพร้อมของนักเรียนก่อนทำโครงการ เพื่อ สร้างศรัทธา (Faith) เสริมกำลังใจ (Inspiration) และให้สะท้อนจิต (Reflection) ผ่านกิจกรรม 1) เรียนรู้และเข้าใจหลักธรรมและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ต้นแบบในการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง 3) ถอดรหัสความพอเพียงในชุมชน และ 4) เศรษฐกิจพอเพียงกับหลักธรรมมัชฌิมาปฏิปทา

2. ระยะวางแผนปฏิบัติโครงการ ซึ่งตรงกับ คีตวางแผนโครงการ (Planning) ในโมเดล นักเรียน จะได้เริ่มฝึกตั้งแต่ในกิจกรรมที่ 3 และวางแผนโครงการที่จะทำไปปฏิบัติจริงในช่วงการจัดกิจกรรมที่ 4

3. ระยะปฏิบัติโครงการ ซึ่งตรงกับ สานสู่การปฏิบัติ (Practice) ใช้ระยะเวลา 1 เดือน ซึ่งในระหว่างที่นักเรียนปฏิบัติโครงการ จะมีการเสริมแรงด้วยกระบวนการ สร้างศรัทธา เสริมแรงจิตใจ ให้สะท้อนจิต (FIR) ตลอดเวลาภายใต้กิจกรรมดังนี้ กิจกรรมครั้งที่ 5 เศรษฐกิจพอเพียงกับหลัก “สันโดษ” กิจกรรมครั้งที่ 6 เศรษฐกิจพอเพียงกับหลัก “มัตตัญญูตา” ซึ่งภายหลังกิจกรรมในสัปดาห์นี้ นักเรียนได้นำเสนอผลการปฏิบัติโครงการในระยะแรก เพื่อประเมินผลเบื้องต้น รวมถึงอาจมีการวางแผนปรับเปลี่ยนกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ สะท้อนถึงกระบวนการ ให้สะท้อนจิต คีตวางแผนโครงการ สานสู่ปฏิบัติ (RPP) จากนั้นต่อเนื่องด้วย FIR ด้วยกิจกรรมครั้งที่ 7 เศรษฐกิจพอเพียงกับหลัก “การไม่เบียดเบียน (ศีล-วินัย)” และ กิจกรรมครั้งที่ 8 ความพอเพียงกับสื่อ “สังคมออนไลน์” และต่อยอดด้วย RPP ด้วย กิจกรรมครั้งที่ 9 Sharpen the Project

4. ระยะประเมินผลโครงการ เกิดขึ้นในกิจกรรมครั้งที่ 10 นำเสนอโครงการ Smart Youths โดยให้นักเรียนนำเสนอโครงการที่ได้นำไปปฏิบัติ จากนั้นมีการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โดยการประเมินความรู้ความเข้าใจ เบื้องต้นต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เจตคติความมีเหตุผลต่อความพอเพียง และพฤติกรรมการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเอง

ผลทดสอบสมมติฐานทางสถิติสามารถยืนยันประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 กล่าวคือ คือ นักเรียนที่ผ่านรูปแบบการจัดการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา มีคะแนนความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คะแนนเจตคติความมีเหตุผลต่อความพอเพียง และคะแนนพฤติกรรมการสร้างภูมิคุ้มกัน ในตนเองมากขึ้นกว่าก่อนการเข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 ผลวิจัยครั้งนี้พบประเด็นสำคัญ ดังนี้

ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับนักเรียน ช่วงชั้นที่ 4 สามารถอธิบายได้ด้วยรูปแบบในการจัดการเรียนรู้ที่มีการส่งเสริมให้นักเรียนทั้งในด้านของความรู้ผ่านกระบวนการสร้างศรัทธา (Faith) เจตคติ ผ่านกระบวนการ เสริมแรงใจ (Inspiration) และ ให้สะท้อนจิต (Reflection) อย่างต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอในทุกกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณ อย่างมีเหตุผล และมีทักษะการปรับตัวในการดำรงชีวิตในระดับดี สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของ Siripunt (2016) และ Phuvachanathiphong (2018) ที่พบว่าการมีเหตุผลในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการมีผลสำคัญต่อการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นแล้ว การให้นักเรียนได้คิดวางแผนโครงการ (Planning) และสานสู่ปฏิบัติ (Practice) เป็นกระบวนการที่สนับสนุนให้นักเรียนได้นำผลการคิดอย่างมีเหตุผลไปวางแผนและลงมือปฏิบัติ นอกจากนั้นแล้วในช่วงของการจัดกิจกรรม มีการดำเนินการของรูปแบบ FIRPP อย่างต่อเนื่องเป็นพลวัตรเพื่อประเมินและติดตามผลปรับเปลี่ยนกิจกรรมเพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่วางแผนไว้ ทำให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยามีประสิทธิภาพที่ดีต่อนักเรียนช่วงชั้นที่ 4

ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา (FIRPP model) สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาของ Ploykaew (2014) และ Boonprakob et al. (2008) และ Junvibun (2014) ที่พบว่าการฝึกกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีเหตุผล ผ่านกระบวนการส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกการตั้งคำถามในประเด็นที่เกี่ยวข้อง มีการนำสถานการณ์ให้คิดวิเคราะห์และพิจารณา โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องใกล้ตัว สามารถพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน จะส่งผลต่อการนำความรู้ไปใช้ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา (FIRPP model) เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งการฝึกอบรมอย่างเป็นระบบจะนำไปสู่การบรรลุประสิทธิผลที่พึงประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mahadilokrat (2014) และ Sumneangjam (2014) ที่พบว่านักเรียนที่เข้ารับการฝึกอบรมมีการคิดที่ดีขึ้น คือมีการคิดบนพื้นฐานของความจริง มีเหตุผล มีเป้าหมาย รวมถึงมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่เหมาะสม ตระหนักถึงคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น

สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา (FIRPP model) สำหรับนักเรียนในช่วงชั้นที่ 4 โดยการผสมผสานแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เข้ากับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และนำไปสู่การประยุกต์ใช้เพื่อการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และพัฒนาขึ้นเป็นชุดฝึกอบรมใช้ระยะเวลาทั้งหมด 10 คาบเรียน สามารถทำให้นักเรียนในช่วงชั้นที่ 4 มีความรู้ เจตคติที่ดี และนำไปสู่การประยุกต์ใช้เพื่อการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

ผลจากการวิจัยครั้งนี้พบว่าภายหลังจากนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยา (FIRPP model) ไปใช้ในนักเรียนในช่วงชั้นที่ 4 นั้น นักเรียนในช่วงชั้นที่ 4 มีการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติภายใต้การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาที่ดีขึ้น หากแต่งงานวิจัยชิ้นนี้เป็นต้นแบบ (prototype) จึงควรมีการพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้ได้กับกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ ต่อไปในอนาคต ผู้วิจัยจึงขอเสนอข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติและการวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่ความพอเพียงตามหลักพุทธจิตวิทยาในนักเรียนช่วงชั้นอื่นๆ เนื่องจากนักเรียนในแต่ละช่วงชั้นนั้นมีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม รวมถึงมีความสนใจที่อาจจะแตกต่างไปจากนักเรียนในช่วงชั้นที่ 4 เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความเฉพาะและเหมาะสมกับนักเรียน อันจะนำไปให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ เจตคติ และสามารถน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ได้ภายใต้บริบทของหลักพุทธจิตวิทยาอย่างมีประสิทธิภาพ

References

- Boonprakob, P. et al. (2008). *Participatory research of teachers in the development of Thai youth's Intellectual Power. Research report No. 114 of Annual Government Statement of Expenditure of Year 2004-2005*. Behavioral Science Research Institute: Srinakharinwirot University.
- Chanthawanich, S. (1997). *Qualitative Research Method*. (7th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Intasuwan, P. et al. (2007). *Research and Development of Intelligent Consumption Behaviors of Students. Research Report No. 110*. Behavioral Science Research Institute: Srinakharinwirot University.
- Junvibun, S. (2014). The Development of Capability in Learning Process Using Ask and Answer Guided Teaching Method with Clinical Supervision of Buddhist Monks Teaching Morality in Schools. *Veridian E-Journal, SilpakornUniversity*,7(3).

- Mahadilokrat, T. (2014). *Effects of a Self-Regulation Program on Sufficiency Characteristic of Eleventh Grade Students*, M.Ed. (Educational Psychology). Educational Research and Psychology: Chulalongkorn University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). Thai Tipitakas. Bangkok: MCU Press.
- Ministry of Education. (2017). *National Education Development Plan of Year 2017-2036*. Bangkok: Prik Wan Graphic.
- Pengchit, W. (2000). *The Relationship between Materialistic Values and Life Satisfaction, Rotaryclub Members, and General Employees of a Large Organization in the Bangkokmetropolis*. M.A. (Social Psychology). Graduate School: Chulalongkorn University.
- Phra Maha Sayan Junvibun. (2014). The Development of Capability in Learning Process Using Ask and Answer Guided Teaching Method with Clinical Supervision of Buddhist Monks Teaching Morality in Schools. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 7(3), 582-600.
- Phuvachanathiphong, K. (2018). *The Analytical Study of Relation of the Curriculum of Dhamma Studies and the School Curriculum in the Subject of Buddhist Studies*. Research Report, Buddhist Research Institute: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Ploykaew, S. (2014). *Development of participatory teaching management model for High school level*. Ph.D. (Educational Administration). Graduate School: North University Bangkok.
- Siripunt, P. (2016). *The Development Of An Activity Package Integrated With The Philosophy Of Economy Sufficiency For Enhancing Life Adjustment Skills Of Grade 10 Students*. M.Ed. (Curriculum and Instruction). Graduate School: Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Patumtani.
- Sumneangjam, S. (2014). *The Development of a Learning Management Model for Sufficiency Economics Philosophy Instructional Characteristics of for high school students*. Ph.D. (Educational Management and Learning). Nakhon Sawan Rajabhat University.
- Suthasinobon, K. (2012). *The Development of Integrated Instructional Model Based on Buddhist Principles Reflects Sufficiency Economy Philosophy in Context of Modern Thai Society*. Research Report, Graduate School: Srinakharinwirot University.

รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง*

Drug Abuse Behavior Prevention Model of Secondary Students School in Mekong River Basin

^{1*}บุรฉัตร จันทรแดง, ¹เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และ ²สัญญา เคนาภูมิ

^{1*}Burachat Jandaen, ¹Saowaluk Kosolkittiamporn and ²Sanya Kenaphoom

^{1*,1,2}คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

^{1*,1,2}Faculty of Political Science and Public Administration Mahasarakham Rajabhat University

^{1*}Corresponding Author. Email: champdh999@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) สร้างรูปแบบการป้องกัน และ 2) ยืนยันรูปแบบการป้องกัน พฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติด กลุ่มตัวอย่างและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน พฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติด 15 คน และผู้เชี่ยวชาญในการป้องกันปัญหาเสพติด 5 คน ได้มาโดยการสุ่ม แบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการประชุมกลุ่ม และแบบสอบถามยืนยัน ความเหมาะสม

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการป้องกันประกอบด้วย รูปแบบการป้องกันด้านสังคม สถานการณ์ และจิตวิทยา ผลการยืนยันรูปแบบการป้องกันพบว่า อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และมีค่าความสอดคล้อง ระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 ทุกแนวทาง ซึ่งรูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมาก ผลการสร้างรูปแบบ การป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดพบว่า รูปแบบการป้องกันประกอบด้วย การสร้างการรับรู้และการมี ส่วนร่วม โดยมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก ความตระหนัก การรับรู้ และทัศนคติ เพื่อให้เกิดการป้องกันช่วงก่อน การเริ่มเสพ และการพัฒนาเยาวชนควบคู่ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน

คำสำคัญ: การป้องกัน; พฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติด; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

Abstract

This research aims 1) create a model and 2) confirm a form of risk behavior prevention drugs. The samples and data providers, including persons involved in the prevention of risk behavior among drug users and 15 specialists in the prevention of drug abuse was 5 sampling. Tools include: Save Group Conference Query and Validation. The research found that Guidelines for prevention include Guidelines for the prevention of psychological and social circumstances, results confirm the suitability of the approach. At the very most. And the consensus among quartile is less than 1.5, which outlines all approach is suitable to build a model on a large scale. The creation of a form of protection against risk behavior, drugs were found. Protection schemes include Creating awareness and participation. By focusing on creating awareness, awareness, perceptions and attitudes to protection before the abuse began. And youth development, family, school and community together.

Keywords: Prevention; Drug Abuse Behavior; Secondary Students

บทนำ

ภายใต้กระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ รวมเข้ากับภาวะวิกฤติต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้น และมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ในสังคมปัจจุบันภาวะวิกฤติที่เห็นได้ชัด ได้แก่ ความขัดแย้งอันเนื่องมาจากปัญหาการแย่งชิงทรัพยากร ความเป็นธรรมในสังคม การล่มสลายของสังคมชนบท การพลัดพรากแตกแยกในครอบครัว และความอ่อนล้าของระบบคุณธรรม จริยธรรม และสถาบันศาสนา โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นปัญหาสำคัญของประเทศ ที่มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ตามสภาพความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและยังพบว่ากลุ่มผู้ติดยาเสพติดมีการแพร่ระบาดจากกรรมกรผู้ใช้แรงงานไปยังกลุ่มนักเรียนมากยิ่งขึ้น โดยปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่สืบเนื่องกันมาเป็นเวลานานตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบันและมีแนวโน้มว่ายังคงเป็นปัญหาต่อไปในอนาคต เพราะเป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนและมีการผลิตยาเสพติดชนิดใหม่ที่มีความร้ายแรงเพิ่มขึ้นตลอดเวลา (National Drug Prevention & Suppression Center, 2017)

สถานการณ์ในปัจจุบันพบว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างกว้างขวางและรุนแรงมากขึ้น ก่อให้เกิดความสูญเสียกับประเทศชาติหลายด้านด้วยกันทั้งด้านกำลังคน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านการเมืองการปกครอง รัฐบาลได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจึงได้มีการกำหนดนโยบายเร่งด่วนเพื่อจะลดการระบาดและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้กลยุทธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันแก้ไข ปัญหาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดของยาเสพติดภายในประเทศ รวมทั้งใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเฉียบขาดกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการค้ายาเสพติดและผู้เสพยาเสพติด (Jandeang, 2017) ประเทศไทยประสบกับปัญหายาเสพติดทั้งในด้านการเป็นพื้นที่ผลิต การเป็นพื้นที่การค้า การเป็นพื้นที่แพร่ระบาด และการเป็นทางผ่านยาเสพติด โดยมีตัวยาหลักที่ประสบปัญหาคือ ฝิ่น เฮโรอีน กัญชา ยาบ้า ยาไอซ์ พืชกระท่อม สึคนร่อย สารระเหย โคเคน เอ็กซ์ตซี และสารเสพติดประเภทวัตถุออกฤทธิ์บางชนิด โดยปัญหายาเสพติดกลายเป็นปัญหาสำคัญของชาติที่ทุกๆ รัฐบาลจะต้องยกขึ้นมาเป็นนโยบายลำดับต้นๆ ในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากรายงานผลการจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศ ปี 2559 มีจำนวน 169,448 คดี ผู้ต้องหา 182,225 คน เป็นคดีไม่ทราบผู้กระทำความผิด 1,282 คดี จำแนกเป็นคดียาบ้า 115,381 คดี ของกลาง 123.62 ล้านเม็ด ไอซ์ 15,154 คดี ของกลาง 2,331.41 กิโลกรัม เฮโรอีน 836 คดี ของกลาง 333.57 กิโลกรัม โคเคน 63 คดี ของกลาง 54.57 กิโลกรัม กัญชาแห้ง 10,122 คดี ของกลาง 33,234.07 กิโลกรัม กัญชาสด 925 คดี ของกลาง 1,702.53 กิโลกรัม และ พืชกระท่อม 23,206 คดี ของกลาง 86,212.73 กิโลกรัม เมื่อเปรียบเทียบกับสถิติผลการจับกุมโดยภาพรวมในปี 2558 กับปี 2559 พบว่าตัวยาเสพติดที่สำคัญ เช่น ไอซ์ เฮโรอีน และ กัญชาแห้ง มีปริมาณของกลาง เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะไอซ์ มีจำนวนคดี และปริมาณของกลางเพิ่มขึ้นจำนวนมาก ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงปริมาณของกลางไอซ์ และเฮโรอีนที่เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่เป็นการลำเลียงไปยังพื้นที่ภาคใต้ และการส่งออกปลายทางต่างประเทศ สำหรับยาไอซ์ มีการแพร่ระบาดในกลุ่มผู้เสพรายใหม่เพิ่มมากขึ้น (Jandeang, 2017)

จากการประเมินสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด พบว่า ยาเสพติดที่มีการแพร่ระบาดอย่างมาก ในประเทศไทยได้แก่ เฮโรอีน และยาบ้า (แอมเฟตามีน) พื้นที่ที่มีปัญหาเฮโรอีนรุนแรง ได้แก่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ โดยการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มนักศึกษามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและคาดว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นไป มีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นจากการสำรวจเพื่อประมาณการจำนวนนักเรียน/นักศึกษาที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 - ปริญญาตรีในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ. 2559 โดยสำนักวิจัย เอแบคโพลส์ พบว่า จากนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 5,365,942 คน ทั่วประเทศมีนักเรียน/นักศึกษาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดถึง 663,290 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.40 โดยยาเสพติดที่แพร่ระบาดในกลุ่มนักเรียนนั้น ได้มีการผันแปรไปตามสถานการณ์ปัญหาในภาพรวม กล่าวคือ หลายปีก่อนหน้านี้ เฮโรอีนมีการแพร่ระบาดมาก แต่ในระยะหลังยาเสพติดใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มยากระตุ้นประสาทหรือหลอนประสาทบางส่วน เริ่มมีแนวโน้มได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น จากสาเหตุดังกล่าวทำให้มีผู้ติดยาและสารเสพติดมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งหากไม่มีการศึกษาหามาตรการในการป้องกัน แก้ไข ให้รวดเร็วและทันเหตุการณ์แล้ว อาจจะทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพทางกายและทางจิตใจของนักเรียนทั่วประเทศเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นปัญหาเด็กนักเรียนติดยาและสารเสพติดยังมีผลกระทบต่อการศึกษา อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลและความมั่นคงของประเทศชาติในที่สุด (Jandeang, 2017)

พื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงนั้น ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย และมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาว ซึ่งมีแม่น้ำโขงกั้นระหว่างกลางประกอบด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งพบว่าในพื้นที่ดังกล่าวนี้มีสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มนักเรียนและนักศึกษาในพื้นที่ตะเข็บชายแดนลุ่มน้ำโขงในระดับที่รุนแรง โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอขนาดใหญ่ในจังหวัด โดยยาบ้า กัญชา สารระเหย และไอซ์ ยังคงพบการแพร่ระบาดมากในพื้นที่ อีกทั้งผู้เสพยาใหม่ (มีการใช้ยาเสพติดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี) มีอัตราสูงเฉลี่ยร้อยละ 10.36 ในขณะที่กลุ่มเยาวชนที่ไม่อยู่ในระบบการศึกษาจะมีความเสี่ยงสูงต่อการเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมากกว่ากลุ่มที่อยู่ในระบบการศึกษาถึง 5 เท่า (Narcotics Suppression Office, 2017)

ซึ่งจากสถานการณ์ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงโอกาสในการเกิดพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ซึ่งอยู่ในพื้นที่ที่มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างรุนแรง รวมถึงจากการดำเนินงานที่ผ่านมาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดนั้น ยังขาดการวิจัยอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับรูปแบบในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงมีประสิทธิภาพ (The Center for Narcotic Drugs defeats Mukdahan province, 2018) โดยจากสภาพปัญหาและความเป็นมาของการวิจัยดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหา และจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาถึงรูปแบบการป้องกัน

พฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง เพื่อให้การดำเนินการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดมีประสิทธิภาพและมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาในระยะยาวให้ได้ผลและทันเหตุการณ์มากที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง
2. เพื่อยืนยันรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง อันจะนำไปสู่การยืนยันและการสร้างรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงต่อไป โดยมีรายละเอียดของระเบียบวิธีการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 1 ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 นี้ ได้แก่ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติด ตลอดจนมีความรู้และประสบการณ์ในการป้องกันปัญหาเสพติดในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวนทั้งสิ้น 15 คน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ดังนี้

1.1 ตัวแทนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านยาเสพติด ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวน 3 คน

1.2 ตัวแทนครู-อาจารย์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการต่อต้านยาเสพติด ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวน 3 คน

1.3 ตัวแทนผู้ปกครองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ดำรงอยู่ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวน 3 คน

1.4 ตัวแทนตำรวจ ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในการป้องกันปัญหาเสพติดในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวน 3 คน

1.5 ตัวแทนฝ่ายปกครอง ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์ในการป้องกันปัญหาอาชญากรรมในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวน 3 คน

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 1 นี้ ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัย โดยการใช้การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่ออาชญากรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 นี้ ได้แก่ แบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบบันทึกข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย จำนวน 15 คน ประกอบด้วยข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) จำนวน 3 ข้อ ได้แก่

- 1) ชื่อ-นามสกุล
- 2) ตำแหน่ง
- 3) ประสบการณ์/ระยะเวลาในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบบันทึกข้อสนทนาเกี่ยวกับรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่ออาชญากรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ประกอบด้วยข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) จำนวน 3 ข้อ ได้แก่

- 1) รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่ออาชญากรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ด้านปัจจัยสังคม
- 2) รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่ออาชญากรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ด้านปัจจัยสถานการณ์
- 3) รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่ออาชญากรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ด้านปัจจัยจิตวิทยา

ตอนที่ 3 เป็นแบบบันทึกข้อสนทนาเกี่ยวกับรูปแบบอื่นๆ เพิ่มเติมในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่ออาชญากรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ประกอบด้วยข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) จำนวน 1 ข้อ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อสนทนาที่ได้รับจากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา พรรณนารายละเอียด ตีความ หาความหมาย และอธิบายความ โดย

ใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analysis Induction) พร้อมทั้งทำการจัดกลุ่มข้อสนเทศ (Text Grouping) ที่ได้รับเพื่อนำไปสร้างเป็นข้อคำถามเชิงปริมาณเพื่อนำไปสู่การยืนยันความเหมาะสมของแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ในการวิจัยระยะที่ 2 ต่อไป

ระยะที่ 2 การวิจัยเพื่อยืนยันรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง อันจะนำไปสู่การสร้างรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงต่อไป โดยการใช้เทคนิค Connoisseurship (Eisner, 1976) ซึ่งมีรายละเอียดของระเบียบวิธีการดำเนินงานวิจัยระยะที่ 2 ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 นี้ ได้แก่ บุคคลที่มีบทบาทสำคัญและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติด ตลอดจนมีความรู้และประสบการณ์ในการป้องกันปัญหาเสพติดในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวนทั้งสิ้น 5 คน (Eisner, 1976) ซึ่งใช้วิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อยืนยันข้อสนเทศเกี่ยวกับรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงที่ได้รับจากการวิจัยระยะที่ 1 โดยการใช้เทคนิค Connoisseurship โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 5 คน ประกอบด้วยดังนี้

1. ผู้พิพากษาศาลเด็กและเยาวชน ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์เป็นอย่างดีในการดำเนินงานและออรรถคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของนักเรียนในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวน 1 คน
2. ผู้อำนวยการโรงเรียนซึ่งได้รับรางวัลในการป้องกันยาเสพติดของนักเรียนจากสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวน 1 คน
3. พนักงานคุมประพฤติระดับอำนวยการซึ่งมีความรู้และประสบการณ์เป็นอย่างดีในการดำเนินงานด้านการป้องกันปัญหาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวน 1 คน
4. เจ้าพนักงานตำรวจ ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์เป็นอย่างดีในการดำเนินงานและออรรถคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของนักเรียนในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวน 1 คน
5. เจ้าพนักงานปกครองระดับปลัดจังหวัด ซึ่งมีความรู้และประสบการณ์เป็นอย่างดีในการดำเนินงานและออรรถคดีเกี่ยวกับยาเสพติดของนักเรียนในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จำนวน 1 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 นี้ ได้แก่ แบบสอบถามเชิงปริมาณเพื่อยืนยันข้อสนเทศเกี่ยวกับรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ซึ่งผู้วิจัยได้จากการสังเคราะห์รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้น

มัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงจากการวิจัยระยะที่ 1 โดยผู้วิจัยนำรูปแบบที่ได้รับมาจัดทำให้อยู่ในรูปของข้อคำถามประโยคบอกเล่า และมีการให้ค่าคะแนนของข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5-Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert (1967) ทั้งนี้ ลักษณะทั่วไปของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 4 นี้ ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบบันทึกข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตอบแบบสอบถาม เพื่อยืนยันข้อสนเทศ จำนวน 5 คน ประกอบด้วยข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ 1) ชื่อ-นามสกุล 2) ตำแหน่ง 3) หน่วยงาน และ 4) ประสบการณ์/ระยะเวลาในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเชิงปริมาณเพื่อยืนยันข้อสนเทศเกี่ยวกับรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ประกอบด้วยข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5-Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert (1967)

โดยลักษณะของเครื่องมือในแบบสอบถามตอนที่ 2 นี้ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5-Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert (1967) ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนของข้อคำถาม ดังนี้

ตอนที่ 3 เป็นแบบบันทึกข้อสนเทศเกี่ยวกับรูปแบบอื่นๆ เพิ่มเติมในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ประกอบด้วยข้อคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) จำนวน 1 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยระยะที่ 2 นี้ มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัย ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยจะดำเนินการส่งแบบสอบถามเชิงปริมาณแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้กำหนดไว้จำนวน 5 คน เพื่อให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน ได้ทำการยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง

3.2 เมื่อผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามเชิงปริมาณแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับกลับคืนมาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญครบตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้ทั้ง 5 คนแล้ว ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยระยะที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง โดยใช้วิธีการทางสถิติ ได้แก่ การวิเคราะห์ค่า ค่ามัธยฐาน (Med) และการวิเคราะห์ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ หรือค่า IQR (Inter-Quartile Range) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

4.1 หลังจากที่ได้รับแบบสอบถามเชิงปริมาณแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กลับคืนมาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญครบตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้ทั้ง 5 คนแล้ว ผู้วิจัยจะทำการคำนวณหาค่าทางสถิติ อันได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median; Med) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter-Quartile Range; IQR) เพื่อยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง

4.2 ผู้วิจัยทำการกำหนดจำนวนอันตรภาคชั้นและช่วงระหว่างอันตรภาคชั้นของระดับค่ามัธยฐาน (Med) โดยผู้วิจัยได้กำหนดให้ระดับค่ามัธยฐาน (Med) มีจำนวนอันตรภาคชั้นจำนวน 5 ชั้น และในแต่ละช่วงระหว่างอันตรภาคชั้นของระดับค่ามัธยฐาน (Med) มีค่าเท่ากับ 0.80 ในทุกช่วงอันตรภาคชั้น ซึ่งมีหลักเกณฑ์การแปลผลค่ามัธยฐาน (Median) ดังนี้ (Sinjaru, 2012)

4.3 ผู้วิจัยทำการพิจารณาระดับค่ามัธยฐาน (Med) ได้รับจากการคำนวณทางสถิติมาทำการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายระดับค่ามัธยฐาน (Median; Med) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.4 ผู้วิจัยทำการกำหนดเกณฑ์การพิจารณาความสอดคล้องกันของความคิดเห็นระหว่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการนำค่าความสอดคล้อง (Inter-Quartile Range; IQR) มาใช้เป็นเกณฑ์ในการแปลความหมายค่าความสอดคล้องของความคิดเห็นระหว่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Sinjaru, 2014)

4.5 ผู้วิจัยทำการพิจารณาระดับค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ได้รับจากการคำนวณทางสถิติมาทำการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายระดับค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (IQR) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.6 ผู้วิจัยดำเนินการสร้างรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง โดยการใช้รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงที่ได้รับจากการยืนยันโดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีวิธีการในการพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ดังนี้

4.6.1 การพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงจากระดับของค่ามัธยฐาน (Med) ซึ่งได้รับจากการคำนวณทางสถิติ โดยจะนำค่ามัธยฐาน (Med) ที่ได้รับจากการคำนวณมาทำการเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายระดับค่ามัธยฐาน (Median; Med) ในตารางที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยจะคัดเลือกใช้เฉพาะรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.41 ขึ้นไป ($Med \geq 3.41$) เพื่อนำมาใช้ในการสร้างรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง (Sinjaru, 2014)

4.6.2 การพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงนั้น นอกจากการพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบจากค่ามัธยฐานแล้ว ผู้วิจัยยังใช้การพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง

ต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง จากระดับของค่าความสอดคล้อง หรือค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Inter-Quartile Range; IQR) ร่วมด้วยเช่นกัน โดยผู้วิจัยจะคัดเลือกใช้เฉพาะรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง น้อยกว่า 1.51 ลงไป ($IQR < 1.51$) เพื่อนำมาใช้ในการสร้างรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง (Sinjaru, 2014)

4.7 ผู้วิจัยดำเนินการสร้างรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงต่อไป พร้อมทั้งและทำการสรุปผลที่ได้รับจากการวิจัยโดยการพรรณนาความ (Narration)

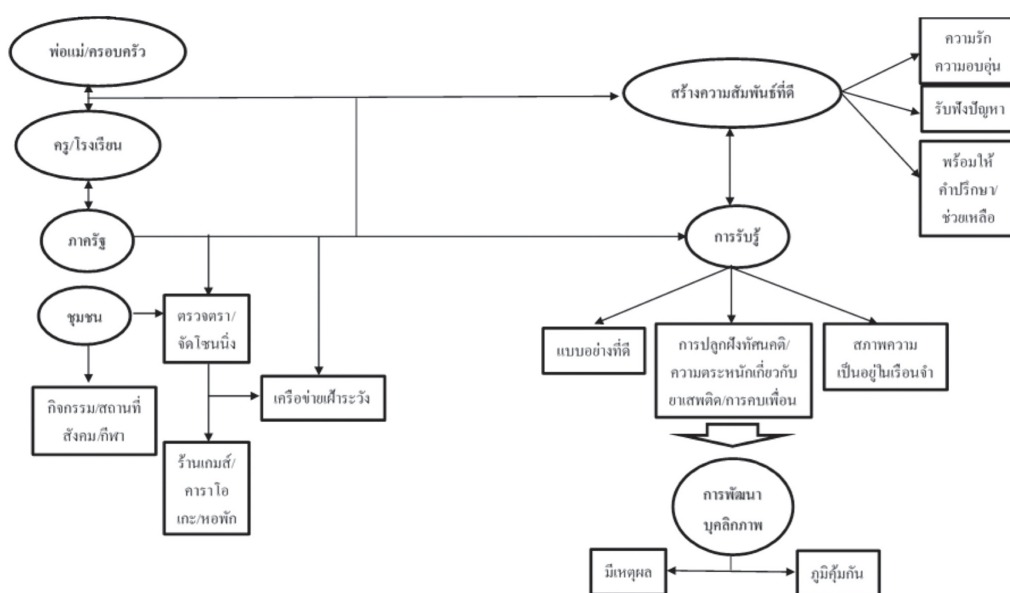
ผลการวิจัย

ผลการวิจัยรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ประกอบด้วยรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติด ด้านปัจจัยสังคม ด้านปัจจัยสถานการณ์ และด้านปัจจัยจิตวิทยา ผลการวิจัยเพื่อยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง พบว่า ความเหมาะสมของรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และมีค่าความสอดคล้องระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 ทุกรูปแบบ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงมีความเหมาะสมต่อการนำไปสร้างเป็นรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ในระดับมาก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติด

รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงด้านสังคม	n = 5		การแปลผล
	Med	IQR	
รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติด ด้านปัจจัยสังคม	4.32	0.50	มากที่สุด
			สูงมาก
รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติด ด้านปัจจัยสถานการณ์	4.27	0.10	มากที่สุด
			สูงมาก
รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติด ด้านปัจจัยจิตวิทยา	4.00	1.00	มาก
			สูง

ผลการสร้างรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง พบว่า รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติด ประกอบด้วย แนวคิดหลักเกี่ยวกับการสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก ความตระหนัก การรับรู้ และทัศนคติ เพื่อให้เกิดการป้องกันไปทั่วช่วงก่อนการเริ่มเสพ และการพัฒนาเด็กและเยาวชนควบคู่กับสถาบันสังคมหลักซึ่ง ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยมีองค์การทางสังคมในการทำหน้าที่ด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการกับภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังรูปภาพต่อไปนี้

รูปภาพที่ 1 รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง

อภิปรายผล

จากผลการยืนยันความเหมาะสมของรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง พบว่า กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านสถานการณ์ และปัจจัยด้านจิตวิทยา อยู่ในระดับเห็นด้วยมากถึงเห็นด้วยมากที่สุด และพบว่ามีค่าความสอดคล้องระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 ทุกรูปแบบ

ซึ่งแสดงให้เห็นว่า รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ ตะเขีบนแดนลุ่มน้ำโขง ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านสถานการณ์ และปัจจัยด้านจิตวิทยา มีความเหมาะสมต่อการนำไปสร้างเป็นรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเขีบนแดนลุ่มน้ำโขง ในระดับมาก รูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเขีบนแดนลุ่มน้ำโขงนั้น ประกอบด้วยแนวคิดหลักเกี่ยวกับการสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยมุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก ความตระหนัก การรับรู้ และทัศนคติ เพื่อให้เกิดการป้องกันไปในช่วงก่อนการเริ่มเสพ และการพัฒนาเด็ก และเยาวชนควบคู่กับสถาบันสังคมหลักซึ่งได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยมีองค์การทางสังคมในการทำหน้าที่ด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการกับภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (Boonyapakorn, 2014) ที่ได้ศึกษาการดำเนินงานตามนโยบายการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษาใน กรุงเทพมหานครไปสู่การปฏิบัติ โดยผลการวิจัย พบว่า นโยบายที่มีผลการปฏิบัติงานที่น่าพอใจอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การปฏิบัติงานตามนโยบายการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน การกำหนดมาตรการและยุทธศาสตร์และการจัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา ส่วนผลการปฏิบัติงานตามนโยบายอยู่ในระดับปานกลาง ที่สมควรได้รับการพัฒนา ได้แก่ การกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน การจัดทำแผนปฏิบัติงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาและการสร้างเครือข่ายแกนนำ ในการกำหนดแนวทางที่เหมาะสมจึงมีความจำเป็นจะต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายยุทธศาสตร์ของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ซึ่งเป็นกลไกขับเคลื่อนหลักให้เน้นในเรื่อง “การป้องกัน” และเนื่องจากพลวัตของสังคม กระบวนการศึกษาจึงต้องจัดให้มีศูนย์ที่มีการเก็บรวบรวมจากหน่วยงานในสังกัดต่างๆ อย่างเป็นระบบและมีความต่อเนื่องทั้งสายสามัญและสายอาชีวศึกษา ในระดับประถมและมัธยม เพื่อติดตามผลสัมฤทธิ์จากนโยบายที่มีต่อเยาวชน ในด้านต่างๆ เช่น การสร้างภูมิคุ้มกันและทักษะในการปฏิเสธยาเสพติด การมีส่วนร่วมของสังคม การบำบัดและฟื้นฟูเยาวชนผู้ติดสารเสพติด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (Wongthana, 2013) ที่ได้ศึกษาแนวทางการป้องกันปัญหายาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน: ภูมิคุ้มกันเพื่อสร้างโลกสีขาว โดยผลการศึกษาพบว่า ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่มีความเหมาะสมในระดับมากในการป้องกันปัญหายาเสพติดสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน ได้แก่ 1) รัฐควรกระตุ้นให้ภาคสังคมรับรู้และมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมากขึ้น 2) มีองค์การทางสังคมทำหน้าที่ด้านการป้องกันปัญหายาเสพติดแบบบูรณาการกับภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) การป้องกันควรมุ่งไปที่ช่วงก่อนการเริ่มเสพ และ 4) ควรมีการพัฒนาเด็กและเยาวชนควบคู่กับสถาบันสังคมหลัก ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน นอกจากนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (Kanjana, 2012) ที่ได้ศึกษารูปแบบการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ เกี่ยวกับยาเสพติด/เด็กและเยาวชน โดยผลการวิจัยพบว่า รูปแบบป้องกันการกระทำผิดซ้ำที่พัฒนาขึ้นมี 13 ส่วนประกอบ คือ 1) เป้าประสงค์ของการป้องกัน 2) แผนการป้องกัน 3) นโยบายการป้องกัน 4) กฎหมายที่เกี่ยวข้อง 5) การ

ประเมินความเสี่ยง 6) การตระหนักรู้เกี่ยวกับธรรมชาติของเยาวชน 7) การคัดกรอง 8) กิจกรรมและโปรแกรมป้องกัน 9) การให้คำปรึกษาแนะนำ 10) การส่งต่อติดตามและประเมินผล 11) มีความตั้งใจมุ่งในการป้องกัน 12) การมีอาชีพ และ 13) การมีเครือข่าย โดยอาจเรียกรูปแบบนี้ว่า GP-PLANSACTION MODEL ซึ่งได้ได้รับการประเมินและรับรองความเหมาะสมว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ได้แก่ ชุมชนในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ควรมีบูรณาการระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ ชุมชน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ในการบูรณาการระหว่างสถาบันต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการนำรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงไปประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างและพัฒนาการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง อันจะนำไปสู่สัมฤทธิ์ผลในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลของการนำรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ไปใช้เพื่อพัฒนาการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง

2) ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ของการนำรูปแบบการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง ไปใช้เพื่อพัฒนาการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง

3) โดยบริบทของโรงเรียนและจังหวัดแต่ละจังหวัดแตกต่างกัน จึงควรมีการศึกษาอย่างเจาะลึกในโรงเรียนและจังหวัดแต่ละจังหวัด เพื่อให้ได้แนวทางในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขงที่มีเหมาะสมสำหรับโรงเรียนและจังหวัดแต่ละจังหวัด

References

- All port, Gordon W. (1973). *Personality: A Psychological Interpretation*. New York: Henry Holt and Company.
- Boonyapakorn V. (2014). *Implementation of policies to prevent and solve drug problems. Educational institutions under the Office of the Vocational Education Commission In Bangkok to practice*. Thesis Master of Arts(Department of Educational Administration). Faculty of Education. Chulalongkorn University.
- Bloom B. (1976). *Human Charateristics and School Learning*. New York: McGraw - Hill Book Company.
- Cronbach L. J. (1963). *Educational Psychology*. New York : Harcourt and Worldbr.
- Eisner E. (1976). Educational connoisseurship and criticism: Their form and functions in education evaluation. *Journal of Aesthetic Education*. 39(2), 192-193.
- Feldman K. A., & Newcomb, T. A. (1994). *The Impact of College on student*. London: Transaction Publishers.
- Freud S. (1964). New introductory lectures on psycho-analysis. In J. Strachey (Ed.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (Vol. 22, 1-182). London: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-Analysis.
- Jandeang B. (2017). Analysis of Current Drug Situation Problem. *Journal of Research and Development Institute, Rajabhat MahaSarakhm University*. 4(2), 37.
- Jessor R., Chase JA., & Donovan JE. (1980). Psychosocial correlates of marijuana use and problem drinking in a national sample of adolescents. *American Journal of Public Health*.70:604–610.
- Kanjana, K. (2012). *Development of preventive measures for repetitive drug offenses: Case study of Observation and Boiling Place for Children and Youth*. Dissertation Doctor of Philosophy. Bangkok: Silpakorn University.
- Likert R. (1967). *The Human Organization: Its Management and Value*. New York: McGraw-Hill.

- Narcotics Suppression Office. (2017). *Prevention and solution of drug problems in educational institutions*. Office of the Narcotics Control Board, Bangkok: Ministry of Justice.
- National Drug Prevention and Suppression Center. (2017). *Ordering guidelines for reducing drug harm (Harm Reduction)*. Office of the Narcotics Control Board, Bangkok: Ministry of Justice.
- SakulWongthana N. (2013). *Sustainable Guidelines for Drug Prevention for Children and Youth: Immunity for the White World (Research report)*. Bangkok: National Defense Studies Institute. National Defense College.
- Sinjaru T. (2012). *Statistical research and analysis with SPSS*. (11th edition). Bangkok: Business R & D
- Sinjaru T. (2014). *Statistical research and analysis with SPSS and AMOS*. (15th edition). Bangkok: Business R & D
- The Center for Narcotic Drugs defeats Mukdahan province. (2018). *Guidelines to overcome drug abuse in Mukdahan province*. Mukdahan: The Center for the Empowerment of the Province of Narcotic Drugs.

บุพปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่กับองค์กรของช่างเทคนิคและวิศวกรในอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อม: กรณีศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดปทุมธานี*

Antecedent that Affecting the Organizational Retention of Technical and Engineer in Small and Medium Plastic Industry: A Case Study of Plastic Industrial in Pathum Thani Province

^{1*}กฤษฎ์ เต็มทิพย์ทวีกุล และ ¹กฤษดา เขียววัฒนสุข

^{1*}Krit Thermtiptaveekul and ¹Krisada Chienwattanasook

^{1*,1}สาขาวิชาการจัดการวิศวกรรมธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

^{1*,1}Business Engineering Management, Business Management Rajamangala,

University of Technology Thanyaburi

^{1*}Corresponding Author. Email: krit_t@mutt.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงาน 2) การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรต่อการคงอยู่กับองค์กรของช่างเทคนิคและวิศวกรของอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดปทุมธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ช่างเทคนิคและวิศวกร จำนวน 300 ตัวอย่าง ได้มาโดยการสุ่มแบบตามสะดวก เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

1) แรงจูงใจในการทำงานของช่างเทคนิคและวิศวกรมีความสัมพันธ์ต่อการคงอยู่กับองค์กร โดยพบว่า การคงอยู่กับองค์กรมีความสัมพันธ์ต่อบุปัจจัยอนามัยในภาพรวม ($r = 0.531$) ซึ่งสูงกว่าความสัมพันธ์

ต่อปัจจัยจิตใจในภาพรวม ($r = 0.480$) โดยแต่ละด้านในปัจจัยทั้งสองล้วนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรในภาพรวมมีความสัมพันธ์ต่อการคงอยู่กับองค์กรในระดับค่อนข้างสูง ($r = 0.608$) ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: แรงจูงใจในการทำงาน; การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กร; การคงอยู่กับองค์กร

Abstract

This article aimed to 1) study the level of work motivation, the relationship between work motivation, 2) perceived organizational support against organizational retention of technicians and engineers in small and medium plastic industry, located in Pathumthani Province. This research was the quantitative research. The samples were 300 technicians and engineers taken by convenient sampling. The data was collected by questionnaires. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation and Pearson's product moment correlation coefficient.

The results were

1) Work motivation of technicians and engineers was related to the organizational retention. This study found that the overall organizational retention factor has a relation to the overall hygiene factor ($r = 0.531$), that is higher than the relation to the overall motivation factor ($r = 0.480$) and each categories of them were related with organizational retention factor in the positive direction at 0.01 significance level. 2) The overall perceived organizational support has a positive relationship to the organizational retention at a relatively high level at 0.01significance level.

Keyword: Work Motivation; Perceived Organizational Support; Organizational Retention

บทนำ

ในรายงานผลสำรวจธุรกิจนานาชาติของ Grant Thornton (The Grant Thornton International Business report, 2013) พบว่า 4 ใน 10 ของธุรกิจทั่วโลกต้องใช้ความพยายามอย่างมากเพื่อสรรหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของบริษัท ทั้งนี้การขาดแคลนบุคลากรที่มีความสามารถมีทักษะและเทคนิคเฉพาะตัวเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดถึงร้อยละ 64 และสร้างความวิตกกังวลเป็นอย่างมากให้กับผู้ประกอบการว่าจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการผลิตของผู้ประกอบการ ซึ่งในท้ายที่สุดก็จะส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงไปถึงการเติบโตและความสามารถในการทำกำไรของบริษัทด้วย (Khanto, 2016)

องค์กรที่ต้องการรักษาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสามารถให้ทำงานอยู่คู่กับองค์กรให้ยาวนาน เนื่องจากในการพัฒนาบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญนั้นต้องใช้เวลาในการฝึกฝนเป็นเวลานาน หากบุคลากรเหล่านั้นออกจากองค์กรไปก็จะต้องเสียเวลาในการฝึกฝนบุคลากรใหม่ที่เข้ามาทดแทน องค์กรจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการดูแลบุคลากรของตนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มิเช่นนั้นอาจเป็นเหตุให้บุคลากรเกิดความรู้สึกไม่มีความสุขในชีวิตการทำงานและลาออกจากองค์กรเพื่อหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า (Buntam, 2016)

สำหรับอุตสาหกรรมพลาสติกของไทยถือว่าเป็นอุตสาหกรรมต้นทางของหลายอุตสาหกรรม ในปี 2560 มูลค่าการแปรรูปพลาสติกในภาพรวมมีมูลค่าสูงถึง 745,177 ล้านบาท (Plastics Institute of Thailand, 2018) หรือคิดเป็นร้อยละ 7.28 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Bank of Thailand, 2019) จึงถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อประเทศอย่างยิ่ง โดยโครงสร้างอุตสาหกรรมพลาสติกนี้เป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ร้อยละ 12 ขนาดกลางร้อยละ 28 และขนาดเล็กร้อยละ 60 (Plastics Institute of Thailand, 2018) ซึ่งอุตสาหกรรมที่พึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศนี้แทบจะไม่มีแตกต่างในเทคโนโลยีการผลิต เพราะสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้เหมือนกัน และไม่ค่อยมีความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีมากนัก ฉะนั้นสิ่งที่จะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จในการแข่งขันธุรกิจก็คือการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลของแต่ละสถานประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่างเทคนิคและวิศวกรที่เป็นฝ่ายผลิตขององค์กร ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของอุตสาหกรรมการผลิต

สำหรับปัญหาที่ธุรกิจกลุ่มอุตสาหกรรมพลาสติกพบเจอมากที่สุดในปัจจุบัน คือ มีอัตราการหมุนเวียนของพนักงานเข้าทำงานและลาออกจากงานในอัตราที่สูงมาก (Turnover rate) ปัญหาการลาออกของพนักงานดังกล่าวส่งผลกระทบในเรื่องของประสิทธิภาพการผลิตที่ลดลง และต้นทุนที่ใช้ในการลงทุนด้านบุคลากรที่สูงขึ้นจากการลาออกของพนักงาน เช่น การสรรหาพนักงานใหม่ทดแทนพนักงานเดิมที่ลาออกค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมพนักงานใหม่ เป็นต้น หากสามารถทำให้พนักงานที่มีความเชี่ยวชาญคงอยู่กับองค์กรได้ ก็จะเป็นการรักษาศักยภาพในการแข่งขันขององค์กรไว้ได้นั่นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น การศึกษาถึงบุพปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่กับองค์กรของช่างเทคนิคและวิศวกรในอุตสาหกรรมพลาสติก โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งเป็นสัดส่วนขนาดใหญ่ของอุตสาหกรรมจึงมีความสำคัญ โดยผลการศึกษาที่ได้จะช่วยให้ผู้บริหารในอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถนำไปเป็นแนวทางลดปัจจัยเสี่ยงที่จะสูญเสียบุคลากรที่เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร และยังเป็นแนวทางในการสงวนรักษาบุคลากรที่มีทักษะเฉพาะให้คงอยู่กับองค์กรให้นานที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

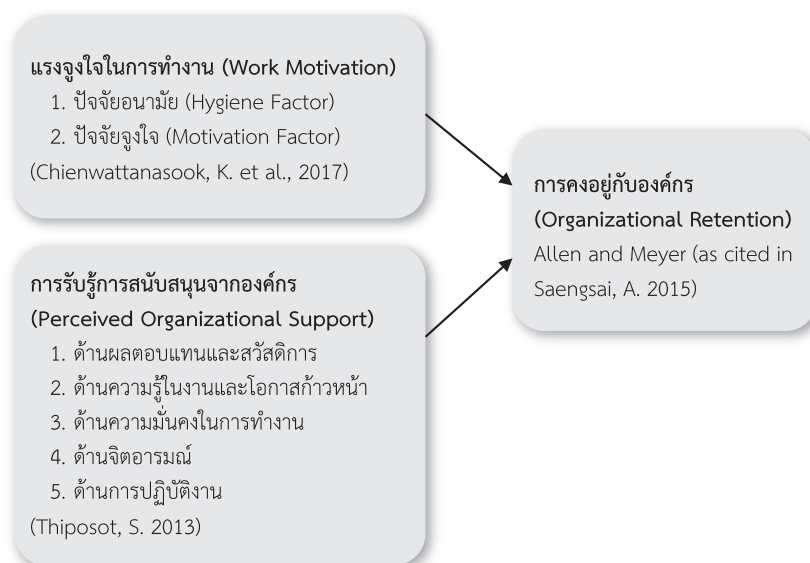
1. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการทำงาน และระดับการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรของช่างเทคนิคและวิศวกรในอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อม
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงาน การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรต่อการคงอยู่กับองค์กรของช่างเทคนิคและวิศวกรของอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อม

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ 1 แรงจูงใจในการทำงานของช่างเทคนิคและวิศวกรในอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อม มีความสัมพันธ์ต่อการคงอยู่กับองค์กร

สมมติฐานที่ 2 การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรของช่างเทคนิคและวิศวกรในอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อม มีความสัมพันธ์ต่อการคงอยู่กับองค์กร

กรอบแนวคิดในงานวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ดังนี้

ศึกษาข้อมูลจาก ตำรา บทความ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมตามความมุ่งหมายของการศึกษา

นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปประเมินความเที่ยงตรง (Validity) โดยกำหนดเกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (Index of Item – Objective Congruence : IOC) ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.60

นำแบบสอบถามที่ผ่านการประเมินความเที่ยงตรงแล้วไปประเมินความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการทดสอบ (Pre-Test) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ จำนวน 30 ตัวอย่างโดยกำหนดเกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) เพื่อหาความสอดคล้องภายในซึ่งมีค่าเกินกว่า 0.7

แบบสอบถามที่ผ่านการประเมินความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นแล้ว มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 แรงจูงใจตามทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg, 1959 ผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนาจาก Chienwattanasook, K. (2017) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 36 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบ Rating Scale 5 ระดับ แบ่งเป็น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัยจูงใจ (Motivator Factor) 18 ข้อ และด้านปัจจัยอนามัย (Hygiene Factor) 18 ข้อ

ส่วนที่ 2 การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กร (Perceived Organization Support: POS) โดยแบบสอบถามนี้ได้ถูกปรับปรุงและพัฒนาจาก Thiposot, T. (2013) จำนวน 10 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผลตอบแทน 2 ข้อ ด้านโอกาสก้าวหน้า 2 ข้อ ด้านความมั่นคงในการทำงาน 2 ข้อ ด้านจิตวิทยาสังคม 2 ข้อ และด้านสภาพการทำงาน 2 ข้อ

ส่วนที่ 3 การคงอยู่กับองค์กร (Organizational Retention) โดยแบบสอบถามนี้ได้ถูกปรับปรุงและพัฒนาจาก Saengsai, A. (2015) ประกอบด้วยคำถามจำนวน 9 ข้อ

ส่วนที่ 4 ข้อมูลส่วนบุคคลของช่างเทคนิคและวิศวกร มี 6 ข้อ

นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ช่างเทคนิคและวิศวกรที่ปฏิบัติงานในอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อมที่มีสถานประกอบการตั้งอยู่ในเขตจังหวัดปทุมธานี จำนวน 960 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการได้จากการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณของ (Yamane, 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 กำหนดความผิดพลาดที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 283 คนและได้ทำการสำรวจอีก 17 คน รวมจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 300 ตัวอย่าง และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) โดยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบตามสะดวก และได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับมาทั้งสิ้น 300 ชุด

นำแบบสอบถามที่ได้มาลงรหัส และวิเคราะห์ข้อมูล โดยในส่วนที่ 1 ถึง ส่วนที่ 3 ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ความเบ้ (Skewness) และความโด่ง (Kurtosis) และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และส่วนที่ 4 ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่และร้อยละ

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ช่างเทคนิคและวิศวกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 217 คิดเป็นร้อยละ 72.3 มีอายุอยู่ระหว่าง 26 – 30 ปี มากที่สุด จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 รองลงมามีอายุระหว่าง 21 – 25 ปี จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 25.7 มีสถานภาพสมรสมากที่สุด จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 52.0 มีการศึกษาระดับ ปวส. มากที่สุด จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 37.3 รองลงมาเป็นระดับ ปวช. จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 32.7 มีระยะเวลาในการทำงาน 5 – 10 ปี มากที่สุด จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 34.3 รองลงมา 3 – 5 ปี จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 33 มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,001 – 15,000 บาท มากที่สุด จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 41 รองลงมามีรายได้อยู่ระหว่าง 15,001 – 20,000 จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 35.0

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของปัจจัยด้านแรงจูงใจในการทำงาน การรับรู้ การสนับสนุนจากองค์กร และการคงอยู่กับองค์กร

ปัจจัย		$\bar{x}$	SD	SK	KUR	แปลผล
แรงจูงใจในการทำงาน						
ปัจจัยจูงใจ	ด้านการสัมฤทธิ์ผลหรือความสำเร็จในงานที่ทำ	3.76	0.69	-0.64	0.666	มาก
	ด้านการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น	3.68	0.66	-0.47	1	มาก
	ด้านลักษณะงานที่น่าสนใจ	3.75	0.75	-0.51	0.161	มาก
	ด้านความรับผิดชอบ	3.6	0.7	-0.23	0.414	มาก
	ด้านโอกาสก้าวหน้า	3.57	0.69	-0.08	-0.19	มาก
	ด้านการเจริญเติบโต	3.66	0.66	-0.14	-0.32	มาก
ภาพรวมปัจจัยจูงใจ		3.67	0.54	-0.28	0.66	มาก
ปัจจัยอนามัย	ด้านนโยบายและรูปแบบการควบคุม	3.55	0.7	-0.28	0.024	มาก
	ด้านผลตอบแทน	3.38	0.7	-0.35	0.165	ปานกลาง
	ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา	3.54	0.66	-0.06	0.079	มาก
	ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน	3.63	0.67	-0.23	-0.04	มาก
	ด้านความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา	3.66	0.63	-0.35	0.056	มาก
	ด้านสภาพการทำงาน	3.48	0.68	-0.33	0.55	มาก
ภาพรวมปัจจัยอนามัย		3.54	0.49	-0.02	0.5	มาก
การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กร						
	ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ	3.28	0.77	-0.38	-0.07	ปานกลาง
	ด้านความรู้ในงานและโอกาสก้าวหน้า	3.41	0.7	-0.17	0.2	ปานกลาง
	ด้านความมั่นคงในการทำงาน	3.5	0.69	-0.16	0.74	มาก
	ด้านจิตอาารมณ์	3.56	0.68	-0.11	-0.1	มาก
	ด้านสภาพการทำงาน	3.38	0.74	-0.22	0.09	มาก
	ด้านสภาพการทำงาน	3.48	0.68	-0.33	0.55	มาก
ภาพรวมการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กร		3.43	0.55	-0.01	0.16	มาก
การคงอยู่กับองค์กร						
ภาพรวมการคงอยู่กับองค์กร		3.47	0.64	-0.15	0.37	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า

- กลุ่มตัวอย่างมีแรงจูงใจในการทำงานจากปัจจัยจูงใจด้านการสัมฤทธิ์ผลหรือความสำเร็จในงานที่ทำมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 รองลงมาได้แก่ ปัจจัยจูงใจด้านลักษณะงานที่น่าสนใจ และปัจจัยจูงใจด้านการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 และ 3.68 ตามลำดับ และมีแรงจูงใจในการทำงานจากปัจจัยอนามัยด้านผลตอบแทนน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38
- กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรด้านจิตอาารมณ์มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.56 รองลงมาได้แก่ ด้านความมั่นคงในการทำงาน และด้านความรู้ในงานและโอกาสก้าวหน้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 และ 3.41 ตามลำดับ และมีการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรด้านผลตอบแทนและสวัสดิการน้อยที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28
- กลุ่มตัวอย่างมีการคงอยู่กับองค์กรของช่างเทคนิคและวิศวกรของอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อม ในภาพรวมมีการคงอยู่กับองค์กร ในระดับมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.47 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.64

ผลการทดสอบสมมติฐาน

จากสมมติฐานที่ 1 แรงจูงใจในการทำงานของช่างเทคนิคและวิศวกรในอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อม มีความสัมพันธ์กับการคงอยู่กับองค์กร ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ดังแสดงตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการทำงาน ต่อการคงอยู่กับองค์กร

แรงจูงใจในการทำงาน		การคงอยู่กับองค์กร		
		r	ระดับความสัมพันธ์	ทิศทาง
ปัจจัยจูงใจ	ด้านการสัมฤทธิ์ผลหรือความสำเร็จในงานที่ทำ	0.400**	ค่อนข้างต่ำ	เดียวกัน
	ด้านการได้รับการยอมรับจากผู้อื่น	0.362**	ค่อนข้างต่ำ	เดียวกัน
	ด้านลักษณะงานที่น่าสนใจ	0.344**	ค่อนข้างต่ำ	เดียวกัน
	ด้านความรับผิดชอบ	0.356**	ค่อนข้างต่ำ	เดียวกัน
	ด้านโอกาสก้าวหน้า	0.388**	ค่อนข้างต่ำ	เดียวกัน
	ด้านการเจริญเติบโต	0.396**	ค่อนข้างต่ำ	เดียวกัน
ภาพรวมปัจจัยจูงใจ		0.480**	ปานกลาง	เดียวกัน
ปัจจัยอนามัย	ด้านนโยบายและรูปแบบการควบคุม	0.434**	ปานกลาง	เดียวกัน
	ด้านผลตอบแทน	0.353**	ค่อนข้างต่ำ	เดียวกัน
	ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา	0.357**	ค่อนข้างต่ำ	เดียวกัน
	ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน	0.405**	ปานกลาง	เดียวกัน
	ด้านความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา	0.422**	ปานกลาง	เดียวกัน
	ด้านสภาพการทำงาน	0.351**	ค่อนข้างต่ำ	เดียวกัน
ภาพรวมปัจจัยอนามัย		0.531**	ปานกลาง	เดียวกัน

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยจูงใจด้านการสัมฤทธิ์ผลหรือความสำเร็จในงานที่ทำมีความสัมพันธ์กับการคงอยู่ในองค์กร มากที่สุด โดยมีค่า ($r = 0.400$) รองลงมาเป็นด้านการเจริญเติบโต ($r = 0.396$) และด้านโอกาสเจริญก้าวหน้า ($r = 0.388$) สำหรับปัจจัยอนามัย พบว่า ด้านนโยบายและรูปแบบการควบคุมมีความสัมพันธ์กับการคงอยู่กับองค์กรมากที่สุด ($r = 0.434$) รองลงมาเป็นด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ($r = 0.422$) และด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ($r = 0.405$) ทั้งนี้จะพบว่าปัจจัยจูงใจทุกด้าน และปัจจัยอนามัยทุกด้านมีความสัมพันธ์กับการคงอยู่กับองค์กรในทิศทางเดียวกัน โดยมีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำถึงปานกลาง

สมมุติฐานที่ 2 การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรของช่างเทคนิคและวิศวกรในอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อม มีความสัมพันธ์ต่อการคงอยู่กับองค์กร ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรกับการคงอยู่กับองค์กร

การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กร	การคงอยู่กับองค์กร		
	r	ระดับความสัมพันธ์	ทิศทาง
ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ	0.321**	ค่อนข้างต่ำ	เดียวกัน
ด้านความรู้ในงานและโอกาสก้าวหน้า	0.339**	ค่อนข้างต่ำ	เดียวกัน
ด้านความมั่นคงในการทำงาน	0.560**	ปานกลาง	เดียวกัน
ด้านจิตอาารมณ์	0.626**	ค่อนข้างสูง	เดียวกัน
ด้านสถานภาพการทำงาน	0.486**	ปานกลาง	เดียวกัน
ภาพรวม	0.608**	ค่อนข้างสูง	เดียวกัน

จากตารางที่ 3 พบว่า การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับการคงอยู่กับองค์กรในระดับค่อนข้างสูง ($r = 0.608$) เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ด้านจิตอาารมณ์มีความสัมพันธ์สูงที่สุด ($r = 0.626$) รองลงมาได้แก่ ด้านความมั่นคงในการทำงาน ($r = 0.560$) และด้านสถานภาพการทำงาน ($r = 0.486$) ส่วนด้านผลตอบแทนและสวัสดิการมีความสัมพันธ์ต่ำที่สุด ($r = 0.344$)

โดยรวมแรงจูงใจในการทำงานของช่างเทคนิคและวิศวกรที่อยู่ในอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อมมีความสัมพันธ์กับการคงอยู่กับองค์กร เมื่อพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า ปัจจัยอนามัยในภาพรวม ($r = 0.531$) มีความสัมพันธ์กับการคงอยู่กับองค์กรสูงกว่าปัจจัยจูงใจในภาพรวม ($r = 0.480$) โดยแต่ละด้านในปัจจัยทั้งสองล้วนมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน (มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เป็นบวกทุกค่า) และผลการวิจัยยังพบว่า การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับการคงอยู่กับองค์กรในระดับค่อนข้างสูงในทิศทางเดียวกัน โดยการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรในด้านจิตอาารมณ์มีความสัมพันธ์สูงสุด รองลงมาเป็นด้านความมั่นคงในการทำงาน โดยการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรในด้านผลตอบแทนและสวัสดิการมีความสัมพันธ์กับการคงที่กับองค์กรน้อยที่สุด ($r = 0.321$)

อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยจูงใจด้านการสัมฤทธิ์ผลหรือความสำเร็จในงานที่ทำ โอกาสก้าวหน้า และปัจจัยอนามัยด้านผลตอบแทน ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานส่งผลต่อการคงอยู่ของช่างเทคนิคและวิศวกร ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะส่งผลให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ทั้งเรื่องผลตอบแทน โอกาสความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ความสำเร็จในงานที่ทำ รวมถึงการทำงานเป็นทีมที่จะช่วยผลักดันผลสำเร็จที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานนั่นเอง หากพิจารณาประกอบกับปัจจัยส่วนบุคคลเรื่องรายได้ จะพบว่า ร้อยละ 76.0 ของกลุ่มตัวอย่างมีรายได้ระหว่าง 10,000 – 20,000 บาท เมื่อเทียบกับค่าครองชีพในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า แทบไม่เพียงพอต่อการบริโภค สิ่งนี้จึงน่าจะเป็นแรงจูงใจในการทำงานที่สำคัญในการรักษานักงานให้คงอยู่กับองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suwannakam & Sakulku (2017) ที่พบว่า แรงจูงใจในการทำงานและความพึงพอใจในงานโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์กร รวมถึงงานของ Jantaramanee (2016) ที่พบว่า แรงจูงใจในการทำงานมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความผูกพันต่อองค์กร

การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรมีความสัมพันธ์กับการคงอยู่กับองค์กรในระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านจิตอาวรณ์มีความสัมพันธ์สูงสุด องค์กรหรือผู้บริหารควรให้ความช่วยเหลือเมื่อบุคลากรประสบปัญหาในการทำงาน โดยให้คำแนะนำและช่วยเหลือแก้ไขปัญหา อีกทั้งองค์กรควรให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำงานอย่างเต็มที่ รองลงมาได้แก่ ด้านความมั่นคงในการทำงาน ความรู้สึกของพนักงานที่มีต่อความมั่นคงในการทำงานขององค์กร หรือความยั่งยืนของอาชีพ ควรสนับสนุนให้บุคลากรที่ทำงานมานาน โดยองค์กรจัดการฝึกอบรมที่มีประโยชน์ และสามารถประยุกต์ใช้ในการทำงานของช่างเทคนิคและวิศวกรได้ ตลอดจนการทำงานที่ส่งเสริมความเจริญเติบโตก้าวหน้าในสายอาชีพและเสริมสร้างความรู้สึกมั่นคงในงานที่ทำอยู่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Naksin (2006) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อแรงจูงใจในการทำงานของพยาบาลวิชาชีพโรงพยาบาลตราด พบว่า ปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพด้านความมั่นคงในงานอยู่ในระดับปานกลาง และด้านสภาพการทำงาน ควรจัดสถานที่ทำงานให้กว้างขวางเพียงพอแก่ความต้องการของพนักงาน อุปกรณ์ทันสมัย สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่จะอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน สร้างแรงผลักดันในการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามที่ได้รับมอบหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Gantima (2007) ได้ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบลจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานในด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านผลตอบแทนและสวัสดิการมีความสัมพันธ์ต่ำที่สุด คือ ค่าตอบแทนเงินเดือน นโยบายหรือสวัสดิการต่างๆ ที่ได้รับจากองค์กร เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคลากรและครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khanto (2016) ที่พบว่า ความผูกพันต่อองค์กรทางด้านการคงอยู่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กร และงานวิจัยของ Pimthong (2014) ที่พบว่า การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรส่งผลเชิงบวกต่อการคงอยู่ในงาน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างประเมินคะแนนการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรด้านผลตอบแทนและสวัสดิการต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.28$) ดังนั้น องค์กรควรให้ความสำคัญในเรื่องผลตอบแทน ซึ่งปรากฏในส่วนหนึ่งของปัจจัยจูงใจด้านการสมฤทธิ์ผลหรือความสำเร็จในงานที่ทำ และปัจจัยอนามัยด้านผลตอบแทน องค์กรควรหาเครื่องมือ หรือปรับเปลี่ยนปรับปรุงการให้ผลตอบแทน และสวัสดิการที่นอกเหนือจากค่าจ้างเงินเดือน เพื่อจะเป็นการจูงใจรักษาบุคลากรไว้กับองค์กรได้ โดยอาจจะกำหนดให้เป็นนโยบายในการจ่ายผลตอบแทน เช่น โบนัสประจำปี อัตราการเพิ่มขึ้นของเงิน ค่าเบี้ยขยัน ค่าครองชีพ ให้มีความเหมาะสมกับปริมาณงานและภาระหน้าที่ที่มอบหมายให้แก่พนักงานมากยิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรด้านจิตอากรมามีความสัมพันธ์สูงที่สุด ($r = 0.626$) ดังนั้น องค์กรควรให้ความสำคัญของการรับรู้ถึงความห่วงใยที่องค์กรมีให้แก่พนักงาน เพราะถ้าหากองค์กรสามารถทำให้พนักงานรับรู้ได้ว่าองค์กรมีความห่วงใยให้แก่พนักงาน ก็จะทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกได้ว่าองค์กรได้เห็นความสำคัญ และจะจูงใจรักษาพนักงานไว้ จะทำให้พนักงานเกิดการทุ่มเทในการทำงาน หากองค์กรสามารถให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ เพื่อให้พนักงานมีความสุขเพิ่มมากขึ้น ยิ่งถ้าพนักงานรับรู้ได้ว่าองค์กรให้การสนับสนุนก็จะยังมีความผูกพันต่อองค์กรมากขึ้นและจะสะท้อนออกมาในรูปแบบของผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยในอนาคต

1. การวิจัยนี้ทำการศึกษาเฉพาะกลุ่มช่างเทคนิคและวิศวกรของอุตสาหกรรมพลาสติกขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งเป็นพนักงานส่วนหนึ่งขององค์กรเท่านั้น งานวิจัยในครั้งต่อไปควรจะศึกษาเพิ่มเติมในบุคลากรให้ครอบคลุมพนักงานทั่วทั้งองค์กร เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับการคงอยู่ในองค์กรของพนักงานที่มีความชัดเจนมากขึ้น และยังสามารถเปรียบเทียบผลการวิจัยกับบุคลากรในองค์กรที่มีทักษะหรือจบการศึกษาในสาขาอื่น
2. การวิจัยในครั้งนี้มีข้อจำกัดในด้านพื้นที่ที่ทำการศึกษา เนื่องจากศึกษาเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดปทุมธานี ดังนั้นงานวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตเชิงพื้นที่ เนื่องจากบุคลากรที่อยู่ในแต่ละภูมิภาคอาจมีความคิด และความเชื่อที่มีลักษณะแตกต่างกัน
3. ปัจจัยที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ ใช้ปัจจัยทางด้านแรงจูงใจ และการรับรู้การสนับสนุนจากองค์กรเท่านั้น ดังนั้นงานวิจัยในอนาคตควรศึกษาถึงปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงาน เช่น สมดุลชีวิตกับการทำงาน ความสุขในการทำงาน บรรยากาศและวัฒนธรรมขององค์กร เป็นต้น เพื่อที่จะได้สามารถอธิบายการคงอยู่กับองค์กรของพนักงานได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

References

- Bank of Thailand. (2019). Thailand Macroeconomy Indicator. Retrieved April 23, 2019, from <http://www2.bot.or.th/statistics/ReportPage.aspx?ReportID=409>
- Buntam, P. (2016). *The Relationships of Human Resource Management and Work Life Balance Towards Organizational Commitment: A Case Study of Bangkok Commercial Asset Management Public Company Limited*. Master of Business Administration. Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Chienwattanasook, K. (2013). *Principles of Management and Organization*. Bangkok: Triple Group.
- Chienwattanasook, K. et al. (2017). *Motivation affecting employee's work performance: a case study of TOT public company, Changwattana head office*. Western University Research Journal of Humanities and Social Science, 3(2), 29-43.
- Gantima, S. (2007). *Motivation in working performance of employees in Chiang Mai Municipality*. Master of Public Administration, Chiang Mai University.
- Jantaramanee, S. (2016). *Motivation and Work Environment Factor Affecting Organizational Commitment of Employees at Hana Semiconductor (Ayutthaya) Co., Ltd.*. Master of Business Administration, Bangkok University.
- Khanto, P. (2016). *Perceived organizational support, job satisfaction, and organizational commitment of employees at TISCO financial group public company limited and its affiliated companies*. Master of Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin.
- Naksin, T. (2006). *Personal Factors Affecting Job Motivation of Professional Nurses: A Case Study of Trat Hospital*. Master of Management, Burapha University, Faculty of Humanities and Social Sciences.
- Pimthong, S. (2014). Antecedents of employee retention of the university academic staffs in Thailand. *Thammasat University Journal of Business Administration*, 37(142), 16-32.
- Plastics Institute of Thailand. (2018). Industry Structure. Retrieved April 23, 2019, from <http://plastic.oie.go.th/IndustryStructure.aspx>

- Poompuenpol, N. (2016). *Factors influencing employees' retentions: a case study of Delmax Machinery company limited*. Master of Business Engineering Management, Rajamangala University of Technology Thunyaburi.
- Saengsai, A. (2015). *The effect of organizational factors and perceived organizational support on generation-Y employees' commitment: a case study of Asian Stanley International Co.,Ltd..* Master of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Suwannakam, T., & Sakulku, J. (2017). *Effects of work motivation and job satisfaction on organizational commitment of employee in commercial bank*. Paper presented at the the 9th Rajamangala University of Technology National Conference.
- Thiposot, S. (2013). *Perceived organizational support affecting job performance of employees in banking business*. Master of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New york Harper and Row Publication.

ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเอง
ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ บ้านพันเสา
อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก*

An Analytical Study of Buddha's Dhamma for
Self-Reliance of Organic Groups, Baan Phan Sao,
Bangrakam Distric, Phitsanulok Province

^{1*}วิรัชพัชร บางปลากด

^{1*}Wiralpatchara Bangplakod

^{1*}บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1*}Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

^{1*}Corresponding Author. Email: wiralpatchara_@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก” พบว่า แนวคิดการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรม เน้นใช้ภูมิปัญญาของตนเองหรือชุมชนดั้งเดิมที่มีการสั่งสมคิดค้นของชุมชนเองถือเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชนโดยถือเอาธรรมเป็นที่พึ่งในด้านจิตใจ นำไปช่วยในกระบวนการพัฒนา แก้ไขปัญหา นำไปสู่การพัฒนาตนเอง รู้จักการประมาณตน พออยู่ พอกิน พึ่งตนเองได้ รู้จักแบ่งปันเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน แนวคิดเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสา เป็นการพึ่งตนเองคือการลดต้นทุนเท่ากับผลกำไร การลดต้นทุนทางด้านปุ๋ยเคมี สารเคมี พลังงาน ทำให้ลดรายจ่ายในครัวเรือนลง ลดการใช้ทรัพยากรลงจนเกิดเป็นกำไร กำไรทางการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนพึ่งตนเอง ด้านเศรษฐกิจลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง เพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองและชุมชนได้ สร้างอาชีพ มูลค่าเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตรและวัสดุเหลือทิ้ง ทางสังคมยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชน มีสิ่งแวดล้อมที่ดีในการดำเนินชีวิต มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

การพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา มีกระบวนการทำงานแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ก่อนทำ ขณะทำ หลังทำ พึ่งตนเองตามหลักกฎแห่งกรรม คือ การกระทำของตนเองเป็นตัวที่ก่อให้เกิดผล ทำดีได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่วและมีการนำหลักนาถกรณธรรม คือ ธรรมที่เป็นที่พึ่งของตนเองมาใช้ในการดำเนินชีวิต ประกอบอาชีพของตนเอง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการพึ่งตนเองได้

คำสำคัญ: พุทธธรรม; การพึ่งตนเอง; เกษตรอินทรีย์

Abstract

This article was a part of research entitled ‘An Analytical Study of Buddha’s Dhamma for Self-Reliance of Organic Groups, Baan Phan Sao, Bangrakam Distric, Phitsanulok Province. The research found that the concept of self – reliance based on the Buddhist doctrines focus on the individual’s wisdom or indigenous wisdom as the social capital for community development. The doctrine is the core of all mental development and resolution. The doctrine of self-reliance is the self-moderation in living, eating sharing and supporting each other. The self-reliance model is cost reduction equal to profit. That is to say, they reduced the cost of chemical fertilizers, chemicals and energy which reduces household expenditures. People reduce to consume resources to make the profit for sustainable living. Self-reliance on the economy is to reduce unnecessary expenses. It is equal to increasing the revenues for themselves and the community. Regarding the social aspect, it enhances the quality of life for themselves and the community for a better environment. The self – reliance based on the Buddhist doctrines of the organic agriculture of Baan Pan Sao, it is divided into 3 steps as before taking action, take action and after action. The process of self-reliance is based on the principle of action (Kamma) and its fruition which focus on people to be self-reliant and selfcorrected by taking action. In addition, Nāthakaraōa-dhamma or virtues which make for protection can be used to strengthen self-reliance.

Keyword: Buddhism; The Self – Reliance; Organic Agriculture

บทนำ

ภาคการเกษตรมีบทบาทความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก เป็นแหล่งผลิตอาหารเลี้ยงชาวโลก ก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหาร เป็นฐานวัตถุดิบให้กับภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ สร้างรายได้ให้กับประเทศ รวมทั้งยังเป็นวิถีชีวิต แหล่งภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่สืบทอดยาวนาน การพัฒนาภาคเกษตรให้ยั่งยืนจึงถือเป็นหัวใจของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อย่างไรก็ตาม ในระยะ 15 ปีที่ผ่านมา ภาคการเกษตรประสบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสภาพภูมิอากาศส่งผลต่อโอกาสการพัฒนาโดยรวม ดังนั้น จึงจำเป็นที่ทุกภาคส่วนจะมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนในอนาคตอย่างเป็นรูปธรรม แก้ไขปัญหาอุปสรรคเดินทางรอกอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับภาคอื่นๆ เพื่อความก้าวหน้าอย่างพอเพียงและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันไปพร้อมกันโดยคำนึงถึงคนในภาคเกษตรให้เกื้อหนุนกัน ทั้งเกษตรกร ผู้ประกอบการ นักวิจัย และสถาบันการเงินซึ่งภาครัฐเป็นหน่วยงานอำนวยความสะดวกอย่างเป็นระบบ

บ้านพันเสา ตำบลพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทางการเกษตรกรรม สูงถึงร้อยละ 80 มีทั้งการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ เช่น การปลูกข้าว การปลูกข้าวโพด การปลูกถั่ว การปลูกผัก การปลูกอ้อยและการปลูกผลไม้ตลอดจนการเลี้ยงโค สุกร ไก่ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าการทำการเกษตรบางชนิดก็มีการลงทุนสูงทำให้เกษตรกรมีหนี้สินจากการทำการเกษตรของตนเอง ประกอบกับราคาสารเคมีที่มีราคาแพงแต่ได้ผลตอบแทนน้อยทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงและผลที่ตามมาคือ สิ่งแวดล้อมเกิดการปนเปื้อนของสารเคมีต่างๆ ทั้งด้านผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงการปนเปื้อนในดินน้ำและอากาศ นอกจากนี้ยังมีการใช้พลังงานสำหรับการประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมที่ต้องนำเข้าจากภายนอกชุมชน ซึ่งก็มีผลทำให้ต้นทุนสูงขึ้นตามไปด้วย (Udeye, 2015)

จากหลักการดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา ได้ประสบกับปัญหาต่างๆ ในหลากหลายด้านด้วยกัน ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการที่สัมพันธ์กันในทุกๆ มิติในพื้นที่ซึ่งในแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกันออกไปโดยความสัมพันธ์กันดังกล่าวนี้ จะมีหลักวิธีการใดบ้างที่สามารถนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือมีหลักการอะไรบางอย่างที่สามารถช่วยหรือส่งเสริมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งจะมีอะไรที่มาเป็นปัจจัย เป็นตัวประกอบที่ทำให้เกิดผลหรือมีอิทธิพลต่อเกษตรกร ในการส่งเสริมให้เกษตรกรได้ร่วมกันคิด ร่วมทำ ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งร่วมแก้ไขปัญหาและสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองตลอดจนกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน เพื่อที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรร่วมกันเรียนรู้เรื่องการผลิตได้อย่างมีคุณภาพ มาตรฐาน ปลอดภัยต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคและสามารถลด ละเลิกการใช้สารเคมีมาเป็นการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติทดแทนการใช้สารเคมี ซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนการผลิตเพิ่มผลกำไรได้อย่างไร หลังจากที่ได้เกิดการเรียนรู้เกษตรกรสามารถที่จะรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเกิดกระบวนการคิดที่ได้จากการเรียนรู้ได้อย่างไร โดยนำไปใช้ในการตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการผลิต ตลอดจนเกิดกลุ่มเกษตรกรที่ร่วมกันดำเนินกิจกรรมอย่างเข้มแข็งได้อย่างไร

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ บ้านพันเสา ตำบลพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ว่ากลุ่มเกษตรกรบ้านพันเสามีปัญหาและสาเหตุที่เกิดมาจากอะไร ที่ทำให้เกษตรกรบ้านพันเสาเกิดการรวมกลุ่มกันในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษบ้านพันเสาขึ้นมาออกจำหน่ายยังท้องตลาด รวมทั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสามีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้อย่างไร มีเป้าหมายของการพึ่งตนเองอย่างไร มีหลักธรรมอะไรหรือไม่ที่เข้าไปส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มและสามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งมีรูปแบบในการพึ่งตนเองเป็นอย่างไร ตลอดจนเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและวิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรม
2. เพื่อศึกษาแนวคิดกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ บ้านพันเสา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) และการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงจากการสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งมีรายละเอียดของการวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรที่ทำการเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสา ตำบลพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่มและแบบสังเกตการณ์ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยเพื่อที่เกี่ยวข้อง
- 2) จัดทำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ครอบคลุมและสามารถตอบวัตถุประสงค์ได้
- 3) นำไปใช้เก็บข้อมูลจริงกับผู้นำชุมชนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้วางแผนปฏิบัติไว้ดังนี้

1) ขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมแนบเอกสารที่เป็นเครื่องมือสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างไปยังกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา ตำบลพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

2) ผู้วิจัยนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ พร้อมเตรียมอุปกรณ์ในการสัมภาษณ์ เช่น เทปบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก

3) การสนทนากลุ่มจะจัดเวลาเก็บข้อมูลเป็นลำดับต่อไปโดยใช้เวลาหลังสัมภาษณ์ 1 อาทิตย์

4) การสังเกตการณ์ จะเก็บข้อมูลตลอดระยะเวลาที่ทำโครงการ

การเก็บรวบรวมข้อมูลทุกข้อมูมิ เป็นการศึกษาดูเอกสาร งานวิจัย หนังสือ บทความวิชาการ ตำรา สิ่งพิมพ์ต่างๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย

นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาให้เห็นความสัมพันธ์ในแง่ต่างๆ และได้จัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้

5. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้อง

6. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจักนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาไปตามลำดับขั้นตอนในแบบสัมภาษณ์

ผลการศึกษาวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1. พุทธธรรม หมายถึง หลักธรรมที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า รวมทั้งข้อประพฤติ ปฏิบัติ หรือหลักคำสอนอันเป็นแนวทางที่จะทำให้นุชนุษย์พ้นทุกข์ มีความประพฤติดี ปฏิบัติชอบเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุขและมีความสุข เป็นคำสอนที่เป็นกลาง ปฏิบัติสายกลาง หรือลักษณะที่เป็นสายกลาง ไม่สุดโต่ง ในทางความคิดหรือสุดโต่งในการปฏิบัติตน เห็นความสำคัญทางด้านจิตใจและทางด้านร่างกาย มีหลักการเป็นสากล หรือ สอนหลักความจริงที่เป็นสากล ความจริงเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ตามธรรมชาติ ให้ความสำคัญของสาระธรรม (Somdet Phra bhuddhaghosācān (P.A.Payutto), 2004)

การพึ่งตนเอง คือ การทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเอง พร้อมทั้งจะรับผิดชอบต่อตนเองไม่ทำให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระถ่วงหมู่คณะหรือหมู่ญาติด้วยการประพฤติธรรมสำหรับสร้างที่พึ่งแก่ตนเอง (Somdet Phra bhuddhaghosācān (P.A.Payutto), 1998) ความสำคัญของการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมเน้นเรื่องการใช้ภูมิปัญญาของตนเองหรือชุมชนดั้งเดิมที่มีการสั่งสมมาหรือเกิดจากการคิดค้นของชุมชนเองซึ่งถือเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาชุมชน โดยถือเอาธรรมเป็นที่พึ่งในด้านจิตใจ คุณธรรมที่เป็นที่พึ่งแก่เราได้ ประโยชน์ของการประยุกต์หลักพุทธธรรมกับการพึ่งตนเองด้านการพัฒนาตนเอง รู้จักการประมาณตน พออยู่ พอกิน และพึ่งพาตนเองได้ ด้านการพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมให้มีอาชีพที่ยั่งยืน ไม่ล้มเหลวต่อวัตถุนิยมและบริโภคนิยม มีรายได้พอเลี้ยงตนเองบรรเทาความยากจน สามารถมีอาหารและที่อยู่อาศัยพอพึ่งพาตนเองได้ ด้านการพัฒนาสังคม ให้รู้จักแบ่งปันเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ว่าจะเป็นสัตว์หรือธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้คนในสังคมมีจริยธรรม คุณธรรม

การพึ่งตนเองตามหลักกฎแห่งกรรม ตามพระคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาถือว่าการกระทำที่จัดว่าเป็นกรรมนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาหรือความตั้งใจ (Thai Tipitakas 22/63/577) ซึ่งในเรื่องผลของกรรมนี้ มีตัวอย่างมากมาย ทั้งของพระพุทธเจ้า พระสาวกและบุคคลอื่นๆ ที่ได้ผลของกรรมจากการประกอบกุศลกรรมและอนาถิสังสที่รับจากการประกอบกุศลกรรม ซึ่งสรุปลงในหลักสั้นๆ ที่ว่า ทำดีได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่ว เป้าหมายของการสอนเรื่องกรรมของพระพุทธเจ้า “พระองค์ทรงมุ่งเน้นสอนเรื่องกฎแห่งกรรม เพื่อให้คนมีความเพียรพยายามในการพึ่งตนเอง และรู้จักแก้ไขปรับปรุงตนเองด้วยการลงมือกระทำ”

การพึ่งตนเองตามนาถกรรมธรรม (Thai Tipitakas 11/359/438) คือ การสร้างที่พึ่งแก่ตนเองได้แก่ ข้อดี ช่วยพึ่งตนเองในด้านความประพฤติ ทางกาย และวาจาที่ตั้งงามเป็นสุภาพชน เป็นมิตรต่อสาธารณะชนได้ทุกชนชั้น พาหุสัจจะ การศึกษาทรงจำไว้มาก เป็นที่พึ่งแก่ตนเอง ในด้านความคิด เชาวปัญญาเพื่อเป็นข้อมูลนำมาประกอบสำหรับการแก้ปัญหาต่างๆ โสวัจัสสตา ช่วยให้เป็นคนอ่อนโยน มีมารยาทผู้ดี วิริยารัมภะ ช่วยให้เป็นคนมีมานะเป็นนักต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดแก่ตนเอง และการทำงานที่มุ่งมั่นด้วยใจเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ สันตุฏฐิ ช่วยให้เรามีสภาพจิตใจที่ปกติไม่ยินดีในร้าย ต่อทรัพย์สินสมบัติและหน้าที่การงานของคนอื่น แต่เป็นกำลังใจให้ตนเองมีพลังต่อสู้โดยสันติวิธีในการได้มาซึ่งหน้าที่การงานตำแหน่งทางสังคม ไม่ใช่แย่งมาหรือใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรม ส่วนสติช่วยให้ทำงานด้วยความไม่ประมาท และปัญญา ช่วยให้พิจารณาสิ่งต่างๆ โดยรอบคอบมีเหตุผลที่ควรแก่งานชนิดนั้นๆ “การสร้างที่พึ่งที่เกี่ยวข้องกับคนอื่น” คือข้อกัลยาณมิตตตา การคบเพื่อนที่ดีเยี่ยมนำประโยชน์สุขมาให้ และข้อกิงกรณียสุทักขตา สงเคราะห์ลงในการพึ่งพากันและกับทางสังคม เนื่องจากต้องคอยช่วยเหลือส่งเสริมให้การอุดหนุนในด้านมนุษยธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ เช่น ช่วยผู้ประสบภัยจากรถยนต์ท้องถนนช่วยเหลือเพื่อนบ้าน ช่วยเหลือนักเรียนด้วยกัน เป็นต้น

2. การทำเกษตรอินทรีย์ (Organic Farming) เป็นรูปแบบการทำการเกษตรที่หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีโดยใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นชีวภัณฑ์และสารอินทรีย์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิตรวมทั้งสารอินทรีย์ที่เกิดขึ้นตาม

ธรรมชาติมีความสำคัญต่อสุขภาพของผู้บริโภค สิ่งแวดล้อม มีประโยชน์คือ ลดต้นทุนการผลิต พื้นฟูระบบนิเวศน์ รักษาต้นน้ำลำธาร พึ่งพาตนเอง รักษาป่า เกิดความยั่งยืนต่ออาชีพการเกษตรและประโยชน์ต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค หลักการเกษตรอินทรีย์มี 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ (Health) ด้านนิเวศวิทยา (Ecology) ด้านความเป็นธรรม (Fairness) และด้านการดูแลเอาใจใส่ (Care) ได้มาตรฐานและการตรวจรับรองของเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรกรรมอินทรีย์แบบพุทธเป็นการทำเกษตรกรรมโดยนำเอาหลักหรือทฤษฎีในทางพุทธศาสนาไปใช้ในการปฏิบัติการเน้นการทำบุญหรือความสุข จึงจะพบสถานที่สวยงามคือสวรรค์ จากปัญหาการทำการเกษตรที่ขาดความละเอียดรอบคอบ การเห็นแก่ตัวส่งผลทำให้พืชผักที่ผลิตออกมาปะปนไปด้วยสารพิษ จึงทำให้มีการตื่นตัวหาวิธีการแก้ไขปัญหา (Phrakrūdharmathorn Waradecha Phromsena (Aggatejo), 2013) ด้วย “ทางสายกลาง” แนวพุทธไปใช้ด้วย การเกษตรแนวพุทธ มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์เพื่อบรรลุประโยชน์ในปัจจุบัน เบื้องหน้า สูงสุด

กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาเป็นการทำการ “เกษตรกรรายย่อยในท้องถิ่น” เป็นเกษตรกรรมที่เป็นมากกว่าเกษตรอินทรีย์ ได้รับมาตรฐานทั้งในด้านการผลิตและด้านคุณภาพของสินค้าที่ผลิตออกมาสู่ตลาด รูปแบบการพึ่งตนเองคือการลดต้นทุน ก็คือผลกำไร คือการลดต้นทุนทางด้านปุ๋ยเคมี การลดต้นทุนทางด้านการไม่ใช้สารเคมี การลดต้นทุนทางด้านพลังงานทดแทน การลดต้นทุนดังกล่าวก่อให้เกิดปุ๋ยอินทรีย์ที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติทำให้ลดต้นทุนทางด้านการทำการเกษตร ลดรายจ่ายในครัวเรือนลง ลดการใช้ทรัพยากรลงทำให้เกิดเป็นกำไร กำไรทางการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนสามารถพึ่งพาตนเอง ผลสัมฤทธิ์ในการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาที่เกิดแก่ตนเองและส่วนรวมทางด้านเศรษฐกิจ ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลงได้และเพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองได้และชุมชนจากการขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สร้างอาชีพการงานในชุมชน สร้างมูลค่าเพิ่มของผลผลิตการเกษตรและของวัสดุ เหลือทิ้ง ทางเกษตรและลดค่าใช้จ่ายภาคการเกษตร ทางสังคมยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชน ทางสิ่งแวดล้อมมีสิ่งแวดล้อมที่ดีในการดำเนินชีวิต ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร (ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง) การเผาทำลายเศษวัสดุเหลือทิ้ง ทางสุขภาพห่างไกลจากสารเคมีตกค้างในกระแสเลือด มีสุขภาพอนามัยที่ดีขึ้นตามลำดับลดผลกระทบด้านสุขภาพอนามัยของคนในชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ไม่ต้องละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดไปทำงานยังต่างพื้นที่ ดำรงชีวิตอยู่ได้ในชุมชนของตนเองเกิดเป็นครอบครัวที่อยู่ร่วมกันอย่างพร้อมหน้า พร้อมตา เกิดครอบครัว เกิดชุมชนที่พึ่งตนเองได้เป็นแหล่งการศึกษาดูงานตำบลเกษตรอินทรีย์แบบบูรณาการ

3. สภาพวิถีชีวิตชุมชนของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสา ชุมชนกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาเป็นชุมชนที่มีอาชีพทำเกษตรกรรมเป็นหลักการนำเอาสารเคมีหรือปุ๋ยเคมีเข้ามาใช้อย่างแพร่หลายซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้จากการทำการเกษตรโดยใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี ของเกษตรกร ซึ่งในปัจจุบันเกษตรกรได้รวมกลุ่มกันในการจัดการทำการเกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษ เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ตัวเกษตรกรเองที่จะแก้ไขปัญหาหรือลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีที่ผ่านมาจึงทำให้เกิดเป็นกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาขึ้นมาในปัจจุบัน

1) เกษตรกรมีจุดแข็งในการดำเนินชีวิตคือ มีความสามารถด้านการตลาดสามารถลงมือและติดต่อประสานงานด้วยตนเองได้ทั้งการผลิต การบริโภค การกระจายสินค้า (จำหน่าย) ด้านการบริหารจัดการมีภูมิปัญญาความรู้และประสบการณ์ในด้านการบริหารจัดการกิจการด้วยตนเองและครัวเรือนตนเองด้านการเงิน มีหลักการ วิธีการและอุดมการณ์ดูแลปัจจัยการเงินได้ ด้านการผลิตมีประสบการณ์ทั้งที่เคยเห็น และได้เรียนรู้มาก่อนในด้านการผลิต ด้านการวิจัยและพัฒนาการลงมือทำเองทั้งทางด้านการตลาด การบริหาร การเงินและการผลิต ย่อมเป็นได้ทั้งผู้ผลิตและนักวิจัยชั้นดีเยี่ยม

2) เกษตรกรมีจุดอ่อนของการดำเนินชีวิต มีทุนน้อย กำลังน้อยขนาดเล็กตามฐานะครอบครัว มีจุดอ่อนไม่ระมัดระวังและมองข้ามทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วแต่ดั้งเดิมทำให้เกิดปัญหาแกดินและน้ำขาดความเข้าใจในการทำการเกษตรที่เหมาะสม ขาดความรู้ในการบริหารทรัพยากรที่ดินปลูกพืชเชิงเดี่ยวละทิ้งรูปแบบ/วิธีการดั้งเดิมในการผลิตและการสำรองอาหารของครัวเรือนมีความเสี่ยงด้านรายได้ การผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดที่ตลาดเป็นตัวตั้งจนเกินไปอาจจะทำให้ความหลากหลายของชนิดพืชลดลง ไม่ได้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตอย่างแท้จริงพื้นที่เกษตรกรรมที่มีแนวโน้มเป็นแปลงเล็กลง

3) เกษตรกรมีปัญหา/อุปสรรคในการดำเนินชีวิตก็คือภัยธรรมชาติ ขาดทุนทรัพยากรลงทุน หนี้เงินไม่ทันหรือไม่มีเงินทองในการที่จะซื้อพันธุ์พืช วัสดุอุปกรณ์ เครื่องใช้

4) เกษตรกรมีโอกาสดำเนินชีวิต พัฒนาตลาดขายสินค้าเกษตรอินทรีย์ อีสาระ เสรีภาพในการทำมาหากินประกอบอาชีพด้วยความสบายใจ หมดภาระหนี้สิน ยกย่องให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พัฒนาให้เป็นแหล่งอุตสาหกรรมด้านอาหารปลอดภัย ศึกษาเล่าเรียนเพิ่มวิชาความรู้และประสบการณ์ และต่อยอดภูมิความรู้ของตน พัฒนานตนเองและครอบครัวให้มีปัจจัย 4 อย่างพอเพียงและยั่งยืนพึ่งตนเองได้ ทำบุญกุศลคุณงามความดีช่วยเหลือสังคม ชุมชนและประเทศชาติ การพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาด้านเศรษฐกิจเป็นการสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชน สร้างมูลค่าของวัสดุที่เหลือทิ้งจากภาคการเกษตรให้กลับมามีมูลค่าและเป็นประโยชน์ การผลิตเน้นการผลิตที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ผลิตแบบเพื่อการอุปโภค บริโภคเป็นแบบวิถีพื้นบ้านที่ได้รับการรับรองการทำเกษตรอินทรีย์ “เกษตรอินทรีย์ที่จะต้องเป็นวิถีชีวิต (Way of Life)” ด้านเศรษฐกิจ การปลูกเกษตรอินทรีย์ปลอดภัยของตำบลพันเสาดได้ก่อให้เกิดรายได้ของคนในครอบครัว ชุมชน ต้นทุนการผลิตลดลง ยกย่องคุณภาพชีวิตของชุมชน เป็นรูปแบบองค์กรรวมและส่งเสริมแรงงานกลับสู่บ้านเกิด แต่ละชุมชนร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปัจจัยพื้นฐานบางอย่างไม่สามารถพึ่งตนเองในครอบครัวได้ผลที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาดในด้านสังคม ก่อให้เกิดชุมชนที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้และใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศในการวางแผนการผลิต พัฒนาการพึ่งตนเองอย่างเป็นระบบ ด้านสิ่งแวดล้อมลดละเลิกการใช้สารเคมีในการทำเกษตร ลดการเผาทำลายเศษวัสดุเหลือทิ้งนำกลับมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนเอง ผลที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพและรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ

กระบวนการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา ผู้วิจัยได้กล่าวถึงขั้นตอนในการทำงาน โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนด้วยกันกล่าวคือ 1. ก่อนทำคือการวางแผนการดำเนินงาน (วางแผน) 2. ขณะทำ เกษตรกรอินทรีย์คือการดำเนินการ วิธีการ ตามแผน (ปฏิบัติตามแผน) 1) การดำเนินการรวบรวมสมาชิก 2) การดำเนินการแสวงหาความรู้ 3) ขั้นลงมือปฏิบัติจริง เป็นการบริหารทรัพยากรและการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการในการดำเนินงาน คน ความรู้โดยเครือข่ายภาครัฐ ทรัพยากรโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการโดยชุมชน ก่อให้เกิดการบูรณาการในภาคส่วนต่างๆ ทำให้เกิดการรับรองมาตรฐานการผลิต เกษตรอินทรีย์ปลอดสารพิษภายใต้ชื่อมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของพันเสาฟาร์ม 3. หลังทำเกษตรกรอินทรีย์คือการประเมินแผน (ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน) การนำผลการประเมินมาพัฒนา (ปรับปรุงแก้ไข) จากกระบวนการพึ่งตนเองกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น จะเห็นว่าเป็นการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมตามหลักกฎแห่งกรรม กล่าวคือ การกระทำของตนเองเป็นตัวที่ก่อให้เกิดผลนั้นเอง ซึ่งสรุปลงในหลักสั้นๆ ที่ว่า ทำดีได้รับผลดี ทำชั่วได้รับผลชั่ว ในทางพระพุทธศาสนาได้มุ่งเน้นสอนเรื่องกฎแห่งกรรม เพื่อให้คนมีความเพียรพยายามในการพึ่งตนเองและรู้จักแก้ไขปรับปรุงตนเองด้วยการลงมือกระทำประกอบกับหลักธรรมที่เป็นที่พึ่งของตนเองมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของตนเอง นั่นก็คือ “หลักนาถกรรมธรรม คุณธรรมที่ทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนได้” สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการพึ่งตนเอง

จุดแข็งของการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรม กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสาได้มีหลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองอยู่ในตัวอยู่แล้ว โดยที่กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสาได้ยึดถือหลักกฎแห่งกรรม ยึดถือการกระทำของตนเป็นที่ตั้ง ยึดหลักที่ว่า ทำอย่างไรย่อมได้อย่างนั้น และใช้หลักนาถกรรมมาประยุกต์ใช้ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งการประกอบอาชีพต่างๆ ของในส่วนตัวและชุมชนอยู่แล้ว ซึ่งหลักธรรมทั้งหมดหากคนในสังคมสามารถประพฤติปฏิบัติตามได้แล้ว จะทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเอง สามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพิงผู้อื่นมากเกินไปจนไม่สามารถดำรงตนอยู่ในชุมชนและสังคมได้

จุดอ่อนของการพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรม ของการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสาตามหลักกฎแห่งกรรมและหลักนาถกรรมธรรมนั้น กล่าวได้ว่า หลักธรรมเหล่านี้จะเอื้อประโยชน์แก่คนในรูปเป็นที่พึ่งได้หรือไม่นั้น กลับไปอยู่ที่เขาว่ามีธรรมเหล่านี้มากพอต่อการให้ตนได้พึ่งหรือไม่ เหมือนกับการมีสติมากพอต่อการช่วยในขณะนั้นหาใช่เพราะธรรมพึ่งไม่ได้

เทศบาลตำบลพันเสารวบรวมปัญหา ความต้องการและวิธีการตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ รายได้ไม่เพียงพอต่อการลงทุน คุณภาพชีวิต สุขภาพร่างกายทรุดโทรม การใช้สารเคมี เกิดสารพิษตกค้างในกระแสดเลือด เกษตรกรมีความต้องการที่จะลดต้นทุนการผลิตและสามารถพึ่งตนเองโดยไม่เดือดร้อนทั้งต่อตนเองและบุคคลรอบ ต้องการบริโภคสินค้าที่ผลิตอย่างปลอดภัย เกิดการรวบรวมสมาชิกจัดตั้งกลุ่ม โดยได้รับการจัดสรรที่ดินเพื่อทำการเกษตรจำนวน 25 ไร่ ทุนในการจัดตั้งและการติดต่อประสานงาน

รวบรวมแสงทองคำความรู้ในการดำเนินงาน ศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและจิตอาสาต่างๆ ในการปลูกผักปลอดสารพิษ ทำปุ๋ยหมักจากวัสดุพื้นถิ่น ทำถ่านอัดก้อน ผลิตน้ำมันจากสบู่ดำรวมทั้งแสวงหา ช่องทางการจัดจำหน่าย ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงานการผลิตต่างๆ การติดตามควบคุมดูแล ติดตาม ตรวจสอบ การผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิต การจัดจำหน่ายส่งโรงพยาบาล ฝากขายกับเพื่อนสมาชิกภายในกลุ่ม และขายเอง โดยมีหน่วยตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ สินค้าทุกรายการมีรหัส Qr Code เพื่อแสดงว่า พืชผักนี้มาจากที่ใด ใครเป็นผู้ปลูก ได้มาตรฐานอะไรบ้าง ผ่านการรับรองจากกระทรวงใด โรงคัดบรรจุ สะอาดปลอดภัยหรือไม่ แค่นี้มีมือถือสแกนหน้าจอ รายละเอียดก็จะขึ้นข้อมูลให้ผู้บริโภคทราบได้ นำไปสู่การ มีรายได้อย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีสุขภาพร่างกายที่ดี ลดต้นทุนการผลิตลงได้อย่างมากและบริโภค สินค้าที่ผลิตอย่างปลอดภัย นำไปสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ภายนอกซึ่งกระบวนการทั้งหลายนี้มีหลัก พุทธธรรมอยู่ในทุกกระบวนการดำเนินงานทำให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนตามหลักกฎแห่งกรรม คือ การกระทำของตนเองนั่นเองและหลักนาถกรรมธรรม ธรรมที่เป็นที่พึ่งของตนเอง จนนำไปสู่หมู่บ้านต้นแบบ ด้านเกษตรอินทรีย์และการใช้พลังงานทดแทนบ้านพันเสา “Science Hit วิทยาศาสตร์ทันสมัย”

อภิปรายผลการวิจัย

การพึ่งตนเองกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยได้นำหลักพุทธธรรมใน การพึ่งตนเองมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ในประเด็นหลักๆ กล่าวคือ

หลักธรรม	การพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสา
กฎแห่งกรรม	- กลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาได้รวมกันในการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อแก้ไขการกระทำ ของตนเองในอดีตที่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาจวบจนถึงปัจจุบัน จะเห็นว่าเป็นการ พึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมตามหลักกฎแห่งกรรม กล่าวคือ การกระทำของตนเอง เป็นตัวที่ก่อให้เกิดผลนั่นเอง เพราะถือว่าการปลูกพืชผักปลอดสารพิษให้ประสบผล สำเร็จนั่นอยู่ที่การกระทำของตนเองสอดคล้องหลักพุทธธรรมในเรื่องของกฎแห่งกรรม กรรม ก็คือการกระทำของเราเอง ซึ่งสรุปลงในหลักสั้นๆ ที่ว่า “ทำดีได้รับผลดี ทำ ชั่วได้รับผลชั่ว ในทางพระพุทธศาสนาได้มุ่งเน้นสอนเรื่องกฎแห่งกรรม เพื่อให้คนมี ความเพียรพยายามในการพึ่งตนเองและรู้จักแก้ไขปรับปรุงตนเองด้วยการลงมือ กระทำ”
นาถกรรมธรรม	ธรรมอันกระทำที่พึ่ง ธรรมสร้างที่พึ่ง คุณธรรมที่ทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนได้

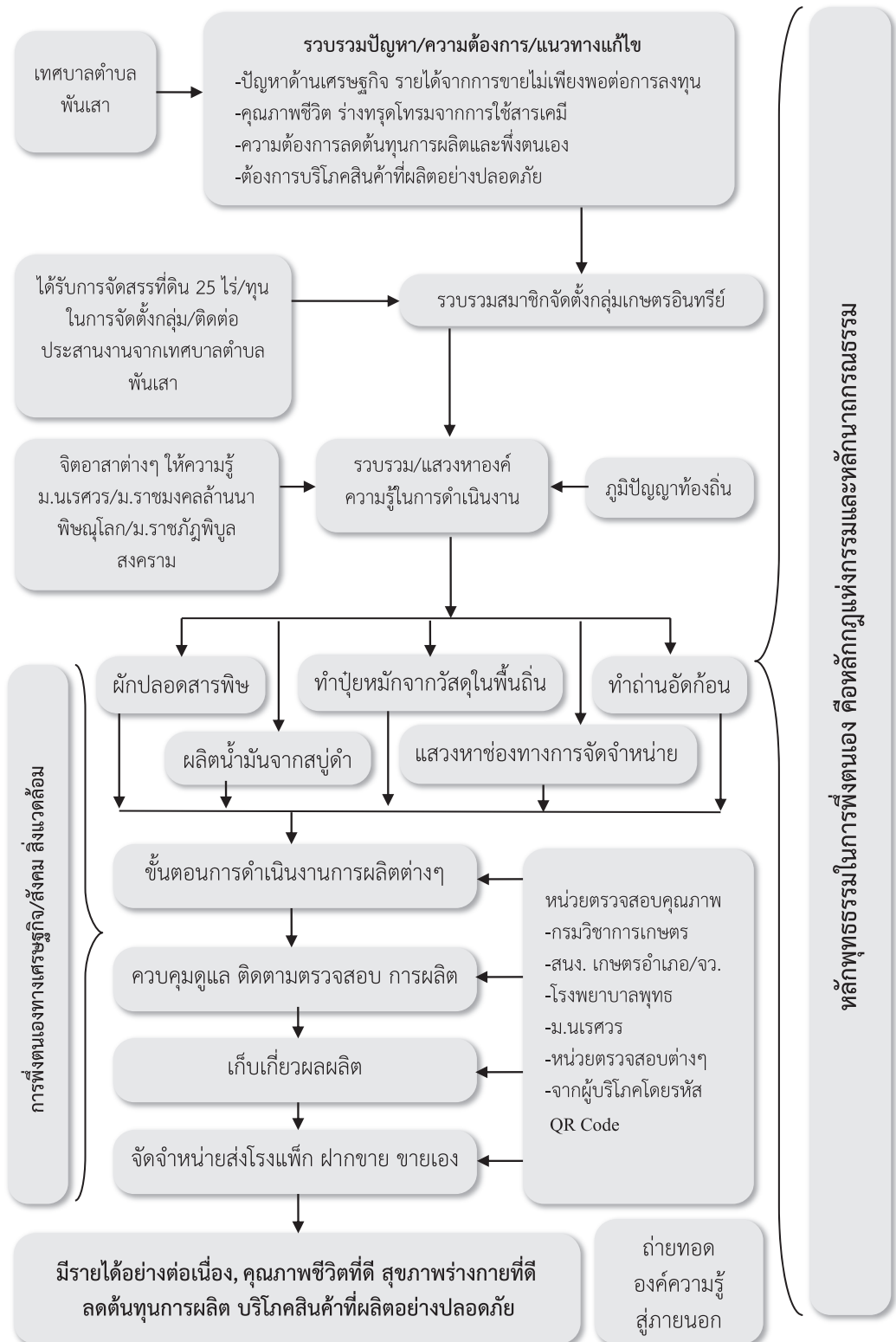
หลักการธรรม	การพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสา
1) ศิล	- มีการจัดทำข้อกำหนด กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อให้สมาชิกภายในกลุ่มได้ยึดถือปฏิบัติกันตามหน้าที่ของตนเอง - ศิลนั้นกล่าวได้ว่าการรักษาศิลปได้ในบางข้อเท่านั้นยังไม่สามารถรักษาได้ครบถ้วน อาทิ เช่นยังคงมีการเลี้ยงปลาไว้ในกระบะในครัวเรือนและจำหน่าย
2) พาหุสัจจะ	- มีการส่งเสริมให้มีการศึกษาดูงานและยังใช้กลุ่มสมาชิกเป็นทุนในการแลกเปลี่ยนความรู้กับนักวิชาการ การได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้ในด้านต่างๆ จากนักวิชาการของสถาบันต่างๆ
3) กัลยาณมิตตตา	- การรวมกลุ่มกันผู้นำได้เกิดแนวคิดในการที่จะก่อให้เกิดการปลูกผักปลอดสารพิษขึ้นในตำบลพันเสาประกอบกับการเห็นความทุกข์ยากลำบากของพี่น้องที่ไม่มีที่ดิน
4) โสวจิตตสา	- มีการแบ่งหน้าที่กันซึ่งกันและกันในแต่ละคนต่างก็มีบทบาทของตนเองกันอย่างชัดเจน โดยพร้อมในการที่จะรับรู้ในข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ
5) กิงกรณียะสุ ทักษตา	- ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ช่วยเหลือกิจการงานคนอื่นด้วยความมีเมตตาต่อกัน - ให้ความรู้แก่สมาชิกและที่ไม่ใช่สมาชิกที่เข้ามาศึกษาดูงานทั้งความรู้ในการประกอบอาชีพและหลักการธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่สมาชิกและเพื่อนร่วมอาชีพ - มีความปรารถนาดี เอื้อเฟื้อ แบ่งปันไว้วางใจในการจัดการบริหารแก่กลุ่มสมาชิก - ผลกำไรจากการขายผลผลิตส่วนหนึ่งได้หักเป็นทุนในการดำเนินงานของกลุ่ม - มีความคิดเห็นที่สอดคล้องต้องกัน มีปัญหาที่จะใช้การประชุมและมติในที่ประชุมอย่างเมตตาธรรมและลงไปถึงพื้นที่
6) ัมมกามตา	- มีการศึกษาดูงานในการทำงานทางการเกษตรอินทรีย์ในรูปแบบต่างๆ - ศึกษาดูงานในระบบของการบริหารจัดการของทั้งในและต่างจังหวัด
7) วิริยารัมภะ	- มีความวิริยะอุตสาหะในการที่จะร่วมกันจัดตั้งกลุ่ม ดังคำกล่าว “การทำเกษตรสมัยนี้ ยิ่งทำยิ่งเป็นหนี้ ยิ่งทำยิ่งสุขภาพแย่ ยิ่งทำยิ่งจนลงๆ เราจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่
8) สันตุฏฐิ	- มีความพอใจในสิ่งที่ตนมี ตนได้ ตนเป็น มีหน่วยงานต่างๆ ได้มีการชักชวนให้กลุ่มผลิตสินค้าที่ตนเองมีความต้องการเพื่อป้อนเข้าสู่ระบบของการทำการเกษตรที่เป็นการผูกขาดให้แก่บริษัทใดบริษัทหนึ่ง แต่กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสาเห็นว่าการดำเนินการเพาะปลูกดังกล่าวไม่เป็นไปตามวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านและการทำการเกษตรของชาวบ้านนั้นไม่เป็นไปตามวิถีแห่งชุมชนไม่สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ที่จะสามารถพึ่งพาตนเองได้ ทำให้กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเสาปฏิเสธการเข้าร่วมการผลิตตามที่บริษัทมีความต้องการ

หลักธรรม	การพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเส้า
9) สติ	- มีสติรู้จักกำหนดจดจำ ระลึกการที่ทำได้ไม่ได้ไม่มีความประมาท ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ การแก้ไขปัญหาในการทำการเกษตรของตนเองได้ เช่น รู้ช่วงเวลาของการปลูกผักในแต่ละชนิดได้ ในแต่ละฤดูจะสามารถปลูกอะไรได้ดี
10) ปัญญา	- การรู้จักพิจารณาว่าในการทำการเกษตรแบบใช้สารเคมีดั้งเดิมนั้นไม่สามารถช่วยทำให้ตนเองพ้นจากความทุกข์ยากได้ จึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำการเกษตรมาเป็นการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ปลอดสารพิษ เช่น การใช้ปุ๋ยใช้ยาฆ่าแมลงมาเป็นการใช้วัตถุดิบที่ตนเองมีมาแทนที่ นั่นก็คือ มูลสัตว์ วัชพืชของที่ดินเองมีมาเป็นแกนหลักในการทำการเกษตรเป็นไปตามหลักพุทธธรรมในส่วนของปัญญา

สรุป

กล่าวโดยสรุปการศึกษาหลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเส้า ตำบลพันเส้า อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก โดยสรุปเป็นรูปแบบการพึ่งตนเองตามหลักกฎแห่งกรรม และหลักนาถกรรมธรรม กล่าวคือ

โดยสรุปจากภาพจะเห็นได้ว่ารูปแบบการผลิตของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านพันเส้าเกิดจากการเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นแก่เกษตรกรบ้านพันเส้าจึงทำให้เกิดแนวคิดที่จะแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่เกษตรกรในพื้นที่ เทศบาลตำบลพันเส้าจึงได้รวบรวมปัญหา ความต้องการและวิธีการตลอดจนแนวทางแก้ไขปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ ที่รายได้จากการขายไม่เพียงพอต่อการลงทุน ปัญหาคุณภาพชีวิต สุขภาพร่างกายทรุดโทรมจากการใช้สารเคมีเกิดสารพิษตกค้างในกระแสเลือดมากถึง 80% ของเกษตรกรบ้านพันเส้า สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เกษตรกรมีความต้องการในการที่จะลดต้นทุนการผลิตและสามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องร้อนทั้งต่อตนเองและบุคคลรอบข้าง ประกอบกับมีความต้องการบริโภคสินค้าที่ผลิตอย่างปลอดภัย ทำให้เกิดการรวบรวมสมาชิกจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์และได้รับการจัดสรรที่ดินเพื่อทำการเกษตรจำนวน 25 ไร่ ทุนในการจัดตั้งกลุ่มและการติดต่อประสานงานรวบรวม แสวงหาองค์ความรู้ในการดำเนินงานจากเทศบาลตำบลพันเส้า รวมทั้งศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและจิตอาสาต่างๆที่ได้มาให้ความรู้ในการดำเนินงานไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยนเรศวร สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาพิษณุโลก มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามในด้านการปลูกผักปลอดสารพิษ การทำปุ๋ยหมักจากวัสดุในพื้นที่ การทำถ่านอัดก้อน การผลิตน้ำมันจากสบู่ดำ รวมทั้งแสวงหาช่องทางการจัดจำหน่าย ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงานการผลิตต่างๆ การติดตามควบคุมดูแล ติดตามตรวจสอบ การผลิต การเก็บเกี่ยวผลผลิต การจัดจำหน่ายไม่ว่าจะส่งโรงแพก การฝากขายกับเพื่อนสมาชิกภายในกลุ่ม รวมทั้งการดำเนินการขายเอง โดยมีหน่วยตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ว่าได้มาตรฐานหรือไม่รวมทั้งคุณภาพของดิน น้ำ ปุ๋ย เพื่อให้การปลูกพืชผักของ

เกษตรกรรมเกิดผลที่ดีและคุ้มค่าที่สุดจากกรมวิชาการเกษตร สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัด โรงพยาบาลพุทธชินราช มหาวิทยาลัยนเรศวรและหน่วยตรวจสอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งจากผู้บริโภค โดยสินค้าทุกรายการมีรหัส Qr Code เพื่อแสดงว่าพืชผักนี้มาจากที่ใด ใครเป็นผู้ปลูก ได้มาตรฐานอะไรบ้าง ผ่านการรับรองจากกระทรวงใด โรงคัดบรรจุสะอาดปลอดภัยหรือไม่ แคะใช้มือถือสแกนหน้าจอ รายละเอียดก็จะขึ้นข้อมูลให้ผู้บริโภคทราบได้ นำไปสู่การมีรายได้อย่างต่อเนื่อง การมีคุณภาพชีวิตที่ดี การมีสุขภาพร่างกายที่ดี ทำให้ลดต้นทุนการผลิตลงได้อย่างมาก และได้บริโภคสินค้าที่ผลิตอย่างปลอดภัย นำไปสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ภายนอก ซึ่งกระบวนการทั้งหลายเหล่านี้ทำให้ได้ทราบว่ากลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาเป็นหลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองอยู่ในทุกกระบวนการดำเนินงาน ทำให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ตามหลักกฎแห่งกรรม คือ การกระทำของตนเองนั้นเองและหลักนาถกรรมธรรม ธรรมที่เป็นที่พึ่งของตนเอง จนนำไปสู่หมู่บ้านต้นแบบด้านเกษตรอินทรีย์และการใช้พลังงานทดแทนบ้านพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก “Science Hit วิทยาศาสตร์ทันสมัย” กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Mopoung and Udeye, 2010)

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่ควรนำไปใช้ใน 2 ระดับ คือ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพึ่งตนเองตามหลักพุทธธรรมของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสา อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ดังนี้

- 1) ควรการทำเกษตรกรรมหลากหลายรูปแบบ
- 2) ควรพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรให้สามารถพึ่งตนเองได้โดยการหันกลับมาสู่วิถีชีวิตดั้งเดิม ภูมิปัญญาดั้งเดิมมาปรับใช้ มาแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ทำให้มีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น
- 3) ควรทำเกษตรอินทรีย์ที่เป็นวิธีที่จะทำให้สังคมได้ตระหนักถึงคุณประโยชน์และคุณค่าของผืนแผ่นดิน ให้มีความกตัญญูต่อแผ่นดินให้รู้จักพอเพียง พอประมาณ มีเหตุและผลและมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี รู้จักใช้ชีวิตให้มีคุณค่าด้วยคุณธรรมตามหลักพุทธธรรมในเรื่องของทางสายกลาง
- 4) ควรเป็นรูปแบบตามหลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองของกลุ่มเกษตรอินทรีย์บ้านพันเสาที่ยึดหลักทางสายกลาง โดยนำกลุ่มบุคคลรุ่นเก่าที่กำลังดำเนินงานอยู่ในปัจจุบันถ่ายทอดภูมิปัญญา ภูมิความรู้ ภูมิธรรมให้แก่รุ่นต่อไป เพื่อให้การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านพันเสาได้อย่างแท้จริงและยั่งยืนต่อไป
- 5) ควรกำหนดนโยบายหนึ่งที่เป็นการวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว เป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง และ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

สำหรับการวิจัยต่อไปมีดังนี้

- 1) ศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาประเทศไทยภายใต้ “ประเทศไทย 4.0” ไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนตามวิสัยทัศน์รัฐบาลกับการพัฒนาประเทศตามหลักพุทธธรรม
- 2) ควรรวบรวมเรื่องการทำเกษตรแบบดั้งเดิมวิถีพุทธกับการเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องร่ำรวยขึ้น
- 3) ควรรวบรวมเรื่องศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดการแบบพึ่งตนเองตามหลักพระพุทธศาสนากับแนวคิดการแบบพึ่งตนเองตามแบบตะวันตก
- 4) ควรรวบรวมเรื่องการนำหลักพุทธธรรมในการพึ่งตนเองทางพระพุทธศาสนากับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya (1996). *Thai Tipitaka Version of Maha Chulalongkorn Ratchawitthayalai*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Mopoung, S. and Udeye, V. (2010). Science and Technology Village: Organic Vegetable of Phunsao Subdistrict. *Journal of Community Development Research*, 3 (2).
- Somdet Phra bhuddhaghosācān (P.A.Payutto). (1998). *A constitution for living*. Nakhon Pathom: wat Nyanavesakavan.
- Somdet Phra bhuddhaghosācān (P.A.Payutto). (2004). *Know the basics first and then get results*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.
- Phrakrudharmathorn Waradecha Phromsena (Aggatejo). (2013). *The Buddhism-Based Development of Life Quality of Organic Agricultural Community for Sustainable Community in Upper Central Thailand*. Dissertation Doctor of Philosophy Mahachulalongkornrajavidyalaya University Bangkok.

กระบวนการทางปัญญาเชิงพุทธศาสนา กับการรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์ไทย*

Buddhism Intuitive Thinking and Media Literacy of Thai Monks and Novices

^{1*}อลิชา ตรีโรจนานนท์, ¹พระวิสิทธ์ จิตวิสิทธ์,
²พระครูพิพิธสุตาทรร, และ ³พูนชัย ปันธิยะ

^{1*} Alichia Treerotchananon, ¹PhraWisit Thitavisiddho,

²Phrakru Piphitsutatorn and ³Poonchai Pantiya

^{1*,1,,2,3}คณะพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Faculty of Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{1*}Corresponding Author. Email: alichia.treer@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ สำนวณการรู้เท่าทันสื่อ ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่าด้วยกระบวนการทางปัญญาเพื่อการรู้เท่าทันสื่อ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการทางปัญญาเชิงพุทธศาสนากับการรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์ไทย ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงปริมาณ คือ สถิติเชิงพรรณนาและการทดสอบด้วยสมการถดถอยพหุคูณจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 235 รูป มีสมมติฐานสำคัญคือ พระสงฆ์ที่ตระหนักถึงกระบวนการทางปัญญาจะมีการรู้เท่าทันสื่อมาก

ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ไทยที่ตอบแบบสอบถามมีอายุเฉลี่ย 24.02 ปี ค่าเฉลี่ยของอายุพรรษาของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่ามีความเฉลี่ยอายุพรรษา 6.20 ปีเป็นพระสงฆ์ 110 รูปและเป็นสามเณร 125 รูป ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า มีการศึกษาอยู่ในระดับนักธรรมเอกมากที่สุดและส่วนใหญ่ไม่ได้สอบเปรียญธรรม

พระสงฆ์ไทยรู้เท่าทันสื่อในระดับ “มาก” ตามองค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อ หลักธรรมที่ใช้ประกอบกระบวนการทางปัญญาได้แก่โยนิโสมนสิการและกาลามสูตร และพบว่ากระบวนการทางปัญญาสัมพันธ์ในทางเดียวกับการรู้เท่าทันสื่อ กลุ่มตัวอย่างที่มีกระบวนการทางปัญญาต่างกัน มีค่าเฉลี่ยของการ

รู้เท่าทันสื่อต่างกันอย่างน้อยมีนัยสำคัญ การทดสอบด้วยการวิเคราะห์สมการถดถอยพบว่า ตัวแปรที่สามารถอธิบายระดับการรู้เท่าทันสื่ออย่างมีนัยสำคัญ คือ กระบวนการทางปัญญาเชิงพุทธศาสนา ตัวแปรหุ่นแสดงความรู้ในทางโลก และตัวแปรหุ่นของชั่วโมงการใช้งานอินเทอร์เน็ตซึ่งสามารถเขียนในรูปของสมการทำนายการรู้เท่าทันสื่อได้ดังนี้ คือ การรู้เท่าทันสื่อ = $3.072 + 0.053$ (กระบวนการทางปัญญา) + 0.206 (ตัวแปรหุ่นระดับการศึกษา) + 0.245 (ชั่วโมงการใช้อินเทอร์เน็ต)

คำสำคัญ: การรู้เท่าทันสื่อ; กระบวนการทางปัญญา; พระสงฆ์; หลักกาลามสูตร

Abstract

This research has the objectives to survey the media literacy of Thai monks, to study the intuitive thinking concepts related to media literacy of Thai monks and to analyze the relationship between Buddhist intuitive thinking and media literacy. This research uses the mix-method process. Data are analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis for 235 observations.

The results indicate the average age of Thai monks in the sample of 24.02 years and average length of ordinations of 6.20 years. There are 110 monks and 125 novices in the sample. Most obtain junior high school diplomas or below. 157 of them possess supreme level of Dhamma scholar. Most of samples do not confer to Pali scholastic status.

Level of media literacy is in “high” level according to media literacy components. The Dhamma applied most to the Buddhist intuitive thinking are Yoniso Manasikara and Kalama Sutra respectively. The result also shows the positive relationship between Buddhist intuitive thinking and media literacy. The t-test reveals that average media literacy of the advance group is significantly higher than the average media literacy of the basic group. According to the result of the multiple regression analysis, intuitive thinking, dummy variables of secularly knowledge, dummy variable of internet hour uses are significantly related to media literacy. In other words, it can be written as $\text{Media Literacy} = 3.072 + 0.053 (\text{Buddhist Intuitive Thinking}) + 0.206(\text{Dummy variable of secularly knowledge}) + 0.245(\text{Dummy variable of internet hour uses})$

Keywords: Media Literacy; Intuitive Thinking; Thai monk; Kalama Sutra

บทนำ

การรู้เท่าทันสื่อ หรือที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Media Literacy คือ ทักษะและความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมินและผลิตสื่อได้ในหลายรูปแบบ (Potter, 2010; Sisman & Yurttas, 2015) โดยมุ่งให้ผู้รับสื่อสามารถป้องกันตนเองจากการถูกจูงใจจากเนื้อหาที่สื่อนำเสนอ สามารถใช้วิจารณ์ญาณวิเคราะห์เนื้อหา ประเมินค่าเนื้อหาที่เผยแพร่ผ่านสื่อ และสามารถใช้ประโยชน์จากเนื้อหานั้นอย่างเหมาะสม (Aczel, 2014; Akti & Gürol, 2012) การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นหนทางสร้างดุลยภาพในการรับสาร เพราะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันจากเนื้อหาในเชิงลบ โดยแนวความคิดการรู้เท่าทันสื่อได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในวงการศึกษาและการหล่อหลอมทางสังคมการรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นเครื่องมือสำคัญของการดำรงชีวิตในสังคมข่าวสาร (Potter, 2010)

ในอีกมิติหนึ่งของสังคมไทยนั้น พระสงฆ์ไทยถือเป็นบุคคลหลักในสังคมที่มีบทบาทสูงทั้งในการรับและส่งสารให้กับผู้คนในวงกว้าง ในภาพรวมสารที่พระสงฆ์ส่งมอบให้ฆราวาสคือแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักการของพระพุทธศาสนา นอกจากนั้นสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องได้แก่ หลักคิด ความเข้าใจต่อปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหาที่ทำให้เกิดความทุกข์ในจิตใจของฆราวาส การสื่อสารในประเด็นนี้จะมีประสิทธิภาพได้หากพระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องมีทักษะในการรู้จักสังคมผ่านสื่อด้านต่างๆ ความจำเป็นของการรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นประเด็นสำคัญของพระสงฆ์

ความเชื่อมโยงของการรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์มีนัยอยู่ในพระไตรปิฎก ซึ่งปรากฏหลักธรรมเกี่ยวกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา หรือหลักกาลามสูตรกัณยานิยฐาน 10 เรียกโดยรวมว่า หลักกาลามสูตร หลักธรรมนี้จึงเป็นต้นทางแห่งกระบวนการทางปัญญาที่ใช้ไตรตรองประเมินค่าแหล่งสารซึ่งเกี่ยวเนื่องกับความน่าเชื่อถือของเนื้อหาหลักกาลามสูตร ทั้ง 10 ข้อนี้ พระพุทธเจ้าทรงแนะนำถึงทำที่ที่ควรมีต่อแหล่งความรู้ที่เป็นความรู้เชิงประจักษ์ ความรู้ตามแนวตรรกะ ความรู้ที่ได้รับผ่านศรัทธาทั้งหลายว่าอย่าเพิ่งปลงใจเชื่อในทันทีแต่ก็มีได้ทรงสอนให้ไม่เชื่ออะไรเลยแม้แต่ให้รับเข้ามาไว้แล้วตรวจสอบด้วยตนเองก่อนตัดสินใจเชื่อทิ้งหรือใช้เป็นแนวปฏิบัติให้เกิดกุศลเกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาวิจัยที่ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์ไทยซึ่งถือเป็นสถาบันที่มีผลต่อสังคมไทย งานวิจัยนี้จึงถือเป็นงานวิจัยแรกที่ได้ศึกษาในประเด็นนี้ โดยถือว่าพระสงฆ์และสามเณรเป็นตัวแทนของพระสงฆ์ไทยที่ควรมีความรู้เท่าทันสื่อ การศึกษาครั้งนี้จึงได้ศึกษาว่าปัจจัยใดที่สัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์ไทยและปัจจัยที่อธิบายการรู้เท่าทันสื่อตามสมมติฐานคือกระบวนการทางปัญญา นอกจากนั้นได้ศึกษาถึงปัจจัยอื่นที่อาจมีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ ได้แก่ระดับการศึกษา อายุพรรษา และการเข้าถึงสื่อประเภทต่างๆประโยชน์ที่เห็นได้ชัดจากการศึกษาครั้งนี้คือ ทำให้รู้ถึงความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ในหลักธรรมทางพุทธศาสนากับประเด็นสำคัญของการใช้ชีวิตในยุคข้อมูลข่าวสารคือการรู้เท่าทันสื่อ ความรู้ดังกล่าวนี้สามารถนำไปใช้ประกอบการวางแผน ดำเนินการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อกับทั้งฆราวาสและพระสงฆ์ การปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรอันจะเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากความสามารถในการรับรู้ข่าวสาร

ที่ดีเป็นปัจจัยของความสำเร็จในการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kulthida & Mega, 2017) รวมทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อที่เหมาะสมกับบริบทของพระสงฆ์ไทย

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. สืบหาความรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์ไทย
2. ศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่าด้วยกระบวนการทางปัญญาเพื่อการเรียนรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์ไทย
3. วิเคราะห์การใช้กระบวนการทางปัญญาในการรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์ไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการแบบผสมผสาน (Mixed Method) ซึ่งได้ข้อมูลเชิงคุณภาพเบื้องต้นเพื่อนำไปสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลใช้กับการวิเคราะห์เชิงปริมาณ ทั้งพระสงฆ์และสามเณรถือเป็นตัวแทนของเพศบรรพชิตที่การเรียนรู้เท่าทันสื่อล้วนมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารธรรมะให้กับฆราวาส ดังนั้นประชากรของการศึกษาจึงเป็นทั้งพระสงฆ์และสามเณรในประเทศไทยที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เนื่องจากถือว่าสามเณรเป็นเหล่ากอแห่งสมณะ การสุ่มตัวอย่างใช้การวิธีสุ่มเลือกแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) และใช้วิธีสืบต่อข้อมูล (snowball) จากพระสงฆ์และสามเณรที่มีอยู่ทั่วประเทศ จำนวนข้อมูลที่เก็บแบบสอบถามเป็นไปตามหลักการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณตามวิธีการที่เสนอโดย Zikmund et al. (2010) ซึ่งถือว่ากรณีที่ไม่ทราบประชากรที่แน่นอน เช่น ในกรณีการศึกษานี้ที่มีพระสงฆ์ สามเณร บรรพชาและลาสิกขาอยู่เป็นปกติการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นไปดังนี้

$$n = \frac{P(1 - P)(Z)^2}{e^2}$$

เมื่อ n คือขนาดกลุ่มตัวอย่าง

P คือโอกาสที่ผู้ตอบสอบถามที่จะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย (ร้อยละ 50)

e คือค่าร้อยละความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง (กำหนดร้อยละ 10)

Z คือค่า Standard Value ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ซึ่งได้ค่าในการแจกแจงตามการกระจายแบบปกติเท่ากับ 1.96

$$n = \frac{0.5(1 - 0.5)(1.96)^2}{0.1^2} = 96.04$$

ได้จำนวนขั้นต่ำ 96 ตัวอย่าง แต่เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์จึงใช้จำนวนตัวอย่างที่สูงขึ้นเป็น 250 รายและเมื่อคัดกรองข้อมูลโดยการตัดข้อมูลที่ไม่เป็นปกติ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ไม่มีคำตอบในข้อประเด็นคำถามของกระบวนการทางปัญญาหรือไม่หาคำตอบที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ หรือข้อมูลที่ผู้ตอบมีอายุน้อยกว่า 15 ปีการเก็บตัวอย่างจากพระสงฆ์และสามเณร ได้ดำเนินการด้วยวิธีการ ดังนี้ ข้อมูลที่เก็บโดยตรงจากวัดที่อยู่ในเขตเมืองโดยการสุ่มเลือกวัดในเขตเมือง ข้อมูลจากโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ใช้วิธีการเก็บโดยให้พระซึ่งเป็นครูในสถานศึกษาเป็นผู้อำนวยความสะดวก และข้อมูลที่ได้จากการการส่งแบบสอบถามแบบออนไลน์ ซึ่งผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามด้วยวิธีการสืบต่อข้อมูลสำหรับพระสงฆ์ที่อยู่ในภูมิภาคต่างๆ ด้วยวิธีการทั้งหมดจึงทำให้ได้ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ในการศึกษาค้นครั้งนี้จำนวน 235 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้วิธีการสองรูปแบบคือการเก็บรวบรวมผ่านช่องทางออนไลน์ และ การเก็บรวบรวมผ่านช่องทาง การตอบแบบสอบถามโดยตรง โดยสัดส่วนของการเก็บข้อมูลทั้งสองรูปแบบเป็นไปอย่างประมาณเท่ากัน คือประมาณ 120 ชุด การวัดค่าตัวแปรในแบบสอบถามอธิบายรายละเอียดดังนี้

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนได้นำผลการเก็บข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องของคำถามอีกครั้ง โดยตัดข้อมูลที่มีค่าผิดปกติ (outlier) และตรวจสอบโดยใช้ค่าทางสถิติ Cronbach Alpha และพบว่าค่าสถิติ Standardized Cronbach Alpha ของข้อมูลทั้งแปดกระบวนการทางปัญญาเชิงพุทธศาสนาและการรู้เท่าทันสื่อมีค่าเท่ากับ 0.800923 และ 0.869360 ตามลำดับ ถือได้ว่าข้อมูลมีความน่าเชื่อถือในระดับนัยสำคัญทางสถิติ 95% (ระดับนัยสำคัญ 5%) จึงถือว่าคำถามที่ใช้ในแบบสอบถามนั้นมีความเหมาะสมทั้งนี้กรอบแนวคิดของการศึกษาได้ดัดแปลงจาก Aczel, 2014; Akti & Gürol, 2012; Diergarten, Mockel, Nieding & Ohler, 2017 and Kulthida & Mega, 2017

ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประชากรศาสตร์ของพระสงฆ์จะได้ใช้เพื่อการจำแนก และเพื่อควบคุมการทดสอบในมิติต่างๆของการทดสอบซึ่งประชากรศาสตร์ของพระสงฆ์ประกอบด้วยนิกายประเภทอายุอายุพรรษา ระดับของการศึกษาทางโลก ระดับของการศึกษาทางธรรม สมณศักดิ์ ตำแหน่งปกครอง

การเปิดรับสื่อของพระสงฆ์

การเปิดรับสื่อหมายถึงกระบวนการที่กลุ่มตัวอย่างมีศักยภาพในการบริโภคข้อมูล ไม่ว่าจะเป็นศักยภาพในเชิงช่องทางและเครื่องมือการรับสื่อหรือเวลาที่สามารถเข้าถึงสื่อประเภทต่างๆ ข้อมูลในส่วนนี้จะได้ใช้เพื่อทดสอบว่าพระสงฆ์ที่แตกต่างกันตามประชากรศาสตร์มีระดับของการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารในระดับใด มีเครื่องมือการสื่อสารเพื่อรับสื่อในรูปแบบใด และสื่อประเภทใดที่พระสงฆ์สามารถเข้าถึงรวมทั้งความถี่ของการรับข้อมูลข่าวสาร การถือครองเครื่องมือสื่อสาร โดยจะเป็นการสำรวจประเภทและความถี่ของการบริโภคข่าวสารจากสื่อประเภทต่างๆ ประกอบด้วย อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสาร เป็นต้น

การรู้เท่าทันสื่อ

ข้อมูลการรู้เท่าทันสื่อหมายถึงทักษะและความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมินและผลิตสื่อข้อมูลการรู้เท่าทันสื่อจะถูกจำแนกเป็นกลุ่มตามระดับของการรู้เท่าทันสื่อคือ

ระดับที่ 1 การเข้าถึงสื่อ

ระดับที่ 2 การเข้าใจในสื่อที่ได้รับ

ระดับที่ 3 การเข้าร่วมในสื่อในฐานะผู้ประกอบสร้างเนื้อหาและส่งต่อเนื้อหา

การวิเคราะห์ทั้งสามระดับนี้จะวัดโดยใช้การทดสอบผ่านความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ ความคิดเห็นในมิติต่างๆ นี้จะถูกนำไปแปลงเป็นค่าคะแนนของการรู้เท่าทันสื่อ โดยมีคะแนนสูงสุด คือ 5 คะแนนและคะแนนต่ำสุดคือ 1

การวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อของผู้ตอบแบบสอบถามใช้วิธีการสำรวจความคิดเห็นของผู้ตอบที่มีต่อคำถามในประเด็นของการรู้เท่าทันสื่อจำนวน 21 ข้อ ซึ่งสามารถแบ่งการรู้เท่าทันสื่อเป็นประเด็นย่อยได้ 3 ประเด็น คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักธรรมการเข้าถึงสื่อ การเข้าใจในสื่อที่ได้รับประการสุดท้าย คือ การเข้าร่วมในสื่อในฐานะผู้ประกอบสร้างเนื้อหาและส่งต่อเนื้อหาข้อคำถามประเมินการรู้เท่าทันสื่อของกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยการให้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นที่มีต่อข้อมูล

ความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกเป็น 5 ระดับตามมาตราส่วนการประมาณค่าตามเกณฑ์การให้คะแนน มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ผลคะแนนที่ได้นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย พร้อมกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายแต่ละระดับ ตามช่วงคะแนนเฉลี่ย เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปาน เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุด คำถามด้านความรู้ในทางตรง 2 ข้อ คำถามที่เกี่ยวข้องกับความรู้การประยุกต์ใช้หลักธรรม 12 ข้อ

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์เชิงปริมาณของกระบวนการทางปัญญาของพระสงฆ์และสามเณร วัดจากข้อคำถามในเชิงถูกผิดจำนวนทั้งสิ้น 14 ข้อ โดยเมื่อผู้ตอบแบบสอบถามตอบได้สอดคล้องกับหลักการในทางพระพุทธ-

ศาสนาจะถือว่าค่าคะแนนที่ได้รับเป็น 1 และเมื่อผู้ตอบแบบสอบถามตอบไม่ได้สอดคล้องกับหลักการในทางพระพุทธศาสนาจะถือว่าค่าคะแนนเป็น 0 กระบวนการทางปัญญาทั้ง 14 การประเมินกระบวนการทางปัญญาในภาพรวมของพระสงฆ์ไทยวัดจากคะแนนเฉลี่ยที่ได้ สถิติที่ใช้มีสองกลุ่มคือกลุ่มของสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ที่ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ค่าสูงสุดและต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สถิติกลุ่มที่สองคือสถิติที่ใช้เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรตามสมมติฐานทั้งสองข้างต้น โดยสถิติที่ใช้เป็นสถิติที่จะใช้เพื่ออนุมานผลจากตัวอย่างไปสู่ประชากร (Inferential Statistics) เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามซึ่งต้องควบคุมผลของความสัมพันธ์โดยใช้ตัวแปรควบคุมเครื่องมือที่ใช้เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ที่เหมาะสมจึงใช้การทดสอบด้วยการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) และหากมีตัวแปรเชิงคุณภาพจะปรับข้อมูลให้เป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variables)

ผลการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมจึงทำให้คาดการณ์ได้ว่า ค่าสัมประสิทธิ์ตัวแปรด้านรูปแบบและพฤติกรรมการรับสื่อจะมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกกับการรู้เท่าทันสื่อ

ในประเด็นของกระบวนการทางปัญญากับการรู้เท่าทันสื่อนั้น การพัฒนาสมมติฐานที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้นำมาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ดุลพินิจในการไตร่ตรอง วิเคราะห์ข้อมูลก่อนการลงใจเชื่อ โดยหลักธรรมที่ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการศึกษานี้ที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาใช้ในการศึกษาได้แก่ “กาลามสูตร” อันเป็นพระสูตรว่าด้วยความเชื่อ ที่กล่าวถึงหลักคิดที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชี้ให้ชาวกาลามะแห่งเกสปุตตนิคม ว่าอย่าด่วนเชื่อง่ายโดยอาการ 10 อย่าง แต่ให้ไตร่ตรองพิจารณาให้ถ้วนถี่แล้วจึงตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่ โดยหลักธรรมนี้ได้กล่าวถึงการไตร่ตรองและวิเคราะห์ข้อมูลในทุกประเด็นซึ่งสามารถนำมาขยายถึงประเด็นที่พระสงฆ์ได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆด้วย ดังนั้น การรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์จึงมีความสัมพันธ์กับการนำหลักคำสอนในเรื่องกาลามสูตรมาใช้ จากแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่ได้เสนอไปทำให้สามารถกำหนดเป็นสมมติฐานของความสัมพันธ์ได้ดังนี้

H03: ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรกระบวนการทางปัญญา = 0

HA3: ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรกระบวนการทางปัญญา $\neq 0$

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 ลักษณะของพระสงฆ์จำแนกตามอายุ และอายุพรรษา

ประเภท	ค่าเฉลี่ย	มัธยฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	จำนวน
อายุ	24.02	20.00	15.00	64.00	9.91	234
อายุพรรษา	6.20	5.00	1.00	35.00	5.31	136

จากตารางพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่ตอบแบบสอบถามในประเด็นด้านอายุมีจำนวน 234 รูป (ไม่ได้ตอบคำถามในประเด็นนี้ 1 รูป) เป็นพระสงฆ์หรือสามเณรที่มีอายุโดยเฉลี่ย 24.02 ปี ในประเด็นด้านอายุพรรษานั้น พบว่ามีผู้ตอบแบบสอบถาม 136 รูปโดยไม่มีผู้ตอบจำนวน 99 รูป เมื่อวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของอายุพรรษาของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่ามีค่าเฉลี่ยอายุพรรษา 6.20 ปี อายุพรรษาน้อยที่สุดคือ 1 ปีและอายุพรรษามากที่สุดของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ 35 พรรษา

ตารางที่ 2 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามสถานะของผู้ตอบ

ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่ (สะสม)	ร้อยละ (สะสม)
สถานะ				
สงฆ์	110	46.81	110	46.81
สามเณร	125	53.19	235	100
ระดับการศึกษา				
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	64	27.23	64	27.23
มัธยมศึกษาตอนปลาย / ปวช.	72	30.64	163	69.36
มัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า	99	42.13	235	100
นักธรรม				
นักธรรมเอก	157	67.09	183	78.21
นักธรรมโท	46	19.66	229	97.86
นักธรรมตรี	26	11.11	26	11.11
ไม่มี/ ไม่ได้สอบนักธรรม	5	2.14	234	100

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปร	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่ (สะสม)	ร้อยละ (สะสม)
เปรียญธรรม				
เปรียญธรรม 7-9	9	3.83	113	48.09
เปรียญธรรม 4-6	30	12.77	104	44.26
เปรียญธรรม 1-3	74	31.49	74	31.49
ไม่ได้สอบเปรียญธรรม	122	51.91	235	100

ตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าข้อมูลผู้ตอบทั้ง 235 รูปนั้นเป็นพระสงฆ์ 110 รูปคิดเป็นร้อยละ 46.81 และเป็นสามเณร 125 รูปคิดเป็นร้อยละ 53.19 ผู้ตอบแบบสอบถามตามระดับการศึกษาทางโลกได้สามกลุ่มคือ กลุ่มที่อยู่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า กลุ่มที่อยู่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือ ปวช. และกลุ่มที่ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่ไม่ได้สอบเปรียญธรรม และสำหรับผู้ที่มีเปรียญธรรมนั้นส่วนใหญ่มีเปรียญธรรมในระดับ 1 – 3 (ร้อยละ 31.49) รองลงมามีเปรียญธรรมระดับ 4 – 6 (ร้อยละ 12.77)

การเปิดรับสื่อของพระสงฆ์

การวิเคราะห์ส่วนนี้เป็นการแสดงผลของค่าความถี่และสถิติเชิงพรรณนาที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อเปิดรับสื่อ ผลการวิจัยแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ความถี่ผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามการถือครองอุปกรณ์ที่ใช้เป็นช่องทางการรับสื่อ

อุปกรณ์สื่อสารที่ถือครอง	ค่าคำตอบ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่สะสม	ร้อยละสะสม
โทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ทโฟน	มี	80	34.04	80	34.04
	ไม่มี	155	65.96	235	100.00
โทรศัพท์มือถือแบบไม่มีแอปพลิเคชัน	มี	151	64.26	151	64.26
	ไม่มี	84	35.74	235	100.00
แท็บเล็ตพีซีหรือ ไอแพด	มี	39	16.60	39	16.60
	ไม่มี	196	83.40	235	100.00

ตารางที่ 3 (ต่อ)

อุปกรณ์สื่อสารที่ถือครอง	ค่าคำตอบ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่สะสม	ร้อยละสะสม
เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลพกพา	มี	96	40.85	96	40.85
	ไม่มี	139	59.15	235	100.00
เครื่องคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะ	มี	49	20.85	49	20.85
	ไม่มี	186	79.15	235	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่าจากจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 235 รูป ส่วนใหญ่ผู้ตอบถือครองอุปกรณ์สื่อสารประเภทโทรศัพท์พื้นฐานที่ไม่มีแอปพลิเคชัน

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อและกระบวนการทางปัญญาตามความรู้ในหลักธรรม กาลามสูตร

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	มัธยฐาน	ต่ำสุด	สูงสุด	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
การรู้เท่าทันสื่อ	3.6	3.65	0	4.65	0.61
กระบวนการทางปัญญา	7.13	7	0	14	3.64

ภาพรวมของคะแนนการรู้เท่าทันสื่อนั้นแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบมีระดับคะแนนระดับ มาก คือมีค่าเฉลี่ยของคะแนนที่วัดในภาพรวมเท่ากับ 3.60 จากคะแนนเต็ม 5.00 จากตารางที่ 4 ความรู้หลักธรรมเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประกอบการเชื่อพบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 7.13 คะแนนจากคะแนนเต็ม 14 คะแนน คะแนนแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ มีความรู้หลักธรรมเกี่ยวกับการใช้ปัญญาประกอบความเชื่ออยู่ในขั้น ปานกลาง ตามคำอธิบายที่กล่าวไว้ในส่วนของวิธีการศึกษา

ตารางที่ 5 ความแตกต่างของคะแนนการรู้เท่าทันสื่อตามความแตกต่างของกระบวนการทางปัญญา

การจัดกลุ่มตามคะแนนความรู้	ค่าเฉลี่ยการรู้เท่าทันสื่อ
คะแนนน้อยกว่าค่าเฉลี่ย	3.4829
คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ย	3.7385
ผลต่าง	0.2556**
t-value	3.29
p-value	0.0012

ระดับนัยสำคัญ 5%

เมื่อได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นสองกลุ่มคือกลุ่มที่กระบวนกรทางปัญญาน้อยกว่าค่าเฉลี่ยและกลุ่มที่มีกระบวนกรทางปัญญาสูงกว่าค่าเฉลี่ย และนำค่าเฉลี่ยของการรู้เท่าทันสื่อในแต่ละกลุ่มมาทดสอบความแตกต่าง ผลจากตารางที่ 5 ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มที่มีกระบวนกรทางปัญญาสูงกว่าค่าเฉลี่ยมีการรู้เท่าทันสื่อสูงกว่ากลุ่มที่มีกระบวนกรทางปัญญาน้อยกว่าค่าเฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญที่ 5%

ตารางที่ 6 การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลส่วนบุคคล การเปิดรับสื่อของพระสงฆ์และการรู้เท่าทันสื่อ

ตัวแปร	แบบจำลองที่				
	1	2	3	4	5
จุดตัด	3.618*** (21.46)	3.613*** (21.76)	3.654*** (13.42)	3.428*** (19.40)	3.623*** (13.45)
อายุ	-0.005 (-0.61)	-0.004 (-0.49)	-0.005 (-0.65)	-0.001 (-0.14)	-0.003 (-0.37)
อายุพรรษา	0.009 (0.71)	-0.001 (-0.01)	-0.003 (-0.23)	-0.002 (-0.11)	-0.004 (-0.31)
ตัวแปร หุ่นสถานภาพ	0.151 (0.96)	0.052 (0.32)	0.039 (0.24)	0.058 (0.36)	0.052 (0.33)
ตัวแปรหุ่น ระดับการศึกษา		0.276** (2.27)	0.323** (2.56)	0.279** (2.34)	0.342*** (2.75)
โซเซียลมีเดีย			-0.010 (-0.15)		-0.038 (0.54)
ข่าว			0.121* (1.69)		0.109 (1.54)
สารคดี/ความรู้			-0.014 (-0.22)		-0.031 (-0.49)
รายการบันเทิง			-0.075 (-1.27)		-0.070 (-1.18)
โฆษณา			-0.048 (-0.80)		-0.034 (-0.58)

ตัวแปร	แบบจำลองที่				
	1	2	3	4	5
ตัวแปรหุ่น ชั่วโมง การใช้อินเทอร์เน็ต				0.283** (2.58)	0.280** (2.43)
ตัวแปรหุ่น ชั่วโมง การชมโทรทัศน์				0.310 (0.50)	0.098 (0.15)
F-Stat	0.41	1.60	1.51	2.31**	1.82*
R-Square	0.009	0.046	0.097	0.097	0.139

ผลจากแบบจำลองที่ 4 และแบบจำลองที่ 5 นั้นแสดงว่ากลุ่มตัวแปรที่ใช้ในแบบจำลองมีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อซึ่งแสดงด้วยค่าสถิติ F-stat ที่มีนัยสำคัญที่ 5% แสดงให้เห็นว่าตัวแปรการศึกษาในทางโลกนั้นมีผลต่อการรู้เท่าทันสื่ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 5% ตามแบบจำลองที่ 4 และแบบจำลองที่ 5 และพบว่า ความเข้มข้นของการรับสื่อผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตมีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อที่ระดับนัยสำคัญ 5% เช่นกัน และความสัมพันธ์ที่พบในทั้งสองแบบจำลองนั้นมีทิศทางเดียวกันกับรู้เท่าทันสื่อซึ่งสอดคล้องกับคาดการณ์ตามสมมติฐาน กล่าวคือการศึกษาที่เพิ่มขึ้นและการรับสื่อที่มากขึ้นทำให้การรู้เท่าทันสื่อมากขึ้นเช่นกัน

ตารางที่ 7 สมการถดถอยพหุคูณระหว่างการรู้เท่าทันสื่อและกระบวนการทางปัญญาในทางพระพุทธศาสนา

ตัวแปร	แบบจำลองที่			
	6	7	8	9
จุดตัด	3.185*** (16.81)	3.212*** (17.01)	3.197*** (10.84)	3.072*** (15.8)
กระบวนการ ทางปัญญา	0.060*** (4.19)	0.057*** (3.87)	0.052*** (3.37)	0.053*** (3.69)
อายุ	-0.005 (-0.68)	-0.005 (-0.59)	-0.006 (-0.73)	-0.002 (-0.26)
อายุพรรษา	0.006 (0.44)	-0.001 (-0.09)	-0.003 (-0.23)	-0.002 (-0.18)

ตัวแปร	แบบจำลองที่			
	6	7	8	9
ตัวแปรหุ่นสถานภาพ	0.142 (0.95)	0.071 (0.46)	0.069 (0.44)	0.077 (0.51)
ตัวแปรหุ่น ระดับการศึกษา		0.199* (1.96)	0.229* (1.84)	0.206* (1.78)
โซเซียลมีเดีย			-0.024 (-0.34)	
ข่าว			0.107 (1.55)	
สารคดี/ความรู้			-0.011 (-0.18)	
รายการบันเทิง			-0.072 (-1.26)	
โฆษณา			0.011 (0.18)	
ตัวแปรหุ่น ชั่วโมงการใช้ อินเทอร์เน็ต				0.245** (2.32)
ตัวแปรหุ่น ชั่วโมงการ ชมโทรทัศน์				0.354 (0.60)
F-Stat	4.74***	4.42***	2.60***	4.12***
AdjustR- Square	0.126	0.112	0.172	0.139

หมายเหตุ: *** คือ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01, ** คือ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ * คือ มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.1

ตารางที่ 7 เห็นได้ชัดเจนว่าไม่ว่าจะใช้แบบจำลองใดในการทดสอบจะพบว่าความรู้ในหลักธรรมทางพุทธศาสนานั้นมีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยพบว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวมีค่านัยสัมพันธ์ทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 1% (0.01) ในทุกแบบจำลองผลจากตารางแสดงประสิทธิภาพของการวิเคราะห์ด้วยค่า R^2 ซึ่งพบว่าค่าสัมประสิทธิ์สมการถดถอยอยู่ที่ ร้อยละ 11.2 ถึง 17.2 และแสดงให้เห็นว่ามีประเด็นอื่นที่นอกเหนือจากการทดสอบครั้งนี้ที่มีผลต่อความรู้เท่าทันสื่อซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะส่วนบุคคลที่ไม่สามารถวัดค่าได้ (เช่น สภาพแวดล้อมของ

บุคคลรอบข้าง ทักษะคิดที่มีต่อข่าวสาร ความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์หรือประสบการณ์เดิมของพระสงฆ์) การและพบว่าแบบจำลองที่ 6 ถึง 9 ในตารางที่ 7 มีค่าสถิติ F ที่ให้ค่าที่นัยสำคัญ ร้อยละ 1 สะท้อนให้เห็นว่ามีตัวแปรที่ใช้ในสมการถดถอยมีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการสำรวจข้อมูลการเปิดรับสื่อของพระสงฆ์ พบว่า ส่วนใหญ่แล้วผู้ตอบถือครองอุปกรณ์สื่อสารประเภทโทรศัพท์พื้นฐานที่ไม่ได้มีแอปพลิเคชัน เมื่อวิเคราะห์ในแต่ละประเภทพบว่าสำหรับอุปกรณ์สื่อสารประเภทโทรศัพท์มือถือแบบพกพานั้น มีผู้ตอบร้อยละ 65.96 ที่ไม่ได้ถือครองและมีผู้ตอบร้อยละ 34.04 ถือครองอุปกรณ์สื่อสารประเภทนี้อยู่ ผู้ตอบแบบสอบถามที่การถือครองโทรศัพท์พื้นฐานจำนวน 151 รูป หรือร้อยละ 64.26 กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีโทรศัพท์พื้นฐานมีจำนวน 84 รูปคิดเป็นร้อยละ 35.74 ในอุปกรณ์ประเภทแท็บเล็ตหรือipadมีผู้ตอบแบบสอบถามถือครองจำนวน 39 รูปคิดเป็นร้อยละ 16.6 อุปกรณ์สื่อสารที่มีผู้ถือครองมากเป็นอันดับที่สองคือคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลแบบพกพาหรือโน้ตบุ๊ก ซึ่งมีผู้ถือครองจำนวน 96 รูปคิดเป็นร้อยละ 40.85 สำหรับคอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะนั้นมีผู้ถือครองจำนวน 49 รูปคิดเป็นร้อยละ 20.85 เมื่อถามต่อไปว่าพระสงฆ์หรือสามเณรสนใจรับข้อมูลข่าวสารแต่ละประเภทในระดับใด โดยแบ่งประเภทข่าวสารตามลักษณะของสื่อที่ใช้ เช่น โซเชียลมีเดีย ข่าว สารคดี รายการบันเทิง หรือโฆษณาพบว่าพระสงฆ์หรือสามเณรที่ตอบแบบสอบถามสนใจรายการประเภทสารคดีหรือรายการความรู้สูงสุดในระดับมากลำดับที่สองที่พระสงฆ์ สนใจมากรองลงไปคือรายการประเภทข่าว

การวิเคราะห์ต่อไปถึงระดับของการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อแต่ละประเภท ได้แก่ สื่อจากคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ต โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หรือสื่ออื่นๆ พบว่าสื่อที่พระสงฆ์หรือสามเณรติดตามข้อมูลข่าวสารโดยส่วนใหญ่จากคอมพิวเตอร์หรืออินเทอร์เน็ตสื่อที่พระสงฆ์ให้ความสนใจเป็นลำดับที่สอง คือสื่อจากโทรทัศน์ โดยจะเห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่ติดตามข่าวสารจากโทรทัศน์สื่อที่พระสงฆ์สามเณรใช้เวลาในบริโภคน้อยหรือแสดงว่าไม่สนใจมากที่สุดคือสื่อประเภทวิทยุ และนิตยสาร

การรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์ไทยเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งผลจากงานวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าความรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์ไทยอยู่ในระดับค่าคะแนนเท่ากับ 3.60 (Point Estimate)ซึ่งถึงแม้จะอยู่ในเกณฑ์ค่าคะแนนระดับมาก แต่การวิเคราะห์ผลแบบช่วง (Range Estimate) ก็พบว่าเป็นค่าที่มีช่วงครอบคลุมถึงการรู้เท่าทันสื่อในระดับปานกลาง (ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.61) และ เมื่อพิจารณาถึงค่าต่ำสุดของการรู้เท่าทันสื่อยังปรากฏอีกว่ามีระดับคะแนนที่ต่ำสุดคือ 0 ผลการวิจัยจึงเป็นข้อบ่งชี้ว่าพระสงฆ์ไทยยังต้องการความรู้เพิ่มเติมเพื่อให้มีการรู้เท่าทันสื่อที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ประการที่สองของงานวิจัยได้ทดสอบถึงกระบวนการทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อของพระสงฆ์ไทย นั่นคือ หลักธรรมกาลามสูตร ในภาพรวมของความรู้ในหลักธรรมกาลามสูตรซึ่ง

รวมประเด็นทั้งสิบข้อ (ในข้อคำถาม 14 ข้อ) พบว่าโดยเฉลี่ยพระสงฆ์ เข้าใจหลักธรรมกาลามสูตรในระดับ “ปานกลาง” ด้วยค่าคะแนนส่วนเฉลี่ยของความรู้กาลามสูตรเท่ากับ 7.13 จากคะแนนทั้งหมด 14

เมื่อได้วิเคราะห์การนำหลักธรรมกาลามสูตรไปประยุกต์ใช้พบว่า คำถามที่พบว่าผู้ตอบผิดเกินครึ่ง คือความเข้าใจหลักธรรมที่สอนอย่าให้เชื่อด้วยการฟังตามกันมา การสอนให้อย่าเชื่อด้วยการเล่าลือ และ หัวข้อธรรมที่สอนให้อย่าปลงใจเชื่อโดยอาการที่ปรากฏตามความรู้สึกประเด็นที่มีผู้ตอบถูกน้อยที่สุดคือหัวข้อ คำสอนตามหลักกาลามสูตรที่สอนว่าอย่าปลงใจเชื่อ เพราะเห็นว่ารูปลักษณ์ภายนอกดูดี น่าเชื่อถือส่วนข้อที่มีผู้ตอบถูกสูงสุดมีอยู่สองประเด็นคือ หัวข้อคำสอนให้อย่าปลงใจเชื่อโดยการอนุมาน และคำสอนอย่าให้เชื่อ เพราะนับถือว่า สมณะนี้เป็นครูของเรา

การสอบถามในความคิดเห็นที่คิดว่าหลักธรรมใดสอดคล้องและเหมาะสมแก่การใช้ประกอบการพิจารณาข่าวสารข้อมูล โดยหัวข้อธรรมที่เหมาะสมมากที่สุดคือหัวข้อกาลามสูตร แต่คำตอบที่ได้รับแสดงว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่าโยนิโสมนสิการเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องโดยตรงคำตอบที่ได้รับสอดคล้องกับการทดสอบระดับความเห็นต่อความสอดคล้องกับธรรมะที่เกี่ยวข้องกับการรับสื่อ

การทดสอบในประเด็นความเชื่อมโยงของหลักธรรมในทางพุทธศาสนาต่างที่ผู้ตอบเห็นว่ามีความเกี่ยวข้องกับการรับข่าวสารในระดับใด พบว่ามีผู้ที่ไม่ได้ตอบในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันคือร้อยละ 34 และเห็นได้ชัดว่าผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่าหลักธรรมที่เหมาะสมตรงตัวที่สุดในการใช้พิจารณาเพื่อรับสื่อคือ โยนิโสมนสิการ

ประเด็นหลักของการศึกษาตามวัตถุประสงค์คือการทดสอบว่าพระสงฆ์ไทยที่มีกระบวนการทางปัญญาแตกต่างกันนั้นจะมีการรู้เท่าทันสื่อที่แตกต่างกันอย่างไร การทดสอบความสัมพันธ์ตามวัตถุประสงค์นี้ ใช้การทดสอบทั้งการทดสอบค่าเฉลี่ยคะแนนการรู้เท่าทันสื่อของผู้ตอบแบบสอบถามสองกลุ่ม และการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ

การทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นสองกลุ่มคือกลุ่มที่มีกระบวนการทางปัญญาน้อยกว่าค่าเฉลี่ยและกลุ่มที่มีกระบวนการทางปัญญาสูงกว่าค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ากลุ่มที่มีกระบวนการทางปัญญาสูงกว่าค่าเฉลี่ยมีการรู้เท่าทันสื่อสูงกว่ากลุ่มที่มีกระบวนการทางปัญญาน้อยกว่าค่าเฉลี่ยอย่างมีนัยสำคัญที่ 5%

ผลการทดสอบด้วยการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณได้ยืนยันว่ากระบวนการทางปัญญานั้นมีความสัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่ออย่างมีนัยสำคัญด้วยความเชื่อมั่น 95% (นัยสำคัญ 5%) ผลการวิจัยจึงแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ไทยที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถามที่มีค่าคะแนนของการรู้หลักธรรมกาลามสูตรได้ตั้นนั้นจะมีค่าคะแนนคำตอบเกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อได้ดีด้วย ไม่ว่าจะใช้ตัวแบบที่ควบคุมอายุ อายุพรรษาหรือไม่ก็จะได้ผลเช่นเดียวกัน ผลการวิจัยจึงสามารถยืนยันถึงความสัมพันธ์ของหลักกาลามสูตรที่มีต่อการรู้เท่าทันสื่อได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าหลักกาลามสูตรนั้นสามารถทำให้รู้เท่าทันสื่อได้ดีขึ้น จากการทดสอบสามารถนำมาเขียนเป็นสมการทำนายการรู้เท่าทันสื่อได้ดังนี้

$$\text{การรู้เท่าทันสื่อ} = 3.072 + 0.053 (\text{กระบวนการทางปัญญา}) + 0.206 (\text{ตัวแปรหุ่นระดับการศึกษา}) + 0.245 (\text{ชั่วโมงการใช้อินเทอร์เน็ต})$$

ข้อเสนอแนะ

การค้นพบที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือกระบวนการทางปัญญาได้แก่การน้อมนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาใช้ประกอบการใคร่ครวญประเมินค่าข้อมูลก่อนการเชื่อและนำไปใช้ของพระสงฆ์นั้นสัมพันธ์กันกับการรู้เท่าทันสื่อ ข้อค้นพบนี้จึงเป็นประโยชน์ทั้งต่อการศึกษาการเปิดรับสื่อของพระสงฆ์และทำให้การศึกษาของพระและฆราวาสในประเด็นว่าด้วยการรู้เท่าทันสื่อมีความชัดเจนและมีมิติหลากหลายขึ้น ทั้งนี้หน่วยงานผู้สามารถใช้ผลการวิจัยนี้โดยตรงได้แก่สถาบันการศึกษาของสงฆ์ในทุกระดับที่สามารถนำผลไปประกอบการพิจารณาออกแบบจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อแก่พระสงฆ์ไทยไม่ว่าจะเป็นพระนักเรียน พระนิสิต พระนักศึกษาก็สามารถมีทักษะรู้เท่าทันสื่อ สามารถเปิดรับข้อมูลอย่างเหมาะสม คัดกรองข่าวสารข้อมูลตามความเป็นจริง และใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้ตามความต้องการอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ นำสู่ความสามารถในการเป็นผู้บ่มเพาะพุทธศาสนิกชน นำสังคมพุทธสู่การเป็นสังคมที่มีสุขบนปัญญาสืบไป

References

- Aczel, P. (2014). Reconceptualizing (New) Media Literacy. *Perspectives of Innovations, Economics & Business*, 14(1), 47-53.
- Akti, S., & Gürol, A. (2012). Determining the Relationship between Media Literacy and Social Skills. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 64, 238-243.
- Diergarten, A. K., Möckel, T., Nieding, G., & Ohler, P. (2017). The impact of media literacy on children's learning from films and hypermedia. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 48, 33-41.
- Flavell, J. H., Flavell, E. R., Green, F. L., & Korfmacher, J. E. (1990). Do young children think of television images as pictures or real objects. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 34(4), 399-419.
- Kulthida, T., & Mega, S. (2017). The current state and influential factors in the development of digital literacy in Thailand's higher education. *Information and Learning Science*, 118 (5/6), 235-251.
- Mares, M.-L., & Pan, Z. (2013). Effects of Sesame Street: A meta-analysis of children's learning in 15 countries. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 34 (3), 140-151.
- Mares, M.-L., Sivakumar, G., & Stephenson, L. (2015). From meta to micro: Examining the effectiveness of educational TV. American Behavioral Scientist advance online publication. American Behavioral Scientist advance online publication.
- Perryman, A. A., Fernando, G. D., & Tripathy, A. (2016). Do gender differences persist? An examination of gender diversity on firm performance, risk, and executive compensation. *Journal of Business Research*, 69(2), 579-586.
- Potter, W. J. (2010). The State of Media Literacy. In Vol. 54, 675-696.
- Sweller, J. (1988). Cognitive load during problem solving: Effects on learning. *Cognitive Science*. Vol. 12(2), 235-285.
- Şişman, B., & Yurttaş, O. U. (2015). An Empirical Study on Media Literacy from the Viewpoint of Media. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 174, 798-804.
- Zikmund, W. G. (2010) Business Research Method. South-Western/Cengage Publisher.

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของ โรงเรียนที่ปังกรวิทยาพัฒน์ (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม*

Parental Involvement in Educational Management: Case Study of Dipangkornwittayapat School

^{1*}กนกพรรณ ทองคำ, ¹ศิริรัตน์ ชุณหคล้าย และ ²วฤศพร ณัฐรุจิโรจน์

^{1*}Kanokpan Thongcome, ¹Sirirat Choonhaklai and ²Waruesporn Natrujirote

^{1*,1,2}มหาวิทยาลัยมหิดล

^{1*,1,2}Mahidol University, Thailand

^{1*}Corresponding Author. Email: Kanokpan_fai@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ปังกรวิทยาพัฒน์ (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 2) ศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 3) ศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน 4) เพื่อนำเสนอแนวทางในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน เป็นการวิจัยแบบผสมผสานใช้เครื่องมือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นผู้บริหารครูประจำชั้น และผู้ปกครองของนักเรียน ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการนำข้อมูลจากแบบสอบถาม มาสรุปพร้อมกับการข้อมูลการสัมภาษณ์

ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนของการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาเป็นปัจจัยที่ส่งผลกับระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน และผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; ผู้ปกครอง; การจัดการศึกษา; โรงเรียน

Abstract

The study of the participation of parents in educational management of Dipangkornwittayapat (Wat Pradu) School under Royal Patronage, Samut Songkhram has objectives are: 1) to study the level of the participation of parents in school educational management 2) to study factors related to the management of parents to participate in educational management that affects the participation of parents in school educational management 3) Comparative study of opinions on the participation of parents in school educational management 4) To present guidelines for the participation of parents in school educational management. This research is mixed methods research by using questionnaires and interview forms to collect data with samples of administrators, class teachers and parents of students, which in analyzing data, using analytical methods by using data from the questionnaires to analyze by statistics, frequency, percentage, mean, standard deviation, analysis of variance and regression analysis, and summarize the data together with the interview data.

The results of the study revealed that the level of the participation of parents in school educational management in the overall level was at a moderate level. As for the management of parents to participate in educational management, it is a factor that affects the level of the participation of parents in school educational management and parents with different educational levels have different opinions on participation in educational management.

Keywords Participation; Parents; Education Management; Schools

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาคนซึ่งถือเป็นรากฐานในการสร้างสรรค์ความเจริญและช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวของสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบันให้ดีขึ้น โดยการจัดการศึกษาให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนถือเป็นเป้าหมายสำคัญที่นักการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับต่างๆ ได้ตระหนักถึงและมีความเห็นพ้องกันว่า ผู้ปกครองของนักเรียนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะนำพาเด็กไปสู่เป้าหมายการศึกษาได้อย่างสัมฤทธิ์ผล เพราะการศึกษานั้นไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะแค่ของสถานศึกษาและครูอาจารย์เป็นผู้ดำเนินการเท่านั้น โดยในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้มีการกำหนดหลักในการจัดการศึกษาที่สำคัญไว้ว่า ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน สถานประกอบการ และสถาบันทางศาสนา จะต้องเข้ามามีหน้าที่และร่วมรับผิดชอบต่อกระบวนการจัดการศึกษา รวมทั้งการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ (Ministry of Education, 2002)

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนในเขตอำเภอแก่งหางแมว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 (Phongthong T., 2016) ซึ่งทำให้ได้เห็นข้อมูลที่สะท้อนถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยผู้ปกครองถือได้ว่าเป็นผู้ที่จะสามารถช่วยพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็น ด้านการเรียนรู้ที่บ้าน, ด้านการเลี้ยงดู, ด้านการให้ความร่วมมือกับชุมชน, ด้านอาสาสมัคร, ด้านการสื่อสาร และด้านการตัดสินใจ ซึ่งการมีส่วนร่วมในแต่ละด้านก็จะส่งผลก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของสถานศึกษา อย่างเช่นในงานวิจัยของ Claudia Galindo (2012) ซึ่งทำการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับบ้านของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งพบว่า การที่โรงเรียนมีความพยายามจะสื่อสารกับครอบครัวและให้เกิดการมีส่วนร่วมกับโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนในการอ่านและคณิตศาสตร์สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Catsambis Sophia (2001) ที่แสดงให้เห็นว่า การให้กำลังใจที่สม่ำเสมอและการดำเนินการที่ช่วยเพิ่มการเรียนรู้ของเด็ก, ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคมหรือเชื้อชาติ รวมไปถึงครอบครัวที่มีความคาดหวังด้านการศึกษานักเรียนในระดับสูงก็จะยิ่งมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มากขึ้นตามไปด้วย

ข้อมูลจากโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ หรือ PISA ปี 2558 พบว่า ประเทศไทยมีคะแนนเฉลี่ยทางการอ่านและวิทยาศาสตร์ลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในส่วนของการคณิตศาสตร์มีคะแนนลดลงอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเมื่อได้ทำการวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของคะแนนในภาพรวมตั้งแต่การประเมินรอบแรกจนถึง ณ เวลาปัจจุบัน พบว่า ผลการประเมินด้านการอ่านคือด้านที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นด้านปัจจัยพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนที่สำคัญอย่างวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เพราะถ้าหากว่าความสามารถในการอ่านต่ำก็จะส่งผลต่อผลประเมินด้านอื่น

ด้วย ซึ่งเมื่อได้พิจารณาจากกลุ่มของโรงเรียนในประเทศไทย จะเห็นได้ว่าผลคะแนนของโรงเรียนเน้น วิทยาศาสตร์และกลุ่มโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยจะมีคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ย Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) แต่ส่วนของกลุ่มโรงเรียนอื่นจะยังมีค่าคะแนน ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยอยู่

โรงเรียนที่ปิงกรวิทยพัฒน์ (วัดประดู่) พระราชูปถัมภ์ฯ ตั้งอยู่ที่ หมู่ 2 ตำบลวัดประดู่ อำเภอกอ อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม เป็นหนึ่งใน กลุ่มของโรงเรียนที่มีผลการประเมินค่าเฉลี่ยคะแนนของนักเรียนในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐานเมื่อเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ยของโรงเรียนในระดับเขตพื้นที่, ระดับสังกัด และระดับประเทศ จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะ ศึกษาถึงระดับของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองว่าอยู่ในระดับใด และมีความเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในโรงเรียนหรือไม่ เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูล ประกอบการตัดสินใจในการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ปิงกรวิทยพัฒน์ (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ปิงกรวิทยพัฒน์ (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ปิงกรวิทยพัฒน์ (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตามคุณลักษณะของผู้ปกครอง
4. เพื่อนำเสนอแนวทางในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ปิงกรวิทยพัฒน์ (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการเลือกประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ผู้บริหาร 1 คน ครูประจำชั้น 8 คน และผู้ปกครอง 16 คน รวมจำนวน 25 และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนที่ปิงกรวิทยพัฒน์ (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 123 คน

ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้ปกครองของนักเรียนเป็นผู้ตอบ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน โดยแบ่งออกเป็น คำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ปกครองนักเรียน, คำถามเกี่ยวกับการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน คือ

- 1) การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นต่อการบริหารการศึกษา
- 2) การติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองได้เกิดการรับรู้ข่าวสารข้อมูลของสถานศึกษา
- 3) เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของการศึกษา
- 4) จัดประชุม เสวนา ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ปกครอง

คำถามเกี่ยวกับระดับของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองทั้ง 4 ด้าน คือ

- 1) การร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน
- 2) การร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร
- 3) การร่วมจัดทำหลักสูตรและติดตามผลการศึกษา
- 4) การมีส่วนร่วมการบริหารจัดการด้านงบประมาณ และคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทาง

จากผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของโรงเรียน

ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วยสถิติ ค่าความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, การวิเคราะห์ความแปรปรวน, การวิเคราะห์สมการถดถอย และการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งจะนำข้อมูลในแต่ละส่วนมาสรุปเพื่อหาข้อสรุป ประเด็นสำคัญ ที่จะนำไปใช้ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม เพื่อให้ได้มาซึ่งผลการศึกษาที่จะนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ปึงกรวิทยาพัฒนา (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม มีดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย พบว่า เพศของผู้ปกครองส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุของผู้ปกครองส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี การประกอบอาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้ของผู้ปกครอง ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ระดับการศึกษาของผู้ปกครองส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาเป็นระดับมัธยมศึกษา/ปวช. ความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนของผู้ปกครองส่วนใหญ่อยู่ระดับเข้าร่วมปานกลาง และสถานภาพของผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคมเครือข่ายผู้ปกครอง ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามของผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนที่ปึงกร
วิทยาพัฒน์ (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n=123)	ร้อยละ (100%)
1) เพศ		
ชาย	30	24.4
หญิง	93	75.6
รวม	123	100.0
2) อายุ		
ไม่เกิน 20 ปี	0	0
21-30 ปี	35	28.4
31-40 ปี	52	42.3
41-50 ปี	21	17.1
51-60 ปี	6	4.9
61 ปี ขึ้นไป	9	7.3
รวม	123	100.0
3) การประกอบอาชีพ		
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	5	4.1
รับจ้างทั่วไป	71	57.7
เกษตรกร	12	9.8
ค้าขาย	23	18.7
พนักงานรัฐ/ เอกชน	2	1.6
อื่นๆ โปรดระบุ.....	10	8.1
รวม	123	100.0
4) รายได้ (บาทต่อเดือน)		
ต่ำกว่า 15,000 บาท	87	70.7
15,000 – 20,000 บาท	29	23.6
20,001 – 25,000 บาท	7	5.7
สูงกว่า 25,000 บาทขึ้นไป	0	0
รวม	123	100.0

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n=123)	ร้อยละ (100%)
5) ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	40	32.5
มัธยมศึกษา/ ปวช.	67	54.5
อนุปริญญา/ ปวส./ ปวท.	8	6.5
ปริญญาตรี	5	4.1
ปริญญาตรีขึ้นไป	0	0
อื่นๆ โปรดระบุ.....	3	2.4
รวม	123	100.0
6) ความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน		
สม่ำเสมอ	34	27.6
ปานกลาง	77	62.6
น้อย	8	6.5
ไม่เคย	4	3.3
รวม	123	100.0
7) สถานภาพของผู้ปกครอง		
เป็นสมาชิกสมาคมเครือข่ายผู้ปกครอง	31	25.2
ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคมเครือข่ายผู้ปกครอง	83	67.5
อื่นๆ โปรดระบุ.....	9	7.3
รวม	123	100.0

2. การจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษา ผลการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาของผู้ปกครองของนักเรียนในภาพรวมผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองในส่วนของการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยทำการเรียงลำดับจากสูงที่สุดไปต่ำที่สุด ได้ดังนี้ ด้านการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครอง ได้เกิดการรับรู้ข่าวสารข้อมูลของสถานศึกษาอยู่ในระดับสูงสุด มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ลำดับที่หนึ่ง) รองลงมาคือด้านจัดประชุม เสนวนา ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ปกครอง มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ลำดับที่สอง) ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน มีระดับความ

คิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ลำดับที่สาม) และด้านเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของการศึกษา อยู่ในลำดับสุดท้าย มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ลำดับที่สี่) ตามตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาของผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนที่ปึงกรวิทยาพัฒนา (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม

การจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	ลำดับที่
ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน	3.30	.758	ปานกลาง	3
ด้านการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองได้เกิดการรับรู้ข่าวสารข้อมูลของสถานศึกษา	3.61	.747	มาก	1
ด้านเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของการศึกษา	3.11	.843	ปานกลาง	4
ด้านจัดประชุม เสนวนา ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ปกครอง	3.49	.963	มาก	2
รวมการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาทุกด้าน	3.38	.713	ปานกลาง	

3. ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ผลการศึกษาเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองของนักเรียนในภาพรวมผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเมื่อพิจารณาระดับความคิดเห็นของผู้ปกครองในส่วนในระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยทำการเรียงลำดับจากสูงที่สุดไปต่ำที่สุด ได้ดังนี้ ด้านการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานอยู่ในระดับสูงสุด มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ลำดับที่หนึ่ง) รองลงมาคือด้านการร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ลำดับที่สอง) ด้านการร่วมการติดตามผลการศึกษา มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ลำดับที่สาม) และด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการด้านงบประมาณ อยู่ในลำดับสุดท้าย มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง (ลำดับที่สี่) ตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองของนักเรียนโรงเรียนที่ป่งกรวิทยาพัฒนา (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม

ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล	ลำดับที่
ด้านการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน	3.35	.784	ปานกลาง	1
ด้านการร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร	3.01	.944	ปานกลาง	2
ด้านการร่วมการติดตามผลการศึกษา	3.00	.944	ปานกลาง	3
ด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการด้านงบประมาณ	2.82	.996	ปานกลาง	4
รวมระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง	3.04	.854	ปานกลาง	

4. การศึกษาการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาในด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาในแต่ละด้าน การศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาในด้านการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองได้เกิดการรับรู้ข่าวสารข้อมูลของสถานศึกษา, ด้านจัดประชุม เสวนา ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ปกครอง, ด้านการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน และด้านเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของการศึกษา ที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาในด้านการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน, ด้านการร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร, ด้านการร่วมการติดตามผลการศึกษา และด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการด้านงบประมาณ จากผลการศึกษาพบว่า การจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาในด้านต่างๆ ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาในแต่ละด้าน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ตามตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	38.452	1	38.452	198.106	.000*
Residual	23.486	121	194		
Total	61.938	122			

*มีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

5. การศึกษาการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา จำแนกตามคุณลักษณะของผู้ปกครอง การศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา จำแนกตามคุณลักษณะของผู้ปกครอง ซึ่งได้แก่ เพศของผู้ปกครอง, อายุของผู้ปกครอง, การประกอบอาชีพของผู้ปกครอง, รายได้ของผู้ปกครอง, ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง, ความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนของผู้ปกครอง และสถานภาพของผู้ปกครอง พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเมื่อจำแนกตามเพศ, อายุ, การประกอบอาชีพ, รายได้, ความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน และสถานภาพของผู้ปกครอง ไม่มีความแตกต่างกัน แต่ในส่วนของการระดับการศึกษาของผู้ปกครองที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน

โดยภาพรวม ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ปึงกรวิทยาพัฒนา (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ในส่วนของการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาเป็นปัจจัยที่ส่งผลกับระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน, การร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร, การร่วมจัดทำหลักสูตรและติดตามผลการศึกษา และการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการด้านงบประมาณ เมื่อได้ทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเมื่อจำแนกตามเพศ, อายุ, การประกอบอาชีพ, รายได้, ความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน และสถานภาพของผู้ปกครอง ไม่มีความแตกต่างกัน มีเพียงระดับการศึกษาของผู้ปกครองที่แตกต่างกันเท่านั้นที่ผู้ปกครองมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่ปึงกรวิทยาพัฒนา (วัดประดู่) ในพระราชูปถัมภ์ฯ จังหวัดสมุทรสงคราม ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาวิจัยถึงระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นด้านการร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร, ด้านการร่วมติดตามผลการศึกษา และด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการด้านงบประมาณ ตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยของทำการอภิปรายผลโดยการเรียงลำดับจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดไปต่ำที่สุด ดังนี้

1.1 ด้านการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน มีผลการวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้จากความคิดเห็นของผู้บริหารและครูประจำชั้น พบว่า ทางโรงเรียนได้เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ทำการตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานอย่างเต็มที่แล้ว ผู้ปกครองส่วนใหญ่ก็ให้การตอบรับเป็นอย่างดี ซึ่งส่วนมากจะต้องการให้บุตรหลานศึกษาต่อที่โรงเรียน และผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongmadit (2016) ซึ่งพบว่า ผู้ปกครองให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกสถานศึกษาให้แก่บุตรหลานมาก ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันเพื่อต้องการให้ลูกได้เล่าเรียนที่ดี ได้ความรู้ อยู่ในสังคมที่ดี มีความรับผิดชอบและจริยธรรมที่ดี

1.2 ด้านการร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร มีผลการวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้จากความคิดเห็นของผู้บริหารและครูประจำชั้น พบว่า โรงเรียนจะเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ร่วมแสดงความคิดเห็นแต่ผู้ปกครองไม่ค่อยให้ความคิดเห็นเท่าที่ควร ซึ่งมีเพียงผู้ปกครองบางกลุ่มที่แสดงความคิดเห็นในเรื่องของหลักสูตรส่วนของการมอบการบ้านให้แก่เด็กนักเรียน และผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongmadit (2016) ซึ่งพบว่า สาเหตุให้ผู้ปกครองไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรเนื่องจากผู้ปกครองคิดว่าตนเองมีการศึกษาน้อย ขาดความรู้ในด้านหลักสูตร อีกทั้งผู้ปกครองยังเกรงใจครูไม่กล้าแสดงออกทางการศึกษาและไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

1.3 ด้านการร่วมการติดตามผลการศึกษา มีผลการวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้จากความคิดเห็นของผู้บริหารและครูประจำชั้น พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรแต่จะมีการติดตามผลการศึกษาของนักเรียนแต่ก็ยังนับเป็นจำนวนที่ไม่สูงมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ปกครองของนักเรียนทั้งหมด และผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wongmadit (2016) ซึ่งพบว่า ผู้ปกครองคิดว่าการจัดทำหลักสูตรและการติดตามประเมินผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและคณะครูของโรงเรียน อีกทั้งยังคิดว่าการศึกษาเป็นงานของครู ถ้าเข้ามาแทรกแซงมากจะไม่เหมาะสมและไม่ใชหน้าที่ของผู้ปกครอง ผู้ปกครองจึงขาดความร่วมมือในการเข้าร่วมกันจัดทำหลักสูตรของสถานศึกษาและติดตามผลการจัดการศึกษาและตรวจสอบการดำเนินงานของโรงเรียน

1.4 ด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการด้านงบประมาณ มีผลการวิจัยอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้จากความคิดเห็นของผู้บริหารและครูประจำชั้น พบว่า โรงเรียนได้มีการทำหนังสือเพื่อแจ้งรายละเอียดถึงผู้ปกครองอยู่เสมอ ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่จะค่อนข้างเห็นด้วยกับการบริหารจัดการงบประมาณของทางโรงเรียน จึงไม่ค่อยมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการงบประมาณ แต่จะเป็นไปในส่วนของการให้ความร่วมมือในเรื่องของการระดมทุนและบริจาคมากกว่า และผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kunprachuap (2017) ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการด้านงบประมาณในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่าส่วนที่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยคือการมีส่วนร่วมหรือสนับสนุนในการจัดหารายได้ในการดำเนินงานของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่างๆ และการมีส่วนสนับสนุนในการระดมทรัพยากรเพื่อจัดการศึกษาของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคทรัพย์สินหรือสิ่งของเพื่อจัดกิจกรรมของโรงเรียน

2. ผลการศึกษาปัจจัยเกี่ยวกับการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน พบว่า การจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษามีความสัมพันธ์ที่ส่งผลกับระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ได้แก่

2.1 การจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาในด้านการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การที่โรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้เข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้มีการพูดคุย พบปะระหว่างครูและผู้ปกครอง, การจัดให้ครูเข้าเยี่ยมบ้านของนักเรียนและผู้ปกครอง, การจัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและครอบครัว และการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน จะเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้ระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองมีจำนวนที่มากขึ้น โดยเฉพาะในส่วนของความร่วมมือที่สนใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน

2.2 การจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาในด้านการติดต่อสื่อสารมีความสัมพันธ์ที่ส่งผลกับผู้ปกครองได้เกิดการรับรู้ข่าวสารข้อมูลของสถานศึกษากับระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การที่โรงเรียนมีการจัดทำเอกสาร จดหมายข่าวจากโรงเรียนถึงผู้ปกครอง, การจัดให้มีการประชาสัมพันธ์โครงการและกิจกรรมของโรงเรียนให้ผู้ปกครองทราบ และมีการส่งข้อมูลข่าวสารถึงผู้ปกครองทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นการจัดการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองซึ่งมีส่วนสำคัญช่วยในการสร้างให้เกิดความรู้ความเข้าใจ สร้างความใกล้ชิดกันระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง และได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนต่อไปได้

2.3 การจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาในด้านการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของการศึกษามีความสัมพันธ์ที่ส่งผลกับระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ด้วยการที่โรงเรียนได้มีการเชิญผู้ปกครองมาให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตร และการกำหนดนโยบายของโรงเรียนในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเพื่อการพัฒนาโรงเรียน คือสิ่งที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง แต่ยังไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ เนื่องจากผู้ปกครองยังขาดความรู้และความสนใจในการกำหนดเป้าหมายของการศึกษาของบุตรหลาน ซึ่งมีเพียงผู้ปกครองส่วนน้อยที่ให้ความสำคัญในการกำหนดเป้าหมายของการศึกษาของบุตรหลาน

2.4 การจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาในด้านจัดประชุม เสวนา ระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ปกครองส่งผลกับระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า การที่โรงเรียนได้มีการจัดประชุมผู้ปกครองในทุกภาคการศึกษา และมีการจัดประชุม เสวนาระหว่างผู้บริหาร ครูและผู้ปกครอง เพื่อให้ความรู้ในการศึกษาแก่เด็กนักเรียน มีผลต่อระดับ

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง ซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่จะมีการรับทราบถึงการจัดประชุมในวาระต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น ผ่านการแจ้งข่าวอยู่เป็นประจำ ประเด็นส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับผลการเรียน พฤติกรรมของเด็กและกิจกรรมที่จะจัดขึ้นต่อไป

3. ผลศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน จำแนกตามคุณลักษณะของผู้ปกครอง พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนเมื่อจำแนกตามเพศ, อายุ, การประกอบอาชีพ, รายได้, ความถี่ของการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน และสถานภาพของผู้ปกครอง ไม่มีความแตกต่างกัน มีเพียงระดับการศึกษาของผู้ปกครองที่แตกต่างกันเท่านั้นที่ผู้ปกครองมีระดับความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งเนื่องจากว่าผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นจะเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาของบุตรหลาน และทำให้ผู้ปกครองมีระดับของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน

4. ผลการศึกษาเพื่อนำเสนอแนวทางในการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในส่วนของข้อเสนอแนะและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็นทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลาน 2) ด้านการร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร 3) ด้านการร่วมจัดทำหลักสูตรและติดตามผลการศึกษา และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการด้านงบประมาณ โดยมีข้อมูลผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1 ด้านการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร พบว่า ผู้ปกครองมีความต้องการที่จะให้โรงเรียนมีการจัดทำแบบสอบถามเพิ่มเติมส่งให้แก่ผู้ปกครองเพื่อที่จะได้เป็นการสำรวจและให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานมากขึ้นกว่าเดิม

4.2 ด้านการร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตร พบว่า ผู้ปกครองมีความเห็นว่าหลักสูตรของทางโรงเรียนมีความเหมาะสมแล้ว ซึ่งเป็นหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาเป็นผู้กำหนดให้ใช้ ที่ควรมีการเพิ่มเติมคือการเพิ่มหลักสูตรให้มีความหลากหลายในภาษาที่ใช้สอนมากขึ้น

4.3 ด้านการร่วมจัดทำหลักสูตรและติดตามผลการศึกษา พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะในส่วนของติดตามผลการศึกษาของบุตรหลานซึ่งมีความต้องการให้ทางโรงเรียนแจ้งผลการเรียนของเด็กอยู่ตลอดเวลา และมีการส่งใบผลการศึกษาให้ผู้ปกครองเพื่อความสะดวกในการติดตามผลการศึกษาของนักเรียน

4.4 ด้านการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการด้านงบประมาณ พบว่า ผู้ปกครองมีความต้องการที่จะให้ทางโรงเรียนมีการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนในการตรวจสอบงบประมาณในด้านต่างๆ ของโรงเรียน และควรให้โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับการนำมาเป็นทุนการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนที่มีฐานะครอบครัวที่ยากจน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ทางโรงเรียนควรมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา โดยสนับสนุนให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมากขึ้น เริ่มจากการจัดการประชุมระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาทั้งผู้บริหาร อาจารย์ และบุคลากรทุกระดับ ทำการประชุมร่วมกับตัวแทนของผู้ปกครองนักเรียนในแต่ละระดับชั้นเพื่อปรึกษา และเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันในเรื่องสำคัญเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง เพื่อรับทราบถึงความต้องการและสร้างความเข้าใจร่วมกันในความสำเร็จของการมีส่วนร่วมทางการศึกษาของผู้ปกครอง

จากข้อมูลการประชุมระหว่างสถานศึกษาและผู้ปกครองจะนำไปสู่การหาข้อสรุปของการกำหนดนโยบายการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา โดยมีบุคลากรระดับผู้บริหารของสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดขึ้นเป็นนโยบายประจำสถานศึกษา โดยกำหนดให้กิจกรรมหรือโครงการการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นแผนปฏิบัติการหลักของสถานศึกษาซึ่งมีบุคลากรฝ่ายวิชาการและสนับสนุนเป็นผู้นำแผนไปปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้สถานศึกษาสามารถเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองของนักเรียนได้

2) โรงเรียนควรมีนโยบายในการสำรวจ วัดผล และตรวจสอบการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครองที่ชัดเจน มีการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม ที่สามารถนำไปใช้สนับสนุนให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่มากขึ้น โดยเป็นการกำหนดตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้ปกครอง ซึ่งมีความสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการซึ่งเกิดขึ้นจากการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาจากนโยบายซึ่งถูกกำหนดโดยผู้บริหารสถานศึกษา

ในแต่ละแผนปฏิบัติการ โครงการ และกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะมีการกำหนดตัวชี้วัดผลของการดำเนินงานโครงการในรูปแบบของตัวชี้วัดระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถตรวจสอบผลการดำเนินแผนปฏิบัติการในการจัดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองได้ ในการเก็บรวบรวมผลการดำเนินงานจากตัวชี้วัดจะมีบุคลากรในระดับปฏิบัติการทั้งสายวิชาการและสายสนับสนุนเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงแผนปฏิบัติการให้มีผลสัมฤทธิ์ที่ดีขึ้นได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) โรงเรียนควรมีการจัดทำแบบสอบถามในด้านการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรส่งให้แก่ผู้ปกครองเพื่อที่จะได้เป็นการสำรวจและให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรหลานได้มากขึ้น อย่างเช่นการสอบถามถึงความต้องการในการศึกษาต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้น ความต้องการศึกษาต่อในโรงเรียนเดิมหลังจากบุตรจบการศึกษา หรือการสอบถามถึงความต้องการที่เกี่ยวข้องกับ

การจัดการศึกษาของทางโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการและการนำไปพิจารณา ร่วมกับการจัดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาต่อไปได้

2) โรงเรียนควรมีการจัดให้ครูอาจารย์แจ้งผลการเรียนของเด็กนักเรียนแก่ผู้ปกครองอยู่ตลอดเวลา และมีการส่งใบผลการศึกษาเพื่อความสะดวกในการติดตามผลการศึกษาของนักเรียน

3) ทางโรงเรียนควรมีการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้มีส่วนในการตรวจสอบงบประมาณในด้านต่างๆ ของโรงเรียนให้มากขึ้น และควรให้โรงเรียนมีการจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งสำหรับการนำมาเป็นทุนการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนที่มีฐานะครอบครัวที่ยากจน

4) เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้เป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของเด็กนักเรียนและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ทางโรงเรียนควรมีการจัดการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมทางการจัดการศึกษาให้มากขึ้นจากการจัดการในรูปแบบเดิมที่ผ่านมา อย่างเช่นการจัดกิจกรรมการประชุมระหว่างตัวแทนผู้ปกครองตามกรอบระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและและเปลี่ยนข้อคิดเห็นร่วมกัน รวมไปถึงการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครอง นักเรียน และสถานศึกษาให้มากขึ้น เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในพื้นที่อื่นๆ ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เขตการศึกษาที่ต่างกัน เพื่อทำการเปรียบเทียบให้ทราบถึงความเหมือนหรือความแตกต่างกันของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในภาพที่กว้างและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2) ควรมีการศึกษาถึงระดับของการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในส่วนของการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งเป็นกระบวนการ ระดับการจัดการที่ทางโรงเรียนเป็นผู้จัดขึ้น และศึกษาถึงผลของการจัดการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนในโรงเรียน

3) ควรมีการศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนในประเด็นอื่นเพิ่มเติมเพื่อให้ทราบถึงมุมมองอื่นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการศึกษาของผู้ปกครอง อย่างเช่น การอบรมเลี้ยงดูในฐานะผู้ปกครอง, การติดต่อสื่อสารกับทางโรงเรียน, การอาสาสมัครของผู้ปกครอง, การจัดให้มีการเรียนรู้ที่บ้าน, การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้ปกครอง และการร่วมมือกับชุมชนในการมีส่วนร่วมการจัดการศึกษา เป็นต้น

References

- Catsambis S. (2001). *Expanding Knowledge of Parental Involvement in Secondary Education Effects on High School Academic Success*. (Queens College, CUNY)
- Claudia G. (2012). Early Childhood Research Quarterly. *Early Childhood Research Quarterly*, 27 (2012), 90-103
- Epstein, J.L. (1995). School/family/community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 76(9), 701-712.
- Kunprachuap P. (2017). *Parents' participation in educational management of Ban Huay Yae Community School Chaiyaphum Primary Education Area Office 3*. Pathum Thani University.
- Ministry of Education. (2002). *National Education Act. 1999 and amended (No.3) 2002*. Bangkok: Teachers Council of Thailand, Lat Phrao.
- Phongthong T. (2016). *Parental participation in early childhood education management of schools in the district of Mae Taeng Under the Office of Chanthaburi Primary Educational Service Area 1*. Burapa university.
- Wongmadit S. (2016). *Parental participation behavior in educational management of Ban Phai Si Thong School Suphanburi Province*. Silpakorn University.

การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับดีมาก: กรณีศึกษาจังหวัดนครปฐม*

The Management of Village Funds at Very Good Level : A Case Study in Nakhon Pathom Province

^{1*}สุวลังก์ วงศ์สุรวัฒน์, ¹ศิริรัตน์ ชุณหคล้าย และ ²วฤศพร ณัฐรุจิโรจน์
^{1*}Suwalang Wongsurawat, ¹Sirirat Choonhaklai and ²Waruesporn Natrujirote
^{1*,1,2,3}มหาวิทยาลัยมหิดล

^{1*,1,2,3}Mahidol University, Thailand

^{1*}Corresponding Author. Email: suwalang@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับดีมาก กรณีศึกษาจังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงกระบวนการ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้านฯ ที่มีการบริหารจัดการที่ดีมาก และ 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านฯ ที่จะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอื่นให้มีประสิทธิภาพ ผ่านการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และสมาชิกของกองทุน ในเขตพื้นที่จังหวัดนครปฐม โดยในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์มาถอดคำสำคัญเพื่อสรุปความหมายของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนชุมชนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่ากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่ประสบความสำเร็จมีกระบวนการในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ได้มาซึ่งแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนทั้งสิ้น 4 ด้าน ได้แก่ 1) แนวทางการบริหารจัดการด้านผู้นำ, 2) แนวทางการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วม, 3) แนวทางการบริหารจัดการด้านการจัดสรรผลประโยชน์ และ 4) แนวทางการบริหารจัดการด้านการเข้าถึงและการตรวจสอบข้อมูลกองทุน ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะสามารถนำไปใช้พัฒนาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: การบริหารจัดการกองทุน; กองทุนหมู่บ้าน; แนวทางการบริหาร; นโยบายสาธารณะ

Abstract

Research study about the Management of Village Funds at Very Good Level (A) : A Case Study in Nakhon Pathom Province have research objectives for 1) to study the process, problems and obstacles in the Management of Village Funds at Very Good Level (A) : A Case Study in Nakhon Pathom Province and 2) to present the guidelines for Management of Village Funds at Very Good Level (A) : A Case Study in Nakhon Pathom Province which can be used to develop and enhance the management of village funds and other to be effective through qualitative research in which the researcher uses structured interview form as a tool to collect data with the sample group is a committee of village funds in Nakhon Pathom province. In terms of data analysis, data from the interview form was taken to remove the key words to summarize the meaning of the guidelines for enhance the management of community fund according to the research objectives.

The results of the study showed that the village funds and successful urban communities had an effective management process, resulting in a total of 4 fund management approaches including 1) Leadership Management Guidelines, 2) Participatory Management Guidelines, 3) Management Approach for Benefit Allocation and 4) Access Management and Fund Information Management Guidelines. This approach can be used to improve and enhance the management of village and urban communities to be effective.

Keywords: Fund Management; Village Fund; Management Approach; Public Policy

บทนำ

รัฐบาลได้มีการจัดตั้งนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยได้จัดตั้งกองทุน 1 ล้านบาทขึ้นมาเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุน เพื่อพัฒนาอาชีพสร้างงาน สร้างรายได้ หรือ เพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การบรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน และสำหรับการนำไปสู่การสร้างกองทุนสวัสดิการที่ดีแก่ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชน ส่งเสริมและพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินทุนของตนเอง เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาความคิดริเริ่มเพื่อการแก้ไขปัญหาและการเสริมสร้างศักยภาพ ตลอดจนการส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านและชุมชนเมือง กระตุ้นเศรษฐกิจในระดับฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ (Legal Rights Protection and Assistance Office to the public, 2017)

การบริหารจัดการชุมชนเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานของชุมชนบรรลุผล ซึ่งชุมชนเองจะต้องมีการบริหารจัดการในการกระจายบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบให้กับคนในชุมชน มีการกำหนดกติกา ข้อบังคับสำหรับการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน โดยมีเงื่อนไขตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคม และเป็นระยะเวลากว่า 17 ปี ที่นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ช่วยให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุนและมีทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านชุมชน เสริมสร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ให้สิทธิและโอกาสแก่ประชาชน ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมาได้มีกองทุนหมู่บ้านหลายแห่งที่มีการบริหารจัดการที่ดี และสามารถพัฒนาสู่การเป็นสถาบันการเงินของชุมชนได้ (Wasee, 2007)

ในปี พ.ศ. 2550 รัฐบาลได้ดำเนินการให้กองทุนหมู่บ้านจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ซึ่งปัจจุบันมีกองทุนหมู่บ้านที่มีความพร้อมหลายแห่ง จึงมีฐานะเป็นนิติบุคคลที่มี ภูมายุทธรับรองฐานะไว้ โดยในปัจจุบันจังหวัดนครปฐมถือได้ว่าเป็นเขตพื้นที่หนึ่ง ซึ่งมีการจัดตั้งและพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต้นแบบ ที่มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ จากข้อมูลสรุปงานปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ของจังหวัดนครปฐมพบว่า จังหวัดนครปฐมมีกองทุนหมู่บ้านทั้งสิ้น 1,001 กองทุน แบ่งเป็น กองทุนหมู่บ้าน 929 กองทุน, กองทุนชุมชนเมือง 66 กองทุน และกองทุนชุมชนทหาร 6 กองทุน โดยสามารถจำแนกการจัดระดับศักยภาพและประสิทธิภาพการดำเนินงานได้เป็น ระดับดีมาก (A) 295 กองทุน, ระดับดี (B) 337 กองทุน, ระดับปานกลาง (C) 212 กองทุน ระดับปรับปรุง (D) 147 กองทุน และกองทุนที่ยังไม่ได้รับการประเมินจัดระดับ 10 กองทุน โดยจากข้อมูลของ (Gender And Development Research Institute, 2016) แสดงในทึ้นว่ามีโครงการในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ซึ่งได้รับการยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบบ้านอ้อมใหญ่ ในปี 2552 ซึ่งเป็นต้นแบบในการสร้างงาน เพิ่มรายได้แก่ระบบเศรษฐกิจให้กับชุมชน และจากข้อมูลของ (Nakhon Pathom Provincial Community Development Department, 2016) แสดงให้เห็นว่ากองทุนหมู่บ้านห้วยผักชี ตำบลทุ่งลูกนก อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม เป็นกองทุนหนึ่งที่ประสบความสำเร็จ ที่มีผลการประเมินการจัดระดับการพัฒนากองทุนหมู่บ้านในระดับดีมาก (A) และมีหลักฐานที่แสดงถึงความสำเร็จต่างๆ ได้แก่ เกียรติบัตร เชิดชูเกียรติ

ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ได้รับโล่รางวัลกองทุนหมู่บ้านที่มีการบริหารจัดการดีเด่นระดับจังหวัด และยังเป็นหมู่บ้านต้นแบบให้กับหมู่บ้านอื่นๆ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอื่นจึงได้ไปทำการศึกษาเพื่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุนจนถึงปัจจุบัน

จึงทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจว่ากองทุนหมู่บ้านที่มีการบริหารจัดการในระดับดีมาก (A) ของจังหวัดนครปฐมนั้น มีการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านอย่างไร เนื่องโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ถือเป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการเพิ่มความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก โดยมีหลายกองทุนซึ่งได้มีการบริหารจัดการงบประมาณจากโครงการที่มีความน่าสนใจ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความสำคัญของเรื่องน้ำ โดยการจัดทำเครื่องทำน้ำดื่มหยอดเหรียญ และการจัดตั้งโครงการร้านค้าสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นโครงการที่มีประสิทธิภาพและช่วยให้เกิดการบริหารจัดการเงินทุนอย่างมีระบบ ซึ่งผู้วิจัยจะมีการนำแนวทางในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในกองทุนระดับดีมาก (A) ของพื้นที่จังหวัดนครปฐม มาเป็นแบบอย่างในด้านการดำเนินงานและบริหารจัดการให้กับกองทุนหมู่บ้านซึ่งยังอยู่ในเกณฑ์การประเมินที่อยู่ในระดับดี (B), ระดับปานกลาง (C) และระดับปรับปรุง (D) ให้สามารถนำแนวทางไปใช้ในการพัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการของกองทุนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาถึงกระบวนการ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีการบริหารจัดการที่ดีมาก
- 2) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่จะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอื่นให้มีประสิทธิภาพ

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยจะทำการถอดบทเรียนความสำเร็จของกระบวนการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพื่อศึกษากระบวนการบริหารจัดการ ปัญหา อุปสรรค โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คือ

คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และสมาชิกของกองทุน จำนวนกองทุนละ 6 คน จากกองทุนทั้งหมด 6 กองทุน รวมแล้วเป็นจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 36 คน แบ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักตามตำแหน่ง ดังนี้

- 1) ประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1 คน
- 2) รองประธานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1 คน
- 3) เற்றுญิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1 คน

4) กรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 2 คน

5) สมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1 คน

โดยมีหลักในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในส่วนของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบบริการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และเป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ในกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองในเขตพื้นที่จังหวัดนครปฐม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน ความคิดเห็นและการเสนอแนะข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่างๆ ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ในส่วนของการจัดทำและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาถอดคำสำคัญเพื่อสรุปความหมายของแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการอธิบายและสรุปผลการศึกษาในขั้นตอนการสุดท้ายของการนำเสนอ

ผลการวิจัย

1) กระบวนการ ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีการบริหารจัดการที่ดีมาก ผลการวิจัย พบว่า

1.1 ผลการศึกษากระบวนการบริหารจัดการด้านผู้นำ ผู้นำกองทุนหมู่บ้าน เป็นบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถ ความเสียสละ เป็นผู้มีความรับผิดชอบในหน้าที่และบทบาทของตนเอง ในการดำเนินงานผู้นำกองทุนจะมีการศึกษาหาความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์อยู่เสมอ นำเสนอแก่สมาชิกและชุมชนให้นำไปใช้ และการสนับสนุนการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการบริหารจัดการกองทุนของบุคลากรของกองทุน ผู้นำของกองทุนต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนและเสียสละ มีความโปร่งใส การดำเนินงานของผู้นำกองทุนจะยึดถือคุณธรรมในความเท่าเทียมกันของสิทธิเสรีภาพของสมาชิกกองทุนโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับกองทุนจะใช้เสียงส่วนมากซึ่งเป็นฉันทามติ รวมไปถึงการนำหลักนิติธรรมมาใช้ในการบริหารกองทุนร่วมกับความเมตตาและเอื้ออาทร ซึ่งในการดำเนินงานนั้นจะต้องมีการวางแผนการดำเนินงานของกองทุนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ผ่านขั้นตอนการประชุมที่จัดขึ้นเป็นประจำ โดยจะต้องมีการวิเคราะห์และพัฒนาศักยภาพของการบริหารงาน ด้วยการประเมินผลการดำเนินงานอยู่เสมอ

1.2 ผลการศึกษากระบวนการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วม ประธานผู้บริหารจัดการกองทุน มีการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ของกองทุนในทุกระดับ มีการเปิดโอกาสให้กลุ่มได้มีสิทธิและส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการกองทุนตามหลักประชาธิปไตย และมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถแสดงความคิดเห็นในการบริหารจัดการต่างๆ รวมไปถึงการใช้หลักกัลยาณมิตรในการบริหารจัดการกองทุน มีการแบ่งหน้าที่ในการทำงานที่ทำให้หน้าที่รับ

ผิดชอบของแต่ละคนมีความชัดเจน ส่งผลให้กระบวนการบริหารและการทำงานมีประสิทธิภาพมีความสอดคล้องกัน และการจัดให้มีการประชุมสมาชิก โดยในทุกการประชุมจะมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเกิดเป็นความรู้ที่ทำให้เกิดการพัฒนาต่อไป

1.3 ผลการศึกษากระบวนการบริหารจัดการด้านการจัดสรรผลประโยชน์ กองทุนมีการบริหารจัดการที่คำนึงถึงการจัดสรรประโยชน์ ตามหลักของความคุ้มค่า ความเป็นธรรมเพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำ รวมไปถึงการมีความเอื้ออาทรแก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคม โดยยึดตามหลักวัตถุประสงค์ของกองทุน หลักประชาธิปไตย รวมไปถึงการให้ชุมชนและสมาชิกได้แสดงความคิดเห็นในการกำหนดเป้าหมายของการจัดสรรผลประโยชน์ของส่วนรวมรวมกับการเรียบเรียงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรผ่านการประชุมเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน และเพื่อการส่งเสริมการรวมเงินกองทุนให้เป็นหนึ่งเดียว เพื่อให้สมาชิกและชุมชนได้ผลประโยชน์ร่วมกันด้วยวิธีบูรณาการที่ชุมชนสามารถทำร่วมกันได้

1.4 ผลการศึกษากระบวนการบริหารจัดการด้านการเข้าถึงและการตรวจสอบข้อมูลกองทุน กองทุนได้มีการจัดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายของกองทุน สามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและจัดการ รวมไปถึงการรับทราบผลการดำเนินงาน สถานภาพ เป้าหมาย ทิศทางการบริหารและวัตถุประสงค์ของกองทุน ผ่านการประชุมตามวาระต่างๆ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ความชัดเจนตามหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานจัดการที่ว่าด้วยเรื่องความโปร่งใส ทำให้มีการตอบสนองความต้องการในการทำงานได้เป็นอย่างดี กองทุนมีการดำเนินงานโดยให้ชุมชนเป็นฐานในการปฏิบัติงาน ด้วยการจัดตั้งสำนักงานขึ้นในพื้นที่ชุมชน รวมไปถึงการดำเนินงานในด้านระบบเอกสารที่มีความสำคัญในเรื่องของความถูกต้องของข้อมูล การเป็นปัจจุบัน ระบบการจัดเก็บเอกสารที่มีความชัดเจน ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีความเป็นปัจจุบัน

1.5 ปัญหา อุปสรรค ในการบริหารงานของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1.5.1 ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการบริหารจัดการด้านผู้นำ คือ การที่กองทุนขาดผู้สืบทอดการทำงานด้านการบริหารจัดการกองทุน โดยเป็นปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในทุกตำแหน่งที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ สาเหตุหนึ่งเกิดขึ้นจากการขาดความสนใจของคนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาทำหน้าที่สืบทอดตำแหน่ง

1.5.2 ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วม คือ ปัญหาการขาดความสนใจและไม่ให้ความสำคัญที่มากพอของสมาชิกในการทำความเข้าใจถึงเจตนา วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่ส่งผลให้คณะกรรมการจะต้องใช้การประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น

1.5.3 ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการบริหารจัดการด้านการเข้าถึงและการตรวจสอบข้อมูลกองทุน เนื่องจากความพร้อมของคณะผู้บริหารจัดการกองทุนยังไม่เพียงพอที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิกทั้งหมดได้

2) แนวทางการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่จะสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอื่นให้มีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยพบว่า

2.1 แนวทางการบริหารจัดการด้านผู้นำ คือ แนวทางบริหารจัดการกองทุนโดยผ่านการดำเนินงานของผู้นำ และคณะกรรมการกองทุน รวมไปถึงการมีความสามารถและใส่ใจในหลักของการบริหารจัดการ พัฒนาส่งเสริมความรู้ความสามารถในบุคคล ที่ครอบคลุมไปถึงหลักของการบริหารทรัพยากรบุคคล

2.2 แนวทางการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วม คือ แนวทางบริหารจัดการกองทุนโดยให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกองทุนในทุกระดับ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ

2.3 แนวทางการบริหารจัดการด้านการจัดสรรผลประโยชน์ คือ แนวทางบริหารจัดการที่มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน โดยผู้นำ คณะกรรมการ และสมาชิกของกองทุนได้มีความเห็นการจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุนร่วมกัน

2.4 แนวทางการบริหารจัดการด้านการเข้าถึงและการตรวจสอบข้อมูลกองทุน คือ แนวทางที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายของกองทุน สามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลการบริหารจัดการ ผลการดำเนินงาน สถานภาพเป้าหมายและแผนการดำเนินงานของกองทุน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาทำให้ผู้วิจัยพบว่าได้มาซึ่งแนวทางการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านทั้ง 4 ด้าน โดยมีความสอดคล้องกับแนวคิดของกระทรวงมหาดไทยในแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการกองทุน หลักการบริหารจัดการที่ดีและจากการศึกษาวิจัยของ Natchapakprathompop (2015) ประกอบไปด้วยหลักแนวทางดังนี้

1) แนวทางการบริหารจัดการด้านผู้นำ คือ แนวทางบริหารจัดการกองทุนโดยผ่านการดำเนินงานของผู้นำ และคณะกรรมการกองทุน รวมไปถึงการมีความสามารถและใส่ใจในหลักของการบริหารจัดการ พัฒนาส่งเสริมความรู้ความสามารถในบุคคล ที่ครอบคลุมไปถึงหลักของการบริหารทรัพยากรบุคคล ประกอบไปด้วยหลักการดังต่อไปนี้ 1.1 คณะกรรมการจำเป็นที่จะต้องเป็นบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติที่เหมาะสม, 1.2 การปฏิบัติตามหลักของการบริหารจัดการด้วยความเป็นถูกต้องและเป็นธรรม และ 1.3 มีการวางแผนการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนากองทุน

2) แนวทางการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วม คือ แนวทางบริหารจัดการกองทุนโดยให้ความสำคัญในการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของกองทุนในทุกระดับ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ ประกอบไปด้วยหลักการดังต่อไปนี้ 2.1 การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจนเพื่อให้เกิด

การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ, 2.2 การมีส่วนร่วมที่มีความสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง และทั่วถึง และ 2.3 การประชาสัมพันธ์และการสื่อสารและการนำหลักกลยุธนาบริหารมาใช้

3) แนวทางการบริหารจัดการด้านการจัดสรรผลประโยชน์ คือ แนวทางการบริหารจัดการที่มีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน โดยผู้นำ คณะกรรมการ และสมาชิกของกองทุนได้มีความเห็นการจัดสรรผลประโยชน์ของกองทุนร่วมกัน ประกอบไปด้วยหลักการดังต่อไปนี้ 3.1 การส่งเสริมการรวมเงินของกองทุนให้เป็นหนึ่งเดียวโดยยึดหลักการบูรณาการเป็นสำคัญ, 3.2 การจัดสรรผลประโยชน์ที่เหมาะสม คำนึงถึง เพื่อประโยชน์สูงสุด และ 3.3 พัฒนาเงินทุนอย่างเป็นธรรม เท่าเทียม และมีสวัสดิการเพื่อดูแลชุมชน

4) แนวทางการบริหารจัดการด้านการเข้าถึงและการตรวจสอบข้อมูลกองทุน คือ แนวทางการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายของกองทุน สามารถที่จะเข้าถึงข้อมูลการบริหารจัดการ ผลการดำเนินงาน สถานภาพ เป้าหมายและแผนการดำเนินงานของกองทุน ประกอบไปด้วยหลักการดังต่อไปนี้ 4.1 การบริหารจัดการที่ยึดถือหลักประชาธิปไตย โปร่งใส ชัดเจน และ 4.2 การเข้าถึงข้อมูลที่สามารถตรวจสอบได้และการสร้างระบบการเก็บข้อมูลที่ทันสมัย ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน

โดยสรุป กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นกองทุนที่สามารถสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ชุมชนนั้นๆ ได้ หากได้มีการนำเอาหลักการบริหารจัดการกองทุนที่ดีมาใช้ รวมไปถึงการที่กองทุนมีผู้นำที่เหมาะสม มีความรู้ความสามารถ และการได้รับความร่วมมือจากสมาชิกและชุมชน สิ่งทั้งหมดนี้จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานบริหารจัดการของโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองสามารถบรรลุเป้าหมายและจุดประสงค์ที่วางเอาไว้ได้ และจากการศึกษาวิจัย ทำให้ได้มาซึ่งแนวทางการบริหารจัดการใน 4 กระบวนการ ได้แก่ แนวทางการบริหารจัดการด้านผู้นำ, แนวทางการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วม, แนวทางการบริหารจัดการด้านการจัดสรรผลประโยชน์ และแนวทางการบริหารจัดการด้านการเข้าถึงและการตรวจสอบข้อมูลกองทุน ซึ่งหากได้มีการนำไปใช้เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านอื่น แนวคิดที่ได้จากการศึกษานี้จะสามารถช่วยสร้างแนวทางในการบริหารที่ประสบความสำเร็จได้ต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต้องมีการจัดวางนโยบายสำหรับการสืบทอดตำแหน่งทางการบริหารที่เหมาะสมและมีความชัดเจน เป็นรูปธรรม ที่ทุกๆ กองทุนสามารถนำไปปฏิบัติตามได้อย่างสอดคล้องและมีประสิทธิภาพ อย่างเช่นการจัดตั้งให้มีกรอบกำหนดเวลาหรือวาระในการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการที่ชัดเจน การตั้งนโยบายในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรในระดับต่างๆ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานตามข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1.1 ให้คณะกรรมการบริหารกองทุนหมู่บ้านทำการวางแผนการจัดสรรอัตราค่าจ้างที่เหมาะสมกับภาระงานที่มีในปัจจุบัน ให้บุคลากรในแต่ละตำแหน่งมีภาระหน้าที่รับผิดชอบที่ตรงกับรูปแบบและบริบทในการปฏิบัติงานในหน้าที่จริงของแต่ละพื้นที่มากที่สุด และกำหนดระเบียบนโยบายการดำเนินงานในเรื่องของการกำหนดกรอบระยะเวลาการดำรงตำแหน่งของคณะกรรมการ

1.1.2 นำเสนอแผนการจัดสรรอัตราบุคลากรโดยประธานกองทุนเป็นผู้ที่ทำหน้าที่เสนอแก่หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการปกครองพื้นที่ชุมชนนั้น อย่างเช่น เทศบาล อำเภอ หรือตำบล เพื่อพิจารณาให้มีการจัดสรรจำนวนบุคลากรให้มีความเหมาะสมกับงาน และเพื่อให้เกิดระเบียบ นโยบายในการบริหารจัดการกองทุนที่สนับสนุนการสืบทอดตำแหน่งทางการบริหารที่เหมาะสมและมีความชัดเจน

1.1.3 คณะกรรมการควรจะต้องมีการจัดการประชุมระดับผู้บริหารกองทุนเพื่อตัดสินใจวางแผนการดำเนินงาน คัดเลือก สรรหาบุคลากรผู้ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการ วัตถุประสงค์ทิศทางการบริหารจัดการกองทุนตามแผนยุทธศาสตร์ที่กองทุนตั้งเป้าหมายเอาไว้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนอัตราค่าจ้างบุคลากรให้สามารถดำเนินการตามภารกิจของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้สำเร็จลุล่วงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1.2 กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต้องมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์และการสื่อสารข้อมูลของกองทุนให้มีความชัดเจน เช่นเดียวกับการจัดการประชุมของคณะกรรมการและสมาชิก โดยคณะกรรมการบริหารกองทุนเป็นผู้วางแผนกำหนดการออกประชาสัมพันธ์ในแต่ละปี เดือน หรือตามวาระและสถานการณ์สำคัญ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานตามข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.2.1 คณะกรรมการจำเป็นจะต้องมีการกำหนดกรอบของการสื่อสารประชาสัมพันธ์เอาไว้ในวาระตามนโยบาย เริ่มจากการสำรวจความต้องการและความคิดเห็นของสมาชิกและชุมชนว่าสมาชิกและชุมชนในบริบทของกองทุนหมู่บ้านมีความต้องการที่จะเรียนรู้ ศึกษา และทำความเข้าใจข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับกองทุนในประเด็นสำคัญใดบ้าง ซึ่งจะทำให้คณะกรรมการสามารถทราบได้ถึงระดับความเข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนของสมาชิกและชุมชนว่าสมาชิกมีความรู้ในเรื่องใดมาก ความเข้าใจในเรื่องใดที่น้อย

1.2.2 คณะกรรมการกองทุนจัดการประชุมคณะกรรมการบริหารจัดการกองทุนเพื่อจัดลำดับความสำคัญของข้อมูลที่จะใช้ในการประชาสัมพันธ์ โดยการเริ่มจากข้อมูลที่สมาชิกและชุมชนยังขาดความเข้าใจที่ชัดเจน ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลข่าวสารของกองทุนที่เป็นข้อมูลใหม่ตามสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

1.2.3 และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่างๆ โดยคณะกรรมการกองทุนเป็นผู้ดำเนินงาน ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ข้อมูลที่สมาชิกและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจดีแล้วเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจในข้อมูลที่ต่อเนื่องเป็นกระบวนการ โดยผลของการดำเนินนโยบายที่คณะกรรมการบริหารกองทุนเป็นผู้จัดทำนี้จะช่วยไปสนับสนุนให้กองทุนสามารถมีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพที่ดีได้มากยิ่งขึ้น

1.3 ต้องมีการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรและสมาชิกกองทุนให้มีความชัดเจน เหมาะสม และมีการกำหนดวิธีการวัดผลการดำเนินงานในด้านการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้คณะกรรมการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถที่จะตรวจสอบ ปรับปรุง และพัฒนาระบบการบริหารจัดการพัฒนาบุคลากรตามนโยบายที่กองทุนได้วางเอาไว้ได้ โดยจัดให้มีการเสนอแผนพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสมกับบริบทของกองทุนผ่านการประชุมคณะกรรมการ โดยพิจารณาคุณสมบัติและแนวทางในการพัฒนาบุคลากร โดยให้มีความสอดคล้องกับแผนนโยบายและยุทธศาสตร์ ในการพัฒนาชุมชนของประเทศและยุทธศาสตร์ชาติ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาศักยภาพในด้านการบริหารจัดการของบุคลากรในระดับการปฏิบัติงานต่างๆ ตามบทบาทหน้าที่ ซึ่งตนเองเป็นผู้รับผิดชอบ และสรุปขึ้นเป็นแผนสำหรับการพัฒนาบุคลากรกับสมาชิก รวมไปถึงกำหนดหลักเกณฑ์ในการวัดผลที่ชัดเจนเหมาะสม กำหนดขึ้นเป็นตัวชี้วัดที่สามารถวัดผลการดำเนินงานได้จริง โดยมีคณะกรรมการบริหารจัดการกองทุนเป็นผู้เขียนหลักนโยบายและนำไปใช้พิจารณา ร่วมกับการกำหนดงบประมาณที่กองทุนจะต้องใช้ในการพัฒนาบุคลากร ทั้งในส่วนของกรอบรวม ศึกษาดูงาน เพื่อให้บุคลากรของกองทุนมีความรู้ ความสามารถ และศักยภาพในการบริหารและปฏิบัติงานที่สามารถช่วยสนับสนุนให้กองทุนมีการพัฒนาการดำเนินงานที่ดีขึ้นได้

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ผู้นำ คณะกรรมการ และบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกระดับ รวมไปถึงชุมชน ควรจะต้องมีการตระหนักถึงความสำคัญของการวางตำแหน่งผู้สืบทอดการดำเนินงาน ทั้งในส่วนของผู้นำและคณะกรรมการ ที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการกองทุน รวมไปถึงบุคลากรที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานของกองทุนมีความต่อเนื่อง ด้วยการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ให้คนรุ่นใหม่ได้เป็นถึงความสำคัญและประโยชน์ของกองทุนที่มีต่อชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ และการสร้างจิตสำนึกที่เป็นจิตอาสาให้กับคนในชุมชนผ่านการจัดสรรผลประโยชน์และสวัสดิการต่างๆ

2.2 สนับสนุนให้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของกองทุนในด้านต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิกและคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ ในเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ทิศทางการดำเนินงานของกองทุน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพของโครงการ รวมไปถึงการสื่อสารในช่องทางต่างๆ ที่มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง ด้วยข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และสามารถเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้เกิดการสร้างความรู้สึกร่วมกันของการเป็นส่วนหนึ่งของกองทุนให้เกิดแก่บุคคลในชุมชน

2.3 กองทุนควรที่จะต้องจัดให้มีการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทั้งผู้ที่ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ สมาชิก และผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ ให้มีศักยภาพในการรับมือและใช้งานเทคโนโลยีให้มากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการยกระดับฐานการปฏิบัติงานของกองทุนในชุมชนให้สามารถรองรับเทคโนโลยีและความต้องการของคนในชุมชนที่มากขึ้นตามยุคสมัยและเพียงพอต่อการตอบสนองความต้องการของชุมชนได้

3) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการทำการศึกษถึงการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองที่มีการบริหารจัดการที่ดีในบริบทที่มีความกว้างมากยิ่งขึ้น อย่างเช่นในระดับของภูมิภาคและระดับประเทศ เพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบของข้อมูลที่มีความหลากหลายตามบริบทที่แตกต่างกันของแต่ละชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการที่มีความบูรณาการที่มากยิ่งขึ้น

3.2 การพัฒนาและต่อยอดงานวิจัยชิ้นนี้ด้วยการนำแนวทางการบริหารจัดการที่ผู้วิจัยได้ค้นพบจากการศึกษาไปใช้ในการพัฒนากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองอื่น ที่มีผลการบริหารจัดการในระดับที่น้อยกว่า ซึ่งจะทำให้เห็นถึงผลของการพัฒนาและประสิทธิภาพของแนวทางได้อย่างแท้จริง

References

- Gender and Development Research Institute. (2016). *Om Yai Village Fund, Moo 8*. Retrieved November 3, 2018, from <http://2559.gdrif.org/articles/4462>
- Legal Rights Protection and Assistance Office to the public. (2017). *Law and regulation manual relating to village and community fund operations (Revised version 2017)*. Bangkok: Veterans Organization.
- Nakhon Pathom Provincial Community Development Department. (2016). *Master of Information Management Village for Life Quality Development 2015*. Retrieved November 12, 2018, from <https://drive.google.com/file/d/0B5kCGEn1zGOZ1FNSHphMGZZSTg/view>
- Natchapakprathompop C.. (2015). Sustainable Village and Urban Fund Management: A Case Study of Phetchabun Province. *Modern Management Journal*, 13(2), 93-101
- Wasee P.. (2007). *Sufficiency economy and civil society - Ways to revive the social economy*. Bangkok: Mho Chaw Ban.